

การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง
กรุงเทพมหานคร

นางสาวลลิตา เปลี๋ยนดี

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-14-2091-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COMMUNICATION FOR RELATIONSHIP BUILDING
BETWEEN WAT YAIROM SCHOOL AND COMMUNITY
IN CHOM THONG DISTRICT, BANGKOK

Miss Lalida Pliendee

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-14-2091-9

ลลิตา เปลี่ยนดี : การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร (COMMUNICATION FOR RELATIONSHIP BUILDING
BETWEEN WAT YAIROM SCHOOL AND COMMUNITY IN CHOM THONG
DISTRICT, BANGKOK) อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร. ประมะ สตะเวทิน. 257 หน้า.
ISBN 974-14-2091-9

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการการสื่อสาร ปัจจัยการสื่อสาร และปัจจัยอื่นของ
โรงเรียน วัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกกับกลุ่ม
ตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 30 คน และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ประกอบกับการศึกษาเอกสารที่
เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน “ผู้ส่งสาร”
ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู และบุคลากรของโรงเรียนวัดยายร่มที่ได้รับราชการและมีประสบการณ์ในอาชีพครู
มากกว่า 10 ปี และเป็นผู้มีทักษะและความชำนาญด้านให้การศึกษา ทั้งยังมีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องที่จะทำการสื่อสาร และ
ต่อผู้รับสาร “สาร” โรงเรียนวัดยายร่มเลือกใช้สารที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน สารที่เกี่ยวข้องกับ
กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน สารที่ชุมชนและผู้ปกครองจำเป็นต้องรับทราบและ
ติดตามเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของโรงเรียน “สื่อ” โรงเรียนวัดยายร่มเลือกใช้ สื่อสิ่งพิมพ์ ภายในโรงเรียน เช่น
แผ่นพับ จุลสารยายร่มสัมพันธ์ จดหมาย สื่อกิจกรรม เช่น การประชุมตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครองและแกนนำชุมชน
การเดินทางประชาสัมพันธ์ การเยี่ยมเยียนบ้านนักเรียน สื่อบุคคล ได้แก่ การบอกเล่าจากปากต่อปากของนักเรียน
ผู้ปกครอง ครู และชุมชน รวมทั้ง สื่ออื่นๆ เช่น เว็บไซต์ ป้ายผ้า คัทเอาน์ ป้ายประชาสัมพันธ์ “ผู้รับสาร” มีความ
แตกต่างและหลากหลายมากทั้งด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ แต่มีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนวัดยายร่ม “ผลที่
เกิดขึ้นจากการสื่อสาร” ชุมชนและผู้ปกครองได้เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีการบอก
ต่อไปยังเพื่อนในกลุ่มของตนให้เข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียนอีกด้วย

2. ปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน โรงเรียนวัดยาย
ร้อมมีการสื่อสารทั้งในแบบทางเดียวและแบบสองทาง มีการสื่อสารทั้งแบบที่เป็นทางการและแบบที่ไม่เป็นทางการ
นอกจากนี้ยังใช้การสื่อสารทั้งแบบวัจนภาษา และแบบอวัจนภาษา รวมทั้งใช้การสื่อสารตามแนวดิ่งและแนวราบ

3. ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ปัจจัยหลัก
ได้แก่ 1. นโยบายของโรงเรียน 2. การวางแผนดำเนินงาน ปัจจัยรอง ได้แก่ 1. สภาพและขนาดของชุมชน 2. วิถี
ชีวิตของคนในชุมชน 3. ผู้นำและผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชน 4. นโยบายทางด้านการศึกษาของภาครัฐที่สนับสนุนกิจกรรม
ต่าง ๆ 5. หน่วยงานภายนอก บริษัท ห้างร้านที่สนับสนุนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

ภาควิชา การประชาสัมพันธ์
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ
ปีการศึกษา 2548

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4785110128 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD : COMMUNICATION / RELATIONSHIP BUILDING / SCHOOL AND COMMUNITY

LALIDA PLIENDEE : COMMUNICATION FOR RELATIONSHIP BUILDING BETWEEN
WAT YAIROM SCHOOL AND COMMUNITY IN CHOM THONG DISTRICT, BANGKOK.

THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF.PARAMA SATAWEDIN, Ph.D., 257 pp.

ISBN 974-14-2091-9

The objective of this research were to study the communication process, the communication factors and other factors concerning relationship building between Wat Yairom school and community in Jomthong district, Bangkok. It is a qualitative research which was carried out by means of in-depth interview with 30 purposive key informants and nonparticipant observation including document study. The findings of the research were as follows :

(1) The Communication Process : “Senders” were school director, teachers and other personnel of Wat Yairom school who had skills in teaching more than 10 years and had positive attitude toward message and receivers. For “Message”, senders chose messages that corresponded the real need of the people in the community, messages that supported students’ learning process both inside and outside classroom, messages that students’ parents and people in the community must know about school’s activities. For “Channel”, senders used : 1. Internal printed media such as brochure, Yairom Sampan pamphlet and letter 2. Events such as meeting with community leaders and representatives of parent network, launching PR walking campaign and visiting student homes. 3. Personal media such as word of mouth of students, teachers, people in the community and students’ parents. 4. Other media such as website, cut-out, billboard and PR board. “Receivers” varied in education and occupation but had common positive attitude toward Wat Yairom school. For “Communication Effect”, a large number of people in the community and parents joined the school’s activities. They also encouraged others to join the activities.

(2) Communication Factors : The school used both one-way and two-way communication, formal and informal communication. It also used verbal and nonverbal communication, horizontal and vertical communication.

(3) Other Factors : There were primary and secondary factors affecting relationship building between Wat Yairom school and the community. The primary factors were : 1. school policy 2. school action planning. The secondary factors were : 1. community nature and size 2. community way of life 3. community leaders and influentials 4. government education policy supporting school’s activities 5. the supports of other public and private organizations.

Department Public Relations
Field of Study Development Communication
Academic year 2005

Student's Signature..... Lalida Plindee
Advisor's Signature..... Parama Satawedin

กิตติกรรมประกาศ

คงจะจริงที่ว่า “การศึกษาคือการลงทุน” และยิ่งตระหนักในความหมายของคำกล่าวนี้ดียิ่งขึ้น เมื่อก้าวเข้าสู่การศึกษาในระดับปริญญาโท..... เพราะการศึกษา คือการลงทุนครั้งยิ่งใหญ่ ที่เราต้องทุ่มเททั้งพลังกาย พลังใจ พลังทรัพย์ พลังความรู้สึกรวมทั้งพลังแห่งการอดทน และพลังแห่งการอดกลั้น เพื่อที่จะก้าวผ่านการเดินทางครั้งนี้ไปได้ เพียงเพื่อแลกกับคำว่า “ภาคภูมิใจ” คำที่หลายคนยอมทุ่มเททุกอย่างให้.....โดยไม่รู้ว่าจะทำไม ???

ฉันตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทด้วยความมุ่งมั่นที่จะได้รับความรู้กลับไป เพื่อเป็นฐานสำคัญสู่ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานต่อไปในอนาคต และฉันก็ได้รับสิ่งนั้นกลับมาด้วยความยินดี แต่ “การศึกษา” ก็เป็นแค่เพียงส่วนหนึ่งที่ทำให้ฉัน “โตขึ้น” เพราะส่วนที่เหลือ คือ “ความรู้” ที่ฉันจะต้องเรียนรู้ด้วยตัวเองจากในชีวิตจริง

การศึกษาในครั้งนี้ทำให้ฉันได้เรียนรู้ว่า.....ถ้าหากเราพยายามมากพอ มีหรือ “จะทำได้?” “อุปสรรค” มันมีไว้ให้เราแก้ไขเสมอ ถ้าหากเรามีความตั้งใจจริง ปัญหาทุกอย่างมันจะผ่านไปเอง “ด้วยดี” และการมองโลกในแง่ดี บางครั้งมันก็นำมาซึ่ง “สิ่งที่ดี” อย่างไม่น่าเชื่อ

ขอขอบพระคุณครอบครัวที่แสนอบอุ่น และแสนดีของฉัน คุณพ่อเดช คุณแม่เหม่ม พี่ฝน และน้องเตียวที่คอยเป็นกำลังใจที่ดีให้กับฉันเสมอ หากชีวิตนี้ฉันไม่มี “คนที่รักฉัน” อย่างท่าน ฉันคงไม่สามารถก้าวมาไกลได้ถึงจุดนี้ ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.ปรมะ สตะเวทิน ท่านอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้ความกรุณาตลอดการทำวิทยานิพนธ์ และเป็นแรงผลักดันให้ฉันสู้ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไป แม้ว่าจะเกิดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมายตลอดการเดินทางก็ตาม ขอขอบคุณ รศ.อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์ ท่านประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รศ.ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ ท่านกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเพื่อน ๆ Dev. Comm. 27 ที่น่ารักทุกคน ที่ได้สร้างรอยยิ้มและเสียงหัวเราะให้กับฉันเสมอ โดยเฉพาะความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากฝน บิว และพี่อู๋

ฉันเชื่อเสมอว่า....บางทีคุณค่าของความสำเร็จ อาจมีได้อยู่ที่ผลลัพธ์เสมอไป แต่อาจอยู่ที่ “สิ่งที่เราได้มา” ตลอดการเดินทางเสียมากกว่า เพราะแม้ว่าสุดท้ายเราอาจจะไม่ได้อะไรกลับมา แต่อย่างน้อยเราก็ก็น่าได้เรียนรู้บางสิ่งมากกว่าในตอนที่เรา “ไม่ได้ทำอะไรเลย” และบนโลกใบนี้ก็ไม่มีความสมบูรณ์แบบที่สุด ขอแค่เพียงเรารู้สึกว่ามันดีและเหมาะสมที่สุดสำหรับเราแล้วก็พอ.....

และสุดท้าย.....ฉันขอขอบคุณทุกคนที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ที่ทำให้ฉันได้รู้จัก และได้เรียนรู้อะไรจากพวกเขามากมาย ขอขอบคุณทุกความรู้ที่ฉันได้รับมาทั้งจากในตำราและในชีวิตจริง ขอขอบคุณเวลาที่ทำให้ฉันรู้สึกเสมอว่า ไม่ว่าจะยังไงเราก็ต้องเดินต่อไป.....และขอขอบคุณ “ตัวเอง” ที่สามารถเพียรพยายาม ฝ่าอดทน และรอคอยมาได้.....จนถึงวันนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	13
1.3 ปัญหำนำการวิจัย.....	13
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	13
1.5 นิยามศัพท์การวิจัย.....	13
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	16
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร.....	17
แนวคิดกระบวนการการสื่อสาร.....	17
แนวคิดรูปแบบการสื่อสาร.....	28
แนวคิดเรื่องสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ.....	32
แนวคิดเรื่องการวางแผนการสื่อสาร.....	44
2.2 แนวคิดการสื่อสารชุมชน.....	47
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนสัมพันธ์.....	55
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	65
แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	72
แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษา.....	77
2.5 แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน.....	81
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	90

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	97
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	97
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	102
3.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	103
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	104
3.5 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....	108
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	109
3.7 การนำเสนอข้อมูล.....	110
3.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	111
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	112
ตอนที่ 1 กระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่ม ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน.....	113
ตอนที่ 2 ปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน.....	125
ตอนที่ 3 ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน.....	136
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	161
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	161
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	171
5.3 ข้อเสนอแนะในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน.....	184
5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต.....	185
รายการอ้างอิง.....	186
ภาคผนวก.....	192

ภาคผนวก ก.....	193
แบบการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study).....	194
แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview).....	196
แบบสังเกตการณ์ (Nonparticipant Observation).....	202
ภาคผนวก ข.....	203
รายละเอียดการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง โรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร.....	204
ข้อมูลทั่วไปของเขตจอมทอง.....	226
แผนที่เขตจอมทอง.....	233
โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนวัดยายร่ม.....	234
รายละเอียดผู้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน.....	235
แผนที่ตั้งโรงเรียนวัดยายร่มและชุมชนโดยรอบ.....	238
ภาพการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง โรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร.....	239
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	257

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ จะต้องประกอบด้วยประชากรในประเทศที่มีคุณภาพ มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอันจะเกิดขึ้นในโลกยุคโลกาภิวัตน์ การที่ประชาชนจะมีคุณภาพได้นั้น จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาด้วยระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพได้สอดคล้องกับความต้องการในด้านต่าง ๆ อย่างสูงสุด ดังนั้น “การศึกษา” จึงถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาช่วยสร้างพลเมืองของประเทศให้เป็นกำลังคนที่ดี มีคุณภาพ การจัดการศึกษาในทุกยุคทุกสมัยจึงต่างมุ่งที่จะพัฒนาคนให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสนองตอบความต้องการและความจำเป็นของปัจเจกชนและของสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศโดยรวม (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2545:239)

อุทัย บุญประเสริฐ (2529:1) ได้ชี้ให้เห็นว่า การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะพัฒนาก้าวหน้า และการพัฒนานั้นจะเป็นไปได้ดีหรือรวดเร็วมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญหลายประการด้วยกัน แต่คงไม่มีใครใตปฏิเสธได้ว่าหนึ่งในปัจจัยสำคัญเพื่อการพัฒนาเหล่านั้น ปัจจัยด้าน “ทรัพยากรมนุษย์” (Human Resources) นับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะละเลยไม่ได้ และเครื่องมือที่สำคัญของแต่ละสังคมที่มีบทบาททำให้มนุษย์กลายเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการพัฒนานั้นก็คือ “การศึกษา” สำหรับแนวทางในการศึกษานั้น รัตนา ตุงคสวัสดิ์ (2528:26) ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การศึกษานั้นเป็นหน้าที่ของสังคม ที่ผู้นำในแต่ละสังคมจะต้องให้ความสำคัญอย่างมาก จำต้องมีการจัดการศึกษาหลายรูปแบบ รวมทั้งต้องพยายามที่จะจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา การศึกษาเพื่อมวลชน การศึกษาสากล และการศึกษาตลอดชีวิต เป็นต้น

“โรงเรียน กทม. เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน” (อุทัย ธรรมเตโช อ่างในอุไรวรรณ ห่วงสกุล, 2539:3) ซึ่งถือเป็นองค์กรของรัฐที่อยู่ใกล้ชิดและเป็นของชุมชนมากที่สุด เพราะโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครนับเป็นโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานและมีเขต

บริการครอบคลุมพื้นที่ในกรุงเทพมหานครมากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541:4) การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร การละเลยไม่เห็นความสำคัญของชุมชนเป็นการมองข้ามทรัพยากรที่สำคัญ ที่อำนวยความสะดวกต่อการดำเนินงานของโรงเรียนไปอย่างน่าเสียดาย และบางครั้งอาจจะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้ ซึ่งการบริหารโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น ย่อมต้องอาศัยการบริหารงานอย่างน้อย 6 ด้าน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยทุกงานช่วยสนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นงานที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของงานอื่น ๆ เป็นงานที่มีความยุ่งยาก ต้องใช้ศิลปะในการบริหารอย่างมาก จึงควรหาวิธีสร้างความสัมพันธ์อันดีเพื่อความก้าวหน้าของโรงเรียน (เมธี ปิลันธนาพันธ์, 2525:264)

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ นิโคลัส เบนเนทท์ (Nicolas Bennett, 2517:60-61) ให้ความเห็นไว้ว่า **“ความจำเป็นในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการทางการศึกษานับเป็นสิ่งสำคัญมาก”** ซึ่งสอดคล้องกับอุทัย ดุลยเกษม (2534:19) ที่เห็นว่า แนวทางที่ควรพิจารณา คือ ให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการมองโรงเรียนว่าเป็นของราชการ “ให้เป็นของชุมชนอย่างแท้จริง” เมื่อมีปัญหาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้และตัดสินใจในเรื่องการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มากขึ้น เพื่อโรงเรียนจะได้ดำเนินการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการเสริมสร้างคุณภาพของประชากรในชุมชนนั้น ๆ เช่นเดียวกับผลการสัมมนาเรื่อง “ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ” ซึ่งที่ประชุมได้อภิปรายร่วมกันถึงปัญหาการขาดการนำชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องบริหารโรงเรียนตามความคิดและนโยบายของตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539 : 12-13) ที่ประชุมได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหา โดยเน้น **“การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน”** จัดการศึกษาให้ชุมชน ด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจต่อชุมชนเกี่ยวกับการมีบทบาทหรือการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้โรงเรียนจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียน อันประกอบไปด้วย ผู้แทนโรงเรียน จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ และชุมชนในอัตราส่วนที่เหมาะสม เพื่อร่วมกันวางแผนการบริหารและการแก้ไขปัญหาของโรงเรียน สร้างโรงเรียนให้เป็นที่พึงของชุมชน เก็บภาษีการศึกษาจากผู้ปกครอง และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

เจษฎา จันทะนาเขต ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบ่อสร้าง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อก่อนโรงเรียนไม่เข้าหาชุมชน ชุมชนเองก็ไม่กล้าเข้าหาโรงเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน ผู้ปกครองจึงไม่ส่งลูกหลานมาเรียนในโรงเรียน เมื่อชุมชนไม่ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนโรงเรียน โรงเรียนก็อยู่ไม่ได้ ดังนั้นวิธีการแก้ปัญหาคือการดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งหากโรงเรียนและชุมชนยังไม่ได้ติดต่อสัมพันธ์กัน จะส่งผลให้โรงเรียนถูกยุบรวมกับสถานศึกษาแห่งอื่นในพื้นที่ใกล้เคียงนั้น” นอกจากนี้ยังกล่าวเสริมว่า โรงเรียนขนาดเล็กจะมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้นถ้ามีการสานสัมพันธ์กับชุมชนและมีการดึงเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้นมาใช้ โดยยึดหลักการบริหารจัดการแบบเชื่อมโยงเครือข่ายทางการศึกษากับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อคอยช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสนับสนุนงบประมาณ ทำให้โรงเรียนสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กให้มีความเข้มแข็ง (सानปฏิรูป, กรกฎาคม 2548 : 48-49)

เกษม จำวงศ์ กำนันหมู่บ้านต้นเปาและประธานกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านบ่อสร้าง ได้กล่าวว่า “ถ้าชุมชนสามารถช่วยเหลืองานของโรงเรียนได้ ชุมชนก็พร้อมจะให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่ชุมชนคาดหวังให้เป็นที่พึ่งคอยทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็ก ๆ ในชุมชนให้มีความรู้ควบคู่คุณธรรม” (सानปฏิรูป, กรกฎาคม 2548 : 50)

อย่างไรก็ตามถือว่าเป็นความจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการบริหารงานโรงเรียนให้ “ชุมชนกลายเป็นองค์กรการบริหารโรงเรียน” ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน สร้างเจตคติของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์นโยบายการนำชุมชนเข้ามาพัฒนาการศึกษา และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง ไม่ใช่การเข้ามาเพื่อเป็น “แหล่งบริจาคเงิน” เพียงอย่างเดียว รวมทั้งปรับพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู ให้สอนโดยมุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะในชุมชนหรือจากผู้ปกครองนักเรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนแสวงหาความร่วมมือจากชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้มากขึ้น (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542:4)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 29 ได้ระบุว่า “ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคม

อื่น ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน”

ประกอบกับในการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ได้มีนโยบายและแนวทางดำเนินการที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ดังนี้ (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2544:9-23)

นโยบายด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

1. เร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามระบบการประกันคุณภาพ โดยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทย
2. ขยายโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งโดยการเปิดสอนเอง ใช้ระบบการส่งต่อ และสนับสนุนค่าใช้จ่ายในรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสายสามัญและสายอาชีวศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา
3. ส่งเสริมและพัฒนาให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีศักดิ์ศรีตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ และสนับสนุนสวัสดิการ รวมทั้งสิทธิประโยชน์เกื้อกูลอื่น ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษา
4. เร่งเพิ่มประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยีและวิทยาการที่ทันสมัย เพื่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งพัฒนาบุคลากรและผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการนำเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสนับสนุนวัสดุ ครุภัณฑ์อย่างเพียงพอ
5. **พัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษา โดยปรับปรุงโครงสร้างการบริหารการศึกษาตามหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เน้นการกระจายอำนาจสู่ระดับโรงเรียน ระดมทรัพยากรทางการศึกษา ส่งเสริมบุคคล องค์กร ชุมชน สถาบันต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสร้างเครือข่ายทางการศึกษา**
6. จัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่อง ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษด้วยรูปแบบที่เหมาะสม

7. ดำเนินการให้โรงเรียนปลอดจากสิ่งเสพติด และสอดแทรกครอบครัวศึกษาในการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้เกิดความตระหนักในเรื่องความพร้อมที่จะมีลูก เลี้ยงลูกได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และพึงพาตนเองได้

ทั้งนี้กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดกลยุทธ์ทางการศึกษาสำหรับโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครให้สอดคล้องกับแนวปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ไว้ดังนี้

1. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
2. พัฒนาให้มีครูเก่ง ครูดี และส่งเสริมอย่างเป็นระบบ
3. ขยายเครือข่ายการจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการระดมทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. พัฒนาวิธีการเรียนรู้โดยใช้หลักการมีเอกภาพด้านหลักวิชาแต่หลากหลายในการปฏิบัติ

จะเห็นได้ว่ากลยุทธ์ทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครจะส่งเสริมการใช้ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เพื่อจัดการเรียนรู้และสนับสนุนการดำเนินงานของชมรม สมาคม หรือองค์กรอื่น ๆ ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อเชื่อมประสานสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกันระหว่างโรงเรียนกับสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ใน “ด้านปริมาณ” ที่ต้องการให้ประชาชน และภาคีอื่น ๆ ในชุมชนและนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างหลากหลายมากขึ้น ทั้งในส่วนบุคคลและกลุ่ม และใน “ด้านคุณภาพ” โดยการมีส่วนร่วมในการคิด เสนอแนะ ตัดสินใจ แก้ไข เลือกรร ดำเนินการ ฯลฯ บนพื้นฐานความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการทำงานร่วมกัน ไม่ใช่การมีส่วนร่วมในฐานะของผู้รับเชิญมาร่วมสนับสนุนการจัดกิจกรรมแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังขยายบทบาทการมีส่วนร่วมออกไปนอกเหนือจากการมีส่วนร่วมเฉพาะทางด้านการศึกษา ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งในด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนและชุมชน (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540)

สุนทรี ภูบุญธรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนประชาราษฎร์บำเพ็ญ สำนักงานเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร (2546) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้นำในการส่งเสริมงานในโรงเรียนให้มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เพื่อสร้างแรงศรัทธา และความมั่นใจให้กับผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนด้วย การสร้างเครือข่ายความรู้

ระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนเพื่อให้มีความรู้ในบทบาทหน้าที่และศักยภาพที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งนี้ “บุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด” ในการที่จะสามารถเชื่อมโยง สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับครอบครัวและชุมชนได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ “ชุมชนและสิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียน” นับว่ามีส่วนสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง เช่น ชุมชนให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการส่งเสริมสนับสนุนทางด้านทุนทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) เพื่อให้โรงเรียน ครู และนักเรียนได้มีโอกาสจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างสมบูรณ์แบบ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร รวมทั้งสภาพแวดล้อมของชุมชนควรเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (สานปฏิรูป, มกราคม 2548) เช่น

1. มีอากาศดี สภาพแวดล้อมน่าอยู่อาศัย
2. ไม่มีเสียงรบกวนหรือมีน้อยมาก ไม่เป็นมลภาวะทางเสียงที่รบกวนต่อการเรียนการสอนของโรงเรียน
3. คนในชุมชนมีระเบียบวินัยดี เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
4. มีอาชีพหลากหลาย ทุกคนในชุมชนมีงานทำและประกอบอาชีพตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึง
5. ไม่มียาเสพติดในชุมชน
6. แหล่งประกอบอาชีพในชุมชนเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้ เพื่อส่งเสริมระบบการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง
7. คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการศึกษาและพร้อมส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานในชุมชนได้รับการศึกษาสูงสุด
8. คนในชุมชนยินดีที่จะให้ความร่วมมือกับการเรียนการสอนของโรงเรียนในชุมชน สามารถเป็นได้ทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นวิทยากร หรือเป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนได้

โกมินทร์ สังคะนอง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานรดี สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร (2545) ได้กล่าวถึงงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนว่า “การบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ ลำพังโรงเรียนฝ่ายเดียวไม่สามารถที่จะบริหารให้ประสบความสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากชุมชนอย่างใกล้ชิด” ดังนั้น ทางโรงเรียนจึงได้ดำเนินการประสานสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยได้ดำเนินการด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การใช้ทรัพยากรชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - การใช้ทรัพยากรในชุมชน ทรัพยากรที่โรงเรียนได้รับจากชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรที่เป็นเงิน วัสดุอุปกรณ์ สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ
 - การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งโรงเรียนได้รับการสนับสนุนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบุคคลในท้องถิ่น ได้แก่ พระสงฆ์ช่วยสอนจริยศึกษาและวิชาพุทธศาสนา วิทยากรแนะนำอาชีพในท้องถิ่น พระสงฆ์เป็นวิทยากรในการที่ครูจัดนักเรียนไปเรียนจากแหล่งเรียนรู้ในวัด เป็นต้น
2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพ และกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี
 - การจัดกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่ชุมชน
 - การจัดกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ได้ดำเนินการให้คณะครู อาจารย์ นักเรียนได้ร่วมกันจัดกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ของวัดและชุมชน
3. การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มคณะกรรมการต่าง ๆ และบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน
 - การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มคณะกรรมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ได้แก่ คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียน คณะกรรมการที่ปรึกษาของคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการมูลนิธิของโรงเรียน และคณะกรรมการชุมชน เป็นต้น
 - การบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชนด้วยดีอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนก็ได้บำเพ็ญประโยชน์ในชุมชนด้วยเช่นกัน
 - สืบหาสภาพอนามัย และให้ความรู้แก่ประชาชน

การดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนดังที่กล่าวมานั้น ส่งผลให้โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดความร่วมมือร่วมใจ ได้รับการสนับสนุนทั้งด้านความคิด ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ สิ่งของเครื่องใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนด้านอื่น ๆ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนทำให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนจนประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง จนกระทั่งโรงเรียนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปทำให้มีโรงเรียนต่าง ๆ มาศึกษาดูงานอยู่เสมอ (โกมินทร์ สังคะนอง, 2545:58)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีความพยายามนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครมากขึ้น แต่ก็ยังพบปัญหาในทางปฏิบัติอยู่หลายประการ (สินเทา บุญขวัญ, 2535) ได้แก่

1. โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครมีงบประมาณจำกัด จึงไม่สามารถนำงบประมาณที่มีอยู่มาสนับสนุนงานประชาสัมพันธ์โรงเรียนได้เท่าที่ควร
2. ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนไม่ค่อยมั่นคง ส่วนใหญ่ค่อนข้างยากจน ต่างมุ่งประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงปากท้องอย่างหาเช้ากินค่ำ จึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
3. โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีวัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ไม่เพียงพอแก่การบริการชุมชน
4. บุคลากรภายในโรงเรียนให้ความสนใจต่อกิจกรรมของชุมชนน้อย เพราะมีภาระหน้าที่ในการสอนนักเรียนภายในโรงเรียนจำนวนมาก
5. ประชาชนในชุมชนยังไม่ค่อยเข้าใจเป้าหมายและเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเท่าที่ควร
6. ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
7. ผู้บริหารโรงเรียนไม่มีนโยบายด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ทำให้ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมกับชุมชนเท่าใดนัก
8. จากลักษณะการจัดการศึกษาแบบรวมศูนย์และการแบ่งหน้าที่กันในสังคม ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกว่ หน้าที่ในการจัดการศึกษาในชุมชนเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น และคิดว่าโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน ชุมชนจึงเป็นเพียงบริบทหนึ่งทางสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมได้ในฐานะผู้ให้ความร่วมมือเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การจัดการศึกษาในชุมชนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

ในสภาวะปัจจุบันได้มีการเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เพราะการศึกษาที่ดีต้องเป็น “การศึกษาเพื่อชุมชน” โดยให้ชุมชนมีส่วนกำหนดการจัดการศึกษา เช่น ร่วมกำหนดหลักสูตรการศึกษา ร่วมกันดูแลบริหารโรงเรียน ร่วมกำกับดูแล หากความสัมพันธ์ของชุมชนและโรงเรียนเป็นไปได้อย่างดี ก็จะสามารถร่วมกันพัฒนาชุมชนและสังคมให้ได้ดีในที่สุด (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2539:12) ทั้งนี้จำต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันสองทาง ทั้งจากล่างขึ้นบน และจากบนลงล่าง หรืออีกนัยหนึ่งจากโรงเรียนสู่ชุมชน และจากชุมชนไปสู่โรงเรียนนั่นเอง (สมปอง ขาวสมบูรณ์, 2540:6) โดยเป็นการร่วมแรงร่วมใจจากทุกฝ่าย แต่จากสถานการณ์ที่มีความแตกต่างหลากหลายจึงจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละชุมชน

โรงเรียนวัดยายร่ม ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 24 ก. หมู่ 6 ถนนพระราม 2 แขวงบางมด เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150 บนพื้นที่ 5 ไร่ 1 งาน เป็นโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตจอมทอง ประเภทสหศึกษา เปิดสอนในระดับอนุบาลปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งทางโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ ดังนี้คือ

**“โรงเรียนจัดการศึกษาได้มาตรฐาน หักเรียนเป็นเลิศทางภาษา
พัฒนาคุณภาพชีวิต ฉลาดคิดใช้เทคโนโลยี
ครูและบุคลากรมีคุณภาพตามเกณฑ์ ชัดเจนทักษะกระบวนการ
สืบสานวัฒนธรรมไทยในความเป็นสากล ชุมชนมีส่วนร่วม”**

โรงเรียนวัดยายร่ม เดิมเป็นโรงเรียนประชาบาล ตำบลบางมด (วัดนางร่ม) เปิดให้มีการเรียนการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2477 โดยใช้ศาลาการเปรียญของวัดยายร่มเป็นที่เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ต่อมาในปี 2493 ได้มีการตั้งชื่อโรงเรียนอย่างเป็นทางการว่า โรงเรียนวัดนางร่ม เมื่อปี 2506 ได้โอนให้เป็นโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครธนบุรี ต่อมาในปี 2515 ทางโรงเรียนได้ขยายชั้นเรียนจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในปี 2517 โรงเรียนได้รับรางวัล “โรงเรียนขนาดเล็กดีเด่น” และในปี 2538 กรุงเทพมหานครได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนใหม่อย่างเป็นทางการว่า โรงเรียนวัดยายร่ม (วัฒนราษฎร์รังสรรค์) และในปีเดียวกันโรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดสอนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

โรงเรียนวัดยายรมนับว่าเป็นหนึ่งในโรงเรียนขนาดใหญ่ของเขตจอมทอง ซึ่งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตจอมทองมีทั้งสิ้น 11 โรงเรียน ได้แก่

1. โรงเรียนวัดยายร่ม
2. โรงเรียนวัดไทร
3. โรงเรียนวัดมงคลวราราม
4. โรงเรียนวัดนาคนิมิตร
5. โรงเรียนวัดนางนอง (พิพัฒน์)
6. โรงเรียนวัดสี่สุก
7. โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง
8. โรงเรียนวัดโพธิ์แก้ว
9. โรงเรียนวัดบางประทุนนอก
10. โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก
11. โรงเรียนวัดศาลาครืน

ซึ่งสำนักงานเขตจอมทองมี “ฝ่ายการศึกษา” เป็นหน่วยงานที่ประสานงานระหว่าง 11 โรงเรียนในสังกัด ซึ่งแต่ละโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณของวัด ซึ่งวัดและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา กรรมการบริหารโรงเรียน ทั้งนี้แต่ละโรงเรียนมีสภาพทางกายภาพที่คล้ายคลึงกัน ต่างกันที่พื้นที่และขนาดของโรงเรียนที่ใหญ่ เล็กแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดกิจกรรมจึงแตกต่างกันไปตามสภาพและวัฒนธรรมของแต่ละโรงเรียน

ในปัจจุบันโรงเรียนวัดยายร่มได้แบ่งการบริหารงานออกเป็น 3 ฝ่ายหลัก คือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ และฝ่ายปกครอง โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 3 คนเป็นผู้รับผิดชอบภายใต้การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยมีบุคลากรในโรงเรียนทั้งสิ้น 59 คน มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,260 คน (รายงานการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประจำเดือน สิงหาคม 2548) ซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครขนาดใหญ่ ทั้งนี้ทางโรงเรียนได้แบ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งได้มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ออกเป็น 8 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มสาระคณิตศาสตร์
2. กลุ่มสาระภาษาไทย
3. กลุ่มสาระสังคมศึกษา
4. กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา
5. กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์
6. กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ
7. กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. กลุ่มสาระศิลปะ

ที่ผ่านมาโรงเรียนวัดยายร่มมีกิจกรรมเด่นที่น่าสนใจ คือ

- โครงการอาหารปลอดภัยในโรงเรียน อย.น้อย
- โครงการเกษตรปลอดสารพิษ ธุรกิจการเกษตรเพื่อโครงการอาหารกลางวัน
- โครงการพัฒนาอาคาร สถานที่ โดยมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ให้นักเรียน และประชาชนทั่วไป เข้าศึกษา และเยี่ยมชม
- โครงการสวนผีเสื้อ และแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ โดยมีสวนผีเสื้อในโรงเรียน และกิจกรรมการเลี้ยงหนอนผีเสื้อให้ความรู้แก่นักเรียน และประชาชนทั่วไป

- โครงการโรงเรียนรักการอ่าน
- กิจกรรมหมอมหาษา
- กิจกรรมประเทืองปัญญา ส่งเสริมทั้งสติปัญญา และวุฒิภาวะทางอารมณ์
- โครงการมัคคุเทศก์น้อย
- กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
- โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ วิถีธรรม
- โครงการทอดผ้าป่าสามัคคีขะริไซเคิล
- โครงการโรงเรียนสีฟ้า เพื่อสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค
- โครงการผลิตภัณฑ์สมุนไพรรูป
- โครงการหนึ่งโรงเรียน หนึ่งผลิตภัณฑ์ การผลิตไวน์สมุนไพรจำหน่าย, การสานชะลอมด้วยทางมะพร้าว และการฝึกอาชีพให้แก่นักเรียนโดยวิทยากรในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นต้น

กิจกรรมทางการศึกษาอื่น ๆ ที่โรงเรียนวัดยายร่มได้เข้าร่วมดำเนินการกับสำนักงานเขตจอมทอง มีดังนี้คือ

1. โรงเรียนขยายโอกาส
2. โรงเรียนเครือข่ายทดลองใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. โครงการจัดการเรียนรู้พันธูกรรมพีชในท้องถิ่นตามโครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ (โครงการนำร่อง)
4. โครงการโรงเรียนเพื่อนเด็ก ซึ่งได้รับงบประมาณจากองค์การยูนิเซฟ
5. โครงการโรงเรียนสีฟ้า ของกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์

เมื่อปีการศึกษา 2545 โรงเรียนวัดยายร่มได้รับรางวัล “โรงเรียนคุณภาพของกรุงเทพมหานคร” เพราะยึดหลักนโยบายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนให้มีความรู้ควบคู่คุณธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข และมุ่งเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งยึดหลักการให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งนี้ 1 ในพันธกิจหลักของโรงเรียนวัดยายร่ม คือ “การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา”

และเมื่อปีการศึกษา 2547 ที่ผ่านมารโรงเรียนวัดยายร่มได้รับ “รางวัลชนะเลิศ” ในเขตตรวจราชการกรุงเทพมหานคร จากการแข่งขัน “โรงเรียน ออย.น้อย” ในโครงการความปลอดภัย

ด้านอาหารในโรงเรียน ซึ่งนับว่าเป็นอีกความภาคภูมิใจหนึ่งของโรงเรียนวัดยายร่มที่ได้เป็นตัวแทนโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครเข้าแข่งขัน และได้รับรางวัลชนะเลิศ ทั้งนี้โครงการดังกล่าวได้จัดขึ้นภายใต้การดำเนินงานตามนโยบายส่งเสริมความปลอดภัยด้านอาหารในโรงเรียน โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

การดำเนินงานโครงการความปลอดภัยด้านอาหารในโรงเรียน (อย.น้อย) ของโรงเรียนวัดยายร่ม ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่พัฒนาทักษะด้านการเรียนรู้แบบบูรณาการของนักเรียน โดยเน้นหลัก “การมีส่วนร่วมของชุมชน” ในการประสานความร่วมมือ และเชื่อมสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อมุ่งไปยังเป้าหมายหลักของโครงการ เป้าหมายที่สำคัญของโรงเรียนวัดยายร่มคือ การบรรลุคุณภาพชีวิตที่ดีของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชนโดยรอบโรงเรียน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลาและการส่งเสริมในวิถีทางที่ถูกต้อง รวมทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรต่าง ๆ รวมทั้งภาคประชาชนในการผลักดันผลิตภัณฑ์สุขภาพ ที่มีความปลอดภัยภายใต้มาตรฐานการเฝ้าระวังความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพตามท้องตลาด โดยทางโรงเรียนได้ให้ผู้ประกอบการร้านค้าโดยรอบ คัดกรองสินค้าก่อนที่จะสั่งซื้อและวางขาย เพื่อให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานและปลอดภัยต่อผู้บริโภคโดยเฉพาะนักเรียนในโรงเรียน นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย รวมทั้งหลักเกณฑ์การพิจารณาอาหารปลอดภัยต่าง ๆ แก่นักเรียนโดยการสอดแทรกเนื้อหาความรู้ “แบบบูรณาการ” ลงไปในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกันในทุกสาระวิชา ส่งผลให้นักเรียนสามารถนำเอาความรู้นั้นไปบอกต่อ และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

และนี่ก็ถือเป็นเพียงความสำเร็จส่วนหนึ่งของโรงเรียนวัดยายร่มในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยยึดหลัก “การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน” เพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากผู้บริหารโรงเรียน คณะครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการโรงเรียน ประชาชนในชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ อันจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนและชุมชนต่อไป ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาว่า โรงเรียนวัดยายร่มมีกระบวนการการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนอย่างไร และมีปัจจัยการสื่อสารใดบ้างที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน รวมทั้งมีปัจจัยอื่นใดบ้างที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

1.3 ปัญหานำวิจัย

1. โรงเรียนวัดยายร่มมีกระบวนการการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนอย่างไร
2. ปัจจัยการสื่อสารที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเป็นอย่างไร
3. ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาเฉพาะกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่มที่มุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และสร้างการมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในพื้นที่โดยรอบโรงเรียนเป็นระยะเวลา 3 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2548 จนถึง เดือนมกราคม 2549 เท่านั้น

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การดำเนินการสื่อสารในทุกรูปแบบของโรงเรียนวัดยายร่มเพื่อสร้างความรู้สึกที่ดี และทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
2. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง กระบวนการความสัมพันธ์สองทางที่มีการสื่อสาร การเข้าร่วม และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการที่โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน โดยเป็นไปในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้การศึกษาดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ได้แบ่งประเภทความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้ คือ

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างเป็นทางการ

- ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับผู้นำชุมชน
- ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับผู้บริหารสถาบัน องค์กร ห้างร้าน และบริษัทต่าง ๆ ในพื้นที่โดยรอบโรงเรียน
- ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับแกนนำเครือข่ายผู้ปกครอง

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ

- ระหว่างครูกับผู้ปกครอง
- ระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง
- ระหว่างครูกับประชาชนในชุมชนโดยรอบโรงเรียน
- ระหว่างนักเรียนกับประชาชนในชุมชนโดยรอบโรงเรียน

3. กระบวนการการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่ความคิด หรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร องค์ประกอบของกระบวนการการสื่อสารที่งานวิจัยนี้มุ่งศึกษา มีดังนี้คือ

- ผู้ส่งสาร (Sender) คือ บุคคล หรือกลุ่มคนที่รับผิดชอบต่อข่าวสารที่จะส่งออกไป ได้แก่ คณะผู้บริหาร คณะครู และนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม
- สาร (Message) คือ สิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการจะส่งผ่านไปยังผู้รับสาร ได้แก่ เนื้อหาของโครงการกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการมีส่วนร่วมกับชุมชน
- ช่องทางหรือสื่อ (Channel) คือ ช่องทางที่ใช้เผยแพร่ข่าวสารแก่ผู้รับสาร
- ผู้รับสาร (Receiver) คือ ผู้รับข่าวสารจากผู้ส่งสาร ในงานวิจัยนี้หมายถึงประชาชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ
- ผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร (Communication Effect) คือ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน นักเรียน และชุมชนในด้านต่าง ๆ

4. ปัจจัยการสื่อสาร หมายถึง รูปแบบการสื่อสาร วิธีการสื่อสาร และการวางแผนการสื่อสารที่โรงเรียนวัดยายร่มใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

โดยทางด้าน “ปัจจัยการสื่อสาร” สามารถแบ่งออกเป็น 4 แนวทางหลัก คือ

4.1) ทิศทางการสื่อสารสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) และการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication)

4.2) ลักษณะความเป็นทางการ สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบเป็น

ทางการ (Formal Communication) และการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication) 4.3) สัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำหรือแบบวจนะ (Verbal Communication) และการสื่อสารแบบไม่ใช้ถ้อยคำหรือแบบอวจนะ (Nonverbal Communication) 4.4) ทิศทางการไหลของข่าวสาร สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารตามแนวตั้ง (Vertical Communication) โดยแบ่งออกเป็น (1) จากบนลงล่าง (Top-down หรือ Downward Communication) และ (2) จากล่างขึ้นบน (Bottom-up หรือ Upward Communication) และการสื่อสารตามแนวนอนหรือแนวราบ (Horizontal Communication)

โดยทางด้าน “วิธีการสื่อสาร” และ “การวางแผนการสื่อสาร” นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้คือ 1) ก่อนการดำเนินการสื่อสาร 2) ระหว่างการดำเนินการสื่อสาร 3) ภายหลังการดำเนินการสื่อสาร

5. ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง ปัจจัยที่มีใช้ปัจจัยการสื่อสาร ซึ่งมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

5.1 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มเป็นผู้กำหนดในการดำเนินการเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เช่น ปัจจัยด้านนโยบายและการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ปัจจัยด้านหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะครู ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจ และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน เป็นต้น

5.2 ปัจจัยรอง คือ ปัจจัยโดยทั่วไปของชุมชนที่สนับสนุนการดำเนินการเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน เช่น ปัจจัยด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ปัจจัยด้านการปกครองในท้องถิ่น ปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรของคนในชุมชน ปัจจัยด้านขนาดและจำนวนประชากรในท้องถิ่น ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น

6. ชุมชนของโรงเรียนวัดยายร่ม หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล สถาบัน และหน่วยงานต่าง ๆ ของ “ชุมชนในพื้นที่โดยรอบโรงเรียนวัดยายร่ม” ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ปกครองนักเรียนในชุมชน ร้านค้าในชุมชน สโมสรไล่ออนในพื้นที่ คณะกรรมการโรงเรียน โรงพยาบาลบางมด สำนักงานเขตจอมทอง สถานีตำรวจบางมด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี การประปาสาขาตากสิน และชาวบ้านในชุมชน

7. คณะกรรมการโรงเรียน หมายถึง บุคคลที่ได้รับการคัดเลือก และได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนโรงเรียนวัดยายร่มให้เป็นตัวแทนในการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
8. บุคลากรในโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหาร คณะครู นักเรียน และนักการภารโรง โรงเรียนวัดยายร่ม
9. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในกิจกรรมพัฒนาโรงเรียน ในการให้ความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกายและแรงใจต่อการพัฒนาโรงเรียนด้านต่าง ๆ ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งในแต่ละกิจกรรมของโรงเรียน ดังนี้
 - การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ของโรงเรียน
 - การมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ
 - การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ
 - การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ของโรงเรียน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการสื่อสาร เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนและชุมชนต่อไป
2. เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรของแต่ละโรงเรียนให้เป็นไปในเชิงของการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาให้เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของแต่ละชุมชนเป็นสำคัญ
3. เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชน และเพื่อสนับสนุนให้แต่ละชุมชนกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้คือ

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร

- แนวคิดกระบวนการการสื่อสาร
- แนวคิดรูปแบบการสื่อสาร
- แนวคิดเรื่องสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ
- แนวคิดเรื่องการวางแผนการสื่อสาร

2.2 แนวคิดการสื่อสารชุมชน

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนสัมพันธ์

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

- แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
- แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษา

2.5 แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร

แนวคิดกระบวนการการสื่อสาร

การสื่อสาร คือ กระบวนการถ่ายทอดข่าวสารจากบุคคลหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “ผู้ส่งสาร” ไปยังอีกบุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ผู้รับสาร” โดยผ่านสื่อ (ปรมา สตะเวทิน, 2533:65) กระบวนการสื่อสารจึงประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องสื่อ และผู้รับสาร

การสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการ หมายถึง การมีลักษณะที่ต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ไม่มีจุดเริ่มต้นและไม่มีจุดสิ้นสุด ไม่มีการหยุดนิ่ง หรือกล่าวได้ว่าจะมีการกระทำที่ต่อกลับไปกลับมา ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารตลอดเวลา ผู้ส่งสารกลายเป็นผู้รับสาร และผู้รับสารกลายเป็นผู้ส่งสารในเวลาเดียวกัน

การติดต่อสื่อสารมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ เฮอร์เบิร์ต เอ. ไชมอน (Herbert A. Simon, 1960:154) กล่าวว่า ถ้าองค์การหรือสังคมขาดการติดต่อสื่อสารก็จะอยู่ไม่ได้ เนื่องจากการติดต่อสื่อสารเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจระหว่างบุคคล องค์การ หรือสังคม จึงมีปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวข้องกับการติดต่อหรือส่งข่าวสาร (Transmit) คือ

1. ปัจจัยเกี่ยวกับการเชื่อถือ หรือรับรู้ (Cognitive Material) ได้แก่ เรื่องราวต่าง ๆ ข้อเท็จจริง หรือปัญหาต่าง ๆ
2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับการจูงใจ และอารมณ์ (Motivational and Emotional Material) ได้แก่ บรรยากาศที่เกี่ยวกับอารมณ์ ทศนคติ และปฏิกิริยา ความจงรักภักดี หรือทำที่เป็นศัตรู ความรู้สึกสนับสนุน หรือไม่เห็นด้วย และวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ต้องการ ลิกเคิร์ต (Likert, 1961:45)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อหรือส่งข่าวสารนั้น จะมีผลกระทบต่อตัวบุคคล และต่อการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ อยู่เป็นอันมาก เพราะการติดต่อสื่อสารเป็นศิลปะของการถ่ายทอดข่าวสาร ความคิดเห็น และทัศนคติจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง

เอเวอเรตต์ เอ็ม โรเจอร์ส (Everett M. Rogers, 1973:43) กล่าวว่า กระบวนการสื่อสาร คือ กระบวนการที่ความคิด หรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสาร ไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างของผู้รับสาร

กระบวนการสื่อสารจะเกิดขึ้นเมื่อผู้รับข่าวสาร แปลงเนื้อหาของสารให้เป็นรหัส (Encode) คือ แปลงข่าวสาร ความคิดเห็น ทศนคติ หรือความรู้สึกใด ๆ ให้อยู่ในลักษณะที่สามารถถ่ายทอดไปยังผู้อื่นได้ แล้วส่งเนื้อหาที่แปลงนี้ออกไปสู่ผู้รับโดยผ่านช่องทางการสื่อสาร กระบวนการสื่อสารจะสมบูรณ์เมื่อเนื้อหาที่ส่งเป็นรหัสไปสู่ผู้รับนั้นได้ถูกถอดออก (Decode) และผู้รับได้รับรู้เนื้อหาสารที่ส่งไปนั้น แต่การที่จะตรงตามกับผู้ส่งสารต้องการหรือไม่ ก็แล้วแต่ประสบการณ์เดิมของผู้รับสาร (Field of Experience) ในกระบวนการสื่อสาร ปฏิกริยาย้อนกลับ (Feedback) เป็นสิ่งที่มี

ความสำคัญอย่างยิ่งต่อข่าวสารของผู้ส่งสาร ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาว่าการสื่อสารนั้นบรรลุผลสำเร็จหรือไม่

โกเยอร์ (Goyer, 1970) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “การสื่อสาร” คือ เหตุการณ์ที่ต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 5 ชนิดที่เกิดขึ้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ส่งหรือผู้สร้าง
2. สิ่งเร้าในรูปของเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ซึ่ง
3. ถูกส่งไปยัง
4. ผู้รับสิ่งเร้าอย่างน้อย 1 คน
5. และผู้รับสิ่งเร้าตอบสนองด้วยความพินิจพิจารณา

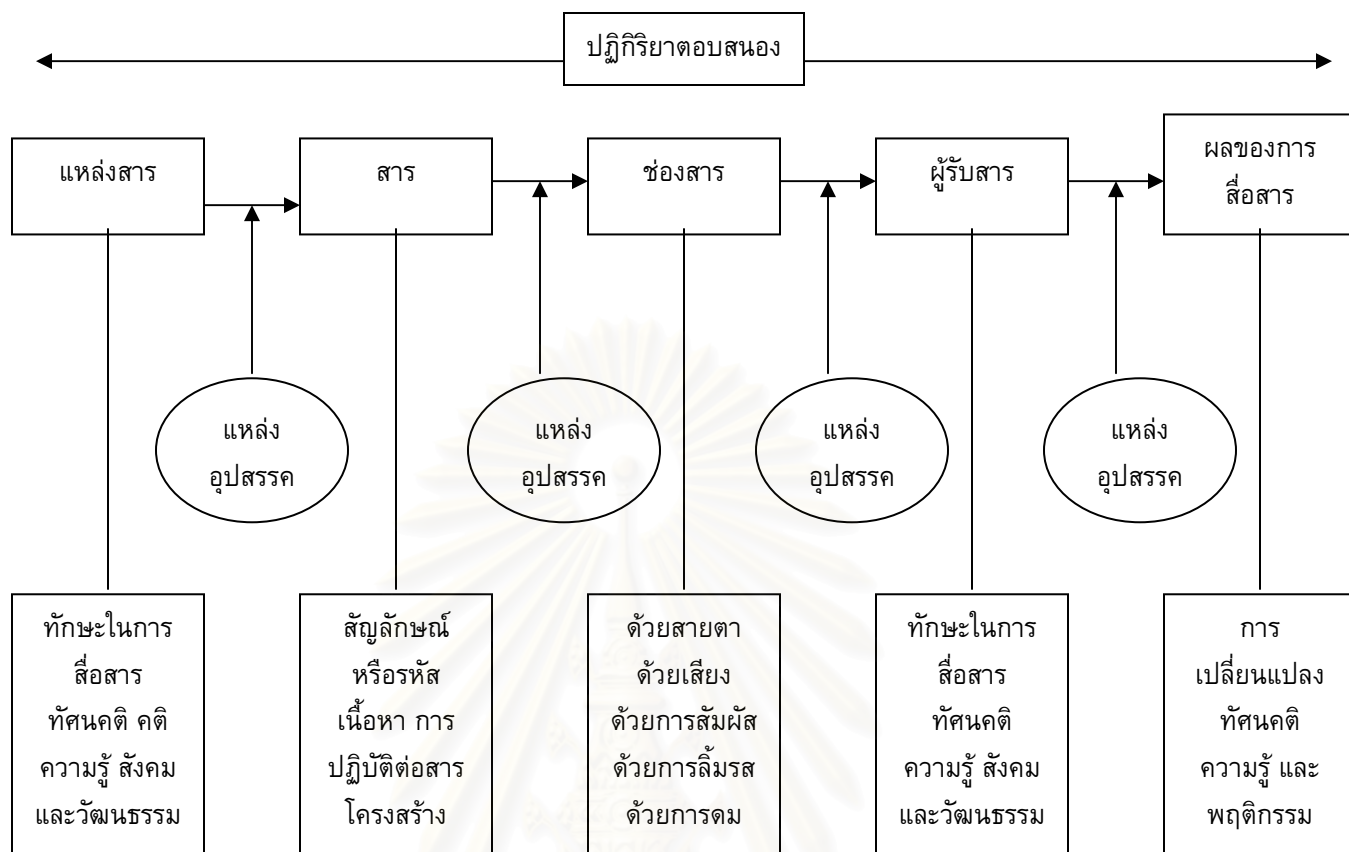
การสื่อสารจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้รับสิ่งเร้าได้ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ผู้ส่งสิ่งเร้าส่งมาในรูปของเครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ จนกระทั่งเกิดสหสัมพันธ์ระหว่างการโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่ผู้ส่งหวังจะได้รับตอบสนองจากผู้รับสิ่งเร้า และการโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่ผู้รับสิ่งเร้าโต้ตอบไปจริง ดังนั้น “การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสาร ด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร”

กระบวนการและองค์ประกอบของการสื่อสาร

โดยปกติการสื่อสารมีองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประการด้วยกันตามแนวคิดของเบอร์โล (David K. Berlo, 1960:40-65) คือ แหล่งสาร สาร ช่องสาร ผู้รับสาร ผลที่เกิดจากการสื่อสาร และปฏิกริยาตอบสนอง เราอาจสร้างแบบจำลองของการสื่อสารที่ประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง 6 ประการ ดังคำพูดต่อไปนี้

“การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ผู้ส่งสาร ส่งสารผ่านช่องสารไปยังผู้รับสาร แล้วก่อให้เกิดผลบางประการขึ้น โดยผู้รับสารมีปฏิกริยาตอบสนองออกไป”

เสถียร เขยประทับ (2538) ได้อธิบายแบบจำลองเพื่อขยายแนวความคิดของเบอร์โล (Berlo, 1960) ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Sender) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการจะทำการสื่อสาร ความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ข่าวสารและวัตถุประสงค์ของตนเอง ซึ่งผู้ส่งสารอาจเป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือหน่วยงาน องค์กร การ สถาบันก็ได้

ปัจจัยที่สำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ส่งสารในการทำการสื่อสาร ประกอบไปด้วย

- **ทักษะด้านการสื่อสาร หรือ ความสามารถในการสื่อสาร**

- หมายถึง ความชำนาญในการสื่อสาร ซึ่งทักษะที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การพูดและการเขียน ซึ่งเป็นทักษะในการเข้ารหัส นอกจากนี้คือ ทักษะในการฟังและการอ่าน ซึ่งเป็นทักษะในการถอดรหัส ตลอดจนทักษะทางอวัจนภาษาต่างๆ เช่น ภาษาท่าทาง การแสดงออกทางสีหน้า และแววตา เป็นต้น

- ทักษะต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อผู้ส่งสาร คือ มีผลต่อความคิดที่จะสื่อสารให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และความตั้งใจของผู้ส่งสาร และมีผลต่อ

ความสามารถในการเข้ารหัส กล่าวคือ โดยทั่วไปภาษามีส่วนกำหนดความคิดของมนุษย์ ว่ามนุษย์นั้นจะคิดเรื่องอะไร คิดอย่างไร และคิดหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถทางภาษา เมื่อผู้ส่งสารมีทักษะในการสื่อสารที่ดีก็ย่อมใช้ภาษาในการเข้ารหัสได้ดี รู้จักเลือกใช้ภาษาได้ตรงตามสิ่งที่ตั้งใจ ถูกต้องชัดเจน ถอดรหัสได้ง่าย การสื่อสารก็มีประสิทธิภาพ

- **ทัศนคติต่อเรื่องที่จะสื่อสารและต่อผู้รับสาร**

- **ทัศนคติ** หมายถึง วิธีการที่บุคคลประเมินสิ่งต่างๆ โดยความโน้มเอียงของตนเองเพื่อให้เข้าถึงหรือหลีกเลี่ยงสิ่งนั้น ทัศนคติของผู้ส่งสารมีหลายประการ ได้แก่ ทัศนคติต่อตนเอง ทัศนคติต่อเรื่องที่จะสื่อสาร และทัศนคติต่อผู้รับสาร

- **ทัศนคติต่อตนเอง** คือ การประเมินความเชื่อมั่นของตนเองว่ามีความสามารถในการสื่อสารมากน้อยเพียงใด ถ้าผู้ส่งสารยังมีความเชื่อมั่นมาก การสื่อสารนั้นก็ยังมีประสิทธิภาพมาก

- **ทัศนคติต่อเรื่องที่จะสื่อสาร** คือ การประเมินความมีคุณค่าของหัวข้อการสื่อสาร ถ้าผู้สื่อสารเห็นว่าหัวข้อการสื่อสารนั้นมีคุณค่ามาก การสื่อสารก็ยังมีประสิทธิภาพ

- **ทัศนคติต่อผู้รับสาร** คือ การประเมินผู้รับสาร ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมในการสื่อสารของผู้ส่งสาร ต่อสาร และต่อปฏิกริยาของผู้รับสาร โดยเฉพาะการจูงใจ

- **ความรู้ในเรื่องที่จะสื่อสารและความรู้เรื่องกระบวนการสื่อสาร**

- ผู้ส่งสารต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะสื่อสารเป็นอย่างดีเพราะผู้ส่งสารที่ไม่มีความรู้ก็ยากที่จะสื่อสารให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องได้ นอกจากนี้ ผู้ส่งสารต้องมีความรู้ในเรื่องกระบวนการสื่อสารด้วย คือ รู้ถึงความสัมพันธ์และความสำคัญขององค์ประกอบต่างๆ ของการสื่อสาร

- **ระดับของสังคมและวัฒนธรรม**

- **ระดับของสังคม หรือ ระบบสังคม** เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม การสื่อสาร เพราะบุคคลขึ้นอยู่กับกลุ่มทางสังคม มีตำแหน่ง บทบาท หน้าที่ตามกลุ่มที่สังกัดอยู่และจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
- **วัฒนธรรม** หมายถึง ขนบธรรมเนียม ค่านิยม ความเชื่อทาง วัฒนธรรมในแต่ละส่วนซึ่งส่งผลต่อความคิดและพฤติกรรม การสื่อสาร วัฒนธรรมที่ต่างกันย่อมส่งผลต่อให้การสื่อสารต่างกันด้วย

2. สาร หมายถึง ผลผลิตของผู้ส่งสารที่ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ข่าวสารและวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารเองให้ปรากฏในรูปของรหัส ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของถ้อยคำ ตัวอักษร สัญลักษณ์ ภาพประกอบ เป็นต้น

องค์ประกอบของสารซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการสื่อสาร คือ องค์ประกอบและโครงสร้างของสาร ได้แก่

- **รหัสของสาร**

- หมายถึง กลุ่มของสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีความหมายต่อบุคคล ภาษาถือได้ว่าเป็นรหัสสารอย่างหนึ่ง โดยจะต้องมีส่วนประกอบคือ คำศัพท์และกระบวนการหรือโครงสร้างที่ทำให้เกิดความหมายจากคำศัพท์นั้น คือ การสร้างความสัมพันธ์ เมื่อจะเข้ารหัสสาร ผู้เข้ารหัสจะต้องตัดสินใจว่าจะใช้รหัสใด จะเลือกใช้ส่วนประกอบใดและจะเลือกสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีใดในการเข้ารหัส

- **เนื้อหาของสาร**

- เป็นสิ่งที่ผู้ส่งสารเลือกเพื่อแสดงความคิด วัตถุประสงค์ และความตั้งใจในการสื่อสาร โดยมีเนื้อหาสาระเป็นส่วนประกอบ และจะต้องจัดโครงสร้างของเนื้อหาสาระนั้นเป็นประเด็นและเป็นลำดับเมื่อจะสื่อสาร

- **การจัดเรียงสาร**

- ได้แก่ วิธีการที่ผู้ส่งสารเลือกและจัดเตรียมรหัสสารและเนื้อหาให้เป็นไปตามที่ผู้ส่งสารต้องการ ทั้งนี้ ลีลาในการจัดเรียงสารจะแตกต่างกันไปตามผู้ส่งสารแต่ละคน

3. สื่อ หมายถึง สิ่งที่น่าหรือถ่ายทอดสารของผู้ส่งสาร

เกณฑ์ในการเลือกใช้สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร มีดังนี้

- มีสื่ออะไรให้เลือกใช้เลือกใช้ได้บ้าง
- ต้องใช้งบประมาณเท่าไร
- สื่อใดที่ผู้ส่งสารพอใจมากที่สุด
- สื่อใดที่มีอิทธิพลมากที่สุด
- สื่อใดที่ผู้รับสารหรือประชาชนนิยมมากที่สุด
- สื่อใดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารมากที่สุด
- สื่อใดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาของสารมากที่สุด

4. ผู้รับสาร หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รับสารของผู้ส่งสาร ซึ่งผู้รับสารอาจเป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มคนหลายคน หรือหน่วยงาน องค์กร สถาบันก็ได้

ปัจจัยของผู้รับสารก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับปัจจัยของผู้ส่งสาร ได้แก่

- **ทักษะในการสื่อสาร หรือ ความสามารถในการสื่อสาร**
 - เช่นเดียวกับผู้ส่งสาร ผู้รับสารต้องมีความสามารถในการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะในการเข้ารหัสซึ่งจะส่งผลต่อความคิดและการตีความสารเพื่อให้เข้าสารตรงกับผู้ส่งสาร
- **ทัศนคติต่อตนเอง ต่อสาร และต่อผู้ส่งสาร**
 - ทัศนคติต่อตนเอง คือ ถ้าผู้รับสารมีความเชื่อมั่นต่อตนเองว่ามีความสามารถในการสื่อสารก็จะยิ่งทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ

- **ทัศนคติต่อสาร** คือ ถ้าผู้รับสารเชื่อมั่นว่าเรื่องที่ทำการสื่อสารมีคุณค่า การสื่อสารนั้นก็ยิ่งมีประสิทธิภาพ
 - **ทัศนคติต่อผู้ส่งสาร** คือ ถ้าผู้รับสารมีความเลื่อมใสและเชื่อถือในตัวผู้ส่งสารมากเท่าไรก็ยิ่งทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ
- **ความรู้ในเนื้อหาของสารและกระบวนการสื่อสาร**
 - ผู้รับสารต้องมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของสาร และกระบวนการสื่อสารเช่นเดียวกับผู้ส่งสาร
 - **สถานภาพในสังคมและวัฒนธรรม**
 - เช่นเดียวกับผู้ส่งสาร ผู้รับสารต้องมีความรู้และเข้าใจระบบสังคมและวัฒนธรรมเพื่อประสิทธิผลของการสื่อสาร

5. ผลของการสื่อสาร หรือ Communication Effect หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างและหลังการสื่อสาร ซึ่งมาจากการตีความสารที่ได้รับของผู้รับสาร หรือสิ่งที่แสดงว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีการรับรู้ความหมายของสารในกระบวนการสื่อสารร่วมกันหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด

ผลของการสื่อสารมีความหมายอย่างน้อย 3 อย่างด้วยกัน คือ

1. หลังการสื่อสาร เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใดในกระบวนการสื่อสารหรือไม่ อย่างไร
2. อันเนื่องมาจากการสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารสามารถสร้างอิทธิพลบางอย่างเหนือตัวผู้รับสารได้หรือไม่ อย่างไร
3. การสื่อสารประสบความสำเร็จตามที่ผู้ส่งสารมุ่งหวังไว้หรือไม่ อย่างไร

การสื่อสารหนึ่ง ๆ ประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อ การตีความหมายสารที่ได้รับของผู้รับสารสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารหรืออีกนัยหนึ่ง คือ จุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้รับสาร (ความหมายที่ผู้ส่งสารตั้งใจส่งไป)

ผลการสื่อสารจึงอาจเป็นทั้งความนึกคิดหรือปัญญา ด้านอารมณ์และความรู้สึก และด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ อาจเกิดขึ้นโดยเจตนาและไม่ได้เจตนา อาจปรากฏให้เห็นชัดหรือแฝง

ซ่อนเร้นไว้ นอกจากนี้ องค์ประกอบของการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลการสื่อสารด้วยทั้งสิ้น (พีชนี เชยจรรยา และคณะ, 2538)

6. ปฏิกริยาตอบสนอง หรือ Feedback ก็คือ “สาร” แต่เป็นสารที่ผู้รับสารส่งไปให้กับผู้ส่งสาร เมื่อได้ตีความหมายของสารที่ตนได้รับ ในเมื่อความหมายของสารมิได้อยู่ที่ตัวสาร แต่อยู่ที่การตีความของผู้รับสาร ผู้ส่งสารจึงจำเป็นต้องสนใจ และให้ความสำคัญกับปฏิกริยาตอบสนอง เนื่องจากบางครั้งผู้ส่งสารอาจต้องการส่งสารที่มีความหมาย X ไปให้ผู้รับสาร แต่ผู้รับสารอาจตีความหมายของสารนั้นเป็น Y ซึ่งไม่ตรงกับที่ผู้ส่งสารต้องการ ถ้าผู้ส่งสารสังเกตปฏิกริยาตอบสนองว่าไม่เป็นไปในทางที่ตนต้องการ ผู้ส่งสารก็สามารถปรับสารของตนให้ผู้รับสารเข้าใจสารตรงตามที่ต้องการได้ในที่สุด

ปฏิกริยาตอบสนองมีทั้งที่เป็นคำพูดและไม่ใช้คำพูด อาจเกิดจากความตั้งใจของผู้สื่อสาร หรืออาจเกิดอย่างไม่ได้ตั้งใจ อาจเป็นไปในทางบวกหรืออาจเป็นไปในทางลบ อาจเป็นการแสดงออกโดยตรงหรือโดยอ้อม อาจแสดงออกทันทีหรือแสดงออกในเวลาต่อมา หรืออาจแสดงออกให้เห็นหรือเป็นการเก็บการตอบสนองไว้ในใจ

ทั้งนี้ นอกจากองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ ซึ่งได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องสาร (สื่อ) ผู้รับสาร ผลที่เกิดจากการสื่อสาร และปฏิกริยาตอบสนองของกระบวนการสื่อสารแล้วนั้น ยังมีสิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องคำนึงถึงในกระบวนการสื่อสารอีก ดังนี้

สภาพแวดล้อมของการสื่อสาร หรือ Communication Environment

ซึ่งหมายถึง สิ่งต่าง ๆ รอบตัวผู้สื่อสาร สถานที่ซึ่งได้แก่ การจัดสถานที่ บรรยากาศ โอกาส เวลา รวมถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ตั้งแต่วงแคบไปจนถึงวงกว้าง ผู้ส่งสารจะต้องวิเคราะห์และเลือกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อให้แน่ใจว่า การสื่อสารของตนมีโอกาสจะประสบความสำเร็จมากขึ้น ทั้งยังสามารถเลือกและปรับปรุงให้เหมาะสมได้ เพราะฉะนั้น สภาพแวดล้อมการสื่อสารที่เหมาะสมจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน คือ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ความต้องการและความคาดหวังของผู้รับสาร โอกาสและเหตุการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการสื่อสาร ตลอดจนการคาดการณ์ต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และการควบคุมอย่างถูกทิศทาง

ทั้งนี้ ปัจจัยขององค์ประกอบการสื่อสารที่ส่งเสริมประสิทธิผลของการสื่อสาร ได้แก่

1) ปัจจัยด้านแหล่งสารและคุณลักษณะของแหล่งสาร คุณลักษณะภายนอกซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้รับสาร ได้แก่ ความสามารถหรือความเป็นผู้เชี่ยวชาญ และความน่าไว้วางใจ เป็นต้น

2) ปัจจัยด้านสารและคุณลักษณะของสาร การสื่อสารจะราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด สารที่บุคคลสื่อสารย่อมมีส่วนสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของการสื่อสาร อันประกอบด้วย

- รหัสสาร
- เนื้อหาสาร
- การจัดสาร

โดยต้องคำนึงถึงรูปแบบการใช้ภาษา ความยากง่ายในการตีความ สารนั้นต้องไม่มีความซับซ้อนคลุมเครือ ต้องจัดลำดับอย่างเป็นระบบซึ่งส่วนใหญ่มักจะมีรูปแบบตามบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันไปของแหล่งสาร

3) ปัจจัยด้านสื่อ ประสิทธิภาพของสื่อย่อมมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการสื่อสาร ซึ่งผู้ส่งสารต้องเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับสถานการณ์การสื่อสาร ดังนั้น การเลือกใช้สื่อจะแตกต่างกันไปตามประเภทของผู้รับสาร ลักษณะของสารและขั้นตอนกระบวนการยอมรับสารของผู้รับสาร

4) ปัจจัยด้านลักษณะของผู้รับสาร ได้แก่ ทักษะความสามารถในการถอดรหัสสารทัศนคติในการสื่อสาร ความรู้ในเรื่องสารและการสื่อสาร รวมไปถึงปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพ และสุดท้าย คือ บุคลิกลักษณะของผู้รับสาร

5) ปัจจัยด้านความสอดคล้องของบริบท การสื่อสารเกิดขึ้นภายใต้บริบทใดบริบทหนึ่งเสมอ ซึ่งอาจมีผลต่อการสื่อสาร เช่น เวลา สถานที่ บุคคล อุปกรณ์ต่างๆ ดังนั้น ผู้ส่งสารต้องคำนึงถึงความเหมาะสม กาลเทศะ และสิ่งแวดล้อมในการสื่อสารด้วย

ระดับในการสื่อสาร

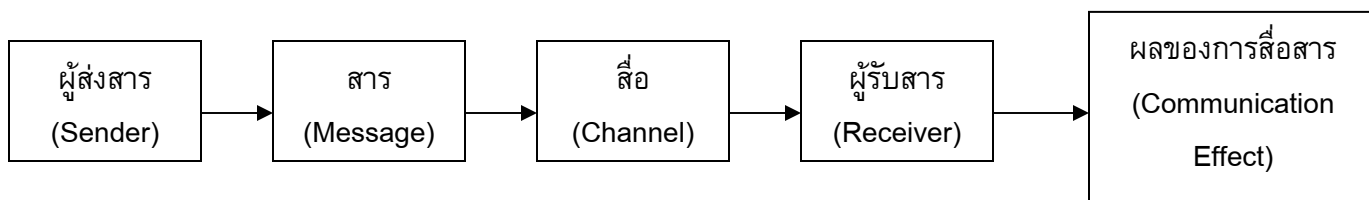
เราอาจแบ่งการสื่อสารออกเป็น 6 ระดับ คือ (ปารีชาติ สถาปิตานนท์, 2546:76-83)

1. การสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) การสื่อสารภายในบุคคล เป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นในขณะที่บุคคลคิดสร้างสรรค์สาร เรียบเรียงสาร และ

พัฒนาสารเหล่านั้นเพื่อให้พร้อมสำหรับส่งไปยังผู้อื่น โดยในบางครั้งเราอาจเรียกการสื่อสารในระดับนี้ว่า การสื่อสารกับตนเอง หรือการสื่อสารภายในตัวบุคคล เป็นต้น

2. การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) เป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลสองคน ในมิติของความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันออกไป อาทิ การริเริ่มความสัมพันธ์ การพัฒนาความสัมพันธ์ การธำรงรักษาความสัมพันธ์ และการสิ้นสุดความสัมพันธ์ของบุคคล โดยกระบวนการดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในบริบทที่คู่สื่อสารสามารถเห็นหน้าค่าตากัน หรือการใช้สื่อกลางประเภทต่าง ๆ อาทิ โทรศัพท์ อีเมล เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เป็นต้น
3. การสื่อสารของกลุ่ม (Group Communication) เป็นพฤติกรรมการสื่อสารของบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป โดยบุคคลเหล่านั้นอาจเป็นสมาชิกในครอบครัว เพื่อน เพื่อนร่วมงาน ญาติมิตร ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา ฯลฯ
4. การสื่อสารขององค์การ (Organizational Communication) เป็นการสื่อสารของบุคคลกลุ่มใหญ่ในระบบสังคม ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเด่นชัดในเชิงภารกิจหน้าที่ และรวมตัวกันแบบหลวม ๆ หรือจัดตั้งเป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้โดยเฉพาะในด้านเสถียรภาพ เอกลักษณ์ และภาพลักษณ์ขององค์การที่ตนสังกัด เป็นต้น
5. การสื่อสารกับสาธารณชน (Public Communication) เป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นของสมาชิกในสังคมใดสังคมหนึ่ง และการสื่อสารระหว่างสมาชิกในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน
6. การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) เป็นการสื่อสารของคนกลุ่มเล็ก ๆ ไปยังคนกลุ่มใหญ่ที่มีความหลากหลาย และมักไม่รู้จักรู้จักเห็นหน้าค่าตากันมาก่อน โดยดำเนินการส่งสารผ่าน “สื่อกลาง” ประเภทต่าง ๆ อาทิ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ หนังสือ นิตยสาร เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน โดยมุ่งเน้นไปที่องค์ประกอบของการสื่อสารที่สำคัญ 5 ประการ ตามแบบจำลองกระบวนการสื่อสาร ดังนี้คือ

แนวคิดรูปแบบการสื่อสาร

“การสื่อสาร” ถือเป็นองค์ประกอบหลักสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องในการรวมกลุ่ม และการบริหารจัดการหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ โดยการสื่อสารเปรียบเสมือนสายใยของสังคมที่ประสานหน่วยงานต่าง ๆ ของสังคมให้รวมเข้าด้วยกัน การที่มนุษย์สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมได้นั้น เกิดจากการที่มนุษย์ทำการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสร้างกฎระเบียบของสังคมให้เป็นที่ยอมรับระหว่างสมาชิก

ทั้งนี้ได้มีการจำแนกรูปแบบการสื่อสารในหลายลักษณะตามหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาที่แตกต่างกันออกไป ในที่นี้จะกล่าวถึงรูปแบบของการสื่อสาร 4 ลักษณะ คือ (นพรัตน์ มุณีรัตน์, 2541:30-34)

1. จำแนกตามทิศทางการสื่อสาร
 2. จำแนกตามลักษณะการใช้
 3. จำแนกตามสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร
 4. จำแนกตามการไหลของข่าวสาร
1. จำแนกตามทิศทางการสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1.1 การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication)

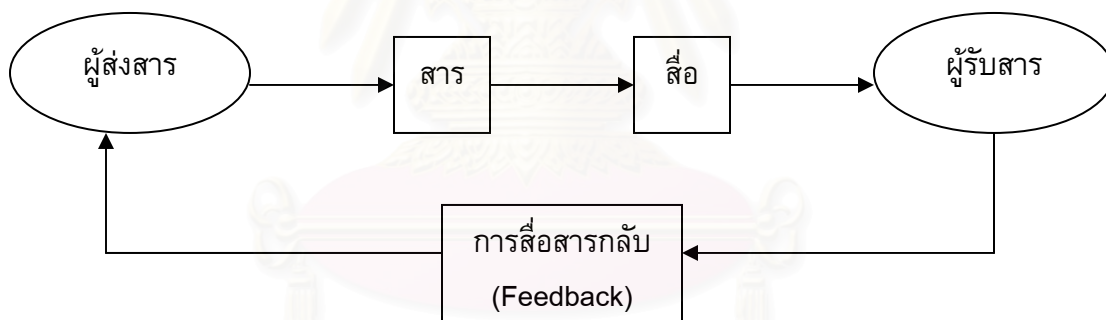
หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดสารไปยังผู้รับสารแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถามข้อสงสัย หรือแสดงความคิดเห็น จึงไม่มีปฏิกิริยาย้อนกลับจากผู้รับสาร การสื่อสารแบบนี้มีลักษณะเป็นเส้นตรง ปราศจากการคำนึงถึงปฏิกิริยาโต้กลับจากผู้รับสาร ทำให้ปริมาณของข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) จากผู้รับสารมีน้อยหรือไม่มีเลย ซึ่งแสดงเป็นแผนภาพแบบจำลอง ได้ดังนี้

การสื่อสารในลักษณะนี้จะออกมาในรูปของนโยบาย แผนงาน คำสั่งต่าง ๆ จากผู้บริหาร หรือผู้นำ โดยผ่านสื่อชนิดต่าง ๆ เช่น เสียงตามสาย เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่แล้ว การสื่อสารแบบทางเดียวมักจะเกิดขึ้นกับสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ที่มีการนำเสนอข่าวสารสู่ประชาชนแต่เพียงฝ่ายเดียว

1.2 การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication)

หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารทางหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันเมื่อผู้รับสารได้รับข้อมูลแล้วก็ส่งข้อมูลข่าวสารตอบกลับมายังผู้ส่งสารด้วยอีกทางหนึ่ง จึงเป็นการสื่อสารที่ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างก็สามารถรับและส่งข่าวสารซึ่งกันและกัน มีการเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถามข้อข้องใจ หรือข้อสงสัยต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีการโต้ตอบกัน ทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะตอบสนองต่อกัน เพื่อสร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจน การสื่อสารแบบนี้ผู้ส่งสารจะให้ความสำคัญกับปฏิกริยาโต้กลับ (Feedback) ของผู้รับสาร ดังแผนภาพจำลอง

ทั้งนี้การสื่อสารแบบสองทางมีผลทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะการให้ความสำคัญต่อการสื่อสารกลับ (Feedback) นั้น เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้รับสารและผู้ส่งสารมีความเสมอภาคกันในการติดต่อสื่อสาร โดยไม่มีฝ่ายใดมีอิทธิพลเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะก่อให้เกิด “การมีส่วนร่วม” ในการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี

ฮาร์โรลด์ เจ ลีวิตต์ (Harold J. Leavitt อ้างในกรซวัลด์ หอมไกรลาศ, 2540:23) ได้กล่าวถึงการทดลองเปรียบเทียบระหว่างการสื่อสารทางเดียวกับการสื่อสารสองทาง ซึ่งผลการทดลองปรากฏว่า การสื่อสารทางเดียวยรวดเร็วกว่า แต่ในเรื่องความถูกต้อง แม่นยำ และการสร้างความมั่นใจแก่

ผู้รับสาร ควรใช้การสื่อสารแบบสองทาง แต่สื่อดีที่ยังได้เสนอแนะว่า หากต้องการความรวดเร็ว และความถูกต้องอย่างง่าย ๆ ในการติดต่อสื่อสารแล้ว การสื่อสารทางเดียวจะมีความเหมาะสมมากกว่า

2. จำแนกตามลักษณะการใช้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

2.1 การสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication)

หมายถึง การติดต่อสื่อสารที่คำนึงถึงบทบาทหน้าที่ และตำแหน่งระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสารเป็นสำคัญ ตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ประกาศแจ้ง นโยบาย คำสั่งปฏิบัติงาน เป็นต้น

2.2 การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication)

หมายถึง การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นโดยไม่พิจารณาถึงตำแหน่งหน้าที่ และมีได้ดำเนินไปตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ แต่เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นจากความสนิทสนมคุ้นเคย และจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในส่วนตัวมากกว่า การติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการสื่อสารโดยใช้คำพูด ได้แก่ การพบปะ พูดคุย สนทนากัน

3. จำแนกตามสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

3.1 การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำ หรือ แบบวจนะ (Verbal Communication)

หมายถึง การสื่อสารที่อาศัยคำพูด (words) หรือตัวเลข (number) เป็นสัญลักษณ์ของข่าวสาร สัญลักษณ์นี้อาจอยู่ในรูปของภาษาพูด ภาษาเขียน หรือ ภาษาทางคณิตศาสตร์ก็ได้ เพื่อใช้ในการสื่อความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายได้อย่างชัดเจน และตรงตามที่ต้องการ ลักษณะการสื่อสารแบบวจนะนี้ ได้แก่ การสนทนา การสัมภาษณ์ การเขียนบันทึก การเขียนรายงาน การประกาศข่าวสาร การประชุม เป็นต้น

3.2 การสื่อสารแบบไม่ใช้ถ้อยคำ หรือ แบบอวจนะ (Non-verbal Communication)

หมายถึง การสื่อสารโดยปราศจากคำพูด แต่แสดงออกทางท่าทาง สีหน้า การเคลื่อนไหว ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายตามธรรมชาติของคน ซึ่งแต่ละบุคคลก็สื่อสารกับบุคคลอื่นโดยมี

ความหมายเฉพาะตนเอง ซึ่งทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าเรายู่ในสภาพเช่นใด เช่น การสิ้นศีรษะแสดงถึงการปฏิเสธ การพยักหน้าแสดงถึงการเข้าใจหรือเห็นด้วย เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การตีความหมายของแต่ละคนที่รับข่าวสารว่าจะสอดคล้องและตรงตามกับผู้ส่งสารต้องการหรือไม่

ทั้งนี้การสื่อสารทั้งแบบวัจนะ และการสื่อสารแบบอวัจนะต้องดำเนินควบคู่กันไปเพื่อให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพ เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

4. จำแนกตามทิศทางการไหลของข่าวสาร การสื่อสารในลักษณะนี้ แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

4.1 การสื่อสารตามแนวดิ่ง (Vertical Communication) โดยแบ่งออกเป็น

- การสื่อสารจากบนลงล่าง (Top-down หรือ Downward Communication)

หมายถึง การส่งข่าวสารจากบุคคลที่มีตำแหน่งสูงกว่าลงมายังตำแหน่งที่ต่ำกว่า โดยออกมาในรูปของนโยบาย แผนงาน ประกาศ เป็นต้น ซึ่งการสื่อสารรูปแบบนี้จะทำให้ผู้รับสารที่อยู่ในตำแหน่งที่ต่ำกว่า ไม่เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ขาดความคิดริเริ่ม คอยรับฟังคำสั่งอยู่เสมอ หลีกเลี่ยงการตัดสินใจ และไม่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

- การสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up หรือ Upward Communication)

หมายถึง การส่งข่าวสารจากผู้ส่งสารซึ่งอยู่ในระดับหรือตำแหน่งที่ต่ำกว่าขึ้นไปสู่ผู้รับสารซึ่งอยู่ในระดับหรือตำแหน่งที่สูงกว่า ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมได้ติดต่อสื่อสารกัน โดยมีทั้งส่งสารและรับสารอย่างเท่าเทียมกัน การสื่อสารรูปแบบนี้จะออกมาในลักษณะของการประชุม ปรึกษาหารือ การสัมมนา เป็นต้น ทั้งนี้จะก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เสริมสร้างให้มีความคิดสร้างสรรค์ และทำให้สมาชิกทุกส่วนของสังคมนั้น มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างเต็มที่

4.2 การสื่อสารตามแนวนอน หรือ แนวราบ (Horizontal Communication)

หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่มีระดับหรือตำแหน่งที่เสมอกัน ใกล้เคียงกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง การสื่อสารรูปแบบนี้จะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันของหมู่คณะ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด และเป็นการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม

จากรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การสื่อสารทางเดียว คือ การสื่อสารจากบนลงล่าง ส่วนการสื่อสารสองทาง ก็คือ การสื่อสารทั้งจากบนลงล่าง และจากล่างขึ้นบน ทั้งนี้การสื่อสารจากบนลงล่างหรือจากล่างขึ้นบน อาจใช้รูปแบบการสื่อสารอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ในขณะที่เดียวกันระหว่างการสื่อสารอาจใช้รูปแบบการสื่อสารทั้งวัจนะและอวัจนะควบคู่กันไปได้

ส่วนรูปแบบการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาได้นั้น ได้แก่ รูปแบบการสื่อสารแบบสองทาง การสื่อสารจากล่างขึ้นบน และการสื่อสารในแนวนอน ทั้งนี้เป็นไปในลักษณะของการสื่อสารที่ผสมผสานกันทั้งการสื่อสารในแนวตั้งและแนวนอน โดยมีการสื่อสารแบบสองทางเป็นแกนหลัก

นอกจากนั้น เอเวอเรตต์ เอ็ม โรเจอร์ (Everette M. Roger, 1983) ได้เสนอว่า การสื่อสารจะมีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างราบรื่น คุณลักษณะระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นปัจจัยสำคัญที่จะอธิบายว่าใครถ่ายทอดข่าวสารไปยังใคร จะมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดข่าวสารแค่ไหน ทั้งนี้การสื่อสารจะเป็นไปด้วยความราบรื่น เมื่อผู้ส่งสารและผู้รับสารมี “คุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน” (Homophily) เช่น ทัศนคติ ค่านิยม การศึกษา อาชีพ สถานภาพทางสังคม ฯลฯ โดยบุคคลส่วนใหญ่จะมีความสบายใจที่จะติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกับตนมากกว่า การพูดคุยกับบุคคลที่แตกต่างกับตน ซึ่งต้องใช้ความพยายามมากที่จะทำให้การสื่อสารประสบผลสำเร็จ เพราะการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มี “คุณลักษณะแตกต่างกัน” (Heterophily) อาจทำให้การรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกันก็ได้ และผู้รับสารเองอาจจะมีความรู้สึกไม่สะดวกหรือไม่สบายใจที่จะทำการสื่อสาร

แนวคิดเรื่องสื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ

ปรเม สตะเวทิน (2540 : 65-66) ได้ให้แนวคิดการสื่อสารไว้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดข่าวสารจากบุคคลฝ่ายหนึ่งที่เราเรียกว่าผู้ส่งสารไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้รับสารโดยผ่านสื่อ ทั้งนี้องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารที่สำคัญได้แก่ ผู้ส่งสาร (แหล่งสาร) สาร สื่อ (ช่องสาร) และผู้รับสาร ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด และในส่วนของ “สื่อ” นั้น มีความสำคัญอย่างมากในการเป็นตัวกำหนดว่า ช่องทางการสื่อสารประเภทใดที่ผู้ส่งสารใช้เพื่อก่อให้เกิดผลสำเร็จ ในอันที่จะก่อให้เกิดความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมตามที่ผู้ส่งสารต้องการได้

ในเรื่องคุณสมบัติของสื่อที่มีผลต่อการเปิดรับหรือไม่เปิดรับของผู้รับสารนั้น แอทกิน (Atkin, 1991) เสนอว่า ผู้รับสารมีแนวโน้มที่จะเลือกเปิดรับสื่อที่มีลักษณะดังนี้

1. เป็นสื่อที่สามารถจัดหาได้ (Availability) หรืออีกนัยหนึ่ง ผู้รับสารจะไม่เปิดรับสื่อที่ตนเองไม่สามารถจัดหาหรือเปิดรับได้
2. เป็นสื่อที่สอดคล้อง (Consistency) กับความรู้ ความเชื่อ และทัศนคติของตน
3. เป็นสื่อที่ผู้รับสารเปิดรับได้โดยสะดวก (Convenience) กล่าวคือ ผู้รับสารจะเลือกสื่อที่ตนไม่ต้องใช้ความพยายามในการจัดหาหรือเปิดรับมากนัก
4. เป็นสื่อที่ผู้รับสารเปิดรับอยู่แล้วเป็นประจำ หรืออีกนัยหนึ่ง ผู้รับสารจะเลือกรับสื่อตามความเคยชิน (Accustomedness)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะสื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ ซึ่งพบว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ดังนี้คือ

- สื่อบุคคล (Personal Media)

การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ทำการสื่อสารในลักษณะตัวต่อตัว (person to person) หรือทำการสื่อสารในแบบซึ่งหน้า (Face-to-face communication) กล่าวคือ ทั้งฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสาร สามารถติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง ในขณะที่คนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร ส่วนคนอื่น ๆ จะทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร การสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีของคนสองคน และในกรณีของกลุ่มย่อย (small group) ซึ่งมีคนมากกว่าสองคนขึ้นไปรวมตัวกันในลักษณะที่สามารถติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง (ประมะสตะเวทิน, 2538:35) ทั้งนี้กระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร ผล และปฏิภริยาสนองกลับ ซึ่งโรเจอร์ส และชูเมกเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971:252-253) ได้กำหนดคุณลักษณะของสื่อบุคคลไว้ดังนี้

1. สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข่าวสารแบบบุคคลวิถี กล่าวคือ ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจในสารก็สามารถซักถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากผู้ส่งสารหรือแหล่งสารได้ทันที ส่วนผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสารของตนเองให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของผู้รับสารได้ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลยังทำให้

ทราบถึงปฏิกิริยาตอบสนอง (Feedback) ของผู้รับสารได้ทันที ทำให้สามารถลดอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดขึ้นจากการเลือกรับสาร (Media Exposure) การเลือกตีความสาร (Media Interpretation) และการเลือกจดจำสาร (Media Retention) ได้

2. สามารถจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกหรือสร้างทัศนคติใหม่ได้

การสื่อสารระหว่างบุคคลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (เสถียร เขยประทับ, 2525)

1. การติดต่อโดยตรง (Direct Contact)

การติดต่อโดยตรงนี้ใช้สื่อบุคคลในการเผยแพร่ข่าวสารโดยวิธีเยี่ยมบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน วิธีนี้หากประชาชนหรือผู้รับสารไม่เข้าใจ ก็สามารถซักถามทำความเข้าใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้เผยแพร่ข่าวสารยังสามารถสำรวจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้รับสารได้ด้วย ฉะนั้นใดก็ตามการเผยแพร่ข่าวสาร เพื่อสร้างความเข้าใจหรือชักจูงโน้มน้าวใจ จึงนิยมใช้การติดต่อสื่อสารโดยตรงแต่มีข้อจำกัดคือการสื่อสารประเภทนี้ต้องใช้สื่อบุคคลเป็นจำนวนมาก สิ้นเปลืองเวลา ค่าใช้จ่าย และแรงงานในการเผยแพร่ข่าวสาร

2. การติดต่อโดยกลุ่ม (Group Contact)

คือการติดต่อโดยผ่านกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อบุคคลส่วนรวม กลุ่มต่าง ๆ ช่วยให้การสื่อสารของบุคคลบรรลุเป้าหมายได้ ดังที่ บลูเมอร์ (Blumer, 1969) กล่าวไว้ว่า “สังคมมนุษย์ประกอบด้วยกลุ่มที่ต่างชนิดกัน ส่วนใหญ่ชีวิตที่ร่วมกันอยู่ทั้งหมดจะประกอบกันเป็นแบบแผนปฏิบัติ และมีพฤติกรรมร่วมของบุคคล เมื่อกลุ่มมีความสนใจไปในทางนั้นด้วย” การติดต่อโดยกลุ่มนี้อาจทำได้โดยการประชุม อภิปราย และสนทนาภายในกลุ่ม คือ จัดกลุ่มคนที่มีความสนใจกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปให้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งจะมีส่วนในการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธข่าวสาร

อย่างไรก็ตามการสื่อสารระหว่างบุคคลอาจกล่าวได้ถึงความเปลี่ยนแปลงอันจะเกิดขึ้นได้ในกรณีที่คนเรามีการติดต่อกับผู้อื่น เช่น กับการติดต่อกับญาติพี่น้อง หรือเพื่อนฝูงที่รู้จัก เจ้าหน้าที่บ้านเมือง หรือกับผู้นำความคิดเห็น (Opinion Leader) ซึ่งในที่นี้ได้แก่ญาติหรือเพื่อนฝูงที่เป็นนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมได้เช่นกัน นักวิชาการทางการสื่อสารมวลชนหลายท่านยอมรับความสำคัญของสื่อบุคคลว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของบุคคลมากกว่าอิทธิพลของสื่อมวลชนเสียอีก จึงอาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนมี

ความสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้แต่สื่อบุคคลช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ดังนั้นงานของสื่อมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน ถ้าสิ่งหนึ่งสิ่งใดขาดไปก็จะทำให้การเปลี่ยนแปลงไม่ได้ผลเท่าที่ควร

ก่อนที่ผู้ส่งสารจะเลือกใช้การสื่อสารแบบเห็นหน้ากันเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเชื่อ ควรคำนึงถึงคำถามต่อไปนี้เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยอาจเลือกใช้สื่ออื่นๆ ซึ่งดีกว่าการติดต่อด้วยตัวต่อตัว โรเจอร์ส และชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971:251-260)

- 1) ผู้ส่งสารให้ความสนใจกับปฏิกิริยาโต้ตอบที่เกิดขึ้นตามมาภายหลังหรือไม่ การใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสร้างความสนใจได้ดี แต่ผลลัพธ์ของสื่อมวลชนค่อนข้างยากที่จะติดตาม
- 2) ผู้ส่งสารต้องการมีความผูกพันกับผู้รับสารแต่ละคนหรือสนใจกับความเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนจำนวนมาก ถ้าเป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัว การจะรักษาความผูกพันเป็นเรื่องที่ง่าย แต่การรักษาทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปให้คงเส้นคงวาจำเป็นต้องสื่อเพื่อตอกย้ำความเชื่อ
- 3) ทัศนคติของแต่ละคนที่มีในแต่ละเรื่องไม่เหมือนกัน ทัศนคติที่ไม่ฝังแน่นยอมเปลี่ยนแปลงได้ง่ายด้วยการใช้สื่อน้อยที่สุด ในขณะที่ทัศนคติที่ฝังแน่นอาจต้องใช้การสื่อสารแบบตัวต่อตัว

การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น เราทราบดีว่าเป็นการสื่อสารระหว่างสื่อที่เป็นบุคคล อันได้แก่บุคคลในครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน ครู นักเรียน พระ ผู้นำทางความคิดเห็นความหมายบ่งชี้เป็นนัยว่าในการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ ผู้รับสารมีการเลือกเปิดรับสาร (Selective exposure) ได้น้อยลงเพราะสถานการณ์ที่เห็นหน้ากันบีบบังคับให้ต้องรับสารนั้น ไม่ว่าผู้รับสารจะมีความรู้สึกหรือทัศนคติต่อผู้ส่งสารหรือสารอย่างไรก็ตาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบาทหน้าที่ของสื่อบุคคล

สื่อ	บทบาทหน้าที่						
	ให้ข่าวสาร ข้อเท็จจริง	ให้หลักการ และ ความสัมพันธ์	ให้ติดตาม ความ ต่อเนื่องของ กระบวนการ	ให้ตัดสินใจ และ แก้ปัญหา	ให้เปลี่ยน พฤติกรรม	ให้ลงมือประ ทำโดยใช้ ทักษะ	ให้พัฒนา ทัศนคติและ ความคิดเห็น
การสาธิต	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	ต่ำ
กรณีศึกษา	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
การเรียนรู้ด้วยตนเอง	สูง	ปานกลาง	สูง	ต่ำ	ต่ำ	สูง	ต่ำ
การให้บทบาท	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	สูง	ปานกลาง	สูง
เจ้าหน้าที่เผยแพร่	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง
การประชุม	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
ปฏิบัติการ							
การประชุมกลุ่มย่อย	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง	สูง	ต่ำ	ปานกลาง

ลาซาร์สเฟลด์ และเมนเซล (Lazarsfeld and Menzel, 1968:97) ได้ให้เหตุผลที่ทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล สามารถจัดการเลือกรับสารของผู้ฟังได้ เนื่องจากการหลีกเลี่ยงการสนทนาหรือรับฟังเป็นไปได้อย่างกว่าการรับฟังข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยในการรับข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้น ผู้รับสารอาจหลีกเลี่ยงไม่รับฟังเนื้อหาที่ขัดแย้งกับทัศนคติและความเชื่อของตน หรือเรื่องที่ไม่สนใจได้ง่าย
2. การติดต่อสื่อสารแบบเผชิญหน้า เปิดโอกาสให้ผู้ส่งสารสามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่ใช้ในการสนทนาได้ในเวลาอันรวดเร็ว หากว่าเนื้อหาที่สนทนานั้นได้รับการต่อต้านจากคู่สนทนา
3. การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลมักจะมีลักษณะง่าย เป็นกันเอง จึงง่ายต่อการชักจูงใจให้คล้อยตาม

4. ผู้รับสารส่วนใหญ่มักจะเชื่อถือในข้อตัดสิน และความคิดเห็นของผู้ที่เขารู้จักและนับถือมากกว่าบุคคลที่เขาไม่เคยรู้จักมาก่อนแล้วมาติดต่อสื่อสารด้วย

ปัจจัยของสื่อบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวใจ

ปัจจัยที่ทำให้สื่อบุคคลในฐานะที่เป็นผู้สื่อสารเหล่านี้ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสารเป้าหมาย ได้แก่ ปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542:110-112)

1. ความน่าเชื่อถือ (Credibility) คือ ระดับของความรู้สึกที่ผู้รับสารรู้สึกว่าคุณส่งสารเป็นที่น่าไว้วางใจ (Trustworthy) และมีความสามารถ (Competent) ถ้าผู้รับสารเป้าหมายมีความรู้สึกว่าคุณพัฒนาหรือผู้นำความคิดเห็นมีความน่าเชื่อถือ ผู้รับสารก็มีแนวโน้มที่จะยอมรับสารจากพวกเขาเหล่านั้น มิเดิลบรูคส์ (Middlebrook, 1974:161-164)

จากการศึกษาของอารอนสัน และโกเลน (Aronson and Golen, 1962:135-136) พบว่า สื่อบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือจะต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน โดยเป็นความชำนาญที่มาจากประสบการณ์ มากกว่าการศึกษา หรือสถานะทางสังคม ทั้งยังขึ้นอยู่กับความเป็นผู้มีไหวพริบ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และความใจกว้าง ลักษณะดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารหรือกลุ่มเป้าหมายมีแนวโน้มที่จะหาข่าวสาร รับฟังคำแนะนำ ยอมรับ และให้ความเชื่อถือสื่อบุคคล ไม่ว่าจะเป็นนักพัฒนาหรือผู้นำความคิดเห็นที่พวกเขาเชื่อว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถมากกว่าตนเอง และความสามารถนี้อาจแสดงให้เห็นในรูปของสถานะทางสังคมที่สูงกว่า การศึกษาที่สูงกว่า ใช้สื่อมวลชนมากกว่า แต่ก็จะต้องไม่แตกต่างกันมากจนเกินไป และที่สำคัญ คือจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติบางประการดังกล่าวข้างต้นด้วย

2. ความดึงดูดใจ (Attractiveness) ผู้ส่งสารที่มีความดึงดูดใจ ย่อมกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความสนใจหรือพึงพอใจในการได้พบเห็น พูดคุย เช่นเดียวกับการโฆษณาสินค้าที่นิยมนำดารารายานต์ ศิลปินเพลง หรือนักกีฬาที่มีชื่อเสียงมาเป็นผู้โฆษณาสินค้า ทั้ง ๆ ที่บุคคลผู้นั้นอาจไม่ใช่ผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ หรือผู้เชี่ยวชาญในตัวสินค้านั้น ๆ โดยเฉพาะ แต่เป็นเพียงผู้ที่มีบุคลิกภาพน่าดึงดูดใจ ซึ่งก็ทำให้ผู้รับสารเกิดความสนใจและคล้อยตามข่าวสารได้
3. ความคล้ายคลึง (Similarity) สื่อบุคคลหรือผู้ส่งสารที่มีความคล้ายคลึงกับผู้รับสารเป้าหมายในด้านต่าง ๆ เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ ภาษา การแต่งกาย สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติและความคิดเห็นของผู้รับสาร เพราะความคล้ายคลึงนี้เองจะทำให้เกิดความรู้สึกเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน ชอบพอ และไว้วางใจ

ทั้งนี้นอกจากผู้ส่งสารจะต้องมีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ น่าดึงดูดใจ และมีความคล้ายคลึงกับผู้รับสารแล้ว ลักษณะของข่าวสารที่ทำให้ผู้ส่งสารได้รับความเชื่อถือ และทำให้ผู้รับสารเห็นด้วยหรือคล้อยตาม ควรจะมีลักษณะดังนี้ คือ เป็นข่าวสารที่ตรงตามข้อเท็จจริง ไม่อวดอ้างจนเกินเลย และมีหลักฐานหรือเหตุผลสนับสนุน ทั้งนี้ข่าวสารและเหตุผลดังกล่าวควรจะมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประสบการณ์ของกลุ่มผู้รับสารเป้าหมาย เพราะบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะยอมรับข่าวสารที่สอดคล้องกับประสบการณ์ที่ตนเองมีมาก่อน

- สื่อเฉพาะกิจ (Specialized Media)

นอกจากสื่อบุคคลที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสารดังกล่าวแล้ว ยังมีสื่อเฉพาะกิจ (Specialized Media) อีกประเภทหนึ่งที่ใช้ถ่ายทอดข่าวสารไปยังกลุ่มบุคคล และกลุ่มชน ซึ่งสื่อเฉพาะกิจสร้างขึ้นเพื่อให้ติดต่อกับเป้าหมายเฉพาะด้วย ตัวอย่างของสื่อประเภทนี้ได้แก่ สื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์ (Audio Visual Media) และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ แผ่นปลิว โปสเตอร์ จุลสาร หรือวารสาร ที่ส่งไปยังกลุ่มเป้าหมายทางไปรษณีย์ หรือตามงานนิทรรศการต่าง ๆ

คุณลักษณะที่ดีของการใช้สื่อเฉพาะกิจเพื่อการพัฒนา คือ ผู้ใช้สามารถนำข่าวสารของการพัฒนาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งของโครงการพัฒนา โครงการใดโครงการหนึ่ง ซึ่งต้องการที่จะทำการรณรงค์เฉพาะเรื่องนั้นกับประชากรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นเป้าหมายของโครงการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของประชากรเป้าหมาย การใช้สื่อเฉพาะกิจในการพัฒนาย่อมสามารถทำให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายของโครงการพัฒนาได้รับทราบข่าวสาร ความรู้โดยตรงและถูกต้อง ช่วยให้เกิดการตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติได้ถูกวิธี (ปรมะ สตะเวทิน, 2532:99-100)

เกศินี จุฑาวิจิตร (2540:135) ได้ให้คำจำกัดความของสื่อเฉพาะกิจไว้ หมายถึง สื่อที่ถูกผลิตขึ้นมาโดยมีเนื้อหาสาระที่เฉพาะเจาะจง และมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม

สมควร กวียะ (2530 อ้างถึงใน อรรธรณ ปิลาณีโอวาท, 2537:196) ได้ให้คำจำกัดความของสื่อเฉพาะกิจว่า เป็นสื่อที่สร้างขึ้น หรือซื้อ หรือเช่า โดยองค์กรใดองค์กรหนึ่ง เพื่อใช้ในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ขององค์กรนั้นโดยเฉพาะ สื่อเฉพาะกิจจัดเป็นแขนงหนึ่งของสื่อมวลชน แต่ได้พัฒนาเนื้อหาเพื่อให้เป็นประโยชน์เป็นเรื่อง ๆ ไป ดังนั้น สื่อเฉพาะกิจโดยทั่วไป จึงมีกลุ่มเป้าหมายที่แน่นอน มีการส่งเนื้อหาต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์เฉพาะกลุ่มนั้น ๆ การผลิตไม่ยุ่งยาก และการนำเสนอเนื้อหาเป็นไปอย่างง่าย ๆ เช่น หนังสือ คู่มือ โปสเตอร์ แผ่นพับ ภาพสไลด์ การจัดนิทรรศการ การจัดประชุม สัมมนาและการทัศนศึกษา เป็นต้น

เบอร์โล (Berlo, 1960 : 65) ได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกใช้สื่อหรือช่องทางการสื่อสารว่าการเลือกช่องทางการสื่อสารหรือสื่อจำเป็นต้องพิจารณาเกณฑ์ต่างๆ ดังนี้

- มีสื่ออะไรให้เลือกใช้เลือกใช้ได้บ้าง
- ต้องใช้งบประมาณเท่าไร
- สื่อใดที่ผู้ส่งสารพอใจมากที่สุด
- สื่อใดที่มีอิทธิพลมากที่สุด
- สื่อใดที่ผู้รับสารหรือประชาชนนิยมมากที่สุด
- สื่อใดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารมากที่สุด
- สื่อใดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหา

นภาพรณ์ อัจฉริยะกุล และ รุ่งนภา พิตรปรีชา (2539) กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกใช้สื่อไว้ดังนี้

1) ความสามารถของสื่อในการเข้าถึงผู้รับสาร หมายถึง การนำคุณสมบัติของสื่อมาใช้ในการพิจารณาเลือกใช้สื่อในการสื่อสาร ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ประกอบด้วย ความสามารถของสื่อในการทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว ความสามารถของผู้รับสารในการเป็นเจ้าของสื่อและความสามารถในการครอบคลุมสื่อ

2) งบประมาณในการซื้อสื่อ จากการศึกษาพบว่า สื่อต่างๆ มีงบประมาณในการจัดซื้อแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของสื่อที่แตกต่างกัน โดยพบว่าถ้าผู้ซื้อมีงบประมาณมากโอกาสในการเลือกสื่อหลายๆ ประเภทหรือสื่อที่มีราคาสูง ตลอดจนศักยภาพในการกำหนดความถี่ในการสื่อสารก็ย่อมมีมากกว่าผู้ที่มีงบประมาณจำกัด

อย่างไรก็ตามพบว่า งบประมาณหรือค่าใช้จ่ายในการซื้อสื่อเพียงอย่างเดียวไม่ได้เป็นตัวกำหนดที่ชัดเจนเกี่ยวกับประสิทธิผลของการสื่อสาร แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้จักจัดสรรงบประมาณในการเลือกใช้สื่อซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้การสื่อสารเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

3) การพิจารณาเลือกใช้เนื้อที่หรือเวลาของสื่อเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การใช้สื่อเกี่ยวกับแผ่นป้ายครุฑที่จะมีขนาดใหญ่และชัดเจน ควรดูตามความเหมาะสมของความนิยมในช่วงนั้น เช่น นิยมกิจกรรมการเดินลีลาศ การแสดงแฟชั่นโชว์ หรือการจัดนิทรรศการ

ฯลฯ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวล้วนนำมาซึ่งการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับสภาพ ณ ขณะนั้น เพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การเลือกเนื้อหาหรือเวลาที่ถูกต้องและเหมาะสมจะทำให้สารส่งไปยังกลุ่มเป้าหมายได้เป็นจำนวนมากและเป็นไปอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความตั้งใจของผู้ส่งสารทำให้การส่งสารแต่ละครั้งเป็นไปอย่างมีคุณค่าและเกิดประสิทธิภาพ

4) การเลือกสื่อที่มีลักษณะเฉพาะและเหมาะสมกับเนื้อหาของสาร โดยพบว่า การเลือกใช้สื่อที่มีลักษณะเฉพาะและเหมาะสมกับเนื้อหาของสารเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้สารที่ผู้ส่งสารตั้งใจจะส่งให้กับผู้รับสารสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้ง่าย และสะดวกกว่ากรณีของการเลือกใช้สื่อที่มีลักษณะทั่วไป เช่น สื่อมวลชน แม้ว่าข้อดีของสื่อดังกล่าวจะสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้จำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว แต่ในกรณีของผู้รับสารที่ไม่นิยมในประเด็นหรือเรื่องราวที่สื่อมวลชนต้องการนำเสนอก็อาจจะเป็นไปได้ที่ผู้รับสารเหล่านั้นเลือกที่จะปฏิเสธการรับสารดังกล่าว ดังนั้น การเลือกสื่อที่มีลักษณะเฉพาะก็จะสามารถเข้าถึงและโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารเกิดการยอมรับได้ง่ายกว่า ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อเหล่านั้นว่าผู้ส่งสารมีความตั้งใจเช่นไรเป็นสำคัญ

5) การเลือกใช้สื่อที่เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือ พบว่าการยอมรับในสื่อและความเชื่อถือในสื่อมีส่วนสำคัญในการทำให้สารนั้นสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้ โดยการยอมรับดังกล่าวอาจแสดงออกในรูปของการเคารพในความเป็นแหล่งข้อมูล ความน่าเชื่อถือของสาร ตลอดจนความเป็นกลางในการนำเสนอสารของสื่อเหล่านั้นๆ และนำมาซึ่งการยอมรับและให้ความเชื่อถือของผู้รับสาร

6) ความถี่ในการส่งสาร การส่งสารที่จะเกิดประสิทธิภาพได้ตามเป้าหมายนั้นพบว่า ความถี่ในการส่งสารมีผลต่อพฤติกรรมการยอมรับของผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากพบว่าถ้าผู้ส่งสารสามารถส่งสารได้ในจำนวนที่บ่อยครั้งเท่าใด ก็ย่อมเป็นการตอกย้ำสาระของสารให้กับผู้รับสารมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้รับสารสามารถจดจำข้อมูลของสารและจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมของผู้รับสารได้

ประเภทของสื่อเฉพาะกิจ

สื่อเฉพาะกิจแบ่งออกเป็น 3 ประเภทกว้าง ๆ ดังนี้คือ (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2540:135-143)

1. สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media)

สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจควรมีลักษณะที่สำคัญ คือ จะต้องตอบสนองวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน ทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ รวมทั้งจะต้องแจกจ่ายไปยังกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง และตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงด้วย

สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจที่สำคัญ มีดังนี้

- ใบปลิว หรือ แผ่นปลิว (Leaflets) เอกสารที่ใช้แจกเป็นใบ ๆ
- แผ่นพับ (Folders) มีลักษณะคล้าย ๆ ใบปลิว อาจพับสอง พับสาม หรือพับสี่ ตามแต่จะออกแบบ ไม่เย็บกลางเล่ม
- หนังสือเผยแพร่เล่มเล็ก (Pamphlets) เป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ คล้ายแผ่นพับ มักเย็บกลางเล่ม มีจำนวนหน้ามากกว่าแผ่นพับ แต่มักไม่เกิน 10 หน้า
- เอกสารแนะนำประกอบ (Brochures) เป็นหนังสือคู่มือปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ
- แผ่นโฆษณา (Poster) เป็นแผ่นแจ้งข่าวย่อ ๆ ไม่มีรายละเอียดมากนัก เพื่อกระตุ้นให้คนสนใจ เตือนความทรงจำให้เข้าประชุม หรือไปร่วมรายการกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีลักษณะที่เมื่อคนผ่านไปผ่านมาก็สามารถอ่านข้อความทั้งหมดเข้าใจในทันที
- คู่มือสื่อมวลชน (Press Kit) เป็นแฟ้มขนาดกะทัดรัด เพื่อใส่ข่าวสารหรือข้อมูลพื้นฐานด้านความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรณรงค์ให้สื่อมวลชนได้นำไปพิมพ์ หรือเผยแพร่ต่อไปยังกลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไป
- หนังสือฉบับพิเศษ (Newspaper Supplement) เป็นวิธีการที่หน่วยงานจัดขอหน้าพิเศษของหนังสือพิมพ์ อาจเป็น 1-2 หน้า หรือทั้งเล่ม หรือเป็นใบแทรก หรือหนังสือพิมพ์แทรก เป็นฉบับพิเศษ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมการรณรงค์ หรือการระดมความร่วมมือจากประชาชนทั่วไป
- จดหมายข่าว (Newsletter) เป็นเอกสารที่เสนอข่าวสั้น ๆ มีวาระการผลิตอย่างสม่ำเสมอ
- จดหมาย (Letter) จดหมายถึงผู้รับ จัดเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่เจ้าหน้าที่ของถึงบุคคลต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของเราโดยตรง จุดเด่นอยู่ตรงที่เข้าถึงตัวผู้รับโดยตรงนี้ เมื่อผู้รับได้รับแล้ว ก็เกิดความรู้สึกที่ดี มีความรู้สึกเป็นส่วนตัว สามารถเปิดอ่านเมื่อไรที่ไหนก็ได้ จดหมายนี้ควรมีเนื้อหาเพียงสั้น ๆ ที่สื่อความหมายได้อย่างชัดเจน และตรงประเด็น

- ภาพพริก เป็นสื่อที่จัดว่าเป็นภาพขนาดใหญ่ มีข้อความประกอบ ใช้บอกเล่าเรื่องราว หรือสารที่ต้องการนำเสนอ กลุ่มเป้าหมายสามารถพลิกอ่านเรื่องราวได้ด้วยตนเอง หรือใช้เป็นสื่อประกอบการอบรม ภาพพริกที่น่าสนใจอาจนำเสนอด้วยภาพวาด หรือการ์ตูน และมีการดำเนินเรื่องแบบละคร

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สื่ออิเล็กทรอนิกส์เฉพาะกิจ คือ สื่อเฉพาะกิจที่ผลิตออกมาในรูปแบบแสงและเสียง เช่น สปอตวิทยุ สปอตโทรทัศน์ เทปบันทึกเสียง วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ เป็นต้น

3. สื่อกิจกรรม

สื่อกิจกรรม ได้แก่ การจัดแสดงนิทรรศการ การจัดประกวด การจัดขบวนแห่ การจัดรถเคลื่อนที่ (Mobile Unit) การจัดสนทนากลุ่ม การจัดรายการพิเศษทางวิทยุ หรือโทรทัศน์ เป็นต้น ลักษณะที่สำคัญของการใช้สื่อกิจกรรมเป็นสื่อเฉพาะกิจเพื่อการพัฒนา ได้แก่ การเลือกกิจกรรมที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ โดยเน้นให้กลุ่มเป้าหมาย และผู้สนใจที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทั้งสาระตามวัตถุประสงค์ และความบันเทิงไปพร้อมกัน

รูปแบบของกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

- การจัดวันและสัปดาห์พิเศษ (Special Days and Weeks) โดยการเลือกกำหนดเอาวันสำคัญหรือสัปดาห์สำคัญโดยเฉพาะเจาะจงขึ้นมาเอง แล้วถือเอาวันหรือสัปดาห์ช่วงนั้นเป็นระยะเวลาจัดกิจกรรมของตนขึ้น
- การจัดการแสดงและนิทรรศการ (Displays and Exhibitions) เป็นการจัดแสดงผลงาน ความก้าวหน้าของโครงการ หรืออาจจะเป็นการจัดแสดงเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมการแสดงและนิทรรศการที่ดีนั้น จะต้องมีความน่าสนใจ และเร้าให้ผู้ชมหรือกลุ่มเป้าหมายเกิดความต้องการที่จะได้เข้ามาสัมผัส ได้พบได้เห็นได้มีส่วนร่วมด้วยตนเอง
- การพบปะและการประชุม (Meetings and Conferences) เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหลายฝ่ายได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เช่น การจัดประชุมทางวิชาการ การสัมมนาระหว่างผู้บริหาร การประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างผู้เกี่ยวข้องในระดับ

ปฏิบัติการ การจัดอบรมให้ความรู้เฉพาะด้านแก่กลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ได้รับทราบปัญหา หรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน ได้มีโอกาสสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันระหว่างทีมงาน

- การจัดประกวด (Contest) เป็นการเชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่าง ๆ ได้มีโอกาสส่งผลงานเข้าร่วม อันจะเป็นการกระตุ้นให้พวกเขาเกิดความตระหนักในปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การจัดประกวดเรื่องสั้น เป็นต้น
- การจัดขบวนแห่ (Parades and Pageants) การจัดกิจกรรมนี้ ส่วนใหญ่แล้วเป็นการจัดร่วมกับกิจกรรมประเภทการแสดง และนิทรรศการ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มสีสัน และบรรยากาศที่เร้าใจให้เข้าร่วมงาน การจัดขบวนแห่ที่น่าสนใจเป็นการกระตุ้นเตือนให้กลุ่มเป้าหมาย และชุมชนเกิดความตื่นตัว

สำหรับสื่ออื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ ของที่ระลึก หรือของขวัญ ซึ่งทางโครงการหรือหน่วยงานจัดทำขึ้น เพื่อจำหน่ายหรือแจกจ่ายฟรีให้แก่กลุ่มเป้าหมาย และผู้เข้าร่วมกิจกรรม อันจะเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการ กระตุ้นเตือนย้ำให้นึกถึง หรือเกิดความตระหนักในปัญหา ของที่ระลึกหรือของขวัญ ในที่นี้สามารถจัดทำขึ้นได้หลายรูปแบบ เช่น ปากกา นาฬิกา กระเป๋า เสื้อ และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันอื่น ๆ

ประสิทธิภาพของสื่อเฉพาะกิจ

อาดัมส์ (Adams, 1971) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อเฉพาะกิจไว้ดังนี้ คือ สื่อเฉพาะกิจจัดว่ามีความสำคัญต่อการเผยแพร่ข่าวสารและข่าวสารข้อมูล เพราะสื่อเฉพาะกิจเป็นสื่อที่จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ การใช้สื่อเฉพาะกิจเป็นการให้ความรู้และข่าวสารที่เป็นเรื่องราวเฉพาะอย่าง โดยมีกลุ่มเป้าหมาย (Target Audience) ที่กำหนดไว้แน่นอน ตัวอย่างสื่อเฉพาะกิจได้แก่ การจัดพิมพ์เอกสาร จุลสาร แผ่นพับ หรือแผ่นปลิวออกเผยแพร่ ซึ่งอาจจะจัดส่งไปยังกลุ่มเป้าหมายโดยทางไปรษณีย์ (Direct Mail) นอกจากนี้ การปิดโปสเตอร์ตามชุมชนต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ การสาธิต (Demonstration) ก็เป็นการใช้สื่อเฉพาะกิจที่มีประสิทธิภาพในการรณรงค์เผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ

การใช้สื่อเฉพาะกิจนั้น จะทำให้ผู้ใช้สามารถสื่อข่าวสารข้อมูลสำหรับเผยแพร่รณรงค์เรื่องหนึ่งเรื่องใด ไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างเฉพาะเจาะจง และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของกลุ่มเป้าหมายทำให้ประชาชนเป้าหมายได้รับข่าวสารความรู้โดยตรงและถูกต้อง ช่วยให้เกิดการตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สื่อเฉพาะกิจมี

ความสำคัญ และความจำเป็นอย่างยิ่ง ก็คือ สื่อเฉพาะกิจเป็นสื่อที่สามารถควบคุมได้ ทั้งในแง่ความถูกต้องของเนื้อหาตามข้อเท็จจริง และแนวคิด อีกทั้งเป็นสื่อที่ค่อนข้างมั่นใจได้ว่าเข้าถึงตัวผู้รับสาร

ดังนั้น ในการเลือกช่องทางการสื่อสารหลาย ๆ ช่องทางมาใช้ร่วมกัน เพื่อส่งสารไปยังผู้รับสารหรือที่เรียกว่า “การใช้สื่อผสม” (Media Mix หรือ Multi Media Approach) จึงเป็นการคำนึงถึงธรรมชาติของสื่อแต่ละชนิด ความเหมาะสม และความพยายามที่จะจัดให้การสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นไปอย่างสอดคล้อง และเสริมซึ่งกันและกัน

ความสำคัญในการเลือกสารและช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ นั้นย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการรณรงค์รวมถึงการเรียกร้องผ่านสื่อเพื่อผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เนื่องจากสารและสื่อที่เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย ย่อมสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายและรวดเร็วโดยที่ผู้รับสารไม่อาจปฏิเสธได้ ในขณะที่เดียวกัน หากนักเรียกร้องและนักรณรงค์เลือกใช้สารและช่องทางการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมแล้ว ย่อมทำให้การเรียกร้องและการรณรงค์นั้นไม่ประสบความสำเร็จและยังเป็นการเสียเวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายด้วย

แนวความคิดเรื่องการวางแผนการสื่อสาร

การวางแผน เป็นกระบวนการตัดสินใจ (Decision – making process) เพื่อหาวิธีการบรรลุเป้าหมายที่นโยบายกำหนดไว้ กล่าวในเชิงวิชาการก็คือ การวางแผนเป็นกระบวนการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมาย (Goal or End) และวิธีการ (Means) อีกนัยหนึ่ง การวางแผนเป็นกระบวนการจัดสรรทรัพยากรการสื่อสารเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

จอห์น มิตเติลตัน (John Middleton, 1978) ได้ให้คำนิยามการวางแผนการสื่อสาร (Communication Planning) โดยเน้นในระดับสถาบันว่าเป็น กระบวนการจัดสรรทรัพยากรการสื่อสารเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายสถาบันที่วางไว้ ซึ่งคำว่า ทรัพยากรการสื่อสาร ในที่นี้ไม่ได้หมายความเฉพาะ สื่อมวลชนหรือสื่อประเภทตัวต่อตัวเท่านั้น หากรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระดับความรู้หรือทักษะของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในระดับสังคมที่เกี่ยวข้องด้วย กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดผลด้านปฏิบัติ โดยอาศัยการประยุกต์ทฤษฎีด้วย

ต่อมา จอห์น มิทเดิลตัน (John Middleton, 1979) ได้แก้ไขคำนิยามให้เหมาะสมมากขึ้นตามคำนิยามใหม่นี้ การวางแผนการสื่อสารหมายถึง กระบวนการจัดสรรทรัพยากรการสื่อสารเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายทางสังคม ภายใต้สภาพการทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ กระบวนการวางแผนนี้ ถูกกำหนดนโยบายและอาจเกี่ยวข้องกับระบบการสื่อสารระบบใดระบบหนึ่งหรือทุกระบบก็ได้ ลักษณะการวางแผนต้องอาศัย ทฤษฎีและความรู้วิชาการอย่างจริงจัง เพื่อก่อให้เกิดผลทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

โครงสร้างการวางแผน (Structural Planning)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เกี่ยวกับนิยามการวางแผนการสื่อสารของ จอห์น มิทเดิลตัน (John Middleton, 1979) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การวางแผนการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการจัดสรรทรัพยากรการสื่อสารเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายทางสังคมภายใต้สภาพการทางสังคม วัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจกระบวนการวางแผนนี้ถูกกำหนดนโยบายและอาจเกี่ยวข้องกับระบบการสื่อสารระบบใดระบบหนึ่งหรือทุกระบบก็ได้ ลักษณะการวางแผนต้องอาศัยทฤษฎีและความรู้ทาววิชาการอย่างจริงจัง เพื่อก่อให้เกิดผลทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

ตามคำนิยามนี้สามารถเห็นได้ว่าการวางแผนการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์อาจเกิดขึ้นได้ในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับชาติลงไปจนถึงระดับสถาบันและระดับโครงการ เนื่องจากการวางแผนจะต้องถูกกำหนดโดยนโยบายนั้นจะแบ่งเป็นระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่ระดับนโยบายชาตินโยบายระดับกระทรวง ทบวง กรม หรือนโยบายระดับสถาบัน และนโยบายระดับโครงการ ซึ่งการวางแผนจำเป็นต้องใช้นโยบายเป็นแนวทาง ดังนั้น นโยบายและแผนจึงต้องสอดคล้องกันในแต่ละระดับ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างเป็นระเบียบและมีการกระจายอำนาจอย่างทั่วถึงโดยทั่วไปแล้ว โครงสร้างการวางแผนสามารถจำแนกได้เป็น 4 ระดับ คือ

1. การกำหนดนโยบายระดับชาติ
2. การวางแผนระดับชาติ
3. การวางแผนระดับหน่วยงานหรือสถาบันแห่งเดียว
4. การวางแผนระดับโครงการ

1. การกำหนดนโยบายระดับชาติ เป็นการกำหนดทั่วไประดับชาติ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนระดับชาติเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ซึ่งถือว่าเป็นแผนงานหลักในการพัฒนาประเทศสำหรับกระทรวง ทบวง กรม ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ

2. การวางแผนระดับชาติ เป็นการกำหนดแผนระดับชาติให้สอดคล้องกับการกำหนดนโยบายในข้อแรก โดยทั่วไปแล้วการกำหนดนโยบายและแผนระดับชาติมักดำเนินไปพร้อมกัน เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติดังกล่าวข้างต้น การกำหนดแผนระดับชาตินี้มักเกี่ยวกับกระทรวง ทบวง กรม หลายแห่ง ซึ่งจะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน
3. การวางแผนระดับหน่วยงานหรือสถาบัน หมายถึง การกำหนดแผนงานซึ่งหน่วยงานแต่ละแห่งจัดทำขึ้นเองโดยมิได้เกี่ยวกับหน่วยงานอื่น อาจเป็นแผนงานของกระทรวง ทบวง กรม โดยเฉพาะ
4. การวางแผนระดับโครงการ เป็นการวางแผนระดับต่ำสุด จัดทำเป็นรูปโครงการภายในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือคาบเกี่ยวหน่วยงานหลายแห่งก็ได้

ในการกำหนดนโยบายและแผนการประชาสัมพันธ์โดยอาศัยระบบดังกล่าวข้างต้น นิยมในการดำเนินการในระดับต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการวางแผนด้านเศรษฐกิจที่แยกการวางแผนออกเป็นระดับมหภาค (macro) และระดับจุลภาค (micro) ส่วนระดับการวางแผนการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ โดยทั่วไปแบ่งเป็นการกำหนดนโยบายระดับชาติ การวางแผนระบบการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ระดับชาติ การวางแผนระดับหน่วยงานหรือสถาบันแห่งเดียว และการแผนระดับโครงการภายในหน่วยงานหรือสถาบัน

การเตรียมความพร้อมของการจัดทำแผนปฏิบัติการ ซึ่งให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่สำคัญของการวางแผนปฏิบัติการ ดังนี้

1. การวางแผนเป็นกระบวนการของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยมีการผสมผสานทรัพยากรที่นำมาใช้อย่างเหมาะสม มีส่วนสัมพันธ์และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. การเตรียมข่าวสาร ข้อมูล อุปกรณ์ เครื่องมือ งบประมาณ วัสดุ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบที่จะต้องคอยประสานการดำเนินงานตามแผนและผลักดันให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์

3. การวางแผนเป็นเรื่องคาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับอนาคต ซึ่งมีลักษณะไม่แน่นอนในการวางแผน จึงต้องพิจารณาให้รอบคอบ มีการวิเคราะห์ปัญหาและเตรียมแก้ปัญหาด้วยการเตรียมคน เครื่องมือและ วิธีการไว้อย่างดี พร้อมทั้งจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย
4. ต้องกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนแล้วจึงวางแผนดำเนินงานจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ มุ่งไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายต่อไป

2.2 แนวคิดการสื่อสารชุมชน (Community Communication)

ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการพัฒนา

หากพิจารณาถึงพัฒนาการแนวคิดและแนวทางปฏิบัติของเรื่อง “การพัฒนา” ที่เริ่มต้นตั้งแต่ราวทศวรรษ 1960 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ สามารถแบ่งยุคสมัยของพัฒนาการดังกล่าวออกได้เป็น 3 ยุคใหญ่ ๆ ตามลักษณะของกระบวนทัศน์ (Paradigm) (กาญจนา แก้วเทพและคณะ, 2543) คือ

1. Dominant / Modernization Paradigm เป็นกระบวนทัศน์หลักที่ปรากฏชัดเจนในช่วงทศวรรษ 1960-1970 และยังคงครอบงำความคิดของคนส่วนใหญ่อยู่จนถึงปัจจุบัน จนบางครั้งเราเรียกกระบวนทัศน์นี้ว่า “กระบวนทัศน์หลัก” โดยกระบวนทัศน์ดังกล่าวเน้นเรื่องการพัฒนาประเทศโลกที่สามให้มีความทันสมัยแบบตะวันตก
2. Dependency Paradigm เป็นกระบวนทัศน์ที่โต้แย้งกระบวนทัศน์แรก โดยมีแนวคิดหลักว่าการพัฒนาเพื่อก้าวไปสู่ความทันสมัยเป็นกระบวนการนำเอาประเทศโลกที่สามไปพึ่งพิงขึ้นต่อประเทศตะวันตกที่พัฒนาแล้ว ในขณะที่กระบวนทัศน์นี้เชื่อว่าการพัฒนาที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้หากประเทศโลกที่สามปฏิเสธการพึ่งพิงตะวันตก
3. Alternative / Another Development / Multiplicity Paradigm เป็นกระบวนทัศน์ที่ก่อตัวในช่วงทศวรรษ 1980 และได้เต้าสู่การยอมรับของคนในปัจจุบัน โดยมักเรียกกระบวนทัศน์นี้ว่า “กระบวนทัศน์ทางเลือก” โดยกระบวนทัศน์นี้มีได้ปฏิเสธกระบวนทัศน์หลัก (Dominant Paradigm) จากแบบขาวเป็นดำ เช่นที่ Dependency Paradigm กระทำ

หากแต่เป็นการนำเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่รากฐานและค่านิยมของการพัฒนา รวมทั้งยังได้นำเสนอทัศนะใหม่ที่ท้าทายว่า การพัฒนาไม่จำเป็นต้องมีเพียงกระบวนการทัศน์เดียวที่ใช้กันอย่างเป็นสากลทั่วโลก แต่เส้นทางในการพัฒนาของแต่ละท้องถิ่น สังคม และประเทศอาจมีความหลากหลายแตกต่างกันในเชิงเป้าหมาย กระบวนการ และผลที่ได้รับ โดยคำนึงถึงความต้องการของ “คน” ในท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยแจน เซอร์เวิร์ (Jan Servaes, 1991) เรียกว่า “กระบวนการทัศน์แห่งความหลากหลาย” หรือ Multiplicity Paradigm

เนื่องจากแนวคิดเรื่อง “การพัฒนา” มิได้มีฐานะเป็นเพียง “แนวคิด” อย่างหนึ่งเท่านั้น หากทว่ายังเป็น “แนวคิดที่มีวิธีการนำไปสู่การปฏิบัติ” อีกด้วย และในการปฏิบัตินั้น ต้องการเงื่อนไขและกลไกทางสังคมหลายชนิดเข้าไปเกี่ยวข้อง ณ จุดนี้เองที่การสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารมวลชนได้ถูกคาดหวังให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมกับการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การสื่อสาร” เป็นกลไกสำคัญหรือเครื่องมือ (Apparatus) ในการสร้างและหนุนเสริมการพัฒนา จนมักกล่าววาทะของการพัฒนาและการสื่อสารเป็นเสมือน “ลูกพี่” และ “ลูกน้อง” กัน โดยมีการพัฒนาเป็นลูกพี่ และการสื่อสารเป็นลูกน้อง แนวคิดดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันดีในนามของ “การสื่อสารเพื่อการพัฒนา” (Development Communication) (กาญจนา แก้วเทพและคณะ, 2543:62)

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ในปริบทของเรื่องการพัฒนานั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์อยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลสะท้อนถึงกระบวนการทัศน์เรื่อง “การสื่อสารเพื่อการพัฒนา” ที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยการเปลี่ยนแปลงในเชิงกระบวนการทัศน์ดังกล่าวนำไปสู่การทบทวนคำถามที่ว่า “การสื่อสารเพื่อพัฒนามุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของใคร และเป็นการสื่อสารโดยใคร ถึงใคร?” จากปัญหาการค้นคว้าวิจัยแนวคิดเรื่องการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ในกระบวนการทัศน์แรก ๆ ที่มุ่งความสนใจอยู่ที่จะพัฒนาประสิทธิภาพและศักยภาพของการสื่อสารสมัยใหม่ให้อื้ออานวยประโยชน์ต่อโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในกระบวนการทัศน์ชุดหลัง ๆ ก็เริ่มที่จะตั้งคำถามว่า การสื่อสารเพื่อพัฒนานั้นเป็นการพัฒนาเพื่อผลประโยชน์ของใคร และเป็นการสื่อสารโดยใคร ถึงใคร?

แจน เซอร์เวิร์ (Jan Servaes, 1996) ได้ประมวลข้อสรุปเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง “การพัฒนา” และเรื่อง “การสื่อสาร” เอาไว้หลายประการ แต่ที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของการพัฒนาโดยตรง คือ “ชุมชน” โดยมีความเชื่อว่าหน่วยของการวิเคราะห์ในการศึกษาเรื่องการสื่อสารและการพัฒนาไม่ควรยึดเฉพาะหน่วย “ระดับโลก” เท่านั้น แต่ควรผนวกรวมการสื่อสารระดับกลุ่มคนในหมู่บ้าน ระดับหมู่บ้าน ระดับเครือข่ายหมู่บ้านเข้าไว้ด้วย โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์แบบองค์รวมและถือเอาปัญหา

ของชุมชนเป็นตัวตั้ง (Problem-oriented Approach) นอกจากนั้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาควรเน้น ลักษณะเชิงโครงสร้างและเน้นระดับนโยบาย เช่น การคืนอำนาจสู่ประชาชนเพื่อกำหนดชะตากรรมของชุมชนเอง ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวต้องใช้นโยบายการพัฒนาแบบกระจายอำนาจ (Decentralization)

การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในการพัฒนาจาก “ระดับโลก” หรือ “ระดับชาติ” มาสู่ระดับ “หมู่บ้าน” และ “ชุมชน” ซึ่งเน้นการพัฒนาปัจเจกบุคคลที่มีความเป็นรูปธรรม (มากกว่า) และตัว “ชุมชน” ที่มีความเป็นนามธรรม (มากกว่า) ได้ฉายชัดให้เห็นถึงเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาว่าเป็นการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนเอง ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในการพัฒนาไปในรูปแบบใดก็ตาม จุดร่วมของทุกกระบวนทัศน์การพัฒนา ต่างก็ทำที่อย่างเดียวกันต่อเรื่องบทบาทของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา กล่าวคือ ทุกกระบวนทัศน์เห็นความสำคัญของการสื่อสารในด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การสื่อสาร” เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการพัฒนาเลยทีเดียว

เอฟ เบอริแกน (F. Berrigan, 1979) ได้ย้อนกลับไปทบทวนโฉมหน้าและบทบาทของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาตั้งแต่ยุคสมัยกระบวนทัศน์แรกๆ สถานการณ์ของประเทศด้อยพัฒนาในสายตาของนักพัฒนาแนวทันสมัยนิยม (Modernization) ก็คือ สภาพของสังคมส่วนใหญ่ยังเป็นสังคมชนบทที่ห่างไกลจากศูนย์กลางความเจริญและขาดแคลนบริการสาธารณะที่จำเป็นต่อชีวิต ในขณะที่ระยะทางและการคมนาคมยังเป็นอุปสรรคต่อการนำเอาความช่วยเหลือจากภายนอกเข้าไป การสื่อสารผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ จะเป็นวิธีการที่รวดเร็วที่สุดและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดในการนำความคิดใหม่ ๆ เข้าไปสู่ชนบทที่ยังขาดผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ โดยเบอริแกนได้สันนิษฐานภายใต้กระบวนทัศน์ความทันสมัยนิยมว่า “สื่อมวลชน” เป็นสื่อที่มีศักยภาพในการตอบสนองความต้องการการพัฒนาเพื่ก้าวสู่ความทันสมัยได้ดีที่สุด นอกจากนั้นยังตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับกระบวนการและจุดอ่อนของรูปแบบการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาในยุคแรกดังนี้ คือ

1. ข่าวสารนั้นจะไหลจากเมืองหลวงส่วนกลางไปสู่บริเวณชนบทรอบนอก และส่วนใหญ่มักไม่มีช่องทางที่จะให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นย้อนกลับมา (Feedback)
2. ทิศทางการไหลของข่าวสารจะเป็นแบบทางเดียว (One-way) คือ ไหลจากส่วนกลางไปสู่รอบนอก ไหลจากข้างบนไปสู่ข้างล่าง เช่น การประชุมของชาวบ้านกับเกษตรตำบล ก็จะมีแต่การบรรยายของเกษตรตำบลเท่านั้น

3. ในการสร้างเนื้อหาสารนั้น มักไม่ค่อยมีการคำนึงถึงความเชื่อ วิถีชีวิต และทัศนคติของกลุ่มผู้รับสาร ตัวอย่างเช่น ในสังคมไทยการห้ามชาวบ้านภาคอีสานกินอาหารดิบ เพราะจะทำให้เป็นโรครพยาธิ โดยไม่ได้ศึกษาถึงวัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีชีวิตในอดีตของชาวบ้าน อันส่งผลให้ชาวบ้านคัดค้านในใจว่าตั้งแต่บรรพบุรุษของชาวอีสานก็เคยกินอาหารดิบกันมาจนเป็นประเพณีแล้ว ก็ไม่เห็นจะเป็นปัญหาอะไร ความแตกต่างในเรื่องการรับรู้ปัญหาระหว่าง “เจ้าหน้าที่พัฒนาของรัฐ” กับ “ชาวบ้าน” ทำให้เนื้อหาการสื่อสารที่จะโน้มน้าวชาวบ้านให้เลิกกินอาหารดิบล้มเหลว และเจ้าหน้าที่พัฒนามักโทษว่าสาเหตุดังกล่าวมาจากชาวบ้านที่ตกอยู่ในวงจรรอบาพท์แห่ง “โง่-จน-เจ็บ” มากกว่าที่จะมองว่าเนื้อหาดังกล่าวไม่ได้ “สื่อ” หรือตอบคำถามของชาวบ้านได้ชัดเจน
4. วิธีการสร้างสารถูกกำหนดจากผู้ผลิตกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งที่อยู่นอกชุมชนแต่ฝ่ายเดียว และวิธีการผลิต เนื้อหาสาระไม่ได้มีการสำรวจความต้องการว่าผู้รับสารต้องการข่าวสารแบบไหน จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้เป็นการยากที่เนื้อหาสาระที่ผ่านวิธีการผลิตจากบนลงล่างเช่นนี้ จะตอบสนองความต้องการของประชาชนได้
5. ท่วงทำนองของการสื่อสารมักมุ่งเน้นการบอกหรือการแจ้งข่าวและการอบรมสั่งสอนที่ฝ่ายผู้ส่งสารซึ่งคิดว่า “ตนเองเป็นผู้รู้ทั้งหมด” และส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารซึ่งถูกมองว่า “ไม่รู้ อะไรเลย” มิใช่ท่วงทำนองของการแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสาร และทัศนะระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่ร่วมอยู่ในกระบวนการสื่อสาร

เพื่อให้เห็นภาพที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างชัดเจน แจน เซอร์เวร์ (Jan Servaes, 1996) ได้เปรียบเทียบองค์ประกอบของการพัฒนาและการสื่อสารระหว่างกระบวนทัศน์หลัก (Dominant Paradigm) และกระบวนทัศน์ทางเลือก (Alternative Paradigm) เอาไว้ดังนี้

เกณฑ์	Dominant Paradigm (Top to Bottom)	Alternative Paradigm (Bottom to Top)
แหล่งข่าวสาร	กลุ่มผู้ปกครอง / กลุ่มชนชั้นสูง	คนทุกกลุ่มในสังคม
สื่อ	อยู่ภายใต้การผูกขาดเป็น เจ้าของของกลุ่มเล็ก ๆ ไม่กี่ กลุ่ม / มีอยู่รูปแบบเดียว	มีรูปแบบหลากหลาย มี ลักษณะการเป็นเจ้าของ หลายแบบ
โครงสร้าง	มีลำดับชั้นทำงานแบบ ข้าราชการ	เป็นการสื่อสารแนวนอน มี ลักษณะเสมอภาค

การผลิต	ต้องได้มาตรฐาน ทำเป็น กิจวัตร ถูกควบคุมในทุก ขั้นตอนการผลิต	ผู้ผลิตมีเสรีภาพและใช้ความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ได้เต็มที่
เนื้อหาและอุดมการณ์	ถูกคัดเลือกและถูกตัดสินจาก “ข้างบน” เป็นไปในลักษณะทาง เดียวกันหมด	มีเนื้อหาที่หลากหลายนานา ทัศนะและถูกตัดสินจาก “ข้างล่าง”
ผู้รับสาร	Passive ต้องฟังพาดข่าวสาร สามารถถูกทำให้มีทัศนะคล้าย ๆ กันไปหมด	Active รับสารอย่างหลากหลาย และมีปฏิกิริยาตอบโต้ มีความ แตกต่างระหว่างกลุ่มต่าง ๆ
ผลกระทบ	สื่อสร้างผลกระทบได้อย่างมาก และเป็นไปตามที่ผู้มีอำนาจใน สังคมต้องการ	ผลกระทบมีหลายรูปแบบไม่ แน่นอน ไม่อาจคาดเดา ผลกระทบที่จะเกิดได้ อย่างแน่นอน

คุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน (Community Communication)

การสื่อสารชุมชนเป็นชื่อที่นิยมเรียกรูปแบบของการสื่อสารภายใต้กระบวนการทัศนแบบ
ทางเลือก ซึ่งมีจุดเน้นที่สำคัญ ดังนี้

1. การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication)

ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบ (Interactivity) กันอยู่ตลอดเวลา ทั้งใน
ลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ลักษณะการสื่อสารแบบสองทางทำให้สถานะของผู้
ส่งและผู้รับไม่ตายตัว แต่จะมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทอยู่ตลอดเวลา

2. ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Flow of Information)

ในขณะที่ทิศทางการไหลของข่าวสารภายใต้กระบวนการทัศนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบ
กระแสหลักนั้นเป็นไปอย่างจำกัด คือ มีการไหลจากเบื้องบน (เจ้าหน้าที่รัฐ) ไปสู่เบื้องล่าง
(ประชาชน) เท่านั้น แต่การสื่อสารชุมชนนั้น การหลั่งไหลของข่าวสารจะมีทิศทางที่หลากหลาย
กล่าวคือ ข้อมูลข่าวสารสามารถหลั่งไหลมาจากทุกทิศทุกทาง ทั้งจากบนลงล่าง (Top-down) แบบ
ล่างสู่บน (Bottom-up) และแบบแนวนอน (Horizontal)

ดังนั้นข่าวสารจึงอาจจะไหลจากนักวางแผนพัฒนาไปสู่ชาวบ้าน จากสื่อมวลชนไปสู่ผู้บริหารในชนบท ในเวลาเดียวกันชาวบ้านอาจจะส่งข่าวสารขึ้นไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือมีการแลกเปลี่ยนติดต่อส่งข่าวสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน (ในวงการพัฒนาชุมชนของไทยในปัจจุบัน เริ่มคุ้นเคยกับแนวทางการปฏิบัติที่เรียกว่า “การสร้างเครือข่ายชุมชน” “การศึกษาดูงานจากกลุ่มชาวบ้าน” ด้วยกันเอง)

นอกจากนี้เราพิจารณาการไหลของข่าวสารโดยอาศัยขอบเขตของชุมชนเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ อาทิ ปาเวลกา (Pavelka, 1978) กำหนดเรื่อง “ขอบเขตภายในชุมชน” และ “ขอบเขตภายนอกชุมชน” เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ทิศทางการไหลของข่าวสาร โดยเราแบ่งทิศทางการไหลของข่าวสารเป็น 3 ทิศทาง คือ

- การไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกเข้ามาสู่ชุมชน
- การสื่อสารเรื่องราวของชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก
- การสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารภายในชุมชนกันเอง อันจะนำไปสู่การยกระดับสมาชิกในชุมชนด้านความตระหนักต่อปัญหา ความต้องการและการแสดงความเป็นตัวตนของชุมชน

3. เป้าหมายของการสื่อสารชุมชน (Purpose)

มีวิธีการและแง่มุมหลายแง่มุมที่จะกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อชุมชน ตัวอย่างเช่น

3.1 การกำหนดเป้าหมายโดยการใช้ระดับผู้เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์การสื่อสารชุมชน มีเป้าหมายด้านกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ดังนี้

- ระดับชุมชน เป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน
- ระดับหน่วยงานนอกชุมชน เป็นการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนาและการสื่อสาร
- ระดับสังคมส่วนรวม เป็นการสื่อสารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมในระดับกว้าง

3.2 การกำหนดเป้าหมายโดยสอดคล้องกับทิศทางการไหลของข่าวสาร ในแง่มุมนี้อาจกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารชุมชนได้เป็น 3 เป้าหมายย่อย คือ

- การถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลและโน้มน้าวชักจูงใจ อันมักได้แก่ ทิศทางการไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง อย่างไรก็ตามทิศทางการไหลแบบอื่น ๆ ก็ใช้เป้าหมายนี้ได้เช่นกัน
 - การแสดงออกถึงความเป็น “ตัวตน” ของชุมชน (Community Self-expression) โดยในที่นี้หมายถึงการแสดงออกเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนไปจนกระทั่งถึงการแสดงออกซึ่งสิทธิ์ ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชนด้วย
 - การพัฒนาความเป็นตัวเองของปัจเจกบุคคล (Development of the Individual's Self) ในหน่วยงานที่เล็กลงมากกว่าชุมชน การสื่อสารชุมชนจะทำหน้าที่คล้าย ๆ เป็น “เวทีแห่งการศึกษาเรียนรู้” ที่ช่วยให้ศักยภาพของปัจเจกบุคคลได้พัฒนาสร้างสรรค์อย่างเต็มที่
4. การสื่อสารที่เกิดขึ้นและดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (Need-oriented) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะประการสำคัญของกระบวนการทัศน์การพัฒนาแนวใหม่แทนการพัฒนาที่แต่เดิมเคยตอบสนองความต้องการของรัฐเป็นหลัก
5. หน้าที่ของการสื่อสาร โดยวินดาห์ลและคณะ (Windahl et al, 1992) ระบุว่าหน้าที่ของการสื่อสารของการสื่อสารชุมชนน่าจะประกอบด้วย
- หน้าที่ในการแสดงออก (Expressive Function) คือ ทั้งบุคคลและกลุ่มสามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาเพื่อที่จะสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้
 - หน้าที่ทางสังคม (Social Function) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อจะสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเดียวกัน
 - หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information Function) อันเป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสารโดยทั่วไป หากทว่าในการสื่อสารชุมชนนั้น ทิศทางการไหลของข่าวสารต้องเป็นไปอย่างรอบด้านดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้เข้าร่วมกระบวนการสื่อสารทุกคนจึงได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ในเรื่องการสื่อสารและทักษะการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน
 - หน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติการ (Control Activation Function) การสื่อสารจะเป็นช่องทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลและชุมชนได้ เนื่องจากการสื่อสารชุมชนมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ที่มีขั้นตอนของปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback)

นอกเหนือจากคุณลักษณะที่กล่าวมาแล้วนี้ เบอริแกน (Berrigan, 1979) ได้เพิ่มเติมคุณสมบัติบางประการที่การสื่อสารชุมชนน่าจะมี คือ

6. สื่อของชุมชนเน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมสำหรับประโยชน์การใช้งานของชุมชน ไม่ว่าจะชุมชนจะตั้งวัตถุประสงค์การใช้เอาไว้เช่นใดก็ตาม
7. สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึง (Access) ได้ตลอดเวลา เพื่อนำไปใช้เพื่อหาข่าวสาร เพื่อความรู้หรือเพื่อความบันเทิง
8. สื่อชุมชนเป็นสื่อที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม (Participates) ในหลาย ๆ บทบาท ไม่ว่าจะเป็นผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ
9. สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่แสดงออกของชุมชนมิใช่เป็นสื่อเพื่อชุมชน ซึ่งหมายความว่า ตัวตนของชุมชนที่จะแสดงออกไปนั้นต้องมาจากการกำหนดของชุมชนเอง มิใช่เป็นผู้อื่นมาทำให้ชุมชน
10. สื่อชุมชนจะปรับเปลี่ยนลักษณะของการเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง มาเป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสารและทัศนะของคนทุกคน

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะที่สำคัญของการสื่อสารชุมชนที่ครอบคลุมองค์ประกอบย่อยของการสื่อสารทั้ง 4 ลักษณะ คือ S-M-C-R ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. ระดับความยาก-ง่ายของสื่อ ต้องเหมาะสมกับระดับและความสามารถในการรับสารของชาวบ้าน โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ต้องคำนึงถึงความสามารถในการอ่านของชาวบ้าน
2. ประเภทของเนื้อหาของสื่อ ต้องเป็นเรื่องที่เน้นหนักลงไปในปัญหาเร่งด่วนหรือปัญหาในชีวิตประจำวันของคนในสังคมนั้น ๆ
3. กลุ่มเป้าหมาย สื่อแต่ละชนิดควรจัดทำขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ
4. วิธีการนำเสนอ สื่อควรนำเสนอสิ่งที่เป็นปัญหาหรือสภาพที่ก่อให้เกิดปัญหา แล้วเสนอแนะหรือกระตุ้นให้ผู้รับสารช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาดังกล่าว
5. ความเกี่ยวพันของเนื้อหา เนื้อหาของสื่อควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน
6. บทบาทของสื่อ สื่อจะต้องมีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และมีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
7. ความน่าสนใจ สื่อต้องมีลักษณะง่าย ๆ แต่น่าสนใจ และดึงดูดความสนใจโดยอาศัยภาพและเสียงเป็นตัวดึงดูดความน่าสนใจ

8. ความเกี่ยวข้องกับผู้รับ สื่อควรจะมีส่วนที่ช่วยให้ผู้รับสารสามารถประเมินตนเองได้ ตัวอย่างเช่น หลังจากที่นำเสนอปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้ว อาจจะมีส่วนของเนื้อหาที่ตั้งคำถามว่า ผู้รับสารเป็นส่วนใดของสาเหตุของปัญหา เป็นต้น

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนสัมพันธ์

ชุมชนสัมพันธ์ (Community Relations) เป็นกิจกรรมหนึ่งของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ที่จัดขึ้นเพื่อเผยแพร่ข่าวสารและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” กับ “ชุมชนสัมพันธ์” ไว้ดังนี้

ความหมายของชุมชน

ชุมชน หมายถึง หน่วยทางสังคมขนาดหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นกลุ่มก้อน อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีความเป็นมา และสภาพความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกส่วนใหญ่ได้ (ศิริวัฒน์ นิจเนตร, 2538)

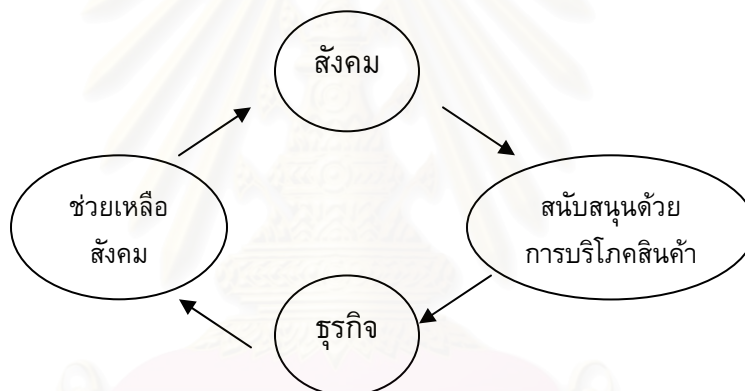
วิลเลียม บิดเดิล (William Biddle, 1952) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า ชุมชน คือ อะไรก็ตามที่ประชาชนได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการสำเร็จเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

ดไวท์ แอนเดอร์สัน (Dwight Anderson, 1952) กล่าวว่า ชุมชนไม่ใช่เฉพาะคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่รวมถึงสถาบันต่าง ๆ องค์กรธุรกิจและอุตสาหกรรม ชุมชนที่แท้จริงจึงประกอบด้วยบุคคลซึ่งมีความสนใจร่วมกัน มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันที่จะดำเนินการร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ

วัฒนา พุทธางกูรานนท์ (2526) กล่าวถึงชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มมวลชนที่ได้พักพิงอาศัยอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน ศิลปวัฒนธรรมเดียวกัน มีการปกครองเหมือนกัน และมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างเดียวกัน ชุมชนจึงไม่ใช่กลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่รวมถึงสถาบันต่าง ๆ มากมาย เช่น ศูนย์การค้า ธนาคาร ชุมชนทางรถไฟ โรงภาพยนตร์ เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล เป็นต้น

พิชัย หิริญฺเจริญฺ (2527:26) กล่าวไว้ว่า ในชุมชนแต่ละแห่ง นอกจากจะมีกลุ่มประชาชนอาศัยอยู่แล้ว ยังประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ อีกหลายแห่ง ประชาชน และสถาบันเหล่านี้ เมื่ออยู่ใกล้ชิดกันย่อมต้องมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 องค์กรโดยเฉพาะธุรกิจส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจกับสังคมรอบข้าง มุ่งแต่จะกอบโกยผลกำไรเข้ากิจการ แต่ต่อมา ไอวี ลี (Ivy Lee อ้างถึงใน ชัยนันท์ นันทพันธ์, 2536) บิดาของการประชาสัมพันธ์ได้พยายามชี้ให้เจ้าของกิจการทั้งหลายตระหนักว่า แนวความคิดนั้นไม่ถูกต้อง และได้เสนอแนวความคิดใหม่ที่ว่า **ธุรกิจควรต้องบำเพ็ญตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (Good Corporate Citizen) โดยยึดถือคติว่า “ถ้าสังคมเจริญ ธุรกิจก็เจริญตาม ทำนองเดียวกัน หากสังคมตกต่ำ ธุรกิจก็พลอยตกต่ำตามไปด้วย”** ซึ่งสามารถแสดงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจกับสังคม ได้ดังนี้

ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจหรือหน่วยงานกับสังคม ควรเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ (ชัยนันท์ นันทพันธ์, 2536)

1. การให้การสนับสนุนแก่องค์กรต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง การที่องค์กรหรือบริษัทเข้าไปจัดการหรือดำเนินการใด ๆ ให้แก่องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อสร้างความนิยมศรัทธาให้เกิดขึ้น เช่น การเข้าไปฝึกอบรมพัฒนากลุ่มเยาวชนเกษตรกรในชุมชน การจัดฝึกอบรมอาชีพให้ประชาชนในท้องถิ่น
2. การสร้างความสัมพันธ์กับสื่อมวลชนท้องถิ่น โดยร่วมสนับสนุนหรือทำโครงการร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
3. การให้บริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อนุญาตให้กลุ่มประชาชนในชุมชนมีโอกาสได้เข้ามาใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของบริษัทหรือหน่วยงานด้วย เช่น เข้ามาเล่นกีฬาในสนามกีฬาของหน่วยงาน อนุญาตให้ใช้สถานที่จัดงานสำคัญ ๆ ของชุมชน

4. สนับสนุนให้พนักงานหรือบุคลากรในองค์กรได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนหรือเป็นตัวแทนขององค์กรในกลุ่มต่าง ๆ

สำหรับธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นจะต้องมีแนวทางดังนี้ (ประจวบ อินอ้อด, 2527:72)

1. ผลผลิตสินค้าที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคม (Social Product)
2. จำหน่ายจ่ายแจกสินค้าในราคาที่เหมาะสม ที่ประชาชนจะหาซื้อได้ (Social Price)
3. มีกำไรเพียงพอที่จะอยู่ในสังคมได้โดยไม่เดือดร้อน (Social Profit) ซึ่งแนวคิดนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า สถาบันหรือองค์กรกับประชาชนจะอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ ประชาชนไม่สามารถดำรงชีวิตอย่างสะดวกสบายเมื่อขาดสถาบันอันใด สถาบันหรือองค์กรก็ไม่สามารถตั้งอยู่ได้หากขาดการสนับสนุนจากประชาชนในชุมชน ฉะนั้น สถาบันธุรกิจเป็นผู้สร้างงานให้ชุมชน ชุมชนก็ตอบแทนด้วยการให้แรงงาน ทำให้มีการลงทุนสนับสนุนด้วยการซื้อสินค้า ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นหน้าที่ที่สถาบันหรือองค์กรธุรกิจควรจะตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อชุมชน ไม่เพียงแต่การให้งานทำ แต่จะต้องเข้าไปช่วยเหลือ สนับสนุนชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น สนับสนุนการศึกษา สาธารณสุข การกีฬา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ หรือเรียกว่า “**ชุมชนสัมพันธ์**” นั่นเอง (บัญญัติ คำบุญวัฒน์, 2532)

ความหมายของชุมชนสัมพันธ์

วิรัช ลภีรัตนกุล (2535) ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ชุมชนหรืออาจเรียกชุมชนสัมพันธ์ว่า การที่องค์กร สถาบันสร้างสรรค์ความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน โดยการจัดกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม หรืออาจเป็นการให้การสนับสนุนช่วยเหลือชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย การกีฬา หรือกิจกรรมทางด้านศาสนา เป็นต้น

ลักษณะพื้นฐานและความต้องการของชุมชน

ในการดำเนินโครงการชุมชนสัมพันธ์นั้น ผู้ดำเนินโครงการจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้เรื่องของชุมชนนั้น ๆ เสียก่อน โดยจะต้องเรียนรู้ในเรื่องของประวัติความเป็นมาของชุมชน พยายามศึกษาว่าประชาชนในชุมชนมีขนบธรรมเนียมประเพณี การศึกษา อาชีพ ตลอดจนสถานที่สำคัญ ๆ

เช่น วัด โรงเรียน ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูล ขณะเดียวกันก็ต้องทราบว่ามีใครเป็นผู้นำคนสำคัญที่ชุมชนยกย่องนับถือ เพราะประชาชนในชุมชนมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามผู้นำชุมชนเสมอ ถ้าหากผู้นำชุมชนยอมรับ โอกาสที่ชุมชนจะศรัทธายอมรับและเกิดความรู้สึกที่ดีต่อองค์กรก็มีมาก นอกจากนี้ยังต้องเรียนรู้ถึงความต้องการและความจำเป็นของชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันออกไป บางแห่งอาจมีปัญหาด้านการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ บางแห่งมีปัญหาด้านมลภาวะเป็นพิษ การเรียนรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงจะช่วยให้องค์กรสามารถช่วยเหลือชุมชนได้อย่างถูกต้อง ตรงจุด และประการสุดท้ายต้องเรียนรู้ถึงปัญหาพื้นฐานของชุมชน ซึ่งปัญหาพื้นฐานของชุมชนในประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนามักจะหนีไม่พ้นเรื่องของความยากจนและความด้อยการศึกษา จึงเป็นเรื่องที่องค์กรต่าง ๆ จำต้องหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในการทำงานชุมชนสัมพันธ์ต่อไป

ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

สายพิณ สมาวรตกุล (2532) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนมีความสำคัญต่อธุรกิจทุกวันนี้ เนื่องจากธุรกิจมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทั้งในส่วนท้องถิ่นและมีการขยายตัวไปยังชุมชนต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนนั้น ๆ

ชัยนันท์ นันทพันธ์ (2536) ได้กล่าวว่า นักประชาสัมพันธ์ต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของประชาชนหรือกลุ่มประชาชนและลูกค้าในอนาคต ถ้าปราศจากความร่วมมือจากประชาชนแล้วเราก็ทำอะไรไม่ได้ ถ้าสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนและประชาชนให้ความร่วมมือสนับสนุน ก็ย่อมบรรลุความสำเร็จทุกอย่าง

กล่าวโดยสรุป การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร หน่วยงาน และห้างร้านต่าง ๆ เพราะหากสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นในชุมชนได้แล้ว ผลที่ตามมาก็คือ ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรนั่นเอง

ประเภทของกิจกรรมเพื่อชุมชน

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ชุมชนยังขาดแคลนอยู่ในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ (บัญญัติ คำบุญวัฒน์, 2532)

1. เรื่องอนามัยหรือปัญหาด้านสาธารณสุข (Public Health) จะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความสกปรกมลภาวะเป็นพิษ ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เมื่อรวมกันเข้า จะกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความเจริญของชุมชน และส่งผลกระทบต่อความเจริญของประเทศชาติด้วย ปกติคนเราส่วนใหญ่ล้วนปรารถนาที่จะเห็นชุมชนของตนมีความเจริญ มีระเบียบ สวยสดงดงาม องค์กรการธุรกิจจึงสามารถเข้าไปช่วยเหลือได้หลายทาง เช่น การจัดส่งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เข้าไปให้การรักษา การบริจาคเงินสร้างสถานพยาบาล สุขศาลา ซึ่อุปกรณ์ทางการแพทย์ รวมทั้งการสนับสนุนให้รักการเล่นกีฬา
2. ทางด้านการศึกษา (Education) องค์กรการธุรกิจสามารถกระทำได้โดยแจกทุนการศึกษา จัดรายการที่ให้วิชาความรู้สมัยใหม่ ส่งวิทยากรไปบรรยาย เชิญผู้นำทางความคิด เช่น ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ลูกเสือชาวบ้านมาเยี่ยมชมกิจการ เพื่อไปเผยแพร่ให้คนในกลุ่มได้รับรู้ และเกิดความเข้าใจในองค์กรอีกต่อหนึ่ง
3. ด้านสวัสดิการสงเคราะห์ (Welfare) มักจะทำความคู่ไปกับด้านอนามัยและการศึกษา เช่น การทำนุบำรุงพระศาสนา สร้างศาลาวัด เป็นเจ้าภาพทอดกฐิน สร้างศาลาที่พัก สร้างถนนภายในหมู่บ้าน สร้างหอสมุดสำหรับประชาชนในหมู่บ้านให้ได้ค้นคว้าหาความรู้ เป็นต้น

โรเจอร์ เฮวูด (Roger Haywood, 1984:84-86) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมพิเศษเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนไว้หลายประการ เช่น

1. การพบปะและการประชุม คือ การจัดให้มีการพบปะหรือประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายจัดการได้มีโอกาสพบปะบุคคลสำคัญภายนอก เช่น ผู้นำทางความคิดในสังคม ผู้นำในท้องถิ่นและชุมชนต่าง ๆ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ อันเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันของทุกฝ่าย
2. การเปิดให้เข้าเยี่ยมชมหน่วยงานขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มบุคคลที่เข้าชมเกิดความรู้ความเข้าใจในดำเนินงานขององค์กร เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่ชุมชนและประชาชนกลุ่มเป้าหมาย
3. การอุปถัมภ์งานของชุมชน หมายถึง การที่องค์กรให้การสนับสนุนงานของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนหรือท้องถิ่น ได้แก่ การส่งเสริมปรับปรุงทางการศึกษา ด้านสุขอนามัย ด้านวัฒนธรรม ด้านนันทนาการ ฯลฯ

วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์

วิรัช ลภีรัตนกุล (2535) แบ่งวัตถุประสงค์ของงานชุมชนสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. เพื่อบอกกล่าว ชี้แจงเรื่องราวหรือข่าวสารขององค์กร เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ เช่น นโยบาย การดำเนินงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ และการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกต่อชุมชนขององค์กร
2. เพื่อชี้แจง และโต้ตอบข่าวข้อวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มผลประโยชน์ภายในชุมชนซึ่งอาจจะวิพากษ์วิจารณ์องค์กรด้วยความเข้าใจผิด หรืออาจได้รับข่าวสารเพื่อการบอกเล่าอย่างผิด ๆ ในเรื่องราวขององค์กร
3. เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ขององค์กรที่มีต่อชุมชนในฐานะที่เป็นผู้สร้างสรรค์ความเจริญแก่ชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ๆ
4. เพื่อค้นหาและลำดับรับฟังว่าประชาชนมีความคิดเห็น และพุดคุยถึงนโยบายและการดำเนินงานขององค์กรอย่างไรบ้าง
5. เพื่อส่งเสริมสวัสดิการชุมชนและการโฆษณาเผยแพร่ให้ชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นที่สนใจแก่บรรดานักท่องเที่ยวและธุรกิจการลงทุน กล่าวคือ มีนักท่องเที่ยวมาแวะเที่ยว มีนักธุรกิจมาลงทุนในชุมชนนั้น เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชน
6. เพื่อสร้างความสัมพันธ์สนิทสนมกับประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำท้องถิ่นเชิญให้บรรดาผู้นำเหล่านี้มาพบปะพุดคุยกับฝ่ายบริหารขององค์กร และการนำเข้าเยี่ยมชมกิจการหรือการดำเนินงานขององค์กร
7. เพื่อให้ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ อันได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัยในชุมชนนั้น เช่น การบริจาคเครื่องมืออุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น
8. เพื่อแสดงถึงบทบาทความเป็นผู้นำทางการส่งเสริม การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม
9. เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน เช่น การบริจาคเครื่องมืออุปกรณ์การแพทย์แก่โรงพยาบาล กาชาดจังหวัด รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการสุขภาพอนามัยของชุมชน
10. เพื่อส่งเสริมด้านการกีฬา นันทนาการเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และความเพลิดเพลินของชุมชน เช่น การจัดการแข่งขันกีฬา เกมสกีการบันเทิงต่าง ๆ เป็นต้น
11. เพื่อร่วมมือกับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกันและพึ่งพาอาศัยกันและกัน
12. เพื่อแสดงถึงบทบาทการเป็นพลเมืองดี แสดงให้เห็นว่าสถาบันธุรกิจเหล่านี้เป็นพลเมืองดี และนายจ้างที่ดี มีการบำเพ็ญประโยชน์และช่วยเหลือกิจการด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมโดยรวม

วิจิตร อวาระกุล (2424:185-186) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของงานชุมชนสัมพันธ์ ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่บอกกล่าว ชี้แจง ทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หน้าที่ ความรับผิดชอบของการดำเนินการ
2. เพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดแก่ประชาชน ในกรณีที่วัตถุประสงค์ของสถาบันบิดเบือน ขัดแย้งกับกลุ่มผลประโยชน์ การพูดหรือข่าวลือทำให้เสียหาย หรือเป็นความเท็จ เป็นผลเสียต่อองค์กร
3. เพื่อชี้แจงให้เห็นประโยชน์ ความสำคัญ และความจำเป็นของสถาบัน รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าของชุมชน จากผลการดำเนินงานของสถาบัน เช่น การสร้างงาน การลงทุน ความเจริญก้าวหน้าของชุมชน
4. เพื่อเป็นการขอความร่วมมือ สนับสนุนการดำเนินการจากองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น บริษัท ห้างร้าน คหบดี โรงเรียน อำเภอ วิทยาลัย มหาวิทยาลัย โรงงาน ฯลฯ
5. เพื่อสร้างความสนิทสนมกับผู้นำในชุมชน เพื่อเชิญชวนให้เข้าร่วมงาน ร่วมมือกับสถาบัน
6. เพื่อเสริมสร้างบทบาทในการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเสริมสร้าง สร้างสรรค์ ทำนุบำรุง และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในชุมชน รวมไปถึงนันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน เช่น การแข่งขันกีฬา บันเทิง รายการแข่งขันอื่น ๆ
7. เพื่อร่วมมือกับองค์กร สถาบันอื่นในชุมชนเพื่อพัฒนาการเป็นพลเมืองดี การพัฒนาสุขภาพอนามัยของชุมชน การศึกษา สวัสดิการสังคม เพื่อร่วมกันพัฒนาและจรรโลงชุมชน
8. เป็นการสร้างความร่วมมือ ช่วยเหลือจากทุกฝ่าย
9. เป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางอ้อม

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “งานชุมชนสัมพันธ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานกับประชาชน เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กร ตลอดจนเป็นการดำเนินงานหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกสุขต่อชุมชนและสังคม เพื่อขจัดความเข้าใจผิด และเป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมถึงความพยายามในการสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับองค์กร เพราะการดำเนินงานขององค์กรจะต้องเกี่ยวข้องและมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน ไม่โดยทางตรง ก็โดยทางอ้อม เพราะฉะนั้นกลุ่มชุมชนจึงนับว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญกลุ่มหนึ่งที่องค์กรจะต้องคำนึงถึงเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานขององค์กรเอง ดังที่ ไอวี ลี (Ivy Lee อ้างถึงใน ชัยนันท์ นันทพันธ์, 2536) ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการประชาสัมพันธ์ ได้กล่าวไว้ว่า

“การดำเนินงานอะไรก็ตาม ถ้าได้มีการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน เผยแพร่ ออกไปให้ประชาชนได้รับทราบ ให้ประชาชนเข้าใจถึงการดำเนินงานของเรา ให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมรู้เห็นถึงการดำเนินงานของเรา ประชาชนก็จะให้การสนับสนุน”

การวางแผนโครงการประชาสัมพันธ์ชุมชน

การดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์จะต้องมีการวางแผนโครงการดำเนินงานอย่างรอบคอบ โดยมีการสำรวจวิจัยถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนในชุมชน ตลอดจนความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

การวางแผนโครงการประชาสัมพันธ์ อาจจะทำให้ทั้งโครงการระยะยาวและระยะสั้น ซึ่งจะต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกับฝ่ายจัดการหรือฝ่ายบริหารขององค์การ นอกจากนี้ยังต้องมีการวางแผนการใช้เครื่องมือ หรือสื่อในการดำเนินงานด้วย (วิรัช ลภีรัตนกุล, 2529)

การดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ อาจดำเนินการได้ดังนี้

1. ศึกษาสำรวจสภาพปัญหา ความคิดเห็น ความต้องการในการที่จะปรับปรุงและสร้างสรรค์ชุมชน
2. ศึกษาความสนใจของชุมชนต่อความเคลื่อนไหวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง
3. ร่วมวางแผน ตัดสินใจกับฝ่ายบริหาร หรือผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง
4. กำหนดสื่อในการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ บอกกล่าว ชี้แจง ทำความเข้าใจ รวมทั้งการประชุม และพบปะกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
5. สื่อที่จะใช้ในชุมชนได้ดี เช่น ผู้นำความคิดเห็น ครู พระสงฆ์ คหบดี สื่อบุคคลอื่น ๆ เสียงตามสาย การประชุม วารสาร วิทยุ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ (วิจิตร อาวะกุล, 2534)

ผลงานของชุมชนสัมพันธ์ ผลที่เห็นได้ชัดจากการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ อาจแบ่งได้ดังนี้

1. ผลต่อตัวองค์กรเอง

ส่วนใหญ่มักจะเป็นผลดีต่อองค์การทั้งในการสร้างภาพลักษณ์ และการจำหน่ายสินค้าและบริการขององค์การ เพราะการทำกิจกรรมเพื่อสังคมขององค์การย่อมทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความรู้สึกว่าองค์การนั้นเป็นห่วงประชาชน ไม่ทอดทิ้ง เกิดความไว้วางใจในองค์การ และเมื่อ

ประชาชนเกิดความไว้วางใจก็จะค่อย ๆ กลายเป็นความระลึกถึง ผูกพันกับองค์กรอยู่เสมอ ทำให้ประชาชนให้ความสนใจเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่องค์กรจัดมาบริการ รวมทั้งมีความเต็มใจที่จะซื้อสินค้าหรือใช้บริการขององค์กรนั้น

แต่ในทางกลับกัน ประชาชนบางกลุ่มอาจคิดว่าการที่องค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ทำไปเพียงเพื่อผลประโยชน์ขององค์กรตนเอง ไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับอย่างแท้จริงแล้ว ทำให้ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจองค์กรนั้น ซึ่งทำให้เกิดผลเสียต่อการสร้างภาพลักษณ์ของบริษัท ฉะนั้นผลของกิจกรรมเพื่อชุมชนที่มีต่อองค์กรนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผลดีต่อองค์กร แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับตัวองค์กรเองที่จะใช้การประชาสัมพันธ์ทางด้านกิจกรรมเพื่อชุมชนอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ว่าจะ “ทำเพื่อชุมชน” ถ้าองค์กรต่าง ๆ คอยมุ่งที่จะใช้เป็นเครื่องมือเพียงเพื่อประโยชน์ขององค์กรตน ผลเสียย่อมจะสะท้อนกลับมาถึงองค์กรในที่สุด

2. ผลต่อประชาชนทั่วไปและสังคม อาจแบ่งพิจารณาเป็น 2 แบบ คือ

2.1 กิจกรรมที่เห็นผลได้ง่ายชัดเจน เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยตรงและช่วยพัฒนาสังคมด้วย เช่น การแจกทุนการศึกษา การสร้างศาลาที่พักผู้โดยสาร การสนับสนุนอุปกรณ์กีฬาแก่เยาวชน การสร้างถนน ฯลฯ

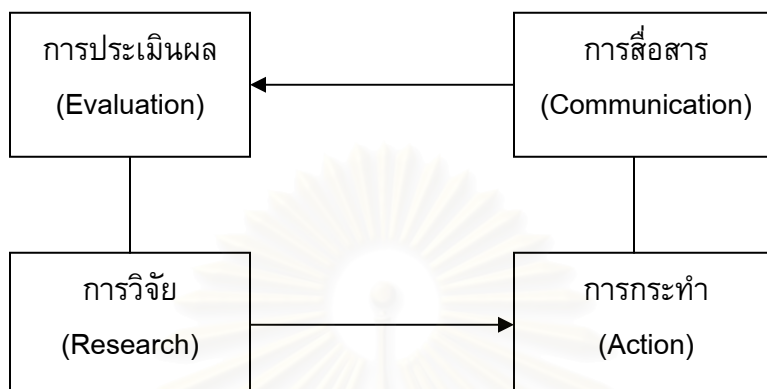
2.2 กิจกรรมที่เห็นผลไม่ชัดเจน ประเมินผลยาก เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน จึงจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เช่น การนำประชาชนชมกิจการของบริษัท ฯลฯ

การประเมินผลการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์

เมื่อมีการจัดทำเป็นโครงการชุมชนสัมพันธ์ เพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการวางแผนประชาสัมพันธ์ ก็จะได้เห็นว่าหลักสำคัญของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ก็จะเริ่มด้วยการทำวิจัยเพื่อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากนั้นก็จะมีการกระทำเพื่อแก้ปัญหา หรือมีการกระทำที่จะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่หน่วยงาน และในที่สุดก็จะมีผลการกระทำดังกล่าวตามสูตร R-A-C-E (Research-Action-Communication-Evaluation)

R-A-C-E Formula

โดย จอห์น อี มาร์สตัน (John E. Marston, 1979:195)

การประเมินผลการประชาสัมพันธ์สามารถทำได้ 4 ช่วงเวลาด้วยกัน (พรทิพย์ วรกิจโกคาทร, 2531:16) คือ

1. ก่อนเริ่มโครงการ เป็นการประเมินสภาพความต้องการและความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการนั้น ๆ รวมทั้งการประเมินศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งสามารถนำมาใช้กับโครงการได้ เพื่อจะช่วยให้การวางแผนเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม
2. ระหว่างการดำเนินงาน เป็นการประเมินผลเพื่อเรียนรู้ถึงความสำเร็จ ข้อบกพร่อง ปัญหาอุปสรรคของงานที่ทำไปแล้วบางส่วน เพื่อหาทางแก้ไข ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง เพื่อที่จะได้ดำเนินงานต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. เมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน เป็นการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดเวลาที่กำหนดของโครงการใดโครงการหนึ่ง เป็นการสรุปผลว่าได้รับความสำเร็จมากน้อยเพียงไร บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่
4. เป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ประจำปี เนื่องจากการประชาสัมพันธ์เป็นการทำงานที่ต่อเนื่องไม่มีสิ้นสุด ดังนั้นการประเมินในแต่ละปีจะสามารถเปรียบเทียบถึงความก้าวหน้า ความสำเร็จ และแสดงถึงปัญหา อุปสรรค เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนดำเนินงานในปีต่อไป การประเมินผลประเภทนี้มีลักษณะเป็นการผสมผสานของการประเมินผลสองวิธีแรก

ปัจจัยต่อความล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จของงานชุมชนสัมพันธ์

ถึงแม้ว่าการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์จะได้มีการวางแผนการดำเนินงานมาเป็นอย่างดี ตั้งแต่เริ่มต้น รวมทั้งมีการประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนแล้วก็ตาม ก็อาจมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้มีผลกระทบต่อความล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จของงานชุมชนสัมพันธ์ ซึ่งบัญญัติคำคุณศัพท์ (2532) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. โครงการกิจกรรมเพื่อชุมชนบางอย่างเป็นโครงการกิจกรรมระยะยาวซึ่งต้องใช้เงินทุนมาก และจะต้องกระทำต่อเนื่องกัน ฉะนั้นเมื่อองค์การเกิดปัญหาการขาดแคลนเงินทุน จะทำให้โครงการหยุดชะงักไป ทำให้ประโยชน์ที่คาดว่าจะประชาชนจะได้รับเป็นอันต้องเสียไป
2. ตัวประชาชนเองไม่ค่อยสนใจ และให้ความร่วมมือในกิจกรรมบางอย่าง หรือไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมบางอย่าง ทำให้ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับลดลง หรือไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เช่น การสร้างสนามเด็กเล่นของบริษัทปูนซีเมนต์ไทย ซึ่งเพิ่งสร้างไม่นาน แต่ทรุดโทรมลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากประชาชนที่ใช้ไม่ช่วยกันดูแลรักษา ซึ่งบริษัทเองก็ไม่สามารถหาคนและกำลังเงินมาคอยรักษาอยู่ตลอดเวลาได้ ทำให้ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับเป็นเพียงระยะสั้น ๆ
3. ตัวองค์การเองทำกิจกรรมชุมชนเพื่อประโยชน์ของตนมากกว่าเพื่อสังคมและประชาชน เป็นการทำเพียงเพื่อเอาหน้า เพื่อโน้มน้าวประชาชนให้หันมานิยม เชื่อถือเท่านั้น

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการส่งเสริมให้บุคคลเข้ามามีบทบาทร่วมกันคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาที่สมาชิกมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมกลุ่ม โดยอาจจะเกี่ยวข้องในลักษณะการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลาย ๆ เรื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

การมีส่วนร่วมของบุคคล คือ การที่บุคคลหรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถในการจัดการ และควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากร ปัจจัยการผลิต ที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการ ดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม

สหประชาชาติ (2521) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ซึ่งมีฐานะ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาไว้ว่า เป็นการการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น และมี พลังของประชาชนในระดับต่าง ๆ คือ

1. ในกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
2. ในการเข้าร่วมปฏิบัติการตามแผนการ หรือโครงการในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ (United Nation, 1978)

ความหมายของการมีส่วนร่วมนั้นมีหลากหลาย ดังที่รายงานการประชุมของ The Ad Hoc Group of Experts ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and National Development” (อ้างใน บุญชัย เกิดปัญญาวัฒน์, 2535:79) ได้กล่าวไว้ว่า “คำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ไม่สามารถให้คำจำกัดความที่ แน่นนอนได้ และมีการให้ความหมายต่างกันในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกัน การที่จะ เข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องพิจารณาถึงบริบท ของแต่ละประเทศ และสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ของประเทศนั้น” และมีการให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ของประชาชนไว้กว้าง ๆ คือ

การมีส่วนร่วมของประชาชน จะนำมาซึ่งโอกาสที่จะทำให้สมาชิกของชุมชน และสังคม สามารถเข้ามามีส่วนร่วมและมีอิทธิพลในกระบวนการพัฒนา และในการแบ่งสรรผลของการพัฒนา อย่างเป็นธรรม ซึ่งหมายถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมในประเด็นของ

1. การสนับสนุนกระบวนการพัฒนา
2. การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม
3. การตัดสินใจในรูปของการกำหนดเป้าหมาย การวางนโยบาย การวางแผน และการ ปฏิบัติตามแผน ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Department of International Economic and Social Affairs, 1981:5)

รอม พี ยาดาว (Rom P. Yadav อ้างในเฟื่องฟ้า คณานุรักษ์, 2530:11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจ โดยไม่ถูกบังคับซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีความรู้สึก ดังต่อไปนี้

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา
3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการและแผนงานของการพัฒนา
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2522:6-7) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งเอกชนและรัฐบาลที่ใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527:182-183) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ความเกี่ยวข้องทางด้านอารมณ์ และจิตใจ (Mental And Emotional Involvement) ของบุคคล ในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลในการเกี่ยวข้องดังกล่าวนี้

เองที่เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย นอกจากนี้รูปแบบของการมีส่วนร่วมได้แบ่งออกเป็น 3 ประการตามลักษณะของการมีส่วนร่วมดังนี้ คือ

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสมาชิกร่างต่าง ๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการกลุ่มหรือ ชุมชน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ทั้งนี้การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ ดังนี้คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำการร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังเกิดจากแนวความคิดอื่น ๆ เช่น

1. ความศรัทธา ที่มีต่อความเชื่อ บุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร เป็นต้น
2. ความเกรงใจ ที่มีต่อบุคคลที่เราเคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ
3. อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1. ประชาชนจะต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมในสถานการณ์ฉุกเฉิน
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินเสียทอง ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินค่าผลตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทอบกระเทือนต่อตำแหน่ง หน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคมหากจะมีส่วนร่วม

รุสโซ (Rousseau อ้างใน บุญชัย เกิดปัญญาวัฒน์, 2535) ได้เขียนทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (A Participation Theory Of Democracy) ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานของเสถียรภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่ที่สำคัญ คือจะต้องไม่มีใครเป็นนายใคร หรือเป็นนายแห่งชีวิตใคร
2. กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาพและความสามารถพึ่งพาตนเองซึ่งจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเอง

ลือชัย ศรีเงินยวง และผาสุข เอกวาณิช (2526:12-13) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องไม่หมายความว่าเพียงแต่การดึงประชาชนเข้ามาร่วมโครงการที่รัฐเป็นผู้กำหนด “รูปแบบและเป้าหมายของงาน” รวมทั้ง “กำหนดให้มีการร่วมงาน” ดังที่ผ่านมา แต่จะต้องมีส่วนร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบและมีบทบาทอย่างเต็มที่ ตั้งแต่คิดค้นปัญหา วางแผนปฏิบัติงาน กำกับดูแล ตลอดจนประเมินผลติดตามงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงนั้นจะต้องหมายถึง การมอบอำนาจอธิปไตยขั้นพื้นฐานคืนสู่ประชาชน การพยายามจัดตั้ง และพัฒนาองค์กรภาคประชาชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ

ปฤษฎา บุญเจือ (2536) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับคือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชนตลอดจนเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม

2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา
5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม

ส่วนปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่องค์การอนามัยโลก (WHO : World Health Organization) (อ้างในเฟื่องฟ้า คณานุรักษ์, 2530:18-19) ได้เสนอไว้มี 3 ประการคือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ
 - การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ
 - การได้รับการบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นหัวหน้า ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ
2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม แม้ว่าจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจจะเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการเข้าร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับผลดังที่คาดคิดไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ กฎระเบียบแบบแผน และลักษณะการทำงาน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้าร่วมจึงควรมีลักษณะ
 - เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน และทุก ๆ กลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีตัวแทนหรือเข้าร่วมโดยตรงก็ได้
 - ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพเป็นจริงของตน
 - กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไร

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วย ได้มีโอกาสเข้าร่วม แต่ก็ไม่อาจกำหนดเป้าหมายวิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม แต่จะขึ้นอยู่กับข้อกำหนดและการจัดสรรของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งไม่อาจจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ศาสตราจารย์โจเซ่ เอ อักบายานี จูเนียร์ (Prof. Jose A. Agbayani Jr., 1970) ได้จัดลำดับขั้นของการเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. การเข้าร่วมประชุม
2. การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. การตีปัญหาให้กระจ่าง
4. การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
5. การออกเสียงเลือกตั้ง
6. การบริจาคเงิน
7. การบริจาควัตถุ
8. การช่วยเหลือด้านแรงงาน
9. การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
10. การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ
11. ทำงานกับแกนนำในการเปลี่ยนแปลง

นอร์แมน อัฟฮอฟ (Norman Uphoff, 1981:10) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อาจเป็นการตัดสินใจในระยะแรกเริ่ม การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม อาจเป็นในรูปของการเข้าร่วมโครงการ โดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การร่วมในการบริหารหรือการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)

แนวคิดของการสื่อสารภายใต้กรอบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบใหม่ ซึ่งรู้จักกันในนาม “กระบวนทัศน์ทางเลือกของการสื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม” (The Alternative Paradigm of Communication for Social Change) (ปารีชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2542) โดยมุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาหนทางที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน สังคม ประเทศ หรือระดับโลกต่อไป กระบวนการสื่อสารภายใต้กระบวนทัศน์แบบทางเลือก นับได้ว่าเป็นภารกิจอันยิ่งใหญ่ของทุกฝ่าย สาเหตุส่วนหนึ่งเนื่องจากกระบวนทัศน์แบบทางเลือกไม่เน้นสูตรสำเร็จรูป ไม่เน้นการนำเสนอเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม แต่มุ่งเน้นกระบวนการค้นหาเส้นทางที่เหมาะสมในการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคม ระดับชุมชน และระดับบุคคลอย่างไม่จำกัดทิศทาง ขอบเขต หรือเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน โดยมองว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมอาจมีความหลากหลาย และแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของสังคมท้องถิ่น และตามความต้องการของสมาชิกในสังคมดังกล่าว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้กระบวนกรสื่อสารแบบทางเลือก ไม่ได้เน้นความสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารแบบทิศทางเดียว (One-way Communication) จากบนลงล่าง (Top-down) แต่มุ่งเน้นกระบวนกรสื่อสารสองทางแบบต่อเนื่อง (Two-way interactive Communication) ในแนวระนาบ (Horizontal Communication) ในหมู่สมาชิกของสังคม โดยอาจใช้วิธีการสื่อสารหลากหลายกันไป อาทิ การสื่อสารแบบตัวต่อตัว การสื่อสารของกลุ่มบุคคล ตลอดจนการใช้สื่อมวลชนหรือสื่อสมัยใหม่รูปแบบต่าง ๆ

สืบเนื่องจากการที่กระบวนทัศน์แบบใหม่นี้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารสองทางแบบต่อเนื่อง ทำให้กระบวนกรสนทนาโต้ตอบกันระหว่างสมาชิกในสังคมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยเชื่อว่า การสนทนาโต้ตอบกันของสมาชิกในสังคม ก็คือ การระดมสมองของสมาชิกในสังคมนั่นเอง (Brainstorming) ซึ่งการสนทนาโต้ตอบกันในลักษณะดังกล่าว เป็นเสมือนการเปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมได้หันหน้าเข้าหากัน พูดคุย เจรจากกันเพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลข่าวสารเบื้องต้น หลักการ และแนวทางที่หลากหลาย สำหรับการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับสังคมของตน

นอกจากนั้นการสนทนาโต้ตอบระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว ยังเป็นการฝึกสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมรับฟัง และเคารพในความคิดของผู้อื่น ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตน ร่วมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางสังคม แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกัน ตลอดจนกระบวนกรร่วมกันค้นหาแนวทาง และการตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์ ซึ่ง

กระบวนการดังกล่าว ก็คือ “กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Communication Process) ของสมาชิกในสังคม อันจะนำไปสู่การเกิดสำนึกเชิงสาธารณะร่วมกัน (Public Conscientization) และกระบวนการเรียนรู้กัน (Learning Process) ระหว่างสมาชิกในสังคม เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม

อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น ได้แก่ ประชาธิปไตยและแนวคิดด้านประชาธิปไตยทางการสื่อสาร (Democratic Communication) กล่าวคือ กระบวนการสนทนาโต้ตอบกันระหว่างสมาชิกในสังคม จำเป็นต้องดำเนินไปโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของบุคคล สิทธิ และเสียงของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น (Right to Communicate) โอกาสในการรับรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง (Accessibility to Information) การมีจิตสำนึกในเชิงประโยชน์ของสาธารณะเหนือประโยชน์ส่วนตัว การตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตน การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้รับการเห็นชอบจากสมาชิกส่วนใหญ่ เป็นต้น โดยเชื่อกันว่าประชาธิปไตยเชิงประชาธิปไตยดังกล่าวจะนำไปสู่การเพิ่ม “พลัง” (Empowerment) ให้กับสมาชิกในสังคม การกระตุ้นให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันกำหนด ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเอาใจใส่ ดูแล และตรวจสอบโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมถือเป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญของ “การสื่อสารชุมชน” โดยมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้คือ

1. เป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

หากกล่าวเฉพาะในระดับของชุมชนแล้ว เป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมน่าจะมีดังต่อไปนี้

- การกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง เช่น การนำเอาภูมิปัญญาของชาวบ้านมาเผยแพร่ในวงกว้าง
- การสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมและเพื่อให้เห็นคุณค่า ความคิด และความเชื่อของเขา
- การพิสูจน์ความเชื่อของชุมชนที่เคยคิดว่าตนเองไม่สามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้

- การสร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชนเพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมอง และทัศนะของตนเอง
- การแสดงความรู้สึก ปัญหา วิธีการ วิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาจากทัศนะของชุมชน
- ผลจากการสื่อสารของชุมชนที่อาจจะเกิดจากการริเริ่มของบางส่วนเสี้ยวของชุมชนหรือจากชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จะช่วยกระตุ้นสติสัมปชัญญะ และความรับผิดชอบให้กับสมาชิกในชุมชนหรือชุมชนอื่น ๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- สัตว์ส่วนสาระของสื่อ เนื่องจากเนื้อหาของการสื่อสารชุมชนเน้นเรื่องราวที่มีสารประโยชน์ต่อชีวิตของชุมชนเอง ดังนั้นสื่อประเภทนี้จึงช่วยเพิ่มสัดส่วนของการสร้างสื่อที่มีสาระให้แก่ชุมชนให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเพื่อถ่วงดุลกับการสื่อสารที่มุ่งเน้นแต่ความบันเทิง และการหลีกเลี่ยงปัญหา (Escapist) ที่สื่อจากภายนอกอัดฉีดเข้าไปในชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของการสื่อสาร

ปัจจัยที่มีส่วนกำหนดระดับความมากน้อยของการมีส่วนร่วมนั้น จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสื่อสาร ดังนี้

- เป้าหมายของการสื่อสารได้กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด เช่น ในระดับเข้าร่วมร่วมแสดง ระดับเป็นผู้รับสารที่คอยป้อนปฏิกริยาย้อนกลับ (Feedback) ระดับวางนโยบาย ฯลฯ
- ลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์สองทางแบบโต้ตอบกันของการสื่อสาร ยิ่งการสื่อสารที่เอื้ออำนวยให้มีลักษณะตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลามากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมก็ยิ่งจะมีมากขึ้นเท่านั้น
- ใครคือผู้ส่งสาร โอกาสที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนจะได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารมีมากน้อย และทั่วถึงหรือไม่
- ประเภทของเนื้อหาสาร เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนหรือเปล่า นอกจากนั้นวิธีการนำเสนอเนื้อหา หากมีลักษณะของการเสวนาแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน (Dialogue) เพื่อแสวงหาความร่วมมือจากหลายฝ่าย (Collaboration) และก่อให้เกิดการตัดสินใจโดยกลุ่ม (Group Decision Making) ก็จะทำให้การมีส่วนร่วมมีโอกาสมากขึ้น

- ประเภทของช่องทาง / สื่อ โดยหลักการทั่วไปแล้ว สื่อขนาดเล็ก เช่น “สื่อเฉพาะกิจ” จะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าสื่อมวลชน สื่อที่ชาวบ้านคุ้นเคย เช่น สื่อประเพณี ก็จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านเข้าร่วมได้ง่ายกว่าสื่อสมัยใหม่ที่แปลกหน้า อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้หมายความว่าสื่อมวลชนจะปิดโอกาสโดยสิ้นเชิงสำหรับสื่อสมัยใหม่หรือสื่อที่มีขนาดใหญ่ เช่น สื่อมวลชน เพียงแต่มีข้อพิงตรงกันถึงความยากง่ายในการเข้าถึงมีส่วนร่วมของสื่อประเภทต่าง ๆ และการค้นคิดสร้างสรรค์กิจกรรมและช่องทางแบบใหม่ที่จะอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงมีส่วนร่วมของประชาชน
- ผู้รับสารและการมีปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback) สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้นจะมีความเชื่อพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสารที่แตกต่างไปจากการสื่อสารเพื่อการพัฒนากระแสหลักโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ การสื่อสารชุมชนเชื่อว่า ผู้รับสารนั้นมีใช้ผู้ที่วางเปล่าและไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับเนื้อหาสารที่จะสื่อไป แต่ผู้รับสารเป็นผู้มีความรู้ เพียงแต่ความรู้ของผู้รับสารอาจจะเป็นความรู้คนละชุดที่แตกต่างจากที่ผู้ส่งคาดคิดเอาไว้ นอกจากนั้นวิธีการรับสารของประชาชนก็ไม่ได้เป็นอย่างเฉื่อยชา หากทว่าเป็นไปอย่างกระตือรือร้น และประชาชนผู้รับสารมักจะมีปฏิกริยาป้อนกลับสู่ผู้ส่งสาร ทั้งแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ดังนั้นไม่ว่าชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับการสื่อสารในระดับใดก็ตาม การจัดช่องทางสำหรับปฏิกริยาป้อนกลับก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างขาดไม่ได้ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

3. ระดับการมีส่วนร่วม

เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้นกระทำได้ในหลายระดับ ในที่นี้สามารถจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเอาไว้ 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ดังนี้

- 3.1 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร / ผู้ใช้สาร (Audience / Receiver / User)
- 3.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง / ผู้ผลิต / ผู้ร่วมผลิต / ผู้ร่วมแสดง (Sender / Producer / Co-producer / Performance)
- 3.3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker / Planner)

การมีส่วนร่วมในแต่ละระดับนี้ จะเรียกร่องประเภทของกิจกรรมและเงื่อนไขต่าง ๆ แตกต่างกันดังที่จะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร / ผู้ใช้สาร

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับล่างที่สุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นยังอยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ ไปจนกระทั่งการเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้เผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามสิ่งที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปสำหรับฐานะของผู้รับสารในการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม ก็คือ

1. ต้องมีการขยายแนวคิดของผู้รับสารให้ตระหนักถึงสิทธิที่จะรู้ของตน และนอกจากนั้นสิทธินี้ยังขยายไปถึงสิทธิที่จะบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะด้วย
2. จะต้องสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสารทั้งในช่วงขาเข้า (Input) และช่วงขาออก (Output) เช่น ในช่วงนำเข้าข้อมูล จะต้องมีการสำรวจว่ามีช่องทางข่าวสารอะไรบ้างสำหรับชุมชน โอกาสในการเข้าถึงเป็นอย่างไร เนื้อหาของข่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือไม่ และมีรูปแบบการนำเสนอในลักษณะอย่างไร ในช่วงของการส่งข้อมูลจากชุมชนก็เช่นกัน
3. ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ก็คือ ช่องทางข่าวสาร (Channel) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางช่วงเวลาที่เป็นช่วงระยะเวลาสำคัญของชุมชน มาตรการการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร (Addition of Channel) เป็นสิ่งที่จำเป็น

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง / ผู้ผลิต / ผู้ร่วมผลิต / ผู้ร่วมแสดง

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมา และจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เพิ่มเติมหรือต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเก่า ๆ ที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นการดีที่สุดที่จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดโดยลักษณะร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ในกิจกรรมต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม และดังที่ได้สังเกตเห็นว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมาเท่าใด สัดส่วนของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับของผู้รับสาร คนในชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ แต่เมื่อขึ้นมาถึงขั้นการผลิต ก็อาจจะมีคนบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

จนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ ระดับการวางแผนและนโยบายนี้ ก็คงมีตัวแทนบางคนเท่านั้นจากชุมชนที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายการใช้สื่อของชุมชนนั้น หมายถึง การวางแผนและนโยบายดำเนินการใช้สื่อที่รวมเอาชุมชนเข้ามาอยู่ในโครงสร้างการสื่อสารของชุมชน กล่าวในระดับกว้างอาจจะหมายความถึง การวางแผนและกำหนดนโยบายของการสื่อสารทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด เช่น สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ สื่อประเพณี รวมทั้งสื่อบุคคล การวางแผนนั้นจะเป็นการสร้างเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภทเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้

ส่วนในระดับที่แคบลงมาอาจจะหมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและนโยบายของสื่อบางประเภทที่จะเข้ามาในชุมชน เช่น การทำวิทยุชุมชน เป็นต้น

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษา

จุดเด่นของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมมีจุดเด่นใน 3 ประการหลัก (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542:17-18) คือ

1. ด้านบริบท (Context) การมีส่วนร่วมเป็นการนำคนในท้องถิ่นที่รู้จักสังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนอย่างแท้จริง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ
2. ด้านการปฏิบัติ (Practical) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้คนในท้องถิ่นมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้ความสามารถของตนเองในการร่วมกันทำงาน ทั้งในรูปของความคิด การตัดสินใจ และการกระทำอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นเจ้าของชุมชน และต้องการร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนมากกว่าการนำโครงการที่กำหนดทุกอย่างจากภายนอกชุมชนมาเรียบร้อยแล้วมาใช้ในชุมชน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนปฏิเสธและหลีกเลี่ยงที่จะให้ความร่วมมือ

3. ด้านจิตใจ (Moral) การมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีสิทธิในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้อง และส่งผลต่อวิถีชีวิตของตน

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542:18) คือ

1. การแบ่งสรรอำนาจและการได้รับทรัพยากรที่ขาดแคลนหายาก
2. การมีความพยายามอย่างจริงจังโดยกลุ่มคนที่จะควบคุมชะตาชีวิตของตนเอง และปรับปรุงสภาพที่เป็นอยู่
3. การเปิดโอกาสให้บุคคลที่อยู่ในกลุ่มชั้นล่าง (From below) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

ส่วนทฤษฎี แก้วเทพ (อ้างถึงใน ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542:18) ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนาและประชาชนในการทำงานร่วมกันตามแนววัฒนธรรมว่า ความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันของนักพัฒนาและประชาชน ต้องมีลักษณะเฉพาะตัว คือ มีความสัมพันธ์แบบ Partnership อันมีองค์ประกอบย่อย 3 ลักษณะ คือ

1. Interdependence เป็นลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รับผิดชอบร่วมกัน เพราะฉะนั้นถ้าผลงานพัฒนาออกมาไม่ดี ก็ต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งสองฝ่าย
2. Balance เป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน
3. Partner เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์ไม่ขัดแย้งกัน หากแต่สนับสนุนซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตามในรูปธรรมที่เป็นจริง ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนากับประชาชน จะเป็นรูปแบบที่แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ (Dynamic relationship) ในบางสถานการณ์จะมีความสัมพันธ์แบบเพื่อนที่เสมอกัน บางสถานการณ์ประชาชนจะเป็นครู นักพัฒนาเป็นผู้เรียนรู้ บางสถานการณ์จะกลับกัน และบางสถานการณ์ก็จะเป็นเหมือนพี่น้องกัน

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนมี 3 ลักษณะด้วยกัน (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ , 2542 : 215-221) คือ

1. ในการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นลักษณะการร่วมมือหรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนที่มีข้อจำกัด อันทำให้การมีส่วนร่วมไม่เต็มที่ คือ มีน้อยนั่นเอง ข้อจำกัดนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าจะตนเองด้อยอำนาจกว่าหรือมีทรัพยากรเชิงอำนาจ เช่น เป็นผู้มีความรู้น้อยกว่า จึงทำให้ไม่ปรารถนาเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ นั่นคือ ความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมน้อย
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบเป็นบางส่วน (Partial Participation) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน เป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชนในชุมชน หรือกิจกรรมการศึกษาในระดับความเข้มข้นมากกว่าแบบชายขอบ กิจกรรมโดยคณะกรรมการโรงเรียน จึงมีความสำคัญที่รัฐถือเป็นนโยบายสำคัญ ซึ่งสามารถสร้างความชอบธรรมในการจัดการศึกษาของไทย
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันอย่างเข้มข้น และเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลต่อกิจกรรมร่วมกัน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษา

พจนี เทียมศักดิ์ (2543 : 227-228) เสนอการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษา ไว้ดังนี้

1. ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน อันเป็นรากฐานของการจัดการศึกษา “การเรียนรู้จึงควรจัดโดยคนในชุมชน” จึงจะตรงกับความต้องการของชุมชนนั้น ๆ เพราะชุมชนมีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดการศึกษาให้แก่ตนเองได้ และการจัดการศึกษาที่ถูกต้องนั้น **ชุมชนต้องมีส่วนร่วมและมีบทบาทร่วมกันในทุกขั้นตอนของกระบวนการจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมไทย** เพราะการมีส่วนร่วมโดยตรงของชุมชนในท้องถิ่น เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนได้อย่างดีที่สุด คือ สามารถแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง
2. การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมีประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากทรัพยากรท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือทรัพยากรบุคคล

โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลถือได้ว่ามีคุณค่าที่สุด เช่น ประชาชนชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ จึงควรให้ความสำคัญกับบุคคลซึ่งเป็นผู้รู้ในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด

3. การประสานกิจกรรมหลายด้านเข้าด้วยกันในลักษณะที่เป็นองค์รวม เพราะปัญหาในแต่ละชุมชนมิใช่ว่ามีเพียงปัญหาเดียว หากแต่มีหลายปัญหาด้วยกัน ดังนั้นการประสานกิจกรรมด้านต่าง ๆ เช่น ทางด้านการเกษตร การศึกษา การสาธารณสุข การปกครอง ฯลฯ ให้ประกอบขึ้นเป็นเป้าหมายร่วมกัน ล้วนเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชุมชน โดยยึดความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเป็นหลัก แทนที่จะยึดเอากระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นหลักอย่างที่เคยปฏิบัติกันมา การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบุคคลในท้องถิ่น หรือ การสนับสนุนการเรียนรู้โดยอาศัยภูมิปัญญา

นอกจากนี้ยังได้เสนอปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา (พจนี เทียมศักดิ์, 2543 : 228) ไว้ดังนี้

1. ระบบโรงเรียนในอนาคตควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและวิถีชีวิตในชุมชน ให้สัมพันธ์กัน กล่าวคือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับสภาพปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบหรือนอกระบบโรงเรียน
2. ควรมีการจัดการศึกษาให้หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น ระบบของโรงเรียนจะต้องมีหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ส่วนหนึ่งที่เหมือนกัน แต่อีกส่วนหนึ่งจะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น เพราะแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ อาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา ศาสนา ชีวิตความเป็นอยู่ ตัวแปรเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ความรู้ที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ของชุมชนในท้องถิ่นดังกล่าว ซึ่งองค์ความรู้ที่ควรนำมากำหนดแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ พื้นฐานสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายของชุมชนในท้องถิ่น
3. กระบวนการเรียนรู้ จะต้องมีส่วนในการฟื้นฟูและพัฒนาองค์ความรู้ของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ระบบการเรียนรู้ และระบบการจัดการศึกษาได้ประสานสัมพันธ์ไปกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยไม่จำเป็นต้องแบ่งแยกเป็นในระบบและนอกระบบโรงเรียนอีกต่อไป

4. การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้ให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ จะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มที่ในกระบวนการจัดการศึกษา โดยรัฐจะต้องกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่น หรือต้องยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียน สถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับชุมชนมากขึ้น การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นนั้น ไม่ใช่เพียงแต่มีตัวแทนเข้ามามีบทบาทร่วมในการกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ต้องหมายถึง การนำเอาองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่นนั้นเข้าไปประกอบเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเกิดขึ้นมาจากการปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน การสำนึกและการรับรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น นับเป็นเงื่อนไขที่จะส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่กระบวนการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สัมพันธ์สอดคล้องต่อชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง
5. การเน้นการพึ่งตนเองและการมีส่วนร่วม จุดเริ่มต้นคือทางราชการหรือโรงเรียนต้องเข้าไปช่วยเริ่มให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ เช่น การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การสนับสนุนอาคารสถานที่ การสนับสนุนวิชาความรู้ และเมื่อดำเนินการไปแล้วจะต้องให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองต่อไปให้ได้ เพื่อให้สามารถดำเนินโครงการต่อไปได้ในที่สุด เป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ให้แก่คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการโรงเรียน หรือคณะกรรมการการศึกษา ได้เข้ามาร่วมรับผิดชอบดูแลต่อไป โดยโรงเรียนใช้การกระตุ้นและจูงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การระบุถึงปัญหาและความต้องการ จนถึงขั้นการประเมินผล

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเกิดประสิทธิผล และเพื่อทำให้เป็นการศึกษาเพื่อชุมชนและสังคมไทยอย่างแท้จริง

2.5 แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

คำว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สุพิชญา ชีระกุล (2522:48) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชน ซึ่งได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกันกำหนดความมุ่งหมาย และนโยบายของโรงเรียน ตลอดจนการร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเพื่อชุมชน

วิไลวรรณ วิทยาโรจน์ (2525:223) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนเข้าใจการดำเนินงาน และความต้องการของโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันก็จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา ผู้ปกครอง และผู้เสียภาษีอื่น ๆ ตัดสินใจถูกต้องว่ามีความต้องการให้โรงเรียนพัฒนาเด็กอย่างไร

อุทัย บุญประเสริฐ และคณะ (2525:151) ได้กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน การใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงิน สิ่งของ วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือหรือกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรเหล่านี้เพื่อประโยชน์ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

กิติมา ปรีดีดิลก (2532:232) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง กระบวนการในการวางแผน การควบคุม การประสานงาน การจัดการบุคลากร และเผยแพร่ความรู้ต่อชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนและโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกัน

จากความหมายของ “ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน” ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หมายถึง กระบวนการที่โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน โดยเป็นไปในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ของชุมชนและโรงเรียน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ โรงเรียนและชุมชน ซึ่งมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเกี่ยวพันอยู่กับการดำเนินการ เพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้และการรับความร่วมมือ การสนับสนุน และการให้ความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ โดยทั่วไปงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ

ชุมชน มีขอบข่ายครอบคลุมงาน 6 ด้าน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541:21-23)

1. งานด้านการให้บริการชุมชน หมายถึง การบริหารที่โรงเรียนให้กับชุมชนตามความสามารถที่โรงเรียนดำเนินการได้ ซึ่งได้แก่ การให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล วิชาการ อาชีพ การให้คำแนะนำ คำปรึกษาหารือ การให้บริการอาคารสถานที่ หรือวัสดุครุภัณฑ์ การให้บริการด้านสวัสดิการ เพื่อการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เช่น ที่พักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬา สหกรณ์ร้านค้า ธนาคารข้าว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้านตัดผม ตูยาประจำบ้าน น้ำสะอาด เป็นต้น
2. งานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน หมายถึง การรับความช่วยเหลือจากชุมชนทุกอย่าง ทั้งทางด้านวิทยากร แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่หรือคำแนะนำ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวโรงเรียนได้วางแผนโครงการในการขอรับความช่วยเหลือล่วงหน้า และเมื่อได้รับการสนับสนุนได้จัดกิจกรรมยกย่องให้เกียรติ ออกเกียรติบัตร หรือรายงานผู้บังคับบัญชา เพื่อออกเกียรติบัตรหรือเครื่องหมายตอบแทนตามระเบียบทางราชการต่อไป
3. งานด้านเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมของโรงเรียนที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์อันดี เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดงานประจำปี การจัดงานวันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง หล่อเทียนจำนำพรรษา วันไว้ครู วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันแจกประกาศนียบัตร ทศนศึกษาชุมชน การพัฒนาชุมชน การแข่งขันกีฬา เป็นต้น
4. งานเกี่ยวกับคณะกรรมการโรงเรียน เป็นงานที่โรงเรียนต้องดำเนินการตามระเบียบ ซึ่งต้องดำเนินการตั้งแต่การสรรหา เสนอแต่งตั้ง เสริมความรู้บทบาทหน้าที่ จัดประชุม และดูแลให้ปฏิบัติตามระเบียบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการพัฒนาตามที่รัฐต้องการ
5. งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคมหรือมูลนิธิ เพื่อการแสวงหาแนวทางและความร่วมมือจากชุมชน ด้วยการสนับสนุนให้ชุมชนได้มีโอกาสจัดตั้ง รวมทั้งสนับสนุนให้กลุ่มเหล่านี้ได้มีโอกาสให้คำปรึกษา จัดกิจกรรมช่วยเหลือโรงเรียน หรือร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนให้มีความพร้อมด้านต่าง ๆ มากขึ้น

6. งานการประชาสัมพันธ์ เป็นงานที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ เพราะเป็นงานที่เผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ และมีความภูมิใจในผลงานร่วมกัน รวมทั้งจะเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานด้วยความสะดวกราบรื่นยิ่งขึ้น กิจกรรมที่ปฏิบัติโดยทั่วไป เช่น การประชุม ผู้ปกครอง การจัดทำจุลสาร สิ่งพิมพ์ ป้ายประกาศ พบปะเยี่ยมเยียน ออกข่าวทาง สื่อมวลชน จัดหอกระจายข่าว เสียงตามสาย หรือการพูดประชาสัมพันธ์ในงานพิธีต่าง ๆ ที่มีโอกาส เป็นต้น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครนั้น ขอบข่ายงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก โรงเรียนต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนและให้การสนับสนุนแก่ชุมชนทุกด้าน เพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการของชุมชน และเหมาะสมกับสภาพทางสังคมและ เศรษฐกิจของประเทศชาติ โรงเรียนต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับชุมชนและทำประโยชน์ให้กับชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ช่วยเหลือพัฒนาโรงเรียนต่อไป

ความสำคัญของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการศึกษาให้ร่วม ประสานกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

สุวัฒน์ มุทฺธเมธา (2524 : 65-66) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้คือ

1. การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน เพราะโรงเรียนให้การศึกษแก่นักเรียน ซึ่งมาจากชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และนักเรียนนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับนักเรียนต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น นั่นคือพ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชนอื่น ๆ ซึ่งล้วนมีส่วนส่งเสริมในการดำเนินชีวิตซึ่งกันและกัน ดังนั้นโรงเรียนจึงถือว่าการศึกษแก่นักเรียนในชุมชนไปด้วยโดยทางอ้อม
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม คือ ให้ประชาชนยอมรับว่าสถานศึกษา หรือโรงเรียน เป็น “สถาบันของชุมชน” เป็นสิ่งที่มีค่าของทุกคน เพราะโรงเรียนจะช่วยทำให้ชีวิตความ

เป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนดีขึ้น ดังนั้นประชาชนในชุมชนย่อมมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน และยินดีให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นเงิน วัสดุ สิ่งของ แรงงาน ตลอดจนการแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียน ในด้านต่าง ๆ ด้วย

3. ทำให้ครู ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ถ้าโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กัน จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น โรงเรียนและครูอาจถูกกล่าวหา หรือถูกตำหนิในสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่มีเหตุผล
4. เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการจัดการศึกษา ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้ว ในชุมชนแต่ละแห่งมักจะมีผู้ที่ไม่เข้าใจในระบบการจัดการศึกษา ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังไม่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนอีกด้วย ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหเหล่านี้ได้
5. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน เพราะการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงของชุมชน จึงต้องอาศัยความร่วมมือในการนำเอาทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนมาใช้ และต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ และเผยแพร่แก่ชุมชนได้อย่างถูกต้อง
6. เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ เพราะในชุมชนมีทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล สถาบัน และวัฒนธรรมพื้นบ้านมากมายด้วยกัน ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนได้
7. ทำให้โรงเรียนเกิดความรู้และความเข้าใจในชุมชนได้ดีขึ้น ทั้งในด้านสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนร่วมแก้ไขปัญห โดยปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับชุมชนต่อไป

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525 : 26-27) ได้ให้เหตุผลถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งรวมวิชาการสาขาต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านกรเรียนรู้ของคนในชุมชน

2. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งผลิต พัฒนา และคัดเลือกสมาชิกที่ดีให้กับชุมชน
3. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชน
4. เพราะโรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชน กิจกรรมและบริการต่าง ๆ เกิดขึ้นที่โรงเรียน
5. เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยผลิตวิชาการใหม่ ๆ ให้กับชุมชน
6. เพราะโรงเรียนเป็นที่ตั้งขึ้น และอยู่ได้ด้วยรายได้ ภาษีอากร และการสนับสนุนจากประชาชน
7. เพราะโรงเรียนต้องการความสนับสนุนและอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ จากประชาชน

ยนต์ ชุมจิต (2528 : 96) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า

1. โรงเรียนเป็นแหล่งฝึกอบรมคน
2. โรงเรียนเป็นแหล่งเลือกสรรคนให้ชุมชน
3. โรงเรียนเป็นแหล่งรวมศิลปศาสตร์สาขาต่าง ๆ
4. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม
5. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าโรงเรียนไม่สามารถแยกตัวออกจากชุมชนได้ โรงเรียนจำเป็นต้องมีความผูกพันกับชุมชนเป็นอย่างมาก ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างยิ่ง ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ ตลอดจนบุคคลในท้องถิ่นต้องร่วมมือร่วมใจกัน ร่วมเสริมสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน เพื่อพัฒนาการศึกษาซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญต่อผู้เรียนที่จะออกไปเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนต่อไป

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สุรัฐ ศิลปอนันต์ (อ้างถึงใน ถนอม คงผดุง, 2541:23) ได้กล่าวถึงวิธีที่โรงเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้ 3 ทาง คือ

1. การให้การศึกษแก่เยาวชน
2. การให้บริการทรัพยากรต่าง ๆ
3. การร่วมกิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

คำสอน บุญเพชรแก้ว (อ้างถึงใน ถนอม คงผดุง, 2541:23) ได้เสนอวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. ติดต่อ เยี่ยมเยียนชุมชนอย่างใกล้ชิดอยู่เสมอ
2. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ และสิ่งของภายในโรงเรียน
3. ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
4. ชักชวนและแต่งตั้งผู้สนใจในการศึกษา หรือประชาชนเป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน
5. ชักชวนและให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงโรงเรียน
6. ติดต่อสัมพันธ์กับผู้นำศาสนา
7. ส่งเสริมครูและนักเรียนให้เห็นความสำคัญของการสร้างความเชื่อมั่น
8. ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชน
9. ร่วมมือในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีของชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541:20) ได้เสนอแนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ดังนี้

1. ดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจและตรงไปตรงมา
2. การติดต่อกับชุมชนต้องมุ่งให้เกิดเจตคติที่ดี
3. ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาทั้งในและนอกโรงเรียน
4. สร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะกลุ่ม
5. รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในชุมชน
6. ใช้วิธีการดำเนินการง่าย ๆ และเป็นกันเองกับประชาชน
7. ใช้วิธีการดำเนินการให้หลากหลาย ที่เหมาะสมกับสภาพของแต่ละชุมชน
8. ให้เกียรติและยกย่องชุมชนที่ให้ความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน
9. ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ
10. ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ โดยการให้ประชาชนได้มีบทบาทมากที่สุด

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนจะช่วยพัฒนาชุมชนและชุมชนก็จะช่วยพัฒนาโรงเรียนได้ก็ต่อเมื่อทั้งโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จึงมีความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องหาวิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารโรงเรียน แต่เนื่องจากชุมชนไม่อยู่ในระบบโรงเรียน การจัดการและดำเนินการบางอย่างจึงไม่สะดวกและไม่คล่องตัวตามที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องการ ทั้งนี้อาจเกิดจากสาเหตุหรือนับประการอย่างไรก็ตามไม่ว่าปัญหาหรืออุปสรรคในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะมีมากมายสักเพียงใด ผู้บริหารก็จำเป็นต้องหาหนทางแก้ไขปัญหาเพื่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนต่อไป

กิติมา ปรีดีดีลก (2532 : 236 - 238) ได้กล่าวถึงปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากโรงเรียน ได้แก่

- ระเบียบข้อบังคับของทางราชการบางประการ เป็นอุปสรรคต่อการสนองความต้องการของชุมชน
- ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อยกว่าเท่าที่ควร ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากครูไม่มีโอกาสได้ไปคลุกคลีกับประชาชน โรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และใช้ทรัพยากรของโรงเรียน และโรงเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จะให้บริการแก่ชุมชน
- ประชาชนในชุมชนขาดความศรัทธาในตัวครู และผู้บริหารวางตัวไม่เหมาะสม ใช้เวลาในราชการไปทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ขาดความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ และขาดความรับผิดชอบ
- โรงเรียนขาดแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น เนื่องจากตั้งอยู่ในที่ห่างไกล ขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ โรงเรียนขาดปัจจัยที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชน และไม่รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์

2. ปัญหาที่เกิดจากชุมชน ได้แก่

- ประชาชนในชุมชนส่วนมากไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา เนื่องจากประชาชนในชุมชนได้รับการศึกษาดำ ฐานะทางเศรษฐกิจของสังคมอยู่ในระดับต่ำ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- ชุมชนเข้าใจว่างานพัฒนาโรงเรียนเป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้น
- สิ่งแวดล้อมของชุมชนรอบ ๆ โรงเรียนเสื่อมโทรม บางแห่งเป็นแหล่งมั่วสุมของอบายมุข มีโจรผู้ร้ายชุกชุม และมีปัญหาสืบเนื่องมาจากสถานการณ์บ้านเมืองต่าง ๆ
- ผู้บริหารระดับท้องถิ่นขาดการสนับสนุนในเรื่องการศึกษาเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ไม่เข้าใจและมองเห็นคุณค่าของการศึกษาน้อยจนเกินไป ขาดการประชาสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารระดับท้องถิ่นและโรงเรียน
- ความแตกต่างกันทางภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน และคนกลุ่มน้อยประจำท้องถิ่น เช่น ชาวนา และชนกลุ่มน้อยที่เพิ่งจะอพยพเข้ามาอยู่อาศัย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541:23) ได้สรุปปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดจากทางโรงเรียน ได้แก่ เจตคติของบุคลากรในโรงเรียนต่อชุมชนว่า ไม่มี ความสำคัญ หรือบุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาในการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งโรงเรียนมีความขาดแคลนมากจนชุมชนไม่สามารถให้ความร่วมมือตามที่ต้องการได้
2. ปัญหาของชุมชน ได้แก่ การมีเจตคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียน ไม่เห็นประโยชน์ทางการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ หรือความสมบูรณ์ของชุมชนมีน้อย รวมทั้งไม่มีเวลาที่จะให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน
3. ปัญหาทางระบบราชการ ที่ต้องดำเนินการตามระเบียบกฎหมายเป็นขั้นตอนของชุมชน จึงมีความรู้สึกว่ายุ่งยาก กลัวความผิดที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นต้น

อมรชัย ตันติเมธ (อ้างถึงใน ถนอม คงผดุง, 2541:27) ได้สรุปปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ทำให้ประชาชนไม่ทราบความเคลื่อนไหวของโรงเรียน ไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

2. ผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถแบ่งเวลาให้ถูกส่วนในเรื่องชุมชนกับงานในโรงเรียน บางที่ใช้เวลากับชุมชนมากเกินไป งานโรงเรียนก็เสียหาย ยุ่งกับงานโรงเรียนมากเกินไป ก็ไม่มีเวลาร่วมกับชุมชน
3. โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้คิดถึงความสำคัญทางด้านการให้บริการ หรือจัดกิจกรรมให้แก่ประชาชนเลย แต่เมื่อมีเรื่องที่จะต้องขอความช่วยเหลือในด้านการเงินจากประชาชน ก็ใช้วิธีเรียไร จนประชาชนพากันเบื่อกันไป ไม่อยากเห็นหน้าครู หรือไม่อยากเข้าร่วมกับกิจกรรมใด ๆ ของโรงเรียนอีกต่อไป

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ประสิทธิ์ พานดอกแก้ว (2539) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการปฏิบัติงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม” ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ยังมีปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยเฉพาะในด้านการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผล และควรนำผลการประเมินออกเผยแพร่แก่ชุมชนด้วย เพื่อการแก้ไขปัญหาในด้านนี้

วีระ แก้ววิหาร (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบ้านยาง สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์” พบว่า

1. งานการให้บริการชุมชน โรงเรียนจัดให้มีบริการแก่ชุมชนทุกด้าน ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. งานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนโดยเชิญผู้ปกครองเป็นวิทยากรในการสอนวิชาชีพ ให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ และการบริการ
3. งานเกี่ยวกับกรรมการโรงเรียน โรงเรียนได้มีการคัดเลือกคณะบุคคลจำนวนหนึ่งเป็นกรรมการโรงเรียน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน แต่สภาพความเป็นจริงการบริหารงานในโรงเรียนก็มาจากผู้บริหารและคณะครูเป็นส่วนใหญ่

4. งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น โรงเรียนประกอบกิจกรรมระหว่างชุมชนอยู่อย่างต่อเนื่อง มีการนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนอยู่เสมอ ชุมชนให้ความร่วมมือด้วยดี
5. งานตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ กลุ่มของเยาวชนได้ช่วยแบ่งเบาภาระของครูได้เป็นอย่างดี ได้ช่วยฝึกกีฬา ช่วยจัดทำสนาม ช่วยด้านแรงงานก่อสร้างห้องพิเศษ หรือส่วนการศึกษา ส่วนกลุ่มแม่บ้านได้ให้ความรู้ด้านวิชาชีพแก่นักเรียน ซึ่งจากสภาพความเป็นจริง โรงเรียนยังไม่ได้จัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ ให้เป็นรูปธรรมหรือถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ
6. งานประชาสัมพันธ์ โรงเรียนจัดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ไว้โดยเฉพาะ ซึ่งโรงเรียนได้จัดทำวารสารแนะนำโรงเรียน ได้ออกแผ่นพับเป็นระยะสม่ำเสมอ ได้จัดป้ายนิเทศ ป้ายประกาศแสดงกิจกรรมของโรงเรียน ได้เผยแพร่ความเป็นไปในโรงเรียนและในชุมชน

ศิริกาญจน์ โกลสุภ (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน” พบว่า สิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นสิ่งกำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ เงื่อนไขทางด้านบริบทของชุมชน คือ เงื่อนไขที่เกี่ยวกับความคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน และเงื่อนไขทางด้านโรงเรียนที่สำคัญ คือ การกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนตรงกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน คือ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครู และผู้ปกครองนักเรียน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีขั้นตอนที่สำคัญ 8 ประการ คือ

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนเริ่มดำเนินการ
2. การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน
3. การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม
4. การสร้างกิจกรรม
5. การต่อรองเพื่อการดำเนินการ
6. การร่วมกันดำเนินการ

7. การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ
8. การร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ

ซึ่งจากกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว ทำให้แบบแผนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน เพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแบบแผนของการมีส่วนร่วมเป็น “แบบเหลื่อมล้ำ” (Inequity participatory pattern) ตามบทบาทการมีส่วนร่วม คุณสมบัติของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม และกิจกรรมที่โรงเรียนต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งสามารถจำแนกตามหมวดหมู่ของคุณสมบัติเป็น 3 แบบแผนย่อย คือ แบบแผนการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (Full participatory pattern) แบบแผนการมีส่วนร่วมเป็นบางส่วน (Partial participatory pattern) และแบบแผนการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal participatory pattern)

พจนี เทียมศักดิ์ (2543) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน” พบว่า แบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน ในปรากฏการณ์จริงมี 2 แบบแผนด้วยกัน คือ

1. การเรียนรู้แบบเท่าเทียมกันจากปฏิสัมพันธ์ในแนวนอน เป็นการเรียนรู้ที่มีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยและผ่อนปรนเข้าหากันของชาวบ้านและโรงเรียน ที่มีปฏิสัมพันธ์กันดีภายในชุมชนเป็นการรวมใจด้วยความเอื้ออาทรของทุกฝ่ายที่มีความเท่าเทียมกัน และเสมอภาคไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด เช่น ในเรื่องการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ โดยโรงเรียนฟังเสียงชาวบ้านในชุมชนอย่างมาก จากการที่เกิดปฏิสัมพันธ์ในแบบเท่าเทียมกัน จึงทำให้กลุ่มต่าง ๆ ทำงานได้ โดยทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเป็นอิสระ จนทำให้พลวัตในกลุ่มมีการระดมความคิดเห็น การเรียนรู้จึงเป็นการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกัน
2. การเรียนรู้แบบไม่เท่าเทียมกันจากปฏิสัมพันธ์ในแนวตั้ง เป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากฝ่ายโรงเรียนใช้การสั่งการไปยังชุมชนและเป็นฝ่ายตัดสินใจเอง โดยไม่ฟังความคิดเห็นใด ๆ หรือใช้อำนาจเหนือกว่าในการครอบงำความคิด จนทำให้อีกฝ่าย คือฝ่ายของชุมชนเป็นฝ่ายรับและปฏิบัติตาม การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจึงเป็นการเรียนรู้แบบไม่เท่าเทียมกันอย่างเห็นได้ชัด

งานวิจัยต่างประเทศ

สมิธ (Smith, 1995) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “บทบาทของตัวแทนประชาชนในการวางแผนและพัฒนาการศึกษา” พบว่า

1. คณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และประชาชนมีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา
2. คณะกรรมการจากประชาชนไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยที่คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนร่วมเห็นหรือรับรู้
3. คณะกรรมการโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมมาก หากได้มีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

บรูทซ์ (Bruce, 1997) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาในการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน” สรุปได้ว่า

1. ครูและประชาชนต้องการให้ครูใหญ่ทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อช่วยแก้ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาเด็กวัยรุ่น และเสริมสร้างโปรแกรมสหพันธนาการของชุมชน
2. ครูและประชาชนต้องการให้ครูใหญ่มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น และทางด้านศาสนาของชุมชน
3. ครูและประชาชนต้องการให้ครูใหญ่มีที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณโรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่

เบเชอร์รา (Becerra, 1997) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับตัวแทนของชุมชนต่อการวินิจฉัยปัญหาของโรงเรียน” โดยคัดเลือกปัญหาของโรงเรียนที่ต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกันของผู้บริหารและตัวแทนของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะทำความเข้าใจ และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และนโยบายที่ได้ตกลงกันไว้ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า

1. ผู้บริหารต้องสนใจและเข้าใจความแตกต่างของชุมชน และต้องพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้ในทุกโอกาส
2. ทักษะคติในทางที่ไม่พึงประสงค์ของแต่ละฝ่าย จะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน
3. การให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน จะต้องจัดเตรียมข้อมูลให้เขาได้ศึกษาล่วงหน้า

4. ผู้บริหารจะต้องยอมรับในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และไม่ควรคาดหวังผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมกับชุมชนมากเกินไป

ฮากาเนนท์ (Hakanen, 1998) ได้ศึกษาวิจัยสำรวจความคิดเห็นผู้ปกครองและกลุ่มนักวิชาการเกี่ยวกับ “การติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน” โดยแยกออกเป็นด้านต่าง ๆ คือ

- ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวบุคคล
- โครงการการเรียนการสอน
- ระดับการลงทุนทางการศึกษา
- คณะครู อาจารย์
- กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน
- หมวดเบ็ดเตล็ด ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า
 1. ผู้ปกครองยังขาดความรู้ที่เกี่ยวกับความเป็นไปของโรงเรียนและการศึกษา ได้เสนอแนะให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น
 2. การขาดข้อมูลข่าวสารการติดต่อภายในชุมชน ทำให้ผู้ปกครองขาดความสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม
 3. เครื่องมือที่ใช้ติดต่อยังไม่เพียงพอ มีข้อเสนอให้มีการแจ้งนโยบายการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จุดมุ่งหมาย ความรับผิดชอบ รายละเอียดเกี่ยวกับการเงิน เวลา และความจำเป็นด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบด้วย

นัทซ์ (Nutz, 1998) ได้ศึกษาวิจัย “เจตคติของมวลชนที่มีต่อจุดมุ่งหมายทางการศึกษาในโรงเรียนหมู่บ้านของอังกฤษ” จากผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ปรากฏผลดังนี้

1. ผู้มีการศึกษาสูงเห็นด้วยว่าควรมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษา
2. จุดมุ่งหมายทางการศึกษานั้น คือ ความสำเร็จของพวกเขา
3. จุดมุ่งหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง คือ ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์แจ่มใส และพฤติกรรมดี

4. นักเรียนมีการเตรียมเพื่ออาชีพที่สัมพันธ์กับความรู้

พาลโลซซี (Pallozzi, 1999) ได้ศึกษาวิจัย “รูปแบบของชุมชนต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโรงเรียนท้องถิ่น” จากคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียน จำนวน 7 โรงเรียน พบว่ารูปแบบที่ควรศึกษาและขยายออกไป เป็นรูปแบบของชุมชนเมือง ซึ่งรูปแบบนี้ไม่ควรปรับปรุงเพียงอย่างเดียว แต่ควรเปลี่ยนแปลงด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ที่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย คือ โรงเรียน ไม่ควรติดอยู่กับระบบหรือนโยบายหลักมากนัก ส่วนฝ่ายชุมชนควรจะเกี่ยวข้องกับนโยบายที่สัมพันธ์กับความสามารถที่ตัวเองจะทำได้ หลังจากที่ได้เลือกแผนการแล้ว และข้อสำคัญที่ทางโรงเรียนควรคำนึงถึง คือ ความรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่สร้างขึ้น พัฒนาแก้ไขบทบาทที่ทำได้ ทำนโยบาย และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ทอย (Toy, 1999) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแผนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนชนบท” งานวิจัยนี้ได้เสนอว่า ในการที่จะวางแผนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนในชนบทนั้น ควรจะมีการพัฒนาทางด้านนโยบายและกฎต่าง ๆ ให้มีการวิจัยปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ กำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมายให้ชัดเจน สร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี การทำให้เกิดความไว้วางใจ ความกระตือรือร้นในการทำงาน และจัดให้มีการประเมินผลในการดำเนินงาน

คิง (King, 2000) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “โรงเรียนในฐานะเป็นชุมชนและความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน” พบว่า ถ้าหากให้บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสร้างกฎ จะทำให้เขามีความรู้สึกว่าต้องรักษากฎนั้นไว้ ถ้าหากเขามีโอกาสเข้าร่วมจะมีการปฏิบัติตามกฎมากขึ้น และถ้าบุคคลใดได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เขาก็จะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน ความแปลกแยกก็จะน้อยลง

คราฟท์ (Craft, 2000) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของชุมชนต่อการศึกษาและระดับการมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน” เป็นการศึกษาเพื่อสนองต่อความคิดว่า การมีส่วนร่วมในกิจการของนักเรียนจะทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อไปดีขึ้น จุดมุ่งหมายคือต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมทางด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และทัศนคติต่อสถานศึกษาของรัฐ จากผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างระดับทัศนคติและระบบโรงเรียนในแต่ละสิ่งแวดล้อมหรือทัศนคติของชุมชนกับระดับการเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

จากการศึกษาตัวอย่างงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ส่วนใหญ่ยังคงมีปัญหาในเรื่อง การขาดการวางแผน ขาดอุปกรณ์ในการรับและให้บริการ โรงเรียนยังไม่สามารถเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้ บทบาทของโรงเรียนในสายตาของชุมชนแตกต่างจากเดิม นั่นคือชุมชนไม่ให้ความสำคัญกับโรงเรียนเหมือนแต่ก่อน บุคลากรในโรงเรียนไม่ได้พักในชุมชน โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนได้ หรือไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมในชุมชน

นอกจากนี้ยังพบว่าบุคลากรในโรงเรียนมีภาระหน้าที่มาก ทั้งภาระในหน้าที่และภาระส่วนตัวมากขึ้น ทำให้มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนน้อยลง ส่วนชุมชนเองก็ไม่เข้าใจเป้าหมายและภาระหน้าที่ของโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียน รวมทั้งไม่ให้ความสำคัญด้านการศึกษามากด้วย

ทั้งนี้จากการศึกษาตัวอย่างงานวิจัยดังกล่าว พบว่ามีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจคือ “ผู้บริหารโรงเรียน” เป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทั้งในด้านการรับและให้บริการ การที่ผู้บริหารโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนนั้นจะก่อให้เกิดผลดีอย่างยิ่งในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนพร้อมเข้าร่วมกับโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องมีเจตคติที่ดี เข้าใจชุมชน มีจิตวิทยา และเทคนิคในการเข้าถึงชุมชน ยอมรับตนเอง และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างเต็มที่และต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบว่า การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกชั้นตอนนั้น ทำให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิผล และมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้เป็นการศึกษาเพื่อชุมชนและสังคมไทยอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามในการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น “การสื่อสาร” นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญมากประการหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินงานนั้นประสบความสำเร็จ โรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการสื่อสารที่สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ รวมทั้งโรงเรียนยังต้องมีความเข้าใจชุมชนเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าโรงเรียนต่าง ๆ มีการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนอย่างไร

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” มีระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้ คือ

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 การนำเสนอข้อมูล

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้คือ

1. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation)

ประกอบกับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน รวมทั้งปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน โดยในแต่ละวิธีการวิจัยมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

1. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) อย่างไม่เป็นทางการ (Informal) กับกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Key Informants) จำนวน 30 คน นั่นคือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ซึ่งได้แก่

1. คณะผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 4 คน คือ
 - ผู้อำนวยการโรงเรียน
 - ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานทั่วไป
 - ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริหารวิชาการ
 - ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงบประมาณและบุคลากร
2. คณะครูโรงเรียนวัดยายร่มที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่องานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จำนวน 5 คน
3. คณะกรรมการโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 3 คน คือ
 - ประธานกรรมการโรงเรียน
 - รองประธานกรรมการโรงเรียน
 - เลขานุการกรรมการโรงเรียน
4. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่มที่เป็นคณะทำงานในเครือข่ายผู้ปกครองโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 3 คน คือ
 - ประธานเครือข่ายผู้ปกครอง
 - รองประธานเครือข่ายผู้ปกครอง
 - เลขานุการเครือข่ายผู้ปกครอง
5. นักเรียนโรงเรียนวัดยายร่มที่เป็นคณะกรรมการนักเรียนของโรงเรียน จำนวน 4 คน คือ
 - ประธานกรรมการนักเรียน
 - เลขานุการกรรมการนักเรียน
 - กรรมการนักเรียนฝ่ายประชาสัมพันธ์
 - กรรมการนักเรียนฝ่ายกิจกรรมสัมพันธ์
6. ชาวบ้านในชุมชนวัดยายร่ม โดยคัดเลือกตัวแทนชาวบ้านในบริเวณโดยรอบโรงเรียน จำนวน 7 คน คือ

- กำนันแขวงบางมด
 - นายกสโมสรไลอ้นเขตจอมทอง
 - เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์โรงพยาบาลบางมด
 - ศึกษาธิการเขตจอมทอง
 - เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจบางมด
 - แม่ค้าขายก๋วยเตี๋ยวหน้าโรงเรียน
 - แม่ค้าร้านขายของชำบริเวณโรงเรียน
7. พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป และฆราวาสของวัดยายร่ม จำนวน 2 คน คือ
- เจ้าอาวาสวัดยายร่ม
 - รองเจ้าอาวาสวัดยายร่ม
 - ประธานกรรมการวัดยายร่ม
 - ผู้อุปถัมภ์วัดยายร่ม

ทั้งนี้วิธีการวิจัยโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ทราบถึง

1. กระบวนการการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
2. นโยบายและแผนการดำเนินงานของโรงเรียนวัดยายร่มเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
3. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
4. ปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
5. ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation)

โดยการเข้าร่วมสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2548 จนถึง เดือนมกราคม 2549 โดยเป็นกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการสังเกต

1. การจัดกิจกรรมของโรงเรียนในวันที่ทางโรงเรียนมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
3. ลักษณะการดำเนินงานด้านการสื่อสารของโรงเรียน

ทั้งนี้วิธีการวิจัยโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ทราบถึง

1. ผลที่เกิดขึ้นเชิงประจักษ์จากการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. ข้อดีและข้อเสียของการจัดกิจกรรม
3. ความคิดเห็น พร้อมข้อเสนอแนะของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมต่อการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน
4. อุปสรรคและปัญหาจากการจัดกิจกรรม รวมทั้งแนวทางแก้ไขดังกล่าว

โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลการวิจัยในเรื่องกระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน รวมทั้งปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ด้วยวิธีการ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) ประกอบกับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสื่อและเอกสารต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนวัดยายร่ม จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ แก่ชุมชน และเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียน รวมทั้งศึกษาถึงนโยบายและแผนการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนของโรงเรียนวัดยายร่ม

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการศึกษา และค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษา และการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ซึ่งถือเป็นข้อมูลประเภทสื่อ และเอกสารต่าง ๆ ได้แก่

- แผนการสื่อสาร รายละเอียด และขั้นตอนการวางแผนการดำเนินกิจกรรม
- ตัวอย่างสื่อ และเอกสารที่ใช้ในการเผยแพร่กิจกรรม
- แผนปฏิบัติการหรือแผนการดำเนินงาน
- รายงานการจัดกิจกรรม (แบบสอบถามและเอกสารการประเมินงาน)
- ผลการดำเนินงาน
- รางวัลจากการจัดกิจกรรม
- ผลสัมฤทธิ์จากการจัดกิจกรรมที่มีผลต่อโรงเรียนและชุมชนในด้านต่าง ๆ

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาดำเนินการสื่อสารผ่านกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่ม โดยทำการศึกษาเฉพาะกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ซึ่งทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นในช่วง 1 ภาคการศึกษาที่ผ่านมา ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมสวนผีเสื้อ

ระยะเวลาดำเนินการ ตลอดปีการศึกษา

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียนและผู้สนใจในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในชุมชนเขตจอมทอง เขตต่าง ๆ ในกทม. และต่างจังหวัด

2. กิจกรรม อย. น้อย

ระยะเวลาดำเนินการ ตลอดปีการศึกษา

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นคณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม รวมทั้งผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนโดยรอบโรงเรียน

3. กิจกรรมวอล์กแรลลี่

ระยะเวลาดำเนินการ วันที่ 7 พฤศจิกายน 2548

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียนและผู้ปกครองโรงเรียนวัดยายร่ม ประมาณ 220 คน

4. กิจกรรมเยาวชนเพื่อรักเพื่อน

ระยะเวลาดำเนินการ วันที่ 14 – 16 พฤศจิกายน 2548

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียนทั้ง 3 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนวัดยายร่ม โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง และโรงเรียนบางมดวิทยา

5. กิจกรรมงานยายร่มสัมพันธ์

ระยะเวลาดำเนินการ วันที่ 2 ธันวาคม 2548

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นประธานเครือข่าย เครือข่ายผู้ปกครอง ครู นักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม และชุมชนเขตจอมทอง

6. กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง

ระยะเวลาดำเนินการ ตลอดปีการศึกษา

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียน ครูโรงเรียนวัดยายร่ม ชุมชนเขตจอมทอง และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สน.บางมด และสำนักงานเขตจอมทอง

7. กิจกรรมการรณรงค์ใช้เลือดออกถุงลาย

ระยะเวลาดำเนินการ ตลอดปีการศึกษา

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียนและบุคลากรโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 1,080 คน พร้อมด้วย ชุมชน วัด และคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน

8. กิจกรรมส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว

ระยะเวลาดำเนินการ ตลอดเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2548

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้ปกครองและนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 110 คน

9. กิจกรรมงานลอยกระทง

ระยะเวลาดำเนินการ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2548

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียน และผู้ปกครองโรงเรียนวัดยายร่ม

10. กิจกรรมเพื่อนใจวัยทีน

ระยะเวลาดำเนินการ เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2548

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา และผู้ปกครองนักเรียน

11. กิจกรรมโรงเรียนสีฟ้า

ระยะเวลาดำเนินการ ตลอดเดือนมกราคม 2549

โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นคณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่มทุกท่าน รวมทั้งผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และพระภิกษุสงฆ์

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ส่งสาร จำนวน 13 คน ได้แก่ คณะผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่ม คณะครูโรงเรียนวัดยายร่ม และคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม
2. กลุ่มผู้รับสาร จำนวน 17 คน ได้แก่ คณะกรรมการโรงเรียนวัดยายร่ม ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม ตัวแทนชาวบ้านในชุมชนวัดยายร่ม พระสงฆ์ และฆราวาสของวัดยายร่ม (ผู้อุปถัมภ์และให้การสนับสนุนวัด)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบ Purposive Key Informants โดยสามารถแบ่งได้เป็น

1. กลุ่มผู้ส่งสาร จำนวน 13 คน ได้แก่
 - คณะผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 4 คน
 - คณะครูโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 5 คน
 - คณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 4 คน
2. กลุ่มผู้รับสาร จำนวน 17 คน ได้แก่
 - คณะกรรมการโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 3 คน
 - ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 3 คน
 - ตัวแทนชาวบ้านในชุมชนวัดยายร่ม จำนวน 7 คน
 - พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป
 - ชมราวาสของวัดยายร่ม (ผู้อุปถัมภ์และให้การสนับสนุนวัด) จำนวน 2 คน

3.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนของโรงเรียนวัดยายร่ม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” มีลำดับขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดังนี้คือ

1. ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสารและการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนวัดยายร่ม
2. เริ่มทบทวนแนวคิด และทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบในการเข้าไปศึกษาข้อมูลจริงในภาคสนาม
3. เตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก และการออกสังเกตการณ์ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น กรอบสังเกตการณ์ สมุดจดบันทึก กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง เป็นต้น
4. เตรียมคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก และเตรียมกรอบสังเกตการณ์ในการศึกษาภาคสนาม

5. ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจงที่ได้ทำการคัดเลือก และนัดหมายไว้ รวมทั้งเข้าร่วมสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2548 จนถึง เดือนมกราคม 2549 โดยเป็นกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
6. ทำการวิเคราะห์เอกสารที่ได้อบรมมาทั้งหมด

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีดังนี้ คือ

1. แบบสัมภาษณ์โดยอิงโครงสร้างปานกลาง (Semi-structure interview)

ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยที่ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยเน้นการใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ในการสัมภาษณ์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเล่ารายละเอียดได้อย่างเต็มที่ โดยได้กำหนดประเด็นในการวิจัยเพื่อนำมาวิเคราะห์และอภิปรายผล ดังนี้คือ

- กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
- นโยบายและแผนการดำเนินงานของโรงเรียนวัดยายร่มเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
- ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
- ปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
- ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

2. แบบสังเกตการณ์ (บันทึกภาคสนาม)

3. เทปบันทึกเสียงและสมุดบันทึก

ผู้วิจัยนำมาใช้ในการบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์ ซึ่งจะขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทุกครั้ง

4. กล้องถ่ายรูป

ผู้วิจัยนำมาใช้ในการเก็บภาพการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ในระหว่างการแข่งขันกิจกรรมแบบไม่มีส่วนร่วม

5. ผู้สัมภาษณ์

ผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดด้วยตนเอง

ทั้งนี้ได้แบ่งแนวคำถามในแบบสัมภาษณ์ออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทางด้านประชากรของกลุ่มเป้าหมาย

- ชื่อ - สกุล
- ตำแหน่ง – ยศ
- การศึกษา
- อาชีพ
- ภูมิลำเนา
- ประสบการณ์การทำงาน
- บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบโดยทั่วไป
- บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. แนวคำถามเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

แนวคำถามสำหรับกลุ่มผู้ส่งสาร ซึ่งได้แก่

- คณะผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่ม
- คณะครูโรงเรียนวัดยายร่ม
- คณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม
 1. ความเป็นมาของการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
 2. ตัวอย่างการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนที่ผ่านมา
 3. โครงสร้างการบริหารงานทางด้านชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียน

4. ขั้นตอนในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรม
5. แนวทางการประเมินผลกิจกรรม
6. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม (โดยภาพรวม)
7. ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนภายหลังการจัดกิจกรรม
8. วิธีการดำเนินกิจกรรมในแต่ละช่วงเวลา
9. หลักการคัดเลือกกิจกรรม และจัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหาในการจัดกิจกรรม
10. การคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรม และการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือพันธมิตรของงาน
11. วิธีการสร้างความเป็นกันเองกับชุมชน
12. วิธีการสร้างความน่าเชื่อถือ การมีส่วนร่วม ความศรัทธา ความไว้วางใจ การโน้มน้าวใจกับชุมชน
13. วัตถุประสงค์ ที่มา และเป้าหมายหลักของการจัดกิจกรรม
14. แนวทางในการเผยแพร่กิจกรรม
15. สื่อที่ใช้ในการเผยแพร่กิจกรรม
16. อุปสรรคและปัญหาในการจัดกิจกรรม
17. การจัดแบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบกิจกรรม
18. กิจกรรมที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นในด้านการให้บริการแก่ชุมชน
19. กิจกรรมที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น (นอกเหนือจากชุมชน)
20. กิจกรรมที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นในด้านการรับการสนับสนุนจากชุมชน
21. กิจกรรมที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นในด้านการรวมการโรงเรียนหรือกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
22. กิจกรรมที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นในด้านเครือข่ายผู้ปกครองและครู
23. พันธมิตร ผู้สนับสนุน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้าร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน นอกเหนือจากชุมชน

แนวคำถามสำหรับกลุ่มผู้รับสาร ซึ่งได้แก่

- คณะกรรมการโรงเรียนวัดยายร่ม
- ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม

- ตัวแทนชาวบ้านในชุมชนวัดยายร่ม
 - พระสงฆ์ และฆราวาสของวัดยายร่ม
1. ทศนคติ และความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรม
 2. เหตุผลที่เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
 3. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
 4. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอย่างไรบ้าง
 5. ท่านมีส่วนช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอย่างไรบ้าง
 6. บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรม
 7. ท่านได้รับทราบข่าวสารการจัดกิจกรรมของทางโรงเรียนได้อย่างไร (จากสื่อใด)
 8. ความคาดหวังจากการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
 9. อุปสรรคและปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรม
 10. ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไข
3. **แนวคำถามเกี่ยวกับปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน**
- รูปแบบการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
 - วิธีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
 - ขั้นตอนการวางแผนการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
4. **แนวคำถามเกี่ยวกับปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน**
- นโยบายและแผนการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
 - หน้าที่และความรับผิดชอบของคณะครูในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
 - ความรู้ความเข้าใจ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน
 - บริบททางสังคมของชุมชนวัดยายร่ม
 - เงื่อนไขทางวัฒนธรรมของชุมชนวัดยายร่ม

- ขนาดของชุมชนและจำนวนประชากรในชุมชน
- ลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่นของชุมชนวัดยายร่ม แขวงบางมด เขตจอมทอง
- ผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีอำนาจในการปกครองในท้องถิ่น
- บทบาทของผู้นำชุมชน
- การประกอบอาชีพของคนในชุมชน
- ลักษณะทางประชากรอื่น ๆ ของคนในชุมชน
- ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม จารีตสังคัม ความเชื่อ ทัศนคติ กลุ่มอ้างอิงของคนในชุมชนวัดยายร่ม

3.5 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ก่อนที่ผู้วิจัยจะนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยจะดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์เพื่อวัดความตรงในด้าน “ความตรงด้านเนื้อหา” (Content validity) ซึ่งผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายนั้น มีความตรงและครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการวัดในงานวิจัย และมี “ความตรงด้านโครงสร้าง” (Construct validity) หรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าประเด็นต่าง ๆ ในแบบสัมภาษณ์นั้นครบถ้วนตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องตามที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมมาหรือไม่

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสร้างแบบสัมภาษณ์โดยอิงโครงสร้างปานกลาง (Semi-structure interview) โดยเน้นการใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ซึ่งได้กำหนดประเด็นในแบบสัมภาษณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

อย่างไรก็ตามในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอาศัยวิธีการตรวจสอบความแม่นยำ ความเชื่อถือได้ และความครบถ้วนของข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด โดยผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบหลายวิธีด้วยกัน คือ

1. แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย ได้ผ่านการตรวจสอบแนวทางการสัมภาษณ์ตลอดจนข้อความคำถามจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาถึงความครอบคลุมของคำถาม การสื่อความหมายในประเด็นคำถามให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด
2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการดำเนินงานกิจกรรมจากเอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกัน และพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้รับนั้นมีความถูกต้อง ตรงกัน และสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ รวมถึงการใช้วิธีการวิจัยโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่ไปในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือให้แก่ผลการวิจัยได้อย่างมากที่สุด
3. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งบุคคลที่ทำการสัมภาษณ์ โดยบุคคลที่ให้ข้อมูลนั้นมีจำนวนหลายคน และครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับทุกด้าน
4. หลังจากการเข้าไปสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะทำการบันทึกภาคสนาม และจัดแยกประเภทข้อมูลเป็นหมวดหมู่แบบคร่าว ๆ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่ได้รับ และที่ขาดหายไป เพื่อให้สะดวกต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งต่อไป
5. การตรวจสอบหลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว โดยให้บุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน อ่านทบทวนดูว่าข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวนั้นมีความเที่ยงตรง และมีความถูกต้องจริงหรือไม่

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายรูปแบบมาวิเคราะห์ ทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก และข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ประกอบกับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์และเป็นไปตามหลักวิชาการซึ่งจะทำให้มองเห็นภาพรวมที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งข้อมูลทั้งหมดเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ไม่สามารถแจกแจงนับได้ จึงต้องทำการสรุปในแต่ละประเด็นที่ทำการศึกษา แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปรวมโดยการนำข้อมูลสาระสำคัญของแต่ละประเด็นมาพิจารณาและตีความหมายของข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัยต่อไป ทั้งนี้สามารถแจกแจงขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้คือ

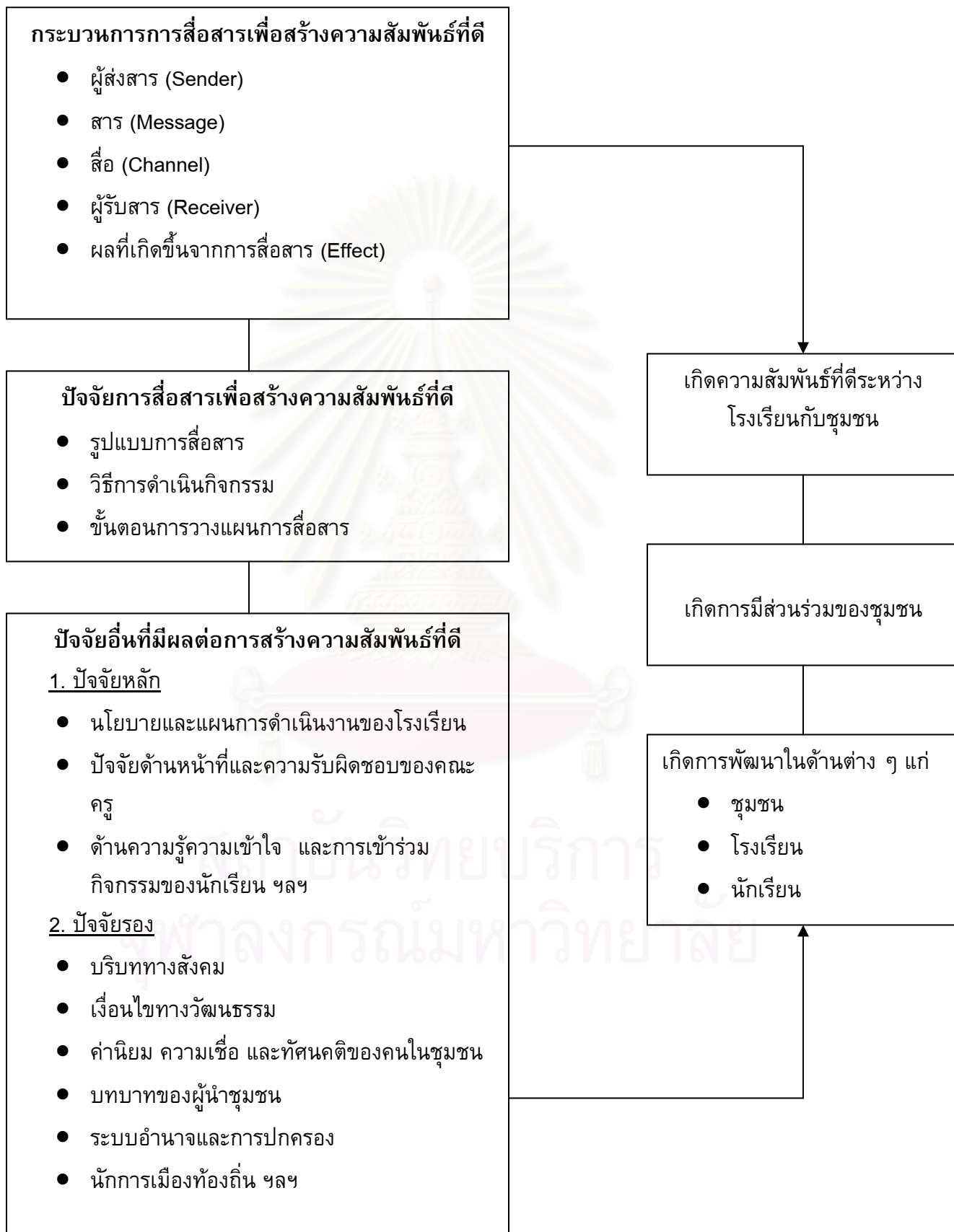
1. จากข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมา นำมาพิจารณาว่าเป็นไปตามแนวคิด และทฤษฎีที่มีอยู่หรือไม่ อย่างไร
2. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้อีกว่าครบถ้วนเพียงพอที่จะตอบคำถามนำวิจัยที่ได้ตั้งไว้หรือไม่
3. จัดกลุ่มข้อมูลที่ได้อีกมาให้อยู่ในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้
4. สร้างข้อสรุปชั่วคราวโดยนำแนวคิด และทฤษฎีมาเชื่อมโยงกับข้อมูลที่จัดกลุ่มแล้ว เพื่อแสดงให้เห็นถึงการพิสูจน์ข้อค้นพบเบื้องต้นว่าเป็นไปตามทฤษฎีหรือไม่ อย่างไร
5. เชื่อมโยงข้อมูลให้สมบูรณ์ และพิจารณาอีกครั้งว่าข้อสรุปที่ได้มานั้น สามารถตอบคำถามนำวิจัยที่ได้ตั้งไว้หรือไม่

3.7 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในรูปของการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analysis description) เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะของกระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน รวมทั้งปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ซึ่งลำดับของการนำเสนอแบ่งได้เป็นดังนี้คือ

1. นำเสนอลักษณะของกระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน โดยแบ่งการนำเสนอเป็นในแง่ของการวิเคราะห์ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารนั้น
2. นำเสนอลักษณะของปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน โดยแบ่งการนำเสนอเป็นในแง่ของรูปแบบ วิธีการ และการวางแผนการสื่อสาร เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
3. นำเสนอลักษณะของปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน โดยแบ่งการนำเสนอเป็นปัจจัยหลัก และปัจจัยรองที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ตามลำดับ

3.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Frame Work)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้คือ

1. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation)

เพื่อศึกษาถึงกระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน รวมทั้งปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ดังนั้นการนำเสนอข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัย จึงอยู่ในรูปของการ “พรรณนาเชิงวิเคราะห์” (Analysis Description) ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ประกอบกับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study) ซึ่งมีขั้นตอนในการนำเสนอ ดังนี้

ตอนที่ 1 กระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

โดยเป็นการนำเสนอลักษณะของกระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน โดยแบ่งการนำเสนอเป็นในแง่ของการวิเคราะห์ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารนั้น

ตอนที่ 2 ปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

โดยเป็นการนำเสนอลักษณะของปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน โดยแบ่งการนำเสนอเป็นในแง่ของรูปแบบ วิธีการ และการวางแผนการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

ตอนที่ 3 ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัด ยายรัมย์กับชุมชน

โดยเป็นการนำเสนอลักษณะของปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายรัมย์กับชุมชน โดยแบ่งการนำเสนอเป็นปัจจัยหลัก และปัจจัยรองที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายรัมย์กับชุมชน ตามลำดับ

ตอนที่ 1 กระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายรัมย์ในการสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีกับชุมชน

ในการศึกษาถึงกระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายรัมย์ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนนั้น ได้แบ่งองค์ประกอบตามกระบวนการการสื่อสารออกเป็น 5 ประการด้วยกัน คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Sender)

1.1 ทักษะด้านการสื่อสาร หรือ ความสามารถในการสื่อสาร

กลุ่มผู้ส่งสารของโรงเรียนวัดยายรัมย์ คือ คณะผู้บริหารโรงเรียนและครู เป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานตั้งแต่ผู้อำนวยการ ระดับ 8 จนถึง อาจารย์ 1 ระดับ 5 มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการทำงานสูงกว่า 10 ปี ประกอบกับลักษณะงานต้องเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ทั้งทักษะในด้านการพูดและการเขียน รวมถึงทักษะในการฟังและการอ่านด้วย จึงนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความชำนาญในทักษะการสื่อสารให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และความตั้งใจในการสื่อความหมายได้ตรงกับเป้าหมายที่จะสื่อสาร สำหรับในส่วนของคณะกรรมการนักเรียนนั้น การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ภายใต้การกำกับ แนะนำและดูแลจากคณะครูอย่างเพียงพอ การสื่อสารใด ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการนักเรียนเท่ากับว่าได้รับการคัดสรร กลั่นกรองมาจากคณะครูอีกทอดหนึ่ง

ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของผู้บริหารโรงเรียนวัดยายรัมย์ที่ว่า **“การบริหารงานโรงเรียน นอกจากจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องของนโยบายแล้ว ยังจะต้องมีความรู้ในเรื่องการสื่อสารเป็นอย่างดี เพราะนโยบายจะสัมฤทธิ์ผลได้**

จะต้องเกิดจากการสื่อสารนโยบายนั้นไปยังคณะครู เจ้าหน้าที่ ทีมงาน หรือ แม้กระทั่งนักเรียนให้เข้าใจได้อย่างถ่องแท้ และตรงกัน”

นอกจากนี้ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนยังกล่าวเสริมว่า “โรงเรียนจึงให้ความสำคัญกับการสื่อสารในทุกแนวทาง ทั้งการจัดการประชุม การออกแผ่นพับ ใบปลิว การทำคัทเออร์ การมีเสียงตามสาย เว็บไซต์ หรือแม้กระทั่งการสื่อสารในกิจกรรมโฮมรูมทุกเช้าก่อนเข้าเรียน”

1.2 ทศนคติต่อเรื่องที่จะสื่อสารและต่อผู้รับสาร

บุคลากรของโรงเรียนวัดยายร่มทุกคนมีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชน ผู้บริหารและครูตระหนักดีว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนจำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสารกับชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและมีผลดีมากกว่าผลเสีย โรงเรียนจะสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ก็ต่อเมื่อต้องได้รับความร่วมมือ ความสนับสนุนจากชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน ผลงานที่ได้จึงจะออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังคำกล่าวของครูโรงเรียนวัดยายร่มท่านหนึ่งที่ว่า “เพราะโรงเรียนเป็นของชุมชน และชุมชนก็ตั้งอยู่ได้เพราะโรงเรียน เราจึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เราต้องรู้จักทำงานร่วมกัน เมื่อชุมชนและโรงเรียนสนิทกันแล้ว เราก็จะเข้าใจกันมากขึ้น การทำงานต่าง ๆ ร่วมกันจึงราบรื่น และผ่านไปได้ด้วยดีแทบทุกครั้ง”

1.3 ความรู้ในเรื่องที่จะสื่อสารและความรู้เรื่องกระบวนการสื่อสาร

ก่อนที่โรงเรียนวัดยายร่มจะมีการติดต่อสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ กับชุมชนและผู้ปกครอง จะมีการประชุม ปรึกษาหารือเพื่อทำความเข้าใจ และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้บุคลากรแต่ละคนรับไปดำเนินการ โดยต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอ ก่อนที่จะเริ่มดำเนินกิจกรรม มีการวางแผนและวิธีดำเนินการก่อนทุกครั้งที่จะเริ่มดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้ง จึงจะแน่ใจได้ว่าข้อมูลข่าวสารที่โรงเรียนต้องการสื่อสารถึงชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนเป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียน

ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนวัดยายร่มได้กล่าวว่า “เป็นประจำทุกสัปดาห์ที่ทางโรงเรียนจะต้องนัดประชุมครูเพื่อแจ้งข่าวสารและติดตามงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ส่วนมากจะเป็นที่รู้กันว่าทุกวันจันทร์ ตอนเย็น หลังเลิกเรียน โดยในบางครั้งอาจมีเพียง

คณะครูที่เข้าร่วมประชุม หรืออาจมีแกนนำชุมชน กรรมการโรงเรียน คณะกรรมการนักเรียน ตัวแทนผู้ปกครองเข้าร่วมประชุมด้วย โดยแล้วแต่โอกาสและเรื่องที่จะประชุมในแต่ละครั้ง”

1.4 ระดับของสังคมและวัฒนธรรม

กลุ่มผู้ส่งสารในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง คือบุคลากรในโรงเรียนวัดยายร่ม ตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และคณะกรรมการนักเรียนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบแตกต่างกันไปตามตำแหน่ง บทบาท และหน้าที่ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 10 ปี ถึง 29 ปี แต่ละคนจะมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนตามที่ได้รับมอบหมายหรือคำสั่ง เช่น การแจ้งเด็กเข้าเกณฑ์และรับสมัครนักเรียน การเป็นคณะกรรมการฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน การจัดทำจุลสารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมของโรงเรียน สำหรับในส่วนคณะกรรมการนักเรียนจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมของโรงเรียนโดยตรงกับกับชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน

2. สาร (Message)

2.1 รหัสของสาร

รหัสของสารที่โรงเรียนวัดยายร่มใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนนั้นมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เพื่อสื่อความหมายที่ชัดเจนไปยังกลุ่มผู้รับสาร ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนวัดยายร่ม ได้กล่าวว่า “ทางโรงเรียนวัดยายร่มได้เน้นการสื่อสารในทุกรูปแบบ ทั้งในแบบภาษาพูดและภาษาเขียน เพราะกลุ่มเป้าหมายของเราก็เป็นชุมชนที่มีความแตกต่างกัน และมีหลากหลายกลุ่ม ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องคำนึงถึงรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมกับคนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน บางกลุ่มต้องออกไปพบปะพูดคุยด้วยถึงจะเหมาะสมต้องนัดเข้ามาประชุมที่โรงเรียน แต่บางกลุ่มก็ชอบให้ออกเป็นจดหมายเพื่อแจ้งให้ทราบดีกว่า ชัดเจนดี เพราะพวกเขาอาจไม่มีเวลามาเข้าร่วมประชุมที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้น”

2.2 เนื้อหาของสาร

เนื้อหาส่วนใหญ่ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนของโรงเรียนวัดยายร่มนั้น จะเป็นเรื่องกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนทั้ง

ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เป็นข้อมูลข่าวสารที่ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนจำเป็นต้องรับทราบและติดตามเกี่ยวข้องกับเคลื่อนไหวในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีเรื่องกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น กิจกรรมส่งเสริมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมไทย

โดยผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การออกหนังสือถึงผู้ปกครองนักเรียนหรือชุมชนของโรงเรียนที่ผ่านมา นั้น จะยึดตามนโยบายความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นหลัก เราจะต้องแจ้งข่าวให้เขาทราบอย่างชัดเจน ไม่คลุมเครือ เห็นความสำคัญ เชิญชวนให้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อก่อให้เกิดการสนับสนุน โดยไม่ให้เกิดความเข้าใจผิด และไม่รู้สึกแตกแยก โดยเนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งไปในเรื่องของการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การเพิ่มเติมหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพนักเรียนและโรงเรียนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมเพื่อหาเงินสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สำหรับนักเรียนต่อไป”

2.3 การจัดสาร

วิธีการจัดสารที่โรงเรียนวัดยายร่มเลือกใช้และจัดเตรียมในการนำเสนอสารไปยังชุมชนมีทั้งการนำเสนอสารด้วยวิธีการพูดและการเขียน อันได้แก่ การพบปะพูดคุยกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน ซึ่งมีทั้งที่เป็นแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ การมีหนังสือเชิญผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนเข้าร่วมประชุมเป็นครั้งคราวเพื่ออธิบาย การชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารข้อมูลผ่านตัวนักเรียน เพื่อให้เป็นผู้สื่อสารของโรงเรียน โดยใช้ “กิจกรรมโฮมรูม” ของครูประจำชั้นทุกเข้าก่อนเข้าเรียน ซึ่งสารดังกล่าวจะมีการจัดเตรียมโดยผ่านทางคณะครูและบุคลากรของโรงเรียนวัดยายร่ม ซึ่งเกิดจากการประชุมระดมสมองระหว่างผู้บริหารโรงเรียน คณะครู บุคลากร และคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่มในวาระที่จะมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งในขั้นตอนของการจัดสารนั้นจะมาถึงขั้นสุดท้ายที่การตัดสินใจของทีมผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่ม ภายใต้การดูแลงานของผู้บริหารโรงเรียน

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ประธานกรรมการนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม พบว่า “นักเรียนส่วนใหญ่ชอบให้ทุกเข้ามีกิจกรรมโฮมรูมก่อนเข้าเรียน เพราะจะได้รับทราบเรื่องราวต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งข่าวความรู้อื่น ๆ ในสถานการณ์ประจำวัน และสามารถนำข่าวจากครูประจำชั้นไปแจ้งให้ผู้ปกครองของตนทราบด้วยว่าโรงเรียนกำลังจะจัดกิจกรรมอะไร หรือต้องการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง”

3. สื่อ (Channel)

สื่อของโรงเรียนวัดยายร่ม คือ สิ่งที่โรงเรียนนำหรือถ่ายทอดสารของโรงเรียนไปยังชุมชน โดยมีสื่อที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ดังนี้คือ

- แผ่นพับ
- จุลสาร
- หนังสือถึงผู้ปกครอง
- ป้ายประชาสัมพันธ์
- เว็บไซต์
- ป้ายผ้า
- คัทเอาน์
- การเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในชุมชน
- การประชุมผู้ปกครองและคณะกรรมการโรงเรียน
- การเยี่ยมบ้านนักเรียนของคณะครู

รวมทั้งกิจกรรมที่เชิญผู้ปกครองให้มามีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยตรง อันได้แก่

- กิจกรรม Walk Rally เดินทางพบแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- กิจกรรมยายร่มสัมพันธ์

ทั้งนี้ “การประชุมผู้ปกครองและเครือข่าย” และ “การมีหนังสือถึงผู้ปกครอง” โดยใช้ “นักเรียนเป็นสื่อกลาง” ในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นสื่อที่โรงเรียนวัดยายร่มนิยมและใช้บ่อยที่สุด และมีอิทธิพลในการสื่อสารมากที่สุดที่โรงเรียนใช้ในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่สอดคล้องกับความนิยมและพอใจของชุมชนมากที่สุด มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนมากที่สุดด้วย

โดยผู้อำนวยการโรงเรียนได้ให้สัมภาษณ์ว่า **“แนวทางการสื่อสารไปยังชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนที่ได้ผลมากที่สุด เห็นจะเป็นการจัดการประชุมผู้ปกครองและเครือข่าย รวมทั้งการมีหนังสือถึงผู้ปกครองโดยตรง โดยผ่านทางนักเรียนให้นำจดหมายนี้ไปยังผู้ปกครองของตน เพราะพบว่าหลังจากการดำเนินการสื่อสารในรูปแบบดังกล่าวไปแล้ว ได้รับผลตอบรับเป็นอย่างดี โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งจากชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน ทุกฝ่ายต่างเข้ามามีส่วนร่วม และร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี”**

4. ผู้รับสาร (Receiver)

4.1 ทักษะในการสื่อสาร หรือ ความสามารถในการสื่อสาร

ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง กรุงเทพมหานครนั้น ผู้รับสารของโรงเรียนวัดยายร่มมีความหลากหลายและแตกต่างกันทั้งในด้านระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ ประสบการณ์การทำงาน ตลอดจนบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กล่าวคือ มีระดับการศึกษาตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐาน (ป.6) จนถึงระดับปริญญาตรี ลักษณะการประกอบอาชีพเป็นลูกจ้าง พ่อค้าแม่ค้า และธุรกิจส่วนตัว ทำให้มีทักษะในการสื่อสารแตกต่างกันด้วยการรับข้อมูลข่าวสารและการตีความจากการสื่อสารของโรงเรียนจึงมีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษา การประกอบอาชีพและประสบการณ์การทำงาน บางครั้งจึงอาจจะเกิดอุปสรรคทำให้มีความคลาดเคลื่อนในการสื่อสารอยู่บ้างและทำให้เกิดการผิดพลาดไปจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโรงเรียน

4.2 ทศนคติต่อตนเอง ต่อสาร และต่อผู้ส่งสาร

ผู้รับสารที่เป็นคณะกรรมการโรงเรียน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนชุมชนและพระสงฆ์ในชุมชนวัดยายร่มต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันว่าจะทำให้บุตรหลานของตนเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข ซึ่งจะเกิดผลดีทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชุมชนของเขา จากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนจึงมีความเต็มใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทุกครั้งที่มีการติดต่อสื่อสารขอความร่วมมือจากโรงเรียนไปยังชุมชน

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนท่านหนึ่ง ได้กล่าวว่า **“ตนชอบเข้าร่วมทุกกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เพราะจะได้เห็นว่าลูกของตนจะได้เรียนรู้อะไรบ้าง รวมทั้งเราเองก็ได้ประโยชน์จากการได้เรียนรู้ไปด้วยพร้อม ๆ กัน”**

ซึ่งสอดคล้องกับกรรมการโรงเรียนท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า **“ชอบให้โรงเรียนจัดกิจกรรมบ่อย ๆ โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้าร่วมด้วย เพราะนักเรียนจะได้รับความรู้มาก ทั้งจากในตำราและนอกตำรา ตนอยากสนับสนุนให้นักเรียนไม่ใ้ที่จะเรียนรู้นอกห้องเรียนอย่างสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดขึ้น ตอนนั้นชุมชนจึงรู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาความรู้ของเด็ก ๆ ในชุมชนควบคู่ไปกับโรงเรียนด้วย”**

4.3 ความรู้ในเนื้อหาของสารและกระบวนการสื่อสาร

ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนวัดยายร่มไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนหรือเพื่อส่งเสริมความความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก่อนทุกครั้งที่จะเริ่มดำเนินกิจกรรม โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามความต้องการ ความสมัครใจและความพร้อมของทั้งสองฝ่าย

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนท่านหนึ่งพบว่า “ทางโรงเรียนจะส่งจดหมายมาเป็นประจำว่าจะจัดกิจกรรมอะไรขึ้นบ้าง จัดเมื่อไหร่ และมีรูปแบบเป็นอย่างไร รวมทั้งอยากให้ชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง เมื่อเราทราบข้อมูลทั้งหมดแล้ว ก็จะเข้าไปประชุมร่วมกับตัวแทนผู้ปกครองท่านอื่น ๆ ที่โรงเรียนเพื่อวางแผนกัน สุดท้ายเมื่อได้ข้อสรุป เราก็จะไปประชุมร่วมกับโรงเรียนและชุมชนอีกครั้งว่าจะแบ่งงานกันอย่างไร”

4.4 สถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ผู้รับสารที่เป็นคณะกรรมการโรงเรียน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนชุมชนและพระสงฆ์ ต่างเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชนวัดยายร่ม ดังนั้นจึงมีความคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่สามารถอบรมสั่งสอน ขัดเกลาให้เด็กในชุมชนเป็นคนดีมีคุณภาพของสังคม และสามารถดำรงชีพได้อย่างมีความสุข บุตรหลานของตนเป็นทั้งสมาชิกในชุมชนและโรงเรียน ชุมชนจึงมีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการให้ความร่วมมือและส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียนด้วยความเต็มใจ

5. ผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร (Communication Effect)

โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร มีดังนี้คือ

5.1 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังการสื่อสาร

จากการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน โดยการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนที่มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยนั้น แสดงให้เห็นว่ามีทิศทางและแนวโน้มไปในทางบวกที่ดีต่อโรงเรียน ผู้คนในชุมชนต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องตรงกันว่าสามารถทำให้

โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถทำให้ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมมีร่วมใจกันในอันที่จะทำให้นักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลานของพวกเขาเป็นคนมีคุณภาพและเป็นคนดีของสังคมต่อไป นักเรียนได้รับทั้งความรู้และคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปพร้อมกัน ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อพัฒนาคุณภาพบุตรหลานของตนที่กำลังเรียนอยู่

ซึ่งจากการสัมภาษณ์แกนนำชุมชนท่านหนึ่ง ได้ให้ความเห็นว่า **“ทุกกิจกรรมที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้น ยอมรับว่าเกิดประโยชน์จริง ทั้งต่อตัวนักเรียน โรงเรียน ชุมชน รวมทั้งผู้ปกครอง เพราะทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะมีความรู้มากขึ้น ได้มีส่วนช่วยกันพัฒนาโรงเรียนและชุมชนให้ก้าวทันโลกภายนอก เด็กนักเรียนได้มีความรู้ในเชิงปฏิบัติ ซึ่งตนคิดว่าจะมีประโยชน์มากต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต นอกจากนั้นการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนยังจะช่วยให้ชุมชนและโรงเรียนเกิดความสามัคคี และเกิดความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันอีกด้วย”**

5.2 ผลการสร้าง ความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนวัดยายร่ม

ในการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้นมีความหลากหลายทั้งในรูปแบบและวัตถุประสงค์ของกิจกรรม เช่น กิจกรรม Walk Rally เดินทางพบแหล่งเรียนรู้ในชุมชน กิจกรรมการเข้าค่ายวิถีพุทธ วิถีธรรม กิจกรรมทอดผ้าป่า ขยะรีไซเคิล หรือแม้แต่กิจกรรมยายร่มสัมพันธ์ ทำให้ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนต่างก็มีความเต็มใจและยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ทั้งการให้ความอุดหนุนทางการเงิน การเข้าร่วมเป็นวิทยากรการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน หรือแม้แต่การร่วมแรงร่วมใจตามความสามารถและความถนัดของตน

ตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียนท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ว่า **“ตนยินดีที่จะช่วยเหลือโรงเรียนในทุกด้านในการจัดกิจกรรม แต่จะต้องดูด้วยว่ากิจกรรมนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่ลูกหลานของตนจริงหรือไม่ แต่เท่าที่ผ่านมาโรงเรียนวัดยายร่มก็จัดงานได้ดี ประสบความสำเร็จทุกงาน และนักเรียนก็ได้รับประโยชน์จริงตามที่ได้แจ้งไว้ รวมทั้งชุมชนก็ได้ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี หลาย ๆ อย่างทำให้ตนเชื่อมั่นในการบริหารงานของโรงเรียน และเต็มใจที่จะให้การอุดหนุนทางการศึกษาตลอดมา”**

5.3 การประสบความสำเร็จในการสื่อสารของโรงเรียนกับชุมชน ตามความมุ่งหวังของโรงเรียนวัดยายร่ม

จากกระบวนการการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน โดยการดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบต่าง ๆ กันนั้น จะเห็นได้ว่าโรงเรียนกับชุมชนมีความใกล้ชิดผูกพันกันมากขึ้น ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนเห็นการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนเป็นไปในทางที่ดี การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนจะมีชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนเข้ามา มีบทบาท และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ชุมชนเห็นความสำคัญของการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากขึ้น ซึ่งทั้งนี้โรงเรียนกับชุมชนต่างก็มีความคาดหวังอย่างเดียวกันคือ โรงเรียนและชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลานของคนในชุมชนให้ยั่งยืนถาวรตลอดไป

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการชุมชนท่านหนึ่ง ได้กล่าวว่า **“ตั้งแต่โรงเรียนวัดยายร่มได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วม ยอมรับว่าโรงเรียนชุมชน ชาวบ้าน และวัดสนิทกันมากขึ้น ช่วยเหลือกันมากขึ้น มีการพบปะหารือ พูดคุยกันอย่างเป็นกันเอง เสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน ไม่ว่าใครจะมีงานอะไรก็ขอให้บอกมา ทุกฝ่ายยินดีที่จะช่วยเหลือเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นงานของโรงเรียน ทุกคนในชุมชนต่างยินดีที่จะช่วยเหลืออยู่แล้ว เพราะที่ผ่านมามันเกิดประโยชน์แก่ลูกหลานของเราจริง ยิ่งไงแล้ว บ้าน วัด และโรงเรียนก็แยกจากกันไม่ขาด”**

ทั้งนี้ผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ปรากฏอย่างชัดเจนจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนวัดยายร่ม ดังนี้คือ

(1) กิจกรรมสวนผีเสื้อ เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน ทำให้โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า สวยงาม และมีสภาพที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน มีระบบนิเวศที่สวยงาม ดึงดูดความสนใจ ที่จะมาเรียนของนักเรียน

ต่อนักเรียน นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง จากสื่อที่เป็นของจริง นักเรียนมีความสุขกับการเรียน

ต่อชุมชน ทำให้ชุมชนได้มาเยี่ยมชมความสวยงามของผีเสื้อ ทำให้ในเขตจอมทองและเขตใกล้เคียงได้มีแหล่งเรียนรู้ใกล้ และเป็นหน้าเป็นตาของชุมชนรอบข้าง

(2) กิจกรรม อย. น้อย เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน สร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบทางอ้อมโดยเน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ

ต่อนักเรียน นักเรียนเกิดความตระหนัก มีจิตสำนึกในการเลือกบริโภคอาหารและการเลือกผลิตภัณฑ์อย่างถูกต้อง และสามารถขยายผลสู่ชุมชน

ต่อชุมชน ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสาร และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอาหาร เลือกบริโภคอาหาร และผลิตภัณฑ์อย่างปลอดภัย

(3) กิจกรรมวอล์กแรลลี่ เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน ทำให้โรงเรียน เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชน ต่อผู้ประกอบการ ส่งผลให้เกิดการพัฒนา เกิดความร่วมมือในภายภาคหน้าต่อไป

ต่อนักเรียน นักเรียนเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ประกอบการ ต่อชุมชน ทำให้ได้รับความรู้ความสนุกสนาน และการออกกำลังกายไปด้วย

ต่อชุมชน ตระหนักต่อตัวเองว่ามีความสำคัญ มีบทบาทหน้าที่ต่อการศึกษา ทำให้เกิดการกระตือรือร้นอยู่เสมอ

(4) กิจกรรมยุวชนเพื่อนรักเพื่อน เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน บุคลากรของแต่ละโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นครูอาจารย์ และนักเรียน เกิดความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีต่อกันที่จะร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ต่อนักเรียน เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันมีเจตคติที่ดีต่อกัน

ต่อชุมชน เข้าใจในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของแต่ละโรงเรียน

(5) กิจกรรมงานขยายร่วมสัมพันธ์ เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน โรงเรียนเป็นที่รู้จักของชุมชน และผู้ประกอบการ

ต่อหน้าเรียน ศิษย์เก่าได้กลับมาเยี่ยมเยียนโรงเรียนเดิม

ต่อชุมชน โรงเรียนและชุมชนได้ร่วมงานกัน

(6) กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน โรงเรียนมีมาตรฐานด้านความปลอดภัย

ต่อหน้าเรียน นักเรียนมีคุณภาพและหลีกเลี่ยงป้องกันตนเองจากอันตรายต่าง ๆ ได้ มีความปลอดภัยสูง

ต่อชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและดำเนินการ

(7) กิจกรรมการรณรงค์ใช้เลือดออกง่าย เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ไม่มีแหล่งน้ำขังในโรงเรียน ลูกน้ำยุงลายไม่มีในโรงเรียน

ต่อหน้าเรียน นักเรียนได้รับความรู้ จากการป้องกันใช้เลือดออก และลดอัตราการเป็นไข้เลือดออก ของนักเรียน

ต่อชุมชน ชุมชนสะอาดขึ้น มีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ชุมชนรู้จักการป้องกัน กำจัดลูกน้ำยุงลาย และลดอัตราการป่วยในชุมชน

(8) กิจกรรมส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน นักเรียนสุขภาพจิตที่ดี มีความสุข โรงเรียนเป็นสถานที่ปลอดภัยจากสิ่งเสพติด

ต่อหน้าเรียน มีภูมิคุ้มกันในการส่งเสริมการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตดี มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี

ต่อชุมชน ให้ครอบครัวเห็นความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูให้ความรัก ความเข้าใจ และการเอาใจใส่บรรยากาศของความรัก การยอมรับ เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ภาพที่แน่นแฟ้นระหว่างพ่อ แม่ ผู้ปกครองกับลูกหลาน

(9) กิจกรรมงานลอยกระทง เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน โรงเรียนมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งเป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

ต่อนักเรียน นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในสาระต่าง ๆ เช่น สังคมศาสตร์ คณิตศาสตร์ นักเรียนมีน้ำใจรู้จักเสียสละ

ต่อชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการร่วมมือ และพัฒนา

(10) กิจกรรมเพื่อนใจวัยทีน เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน

1. โรงเรียนมีแกนนำนักเรียนในการช่วยเหลือดูแลเพื่อนนักเรียนด้วยกัน
2. นักเรียนระดับมัธยมมีภาวะเป็นผู้นำ

ต่อนักเรียน

1. นักเรียนตระหนักถึงปัญหาด้านอนามัยเจริญพันธุ์และเห็นความสำคัญของการป้องกันปัญหา
2. นักเรียนแกนนำให้บริการด้านคำปรึกษาแก่เพื่อนนักเรียนอย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักการดูแลช่วยเหลือภายใต้การดูแลของครูแนะแนว
3. นักเรียนมีทัศนคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับเรื่องเพศ

ต่อชุมชน

1. ผู้ปกครองมีแนวทางในการช่วยเหลือ และดูแลบุตรหลานของตน
2. เกิดความเชื่อมั่นในสถานศึกษา

(11) กิจกรรมโรงเรียนสีฟ้า เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ต่อโรงเรียน สร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบทางอ้อมโดยการเรียนด้วยการปฏิบัติ

ต่อนักเรียน เกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกในการเป็นผู้บริโภคที่ดี รู้จักใช้สิทธิและเลือกซื้อสินค้าและบริการ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างชาญฉลาด

ต่อชุมชน สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของการเป็นผู้บริโภคที่ดี เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย

ตอนที่ 2 ปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่ม กับชุมชน

รูปแบบการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

1. ทิศทางการสื่อสาร

รูปแบบการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนนั้นพบว่าได้มีทิศทางการสื่อสารใน 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) และการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) กล่าวคือ

ในส่วนของ “การสื่อสารแบบทางเดียว” (One-way Communication) นั้น ผู้บริหารจะกำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน คำสั่งต่าง ๆ โดยผ่านเอกสารสิ่งพิมพ์ และในการประชุม คณะครูหรือผู้ปกครองนักเรียนและตัวแทนชุมชนผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมตามที่เห็นสมควร ซึ่งเป็นกรอธิบายชี้แจงรายละเอียดวัตถุประสงค์สำคัญของกิจกรรมนั้น ๆ และผู้เข้าร่วมประชุมมีหน้าที่รับทราบตามที่ประชุมเท่านั้น

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดยายร่ม ท่านได้กล่าวว่า *“บางครั้งก็จำเป็นที่จะต้องสั่งการออกไปก่อน เพื่อให้ทุกฝ่ายดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้ทุกคนได้เข้าใจในหลักการเดียวกัน ไม่คลาดเคลื่อน ถ้าปล่อยให้คิดกันเองหรือระดมความคิดเห็นตั้งแต่ที่แรก ก็อาจเกิดความสับสนหรือทะเลาะกันได้ง่าย เพราะแต่ละคนก็มีความคิดที่ต่างกัน ดังนั้นตนจึงต้องนัดประชุมหรือออกจดหมายเพื่อแจ้งให้ทราบก่อน แล้วจึงค่อยมาช่วยกันวางแผนในการดำเนินการอีกที”*

สำหรับ “การสื่อสารแบบสองทาง” (Two-way Communication) นั้นจะเป็นการประชุมปรึกษาหารือ ระดมพลังสมองร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน เพื่อหาแนวทาง หรือข้อยุติในการกำหนดแนวทางหรือขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรม ซึ่งการสื่อสารแบบสองทางนี้ทำให้มีการรับส่งข่าวสารซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้มีการซักถามข้อข้องใจหรือข้อสงสัยต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สามารถสร้างความ

เข้าใจได้อย่างชัดเจน ทำให้มีความเสมอภาคกันในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนและชุมชน ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดยายร่มได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “**ในขั้นตอนที่ต้องการความคิดเห็นจากหลายฝ่าย ก็จะนัดมาประชุมร่วมกัน ทั้งกรรมการชุมชน ตัวแทนเครือข่ายผู้ประกอบการ กรรมการโรงเรียน ครู กรรมการนักเรียน เพื่อมาวางแผนการดำเนินงาน หรืออาจเรียกว่ามาแบ่งงานกันทำ ว่าใครพอที่จะช่วยเหลือในส่วนไหนได้บ้าง ในการประชุมเราจะยึดหลักประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นของเสียงส่วนมาก และยึดตามเหตุผลให้มากที่สุด ทุกคนจึงได้มีส่วนช่วยเหลือโรงเรียนอย่างเสมอภาคกัน**”

อย่างไรก็ตามทางโรงเรียนวัดยายร่มได้ยึดหลักการสื่อสารเพื่อดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรมของทางโรงเรียน โดยมุ่งหวังให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิดเห็น และการร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด ทั้งต่อนักเรียน โรงเรียน และชุมชน ดังแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

(1) กิจกรรมสวนผีเสื้อ มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

1. เชิญชวนให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยให้นักเรียนประชาสัมพันธ์ผู้ปกครองให้ช่วยกันเลี้ยงหนอนร่วมกับนักเรียน
2. เชิญชวนให้นักเรียนและผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการบริจาคต้นไม้ ไม้ดอก เพื่อเป็นพืชอาหารของหนอนผีเสื้อ
3. เชิญชวนให้ชุมชนมาศึกษา หาความรู้ เยี่ยมชมสวนผีเสื้อ

(2) กิจกรรม อย. น้อย มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

1. ประชุมสัมมนาเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
2. รับฟังความคิดเห็นของชุมชน
3. ตรวจสอบคุณภาพอาหารในชุมชน
4. เชิญคณะกรรมการตรวจติดตามการทำงาน

(3) กิจกรรมวอล์กแรลลี่ มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

1. ให้ความสำคัญต่อการศึกษาและกิจกรรมที่ดำเนินการโดยให้นักเรียนและผู้ปกครอง ศึกษาข้อมูลประวัติส่วนตัว พร้อมทั้งผลงานในด้านต่าง ๆ
2. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับนักเรียน ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขในปัญหาที่เกิดขึ้น

(4) กิจกรรมยุวชนเพื่อนรักเพื่อน มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

ให้นักเรียนแต่ละโรงเรียนมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมด้านต่าง ๆ เพื่อเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เรื่อง การทะเลาะวิวาท พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมด้านชู้สาว ด้านสิ่งเสพติด

(5) กิจกรรมงานขยายร่วมสัมพันธ์ มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

ครูติดต่อศิษย์เก่าที่จบไปแล้ว

(6) กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

ประชุมชี้แจงเพื่อขอความร่วมมือ ตามมาตรการความปลอดภัยของโรงเรียน

(7) กิจกรรมการรณรงค์ใช้เลือดออกยุงลาย มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

มีการจัดชุมชนเข้ามา คือมีการเลือกอาสาสมัคร แกนนำของชุมชน ใกล้เคียงโรงเรียน เข้ามาอบรมให้ความรู้ในการที่จะนำไปเผยแพร่ให้กับชุมชนของตนเองได้ทราบ หรือไปขยายผลในชุมชนต่อไป

(8) กิจกรรมส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

จัดให้มีกิจกรรมโดยให้ผู้ปกครอง นักเรียนเป็นผู้ร่วมปฏิบัติ เพื่อตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว และหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว รวมถึงสามารถพัฒนาไปถึงขั้นภูมิคุ้มกันทางสังคมที่จะปกป้องให้เยาวชนปลอดภัยจากสารเสพติดได้

(9) กิจกรรมงานลอยกระทง มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

1. เชิญชวนผู้ปกครอง ร่วมทำกระทงถวายวัด เพื่อนำไปจำหน่ายในงาน
2. ขอความอนุเคราะห์ ดอกไม้จากสวนกล้วยไม้

(10) กิจกรรมเพื่อนใจวัยทีน มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

จัดให้มีนิทรรศการโดยให้ผู้ปกครอง นักเรียนเป็นผู้ร่วมปฏิบัติ เพื่อตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ นักเรียน ครอบครัว ร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน และครอบครัว ได้มีเวลาอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างความอบอุ่นกันให้ได้มากที่สุด

(11) กิจกรรมโรงเรียนสีฟ้า มีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
2. การรับฟังความคิดเห็นของชุมชน
3. การเชิญเป็นคณะกรรมการตรวจติดตามการทำงาน

2. ลักษณะความเป็นทางการ

เมื่อวิเคราะห์ถึงรูปแบบการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน โดยพิจารณาตามลักษณะความเป็นทางการแล้วนั้น พบว่าโรงเรียนวัดยายร่มมีการใช้ลักษณะดังกล่าวใน 2 รูปแบบ คือ “การสื่อสารแบบเป็นทางการ” (Formal Communication) และ “การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ” (Informal Communication)

โดยใน “การสื่อสารแบบเป็นทางการ” (Formal Communication) นั้นโรงเรียนจะวางแผนการสื่อสารกับชุมชนโดยใช้การสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ประกาศแจ้งหนังสือถึงผู้ปกครอง แผ่นพับ จุลสาร เป็นต้น

และสำหรับ “การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ” (Informal Communication) นั้นโรงเรียนจะใช้การพูดคุยของผู้บริหารโรงเรียนหรือคณะครูกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน ในโอกาสที่มีการพบปะ พูดคุยสนทนากันตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน โดยไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียนท่านหนึ่ง ได้ความว่า “*ตนจะ
ได้รับจดหมายจากลูกของตนบ่อย ๆ ว่าโรงเรียนจะจัดกิจกรรมใดบ้าง หรือไม่บางครั้งก็
ได้รับทราบควบคู่ไปกับการนัดประชุม การเห็นป้ายคัทเออร์ การได้รับโบรชัวร์ การได้
ยินเสียงตามสาย หรือการพูดคุยกับคุณครูเมื่อตนไปรับลูกที่โรงเรียน ซึ่งก็จะช่วยย้ำ
เตือนให้ตนไม่ลืมที่จะให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย*”

3. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร

ทั้งนี้ในส่วนของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัด
ยายรัมย์กับเขตจอมทองนั้น โรงเรียนวัดยายรัมย์มีการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารใน 2 รูปแบบ
คือ การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำหรือแบบอวัจนะ (Verbal Communication) และการสื่อสาร
แบบไม่ใช้ถ้อยคำหรือแบบอวัจนะ (Nonverbal Communication) กล่าวคือ

ในการสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนหรือคณะครูกับชุมชน จะใช้การสื่อสารที่เป็นทั้ง
คำพูด การสนทนา การสัมภาษณ์ การประชุม และการเขียนเป็นรายงาน การประกาศ
ข่าวสาร แผ่นพับ จุลสาร นั่นคือ “การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำหรือแบบอวัจนะ” (Verbal
Communication) ควบคู่ไปกับการใช้อากัปกิริยาต่าง ๆ ประกอบการพูดคุย สนทนา ซึ่งต้อง
มีการแสดงออกทางท่าทาง สีหน้า แววตา การเคลื่อนไหวของร่างกายควบคู่กันไป นั่นคือ
“การสื่อสารแบบไม่ใช้ถ้อยคำหรือแบบอวัจนะ” (Nonverbal Communication) ซึ่งช่วยทำ
ให้ส่งเสริมการสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้โรงเรียนวัดยายรัมย์ได้มีการผสมผสานการใช้สัญลักษณ์ทั้ง 2 ลักษณะนี้ให้สอดคล้อง
และเข้ากันได้อย่างลงตัว โดยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของแต่ละกิจกรรม เพื่อให้
เข้าถึงกลุ่มผู้รับสารอย่างชัดเจน โดยนำมาซึ่งความเข้าใจระหว่างกัน การร่วมแรงร่วมใจกัน และ
การประสานสามัคคีในการดำเนินงานอย่างสูงสุด

ซึ่งจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการโรงเรียนท่านหนึ่ง ท่านได้ให้ความเห็นว่า “*ทุกครั้ง
ที่เข้าร่วมประชุมกับทางโรงเรียน จะรู้สึกมั่นใจในการดำเนินงานของโรงเรียน เพราะจาก
ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ล้วนประสบความสำเร็จเกือบทั้งหมด และยิ่งรู้สึกมั่นใจใน
ตัวผู้อำนวยการโรงเรียนท่านนี้ เพราะท่านเป็นคนที่เป็นจริง ทำจริง ท่านเป็นคนมุ่งมั่น
พูดจาฉะฉาน ชัดถ้อยชัดคำ พูดจาหน้าฟัง พวกเราเลยเชื่อมั่นว่าผู้อำนวยการโรงเรียน
ของเราท่านนี้จะทำให้โรงเรียนและชุมชนเราพัฒนาได้*”

นอกจากนี้ ท่านผู้อำนวยการโรงเรียนยังให้สัมภาษณ์ด้วยว่า “เวลาจะนัดให้มีการประชุมในแต่ละครั้ง นอกจากเราจะต้องเตรียมข้อมูลตามวาระการประชุมในแต่ละครั้งแล้ว เราจะต้องรู้ด้วยว่า วันที่เราจะต้องพบกับใคร เราจะต้องพูดให้ใครฟัง เพราะแต่ละคนก็มีความแตกต่างกัน เราจึงต้องเตรียมความพร้อมในแง่บุคลิกภาพ ท่าทาง การแต่งกาย น้ำเสียง อารมณ์ เนื้อหาสอดแทรก เพื่อสร้างความเชื่อถือให้เกิดขึ้น เพราะเมื่อเขาเชื่อถือในตัวเรา เขาก็จะเกิดความเชื่อมั่น และให้ความร่วมมือ รวมทั้งยินดีที่จะปฏิบัติตามกิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี”

4. ทิศทางการไหลของข่าวสาร

เมื่อวิเคราะห์ถึงการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน เขตจอมทอง โดยพิจารณาตามทิศทางการไหลของข่าวสารแล้วนั้น โรงเรียนวัดยายร่มมีทิศทางการไหลของข่าวสารใน 2 รูปแบบควบคู่กันไป คือ มีทั้ง “การสื่อสารตามแนวตั้ง” (Vertical Communication) และ “การสื่อสารตามแนวนอนหรือแนวราบ” (Horizontal Communication) นั่นคือ

มีทิศทางการไหลของข่าวสารในลักษณะ “การสื่อสารตามแนวตั้ง” (Vertical Communication) ทั้งจากบนลงล่าง (Top-down หรือ Downward Communication) และจากล่างขึ้นบน (Bottom-up หรือ Upward Communication) ซึ่งในกรณีที่โรงเรียนวัดยายร่มต้องการส่งข่าวสารเพื่อต้องการให้ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนรับทราบเพียงอย่างเดียว โรงเรียนก็จะใช้การประกาศหรือทำเป็นหนังสือแจ้งให้ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนรับทราบถึงผลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ผ่านมาเท่านั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งถือเป็น “การสื่อสารตามแนวตั้งจากบนลงล่าง” (Top-down หรือ Downward Communication)

แต่ถ้าโรงเรียนต้องการติดต่อสื่อสารเพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียนกับชุมชนมีการปรึกษาหารือกันก็จะใช้การประชุมเพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ และสามารถเสริมสร้างให้มีความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบร่วมกันเป็นหมู่คณะ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งนับเป็น “การสื่อสารตามแนวตั้งจากล่างขึ้นบน” (Bottom-up หรือ Upward Communication) ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นอย่างดี

นอกจากนี้โรงเรียนวัดยายร่มยังใช้ “การสื่อสารตามแนวนอนหรือแนวราบ” (Horizontal Communication) ระหว่างผู้ที่มีระดับหรือตำแหน่งที่เสมอกัน ใกล้เคียงกัน โดย

อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการให้นักเรียนนำข่าวสารหรือเรื่องราว กิจกรรมของโรงเรียนที่ได้รับทราบจากครูในห้องเรียนในช่วงโฮมรูม ไปบอกต่อยังผู้ปกครองของ นักเรียน จนเกิดการบอกเล่าจากปากต่อปาก จนข่าวสารนั้นเป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางในหมู่ ผู้ปกครองนักเรียน หรือการประชุมแกนนำชุมชนที่จะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในหมู่ ผู้นำชุมชนต่าง ๆ ในเรื่องที่ได้รับแจ้งมาจากทางโรงเรียน จนเกิดการระดมสมอง และนำมาซึ่ง การเสนอนโยบายไปยังโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ท่านได้ให้ความเห็นว่า **“ในการ ดำเนินงานทุกกิจกรรม ทางทีมงานจะต้องวางแผนที่จะสื่อสารออกไปในทุกรูปแบบ ทั้ง ในแง่ของการสั่งการ การบอกต่อ การร่วมแสดงความคิดเห็น การเสนอแนะ การชี้แจง หรือการตอบรับ เราจะผสมผสานทุกวิธีการที่จะทำให้ชุมชนและผู้ปกครองได้รับทราบ ข้อมูลอย่างทั่วถึง และเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรม ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนงานให้ มากที่สุด ซึ่งการทำเช่นนี้จะทำให้ทุกคนในชุมชนสนิทกัน ใกล้ชิดกัน เข้าใจกัน แต่ก็ยัง เคารพและให้เกียรติกันและกันเป็นอย่างดี”**

นอกจากการศึกษาถึงปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัด ยายรัมย์กับชุมชนในแง่ของรูปแบบในการสื่อสารแล้ว ยังจำเป็นต้องศึกษาถึงวิธีการ และการวางแผนการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายรัมย์กับชุมชน ดังมีรายละเอียด ที่สำคัญ ดังนี้

วิธีการสื่อสารและการวางแผนการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัด ยายรัมย์กับชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้คือ

1. ก่อนการดำเนินการสื่อสาร

โรงเรียนวัดยายรัมย์มีการตั้งเป้าหมายในการสื่อสารผ่านการจัดกิจกรรม โดย การประชุมชี้แจงปรึกษาหารือร่วมกันจากผู้บริหารและคณะครูของโรงเรียนกับผู้ปกครอง นักเรียน คณะกรรมการตัวแทนเครือข่าย และคณะกรรมการสถานศึกษาจากชุมชน เพื่อหา แนวทางกำหนดวันที่ สถานที่ขั้นตอน วัตถุประสงค์ และรายละเอียดของกิจกรรมที่จะจัด ล่วงหน้าก่อนทุกครั้ง

2. ระหว่างการทำเนิการสื่อสาร

เมื่อมีการแบ่งภาระหน้าที่และกำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินการต่าง ๆ จากการประชุมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแล้ว แต่ละฝ่ายที่ร่วมกันรับผิดชอบในการดำเนินงานก็จะดำเนินการตามขั้นตอน วัตถุประสงค์และรายละเอียดของภารกิจนั้น ๆ ให้สำเร็จ ล่วงไปด้วยดีอย่างเต็มประสิทธิภาพ

3. ภายหลังการทำเนิการสื่อสาร

เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจแล้ว โรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนจะประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน โดยใช้วิธีการประเมินในหลายวิธี ทั้งในด้านปริมาณจากการสังเกต จำนวนของผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือการประเมินในด้านคุณภาพของกิจกรรมว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาอย่างไรบ้างสำหรับการจัดกิจกรรมในโอกาสต่อไป

โดยจะเห็นได้จากแผนปฏิบัติงาน รวมทั้งแนวทางในการดำเนินงานของโรงเรียนวัดยาย ร่ม ดังนี้

(1) กิจกรรมสวนผีเสื้อ มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาดูงานความเป็นไปได้ของโครงการ
2. สร้างสวนผีเสื้อ ปลูกต้นไม้ จัดระบบนิเวศน์ ให้เหมาะสม
3. สร้างเครือข่าย ประชาสัมพันธ์โครงการ เชิญชวนนักเรียนเข้าร่วมชุมนุม และมอบหมายให้นักเรียนช่วยกันเลี้ยงหนอนผีเสื้อ
4. ให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม
5. ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยมีครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ และนักเรียนชุมนุมอนุรักษ์ผีเสื้อเป็นผู้ดูแล รวมถึงนักเรียนทุกคนของโรงเรียน
6. จัดป้ายนิเทศให้ความรู้ในรูปแบบนิทรรศการ
7. ปรับปรุง ประเมินผลโครงการเป็นระยะ

(2) กิจกรรม อย. น้อย มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดทำโครงการ
2. จัดทำแผนงาน
3. ติดตามการดำเนินงานตามแผนงานของโครงการหรือกิจกรรม

4. กำหนดแนวทางกาปรับปรุงพัฒนา
5. การประชาสัมพันธ์

และมีแผนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ส่งเสริมสนับสนุนการทำกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
2. จัดสิ่งอำนวยความสะดวก หรือสนับสนุนทรัพยากร
3. กำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงาน
4. รวบรวมข้อมูลเพื่อสรุป
5. การนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนา

(3) กิจกรรมวอล์กแรลลี่ มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดทำโครงการเพื่อเสนอขออนุมัติ
2. ประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการดำเนินงานตามโครงการ
3. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงาน
4. ประชุมคณะกรรมการชี้แจงรายละเอียด และมอบหมายงาน
5. ดำเนินการตามโครงการ
6. การติดตามและประเมินผล

(4) กิจกรรมยุวชนเพื่อนรักเพื่อน มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาค้นหาข้อมูลด้านต่างๆ
2. ประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการดำเนินงานตามโครงการ
3. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงาน
4. ประชุมคณะกรรมการชี้แจงรายละเอียด และมอบหมายงาน
5. ดำเนินการตามโครงการ
6. การติดตาม และประเมินผล

(5) กิจกรรมงานขยายร้อมสัมพันธ์ มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ครูที่ปรึกษา ครูทุกท่านเป็นกรรมการรับผิดชอบ
2. ประชุมผู้ปกครองก่อนจัดงานเพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจัดงาน
3. ประชุมเครือข่ายประธานโรงเรียน

4. ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ โดยผ่านเด็กนักเรียน และมีหนังสือจากทางโรงเรียนไปถึงผู้ปกครอง

(6) กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. มีครูคอยรับส่งนักเรียนตามจุดต่างๆ ไปถึงป้ายรถเมล์ ที่จุดล้อแหลม
2. มีการประชุมร่วมกันโดยเชิญหน่วยงานและโรงเรียน
3. ขอความร่วมมือ สน.บางมด และเทศบาล เพื่อดำเนินการตามมาตรฐาน
4. อบรมให้ความรู้ ความเข้าใจในมาตรการความปลอดภัย

(7) กิจกรรมการรณรงค์ใช้เลือดออกยงลาย มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดแนวทางโดยจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร และคณะครูของโรงเรียนวัดยายร่มที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาแนวทาง หลักเกณฑ์ เพื่อสนับสนุนโครงการ ตลอดจนพิจารณาให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร การเรียนการสอนในโรงเรียน
2. เขียนโครงการเสนอต่อผู้บริหาร
3. แต่งตั้งคณะกรรมการและประชุมชี้แจงนโยบายโครงการ
4. กำหนดกิจกรรม

(8) กิจกรรมส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ประชุมวิทยากรเพื่อจัดทำโครงการและวางแผนในการดำเนินการ
2. เขียนโครงการและนำเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนทราบเพื่อขออนุมัติ
3. ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและนักเรียนทราบเกี่ยวกับโครงการ
4. ดำเนินการรับสมัครครอบครัวที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม
5. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ และรับผิดชอบกิจกรรม
6. ประชุมคณะกรรมการเพื่อซักซ้อมความเข้าใจในการดำเนินการ
7. เตรียมเอกสารและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม
8. นำผู้ปกครองและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนด

(9) กิจกรรมงานลอยกระทง มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ครู บุคลากร ร่วมประชุมวางแผน
2. มอบหมายครูรับผิดชอบ ตามสายชั้น โดยขอความร่วมมือจากนักเรียนตามความศรัทธา ทำกระทงถวายวัดคณะ 1 ใบ

(10) กิจกรรมเพื่อนใจวัยทีน มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. นักเรียนแกนนำจำนวน 6 คน และครูแนะแนว เข้าร่วมโครงการเสริมสร้างสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ในเยาวชน (ค่ายเพื่อนใจวัยทีน) ระหว่างวันที่ 5 - 7 พฤศจิกายน 2548 ณ วังสิงห์ศรีสวรรค์ จังหวัดกาญจนบุรี พร้อมศึกษาดูงานบ้านพักฉุกเฉินค่ายฝึกแกนนำ ระหว่างวันที่ 11 - 12 พฤศจิกายน 2548 ณ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ
2. นักเรียนแกนนำจัดกิจกรรมขยายผลการอบรมตามโครงการพี่ช่วยน้อง วันที่ 21 ธันวาคม 2548 ณ ห้องประชุมโรงเรียนวัดยายร่ม
3. นักเรียนแกนนำ ครูแนะแนว คณะกรรมการดำเนินงานประชุมปรึกษาหารือร่วมวางแผนการดำเนินงาน
4. เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ
5. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ประชุมวางแผน มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ ดำเนินการตามปฏิทินปฏิบัติงานดังนี้

(11) กิจกรรมโรงเรียนสีฟ้า มีแผนปฏิบัติงาน และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ประชุมคณะกรรมการ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
3. กำหนดแผนงานและกิจกรรม
4. มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้หัวหน้ากิจกรรมต่างๆ
5. จัดทำแหล่งเรียนรู้ และเอกสารประกอบความรู้ต่างๆ
6. ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 3 ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

ปัจจัยหลัก

ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ปัจจัยที่สำคัญ คือ

1) นโยบายของโรงเรียน

- ทางด้านการปกครอง
- ทางด้านอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม
- ทางด้านการสื่อสารภายในและภายนอกโรงเรียน
- ทางด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

2) การวางแผนดำเนินงาน

ปัจจัยรอง

ปัจจัยรองที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ปัจจัยที่สำคัญ คือ

1) สภาพและขนาดของชุมชน

- ความใกล้ชิดของคนในชุมชน
- ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีต และความเชื่อ

2) วิถีชีวิตของคนในชุมชน

- การประกอบอาชีพ
- การศึกษา
- สถานภาพทางสังคม

3) ผู้นำและผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชน

4) นโยบายทางการศึกษาของภาครัฐที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ

5) หน่วยงานภายนอก บริษัท ห้างร้านที่สนับสนุนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

โดยมีรายละเอียดของปัจจัยหลักและปัจจัยรองที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ดังนี้

1. ปัจจัยหลัก

โรงเรียนวัดยายร่มได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นอย่างมาก โดยยึดหลักการสื่อสารผ่านการจัดกิจกรรม ผ่านผู้รับสารกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนอย่างทั่วถึง ดังจะเห็นได้จาก การกำหนดนโยบายในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียน ดังนี้

(1) นโยบายของกิจกรรมสวนผีเสื้อ

โรงเรียนวัดยายร่มให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในส่วนของกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ ก็ให้ความสำคัญจึงได้เล็งเห็นความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าว จึงได้ดำเนินการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ายิ่งต่อนักเรียน ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งเรียนรู้แล้ว สวนผีเสื้อยังก่อให้เกิดความสวยงาม ทรงคุณค่า และเป็นแหล่งที่พักผ่อนหย่อนใจแก่นักเรียน และผู้พบเห็นอีกด้วย

(2) นโยบายของกิจกรรม อย. น้อย

เพื่อสร้างแรงผลักดันให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความระมัดระวังในการเลือกบริโภคอาหาร ปลูกฝังให้นักเรียนเลือกซื้อ เลือกบริโภคอาหาร และเลือกผลิตภัณฑ์อย่างถูกต้อง โดยบูรณาการสอดแทรกความรู้กับกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่ม และยังขยายผลสู่ชุมชนบริเวณโรงเรียนวัดยายร่ม โดยการเผยแพร่ความรู้ การเฝ้าระวังอาหารปลอดภัยและการทดสอบอาหาร ภายใต้ปณิธานอาหารปลอดภัยแต่แม่ของแผ่นดิน

(3) นโยบายของกิจกรรมวอล์กแรลลี่

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้นในรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้มีแหล่งข้อมูลที่ดี

หลากหลายใกล้ตัวยิ่งขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

(4) นโยบายของกิจกรรมยุวชนเพื่อนรักเพื่อน

เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ที่จะช่วยสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน ซึ่งเป็นยุวชนที่เติบโต เป็นพลเมืองดีในสังคม

(5) นโยบายของกิจกรรมงานขยายร่มสัมพันธ์

เนื่องจากโรงเรียนและชุมชนเป็นของคู่กัน ซึ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้นเมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ ก็ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และเมื่อใดชุมชนจัดกิจกรรม ทางโรงเรียนก็ควรให้ความร่วมมือหรือเข้าร่วมกิจกรรมด้วย เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

(6) นโยบายของกิจกรรมประชุมผู้ปกครอง

การใช้มาตรการในการดูแลความปลอดภัยในโรงเรียน และการเดินทางไป-กลับระหว่างโรงเรียน – บ้าน โดยขอความร่วมมือจาก สน.บางมด เทศกิจ ให้เข้ามาช่วยดูแลในจุดที่ล่อแหลม และมีการติดตั้งตู้แดงในโรงเรียนเพื่อให้มีการตรวจจุดแดงจากตำรวจ ในเวลากลางคืนอย่างเข้มงวด เพื่อความปลอดภัย แก่นักเรียนและทรัพย์สินของราชการ

(7) นโยบายของกิจกรรมการรณรงค์ใช้เลือดออกถุงลาย

โรคใช้เลือดออกเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ ดังจะเห็นได้จากรายงานผู้ป่วยของแต่ละปี ทางโรงเรียนจึงได้จัดทำโครงการตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกรุงเทพมหานคร และสำนักงานเขตชั้น เพื่อร่วมกันดำเนินการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายภายในสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นการลดการเจ็บป่วยจากใช้เลือดออกในกลุ่มเด็กนักเรียน จะส่งผลให้เด็กทุกคนมีสุขภาพ พลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาอีกด้วย

(8) นโยบายของกิจกรรมส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการวางรากฐานของการพัฒนาบุคลิกภาพ สติปัญญาของการปรับตัวของเด็ก ซึ่งปัจจัยสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูคือความรัก ความเข้าใจ การเอาใจใส่บรรยากาศ ของความรัก และการยอมรับ จะช่วยหล่อหลอมให้เด็กมี พัฒนาการ บุคลิกภาพที่สมบูรณ์ และเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดี มีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่จะ ปกป้องให้เยาวชนปลอดภัยจากสารเสพติดได้

(9) นโยบายของกิจกรรมงานลอยกระทง

เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และร่วมสืบสานประเพณีงานลอยกระทง เพื่อให้ นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญ ประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งเพื่อเป็นการสร้าง ความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน

(10) นโยบายของกิจกรรมเพื่อนใจวัยทีน

สถานการณ์ปัญหาเยาวชนในปัจจุบัน กลายเป็นประเด็นสำคัญที่มี ผลกระทบต่อครอบครัว และคนในสังคมวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็น เป็นปัญหายาเสพติด ปัญหา ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาทางเพศ รวมทั้งปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ พึงประสงค์ของตัวนักเรียนและขาดทักษะการจัดการ การ แก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ประกอบกับปัญหาที่เกิดกับเยาวชนมีรูปแบบที่ซับซ้อน และ ยากต่อการจัดการ กว่าที่พ่อแม่ ครู อาจารย์จะทราบปัญหาดังกล่าวก็ยากเกินแก้ไข หรือไม่ทันการ อีกทั้งนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นวัยที่เข้าสู่วัยรุ่น มี การเปลี่ยนแปลงทั้ง ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ มีความอยากรู้อยากลอง ถูก ชักจูงได้ง่าย

(11) นโยบายของกิจกรรมโรงเรียนสีฟ้า

เพื่อสร้างลักษณะนิสัยและปลูกจิตสำนึกที่ดีในการเป็นผู้บริโภคที่รู้จักใช้สิทธิ รู้จักเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ โดยบูรณาการสอดแทรกความรู้กับกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่ม ให้กับนักเรียน เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทยให้สามารถดำรงชีวิตได้ อย่างชาญฉลาด ภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงในปัจจุบัน

จากที่ได้กล่าวแล้วว่า “ปัจจัยหลัก” ที่มีผลต่อการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัย นั่นคือ

1. นโยบายของโรงเรียน

- ทางด้านการปกครอง
- ทางด้านอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม
- ทางด้านการสื่อสารภายในและภายนอกโรงเรียน
- ทางด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

2. การวางแผนดำเนินงาน

โดยมีรายละเอียดของแต่ละปัจจัยหลักที่มีผลต่อการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ดังนี้คือ

1) นโยบายของโรงเรียน

นโยบายมีความสำคัญต่อการบริหารงานเป็นอย่างมาก เนื่องจากนโยบายจะเป็นตัวบ่งชี้ให้บุคลากรในหน่วยงานได้ทราบแนวทางและภารกิจในการปฏิบัติงานและช่วยให้เป้าหมายในการปฏิบัติงานมีความชัดเจน นโยบายมีส่วนที่ช่วยให้ผู้บริหารใช้อำนาจในการบริหารได้อย่างถูกต้อง บุคลากรทุกฝ่ายมีความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน และที่สำคัญ คือนโยบายช่วยให้เกิดการพัฒนาการทางการบริหาร

นโยบายในการจัดการการศึกษา ที่ทางโรงเรียนได้นำมาดำเนินการบริหารโรงเรียนนั้น ทางโรงเรียนได้นำแนวทางมาจากนโยบายและแผนของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะนโยบายทางการศึกษา ดังนี้

1) เร่งดำเนินการปฏิรูปโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักการพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

2) ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้ระบบมาตรฐานตามระบบการประกันคุณภาพ

3) พัฒนาผู้เรียนให้สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

4) ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาต่อและพัฒนาวิชาชีพเบื้องต้น

5) ส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรของโรงเรียนให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ

6) นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้สอนและผู้เรียน

7) ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในด้านการบริหารและการจัดการเรียนการสอน

8) ดำเนินการให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนปลอดจากสิ่งเสพติด และมุ่งเน้นให้ องค์กร ชุมชน สถาบันต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ทั้งนี้แหล่งที่มาของการวางนโยบายของโรงเรียนวัดยายร่ม ได้มีการนำมาจาก แหล่งที่มา ดังนี้

- 1) บุคลากรของโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย
- 2) นโยบายที่กำหนดเกิดจากข้อมูลสารสนเทศ
- 3) สามารถนำไปปฏิบัติได้
- 4) ชีตศทางการทำงานได้อย่างชัดเจน
- 5) มีการกำหนดแนวทางในการปรับปรุงงาน
- 6) มีการกำหนดแนวทางในการพัฒนางาน
- 7) สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและชุมชน
- 8) ไม่ขัดแย้งกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด

ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดทำนโยบาย ดังนี้คือ

- 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
- 2) วิเคราะห์ปัญหา
- 3) วิเคราะห์สาเหตุ
- 4) วิเคราะห์ทางเลือก
- 5) กำหนดแนวทางแก้ไข

- 6) จัดทำนโยบาย
- 7) เสนอผู้บริหาร
- 8) นำนโยบายไปใช้
- 9) ประเมินผล

ทั้งนี้ นโยบายของโรงเรียนที่สำคัญสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 งานด้านต่าง ๆ ดังนี้

- งานด้านการปกครองภายในโรงเรียน

การดำเนินงานด้านการปกครองภายในโรงเรียนนั้น ได้มีการดำเนินการบริหารโดยใช้ “หลักการมีส่วนร่วม” (Participation) ในการดำเนินการเพื่อการปฏิบัติ พัฒนา และปรับปรุงการสื่อสารให้เป็น “โรงเรียนคุณภาพ” (Quality School) โดยมีการจัดรูปแบบโครงสร้างในการบริหารงานภายในโรงเรียนออกเป็น 3 ฝ่ายตามจำนวนผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน คือ

1) ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ การเงินและพัสดุ มีหน้าที่บริหารและรับผิดชอบงาน ดังนี้

- งานธุรการทั่วไป
- งานสารบรรณ
- งานการเงินและการบัญชี
- งานการพัสดุ
- งานทะเบียน สถิติ
- งานบริหารงานบุคคล
- งานกิจการนักเรียน
- งานด้านความสัมพันธ์ชุมชน
- งานอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม)
- งานสวัสดิการครูอาจารย์ ภารโรง
- งานประชาสัมพันธ์
- งานวิชาการสายชั้นอนุบาล และสายชั้น ป.1 – 3 (ช่วงชั้นที่ 1)

2) ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่บริหารและรับผิดชอบงาน ดังนี้

- งานธุรการทั่วไปของฝ่ายวิชาการ
- งานหลักสูตร

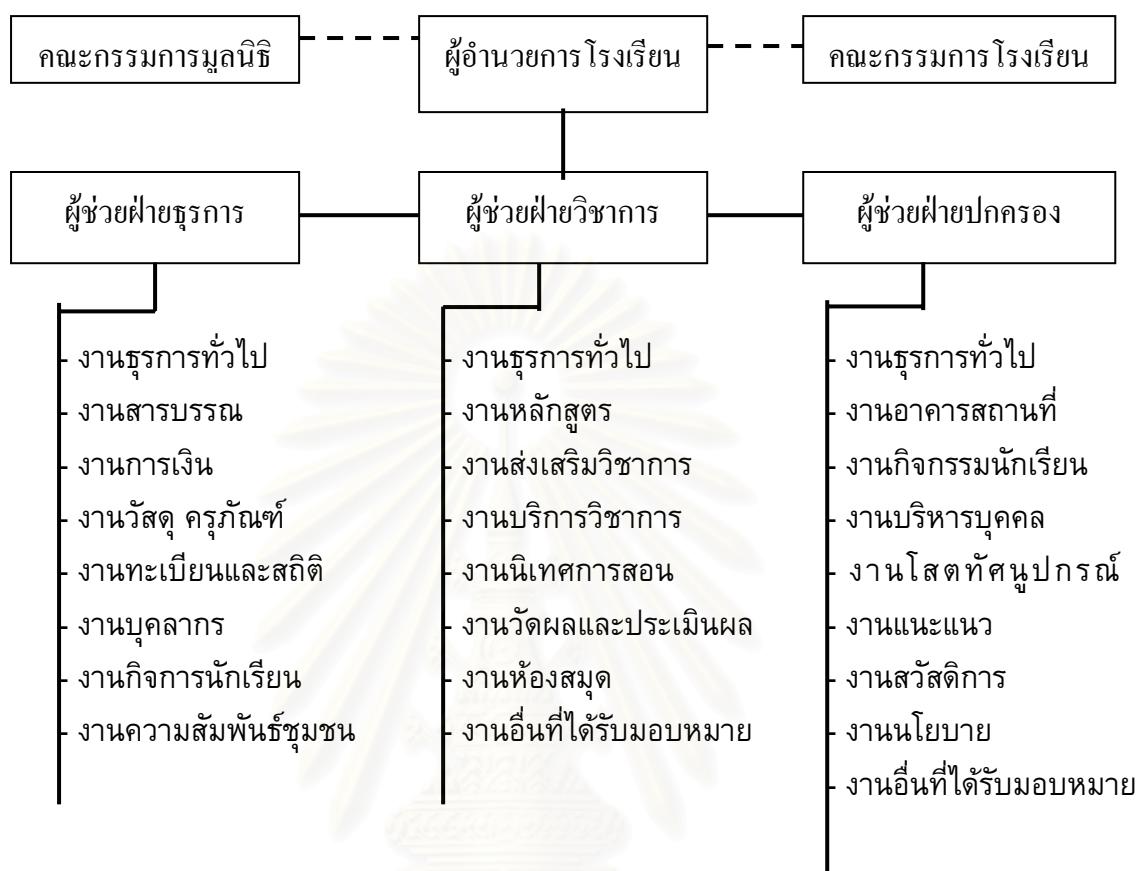
- งานกลุ่มประสบการณ์หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้
- งานจัดการเรียนการสอน
- การสอบ วัดผล ประเมินผล
- การจัดกิจกรรมทางวิชาการ
- การนิเทศการศึกษา
- งานวิจัย
- งานห้องสมุด
- งานแนะแนว
- งานวิชาการสายชั้น ป.4 – 6 (ช่วงชั้นที่ 2)

3) ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารงาน ดังนี้

- งานธุรการทั่วไปของฝ่ายปกครอง
- งานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
- งานด้านกิจการนักเรียน
- งานด้านความสัมพันธ์ชุมชน
- งานโสตทัศนศึกษา
- งานสุขภาพอนามัย
- งานสวัสดิการนักเรียน
- การจัดกิจกรรมนักเรียน
- งานวิชาการสายชั้น ม.1 – 3 (ช่วงชั้นที่ 3)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิโครงสร้างในการบริหารงานโรงเรียนวัดยายร่ม

ผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารงานปกครองตามโครงสร้างดังกล่าว ส่งผลให้การปฏิบัติงานของผู้บริหารทั้ง 3 ฝ่ายเป็นไปด้วยความชัดเจนและครอบคลุมงานทุกด้านในโรงเรียน ไม่สับสนซับซ้อนและเกิดการประสานสัมพันธ์กันอย่างดีระหว่างผู้บริหารด้วยกัน และกับผู้สอน ตลอดจนบุคคลภายนอกที่มาติดต่อกับทางโรงเรียนให้ได้รับความสะดวกรวดเร็ว ส่งผลให้การทำงานสะดวก รวดเร็ว และราบรื่น เป็นที่ชื่นชมแก่บุคคลทั่วไปและหน่วยงานอื่น

- งานด้านอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม

การรักษาสิ่งแวดล้อม สุขาภิบาลและสาธารณสุขโรค ทางโรงเรียนวัดยายร่มได้มีการดำเนินการเสริมสร้างบรรยากาศ ความร่มรื่น สวยงาม และพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วยการให้ครู เกษตร ภารโรงและนักเรียน ร่วมกันปลูกตกแต่งดูแลต้นไม้ทั้งในโรงเรียนและรั้ววัด ทำให้ทั้งวัด และโรงเรียนมีความสวยงาม สิ่งแวดล้อมเป็นธรรมชาติสะอาดสวยงามเป็นที่ชื่นชมของชุมชน

นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังได้มีการดำเนินการส่งเสริมให้ “โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน” ในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

- จัดบริเวณโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ

โดยได้มีการปรับปรุงบริเวณสวนหย่อมให้เป็นแหล่งปลูกผักปลอดสารพิษ เลี้ยงปลา สวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน และสวนผีเสื้อ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนเป็นอย่างมากจากการขอเข้าเยี่ยมชมของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกสังกัดกรุงเทพมหานคร รวมทั้งชุมชนต่าง ๆ การจัดตั้งนี้ได้รับความสนใจจากนักเรียนและชุมชน ครูผู้สอนก็จะนำนักเรียนลงมาแหล่งเรียนรู้สอนบูรณาการไปกับแหล่งเรียนรู้ที่จัดขึ้น นับว่าเป็นประโยชน์มาก ทั้งกับนักเรียน ครู และชุมชน

- การปรับปรุงพื้นที่และศาลาเป็นแหล่งเรียนรู้

ซึ่งเน้นในเรื่องของการรักการอ่าน โดยมีการติดข้อความต่าง ๆ ไว้ตามต้นไม้ และบอกชื่อต้นไม้ทุกชนิดในโรงเรียน ทำให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบ การปรับปรุงดังกล่าวนอกจากนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนจะได้รับประโยชน์แล้ว ผู้ปกครองและชุมชนยังได้รับการบริการด้วยการเข้ามาเป็นนักอ่านขณะคอยบุตรหลาน หรือคอยที่ทำกิจกรรมในวัด นับว่าเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อเอื้อประโยชน์เป็นอย่างมาก

- การจัดห้องกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

1. ห้องสมุด เป็นห้องขนาดใหญ่ มีหนังสือที่เป็นแหล่งเรียนรู้ครบสมบูรณ์ พร้อมเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์
2. ห้องสหกรณ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงของกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีขนาด 1 ห้องเรียน และมีนักเรียนดำเนินการเป็นคณะกรรมการ
3. ห้องประกันคุณภาพการศึกษา มีขนาด 1 ห้องเรียน
4. ห้องปฏิบัติการภาษาต่างประเทศ มีขนาด 1 ห้องเรียน ใช้ในการเรียนภาษาอังกฤษ เฉพาะการฟัง จำนวน 2 ห้อง
5. ห้องศิลปะ และดนตรี เป็นห้องขนาด 1 ห้องเรียน ใช้ในการสอนวิชาศิลปะ ดนตรี ไทยและดนตรีสากล
6. ห้องคอมพิวเตอร์ มีขนาด 2 ห้องเรียน ใช้สำหรับเรียนวิชาคอมพิวเตอร์
7. ห้องพลศึกษา เป็นห้องสำหรับการออกกำลังกายในร่มและเรียนภาคความรู้
8. ห้องวิทยาศาสตร์ เป็นห้องเรียนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติการทดลอง

9. ห้องพยาบาล เป็นสวัสดิการสำหรับนักเรียนที่เจ็บป่วยเล็กน้อยในโรงเรียนเป็นการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ใช้พื้นที่ขนาดครึ่งห้องเรียน
10. ห้องประชุม มีขนาด 4 ห้องเรียน มีเครื่องปรับอากาศ และมีเครื่องช่วยสอน เป็นโปรเจคเตอร์ระบบคอมพิวเตอร์ มีโปรแกรมการสอนใช้สำหรับกรณีที่ ต้องการขยายความรู้ หรือเทศกาลวันสำคัญ ใช้ประชุมนักเรียนสายชั้น มีประโยชน์มาก
11. ห้องแนะแนว จัดบริการแนะแนวแก่นักเรียน 5 บริการ ได้แก่บริการสนเทศ บริการรวบรวมข้อมูล บริการให้คำปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตามผล

จากการดำเนินการจัดแหล่งเรียนรู้ทั้งทางธรรมชาติและห้องเรียนของโรงเรียนวัดยายร่ม ได้ทำให้เกิดผลดีแก่บุคคลทั้ง 3 ฝ่ายโดยทั่วกัน คือ

1. ครู จะได้ประโยชน์ในเรื่องของการสอนด้วยการปฏิบัติจริง และการบูรณาการการสอน
2. นักเรียน ได้ประโยชน์ในเรื่องของการใช้กระบวนการคิดโดยใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นสื่อในการเรียนด้วยการปฏิบัติจริง และมีความสุขในการเรียน
3. ชุมชนและผู้ปกครอง ได้ประโยชน์ คือ มีความรู้และเข้าใจบทบาทของโรงเรียนมากขึ้นทำให้เกิดการประสานสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างบ้านกับโรงเรียน

นอกจากนี้โรงเรียนวัดยายร่มยังให้บริการด้านสถานที่แก่ชุมชน ได้ให้บริการชุมชน ด้วยการจัดงาน จัดประชุม จัดเลี้ยงตามโอกาสที่เหมาะสม และใช้เป็นลานกีฬาของชุมชน รวมทั้งมีการสร้างเสริมที่พักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการ โดยได้ปรับปรุงสนามให้เป็นที่พักผ่อนด้วยการจัดทำที่นั่งใต้ร่มไม้ และจัดทำสนามกีฬาในสนามโรงเรียน จัดบริเวณใต้ร่มไม้ และศาลาที่พักเป็นที่อ่านหนังสือซึ่งจัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดอาคารสถานที่เพื่อบริการแก่ประชาชน

- งานด้านการสื่อสารภายในและภายนอกโรงเรียน

“การประชาสัมพันธ์โรงเรียน” นับว่าเป็นการสื่อสารที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มมีกับประชาชน ชุมชน ผู้ปกครองหรือหน่วยราชการอื่น โดยได้มีการดำเนินการ ดังนี้

1) การจัดตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ ในการดำเนินการจัดตั้งดำเนินการด้วยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติงาน โดยแบ่งออกเป็นฝ่าย ดังนี้

- ฝ่ายอำนวยการ
- ฝ่ายวารสารประชาสัมพันธ์
- ฝ่ายข้อมูลสารสนเทศ
- ฝ่ายพิธีกรโรงเรียน
- ฝ่ายติดตามประเมินผล

เมื่อแต่งตั้งคณะกรรมการแล้วได้ให้ดำเนินการตามแผนประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้คณะกรรมการจัดทำแผนโครงการและปฏิทินการปฏิบัติงานเป็นระบบแล้วแจ้งให้สมาชิกในโรงเรียนร่วมรับทราบโครงการ

2) การจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ โครงการนวัตขยายรมได้มีวารสารในการประชาสัมพันธ์โรงเรียนโดยใช้ชื่อว่า “จุลสารขยายรม” เป็นเอกสารกระดาษแผ่นเดียว ขนาด เอ 4 มี 2 หน้า ภายในประกอบด้วยสาระความรู้ การเคลื่อนไหวของโรงเรียน และข่าวความก้าวหน้าของครูนักเรียน มีกำหนดออกเป็นรายเดือนแจกแก่นักเรียนเพื่อส่งถึงผู้ปกครองและเผยแพร่ทุกโรงเรียนในสำนักงานเขตการบริหารงานเช่นนี้เกิดผลดีคือเกิดการสื่อสารที่ถูกต้องระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองชุมชน และโรงเรียนใกล้เคียง

3) การประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน มีวิธีการประชาสัมพันธ์ ดังนี้

- การประชาสัมพันธ์ภายในโรงเรียน ได้ดำเนินการในส่วนภายในโรงเรียน ดังนี้

1. การจัดตั้งพิธีกรประจำวันแจ้งข่าวสารของโรงเรียนพิธีกรดังกล่าวเป็นนักเรียนแต่อยู่ภายใต้คำแนะนำ ดูแลของครู เป็นการจัดระหว่างครูกับนักเรียน
2. การติดป้ายนิเทศในโรงเรียน มีป้ายนิเทศหน้าสายชั้นทุกสายชั้น และป้ายข่าวสารของโรงเรียนครบทุกข่าวสาร เช่น ข่าวสำนักการศึกษา ข่าวจากสำนักงานเขต และข่าวทั่วไป เป็นต้น
3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารในที่ประชุมครู ลูกจ้าง ในการประชุมทุกครั้ง เพื่อให้ทุกคนในโรงเรียนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ

- การประชาสัมพันธ์ภายนอกโรงเรียน ได้มีการดำเนินการ ดังนี้

1. การใช้วารสาร ของโรงเรียนเป็นเครื่องมือสื่อสารในการประชาสัมพันธ์ สู่ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่น เช่น เมื่อมีผู้มาศึกษาดูงาน ก็จะแจกเอกสารประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงานได้รับประสบการณ์และรู้จักโรงเรียนในแง่ของการประชาสัมพันธ์ด้วยเอกสาร

2. การติดตั้งป้ายประกาศ การติดตั้งป้ายประกาศได้ติดตั้งที่รั้วของโรงเรียนเพื่อประกาศข่าวสารของโรงเรียนต่างๆ ให้ผู้ปกครอง ชุมชน รับทราบ เช่น ข่าวรับสมัครนักเรียน ข่าวมีผู้เยี่ยมชมโรงเรียน ข่าวเลือกตั้ง เป็นต้น

3. การแจ้งข้อมูลข่าวสารผ่านคณะกรรมการโรงเรียน และแจ้งข้อมูลข่าวสารผ่านการประชุมผู้ปกครอง

4. การติดตั้งไฟวิ่งเพื่อแจ้งข่าวสารให้กับครู นักเรียน และผู้ปกครองได้รับทราบข่าวอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

จากการดำเนินการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนดังกล่าวมาแล้ว ทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จในการบริหารเป็นอย่างสูง โดยรวบรวมประเมินจากสถิติที่มีประชาชนแจ้งความต้องการที่จะเข้าเรียนที่โรงเรียนเป็นจำนวนมาก และทุกครั้งที่โรงเรียนจัดกิจกรรมจะมีผู้ปกครอง บริษัทห้างร้านและชุมชนให้ความร่วมมือสนับสนุนช่วยเหลือและเข้าร่วมงานเป็นจำนวนมากเกินกว่าเป้าหมายทุกครั้ง

● งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

ในการดำเนินงานบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ถือว่ามีความเกี่ยวพันกันและเกิดประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างมาก โรงเรียนและชุมชนต่างมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ในการบริหารโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดจะต้องอาศัยความร่วมมือกับชุมชนอย่างใกล้ชิด ดังนั้นทางโรงเรียนจึงต้องดำเนินการประสานสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยได้ดำเนินการด้านต่างๆ ดังนี้

(1) การใช้ทรัพยากรในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

- การใช้ทรัพยากรในชุมชน โรงเรียนรับทรัพยากรจากชุมชน จัดเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

1) ทรัพยากรบุคคล โรงเรียนวัดยายร่ม ได้รับทรัพยากรบุคคลจากชุมชนเพื่อเป็นแรงสนับสนุนโรงเรียนทั้งด้านปัญญา กำลังทรัพย์ ตลอดจนการประสานสัมพันธ์กับชุมชน ข้อเสนอแนะ ข้อที่โรงเรียนควรปรับปรุงแก้ไขการวางแผนการทำงาน การร่วมกันปฏิบัติพัฒนาโรงเรียนจากทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ท่านเจ้าอาวาส คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน คณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่าย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเขต และสมาชิกสภาราษฎร เป็นต้น

2) ทรัพยากรที่เป็นเงิน วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ สืบเนื่องมาจากทรัพยากรบุคคลดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นผู้ดำเนินการจัดหาเงิน วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในการนำไปจัดการเรียนการสอนและพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆ กล่าวคือคณะกรรมการโรงเรียนโดยมีท่านเจ้าอาวาสวัดยายร่มเป็นประธานได้จัดหาทอดผ้าป่าการศึกษา

- การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนได้รับการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบุคคลในท้องถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) วิทยากรนำอาชีพในท้องถิ่น โรงเรียนได้เชิญวิทยากรมาฝึกอาชีพในท้องถิ่นให้กับนักเรียนด้วยการเชิญมาเป็นวิทยากรพิเศษสอนนักเรียน

2) นมัสการพระมาสอนจริยธรรมในโรงเรียนและเป็นวิทยากรสำคัญทางศาสนา และให้นักเรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในวัดจากพระ เป็นต้น

จากการดำเนินการดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าทางโรงเรียนได้ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและเป็นการสร้างความสัมพันธ์ชุมชนที่เข้มแข็ง

(2) การให้บริการชุมชน

การให้บริการกับชุมชนเป็นแนวทางอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน ข้าพเจ้าได้ดำเนินการบริหาร ดังนี้

1) การให้บริการทางวิชาการ มีการกระจายเสียงตามสายบริการ และมีหอสมุดเฉลิมพระเกียรติบริการให้ชุมชนยืมหนังสือหรือเข้าอ่านในห้องสมุดได้ตามเวลาที่โรงเรียนกำหนด คือ เช้าเวลา 7.00 น.-8.00 น. เย็นเวลา 16.00 น.-17.00 น. และมีศาลาพักผ่อนหนังสือ ข่าวสารเป็นปัจจุบันเสมอ

2) ให้บริการคำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่ชุมชน ในด้านกิจกรรมของชุมชน เช่น โครงการ อย.น้อย เพื่อความปลอดภัยด้านอาหารบริการตรวจสอบพิษจากอาหารแก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ของประเทศประจำปี 2548 โรงเรียนจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยบริการ

3) การให้บริการอาคารสถานที่ในการประชุมอบรมแก่ตัวแทนพิพิภภัณฑ์ ท้องถิ่นของเขตจอมทอง และชุมชนวัดยายร่มในการต่อต้านยาเสพติด

อย่างไรก็ตามนอกจากทางคณะผู้บริหารจะมีนโยบายที่ “ให้ความสำคัญกับชุมชน” เป็นหลักแล้ว ทางคณะครู ผู้ปกครอง และนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่มต่างก็เห็นความสำคัญและร่วมมือกันเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ไปยังชุมชน ทั้งนี้เป็นเพราะทางคณะผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่มได้มีการ “บูรณาการหลักสูตรการเรียนรู้” โดยการนำจุดแข็งของชุมชนมาบูรณาการเข้ากับวิชาทางการเรียนของนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ อย่างสอดคล้องและเหมาะสม จึงทำให้ทั้งครูและนักเรียนในแต่ละช่วงชั้นได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชนผ่านทางหลักสูตรในห้องเรียนไปในคราวเดียวกัน

ดังนั้นทั้งคณะครู นักเรียน และผู้ปกครองจึงเกิดความเข้าใจในชุมชนเป็นอย่างดี จึงนำมาซึ่งความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างกัน

2) การวางแผนดำเนินงาน

ทางโรงเรียนวัดยายร่มได้มีการดำเนินการจัดกระบวนการวางแผนของโรงเรียนโดยใช้ “หลักการมีส่วนร่วม” เป็นสำคัญ กล่าวคือ คณะครู คณะกรรมการโรงเรียน และคณะกรรมการเครือข่าย ผู้ปกครองนักเรียน ได้ร่วมกันจัดทำขึ้นนั่นเอง ซึ่งมีกระบวนการในการวางแผนนโยบายการศึกษาของโรงเรียน ดังนี้คือ

(1) การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาประจำปี

1) ทำการศึกษาวิเคราะห์นโยบายการศึกษาของโรงเรียนซึ่งเป็นแนวเดียวกันกับนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร แผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ระยะแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545 – 2549) และศึกษาวิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ศึกษามาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร และที่สำคัญ คือ ข้อมูลสารสนเทศ สภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของ

โรงเรียนทุกด้าน แล้วใช้กระบวนการ SWOT Analysis ศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนภายในโรงเรียน โอกาสและอุปสรรคภายนอกโรงเรียน

2) กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย ให้สอดคล้องกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของแผนการศึกษาของกรุงเทพมหานครและ มาตรฐานการศึกษา

3) กำหนดโครงการในแผนโดยให้บุคลากร กรรมการศึกษามีส่วนร่วมในการ กำหนด และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน

4) ร่างแผนและโครงการร่วมกัน และนำเสนอพิจารณาเพื่ออนุมัติทั้งนี้โดย มุ่งเน้นให้บังเกิดผลเชิงคุณภาพกับนักเรียน

5) ปรับปรุงแก้ไขตามมติของที่ประชุม ตรวจสอบ จัดพิมพ์ให้เป็นรูปเล่ม พร้อมที่จะนำไปปฏิบัติงานของโรงเรียน

ทั้งนี้แผนพัฒนาโรงเรียนประจำปีการศึกษา 2548 ที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มได้ ดำเนินการ ประกอบด้วย 6 แผนงาน 46 โครงการ ดังนี้คือ

1. แผนงานวิชาการ มี 12 โครงการ ดังนี้

- 1) โครงการนิเทศภายใน
- 2) โครงการโรงเรียนสีฟ้า
- 3) โครงการโรงเรียน อย.น้อย
- 4) โครงการส่งเสริมการใช้ห้องสมุด
- 5) โครงการโรงเรียนรักการอ่าน
- 6) โครงการเกษตรปลอดสารพิษ
- 7) โครงการ หนึ่งโรงเรียน หนึ่งผลิตภัณฑ์
- 8) โครงการห้องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นข้อมูล
- 9) โครงการโรงเรียนเพื่อนใจวัยทีน
- 10) โครงการส่งเสริมดนตรีสากล และเพลงลูกทุ่ง
- 11) โครงการจัดตั้งธนาคารขยะ ทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล
- 12) โครงการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

2. แผนงานพัฒนาอาคารสถานที่ มี 11โครงการ ดังนี้

- 1) โครงการสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน
- 2) โครงการศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นกล้วยไม้
- 3) โครงการสวนหมอกในโรงเรียน
- 4) โครงการปรับปรุงพื้นผิวทางเดินรอบอาคารเรียน
- 5) โครงการจัดทำห้องน้ำเด็กอนุบาล
- 6) โครงการสร้างโรงครัวสำหรับปรุงอาหารให้นักเรียน
- 7) โครงการสวนผีเสื้อ
- 8) โครงการขยายห้องสมุดโรงเรียน
- 9) โครงการปรับปรุงและซ่อมแซมหลังคาแกลนที่ชำรุด
- 10) โครงการส่งเสริมกิจกรรม 5 ส เพื่อสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้นักเรียน
- 11) โครงการเร่งรัดติดตามการของบประมาณสร้างอาคารเรียน 5 ชั้น

3. แผนงานส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน มี 8 โครงการ ดังนี้

- 1) โครงการส่งเสริมการแสดงออกของนักเรียน เช่น ทีมตลกนักเรียน การประกวดร้องเพลง การประกวดแดนเซอร์ และการประกวดวาดภาพ ฯลฯ
- 2) โครงการส่งนักเรียนเข้าประกวดลูกทุ่งราชภัฏ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในงานมหกรรมวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ
- 3) โครงการส่งเสริมกิจกรรมการแนะแนวการศึกษาต่อแก่นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
- 4) โครงการหารายได้ระหว่างเรียนของมัธยมศึกษาที่ขาดแคลน
- 5) โครงการส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนและทัศนศึกษานอกสถานที่
- 6) โครงการส่งนักเรียนเข้าร่วมงานมหกรรมดนตรีไทยของกรุงเทพมหานคร
- 7) โครงการส่งนักเรียนเข้าประกวดกองเชียร์ระดับโซน มหกรรมกีฬา กรุงเทพมหานคร
- 8) โครงการส่งนักเรียนประกวดวาดภาพยาเสพติด ระดับประถมศึกษา สำนักนายกรัฐมนตรี

4. แผนงานพัฒนาชุมชน มี 8 โครงการ ดังนี้

- 1) โครงการจัดตั้งและแต่งตั้งกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง
- 2) โครงการส่งเสริมการจัดกิจกรรมวันเด็ก วันแม่

- 3) โครงการจัดงานยาย้อมสัมพันธ์
- 4) โครงการส่งเสริมกิจกรรมชุมชน
- 5) โครงการจัดซื้อและขอรับบริจาคถาดสแตนเลส
- 6) โครงการจัดคณะครูถวายเพลพระทุกวัน ณ วัดยาย่อม
- 7) โครงการเครือข่ายส่งเสริมปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว
- 8) โครงการกิจกรรมวอล์กแรลลี่

5. แผนงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มี 5 โครงการ ดังนี้

- 1) โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมทางศาสนา
- 2) โครงการส่งเสริมการประกวดมารยาทไทย
- 3) โครงการกิจกรรมต้นไม้พูดได้ สอดแทรกคุณธรรม
- 4) โครงการจัดอบรมโรงเรียนวิถีพุทธ
- 5) โครงการโรงเรียนยุวชนเพื่อนรักเพื่อน (โรงเรียนขยายโอกาสร่วมกัน 3 โรงเรียนของ กทม. ได้แก่ โรงเรียนบางมดวิทยา โรงเรียนวัดยาย่อม และโรงเรียนวัดโพธิ์ทอง)

6. แผนพัฒนาสุขภาพอนามัยของนักเรียน มี 2 โครงการ ดังนี้

- 1) โครงการจัดกิจกรรม Sport Day ทุกวันพุธ
- 2) โครงการส่งเสริมนักเรียนที่มีภาวะโภชนาการเกินกำหนด (เด็กอ้วน) ให้ออกกำลังกาย

(2) วิธีการปฏิบัติตามแผน

- 1) จัดทำเอกสารแผนแจกจ่ายให้ครูอาจารย์ทุกคน
- 2) จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนการดำเนินการ
- 3) มอบหมายหน้าที่ให้แก่ผู้ช่วยผู้อำนวยการแต่ละฝ่าย ครู อาจารย์และคณะกรรมการรับผิดชอบในการดำเนินการ
- 4) ดำเนินการปฏิบัติตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้
- 5) กำกับติดตามนิเทศงานให้งานก้าวหน้าและดำเนินไปได้ด้วยดี พบปัญหาอุปสรรคร่วมกันแก้ไขปรับปรุง จนสามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี

(3) การติดตามตรวจสอบและประเมินผล

ได้ดำเนินการให้คณะกรรมการโครงการและผู้ที่ได้รับมอบหมายดำเนินการติดตาม ทบทวน และประเมินผลการดำเนินการทุกโครงการ เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในการประเมิน ความสำเร็จของโครงการ

(4) การปรับแผน

ในกรณีที่พบว่ามีปัญหา อุปสรรค หรืองานไม่สำเร็จตามแผนและโครงการ ได้ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ และนำไปปรับปรุงแก้ไขในช่วงต่อไป

ซึ่งจากการดำเนินงานตามนโยบายการศึกษาของโรงเรียนวัดยายร่มที่ “**เห็นการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง**” ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จอย่างสูงในการ ดำเนินการ ดังจะเห็นได้จากการที่โรงเรียนวัดยายร่ม สำนักงานเขตจอมทอง ได้รับการคัดเลือก และเสนอให้ร่วมกิจกรรมกับกรมการค้าภายในกระทรวงพาณิชย์ ให้ดำเนินการ “กิจกรรม โรงเรียนสีฟ้า” ซึ่งเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการรวมพลังร่วมกันเลือกซื้อสินค้ามีคุณภาพ

โดยโรงเรียนวัดยายร่ม สำนักงานเขตจอมทอง ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม และได้รับการ คัดเลือกเป็นตัวแทนของกรุงเทพมหานครในการประกวดโครงการ อย.น้อย ของสำนักงาน คณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งโรงเรียนวัดยายร่มได้รับรางวัลชนะเลิศ ระดับเขตของกรุงเทพมหานคร 2 ปี ซ้อน รวมทั้งได้รับรางวัลชนะเลิศระดับกรุงเทพมหานคร และรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ระดับประเทศ

นอกจากนี้ยังได้เป็นโรงเรียนต้นแบบพันธกรรมพีช ตามโครงการสวนพฤกษศาสตร์ใน โรงเรียน โครงการสวนผีเสื้อ ทำให้มีครูอาจารย์ นักศึกษา ชุมชน และผู้สนใจทั่วไป ในสังกัด กรุงเทพมหานครและต่างสังกัด เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงานมากมาย ตัวอย่างเช่น สำนักงาน เขตราชเทวี นักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะชุมชนจากสำนักงานเขตทุ่งครุ เป็นต้น

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดยายร่ม ท่านได้ให้ความเห็นว่า “**ไม่ว่า จะวางแผนหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของโรงเรียน ยึดหลักอยู่เสมอว่า โรงเรียนเป็นของ ชุมชน และทุกคนก็มีส่วนในการเป็นเจ้าของโรงเรียน ดังนั้นเราจึงต้องทำทุกอย่างให้ เจ้าของโรงเรียนเขาได้รับทราบ ได้เข้าใจ ได้เข้ามามีส่วนร่วม ได้เห็นประโยชน์ และให้ เกิดการพัฒนา เพราะที่โรงเรียนยังอยู่มาได้ ก็มาจากการช่วยเหลือของชุมชนเป็นอย่างดี ดี ชุมชนและโรงเรียนไม่เคยทอดทิ้งกัน เกื้อกูลกันในทุกเรื่อง และช่วยเหลือกันมาตลอด**

ดังนั้นไม่ว่าจะวางแผนอะไรก็ตาม การคำนึงถึงชุมชนเป็นที่ตั้งจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมากในการบริหารงานโรงเรียน”

2. ปัจจัยรอง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า “ปัจจัยรอง” ที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียน วิทยาร่วมกับชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 5 ปัจจัยที่สำคัญ นั่นคือ

1) สภาพและขนาดของชุมชน

- ความใกล้ชิดของคนในชุมชน
- ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีต และความเชื่อ

2) วิถีชีวิตของคนในชุมชน

- การประกอบอาชีพ
- การศึกษา
- สถานภาพทางสังคม

3) ผู้นำและผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชน

4) นโยบายทางด้านการศึกษาของภาครัฐที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ

5) หน่วยงานภายนอก บริษัท ห้างร้านที่สนับสนุนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้คือ

ชุมชนวิทยาร่วมเป็น “ชุมชนขนาดกลาง” มีประชากรมากพอสมควร สังคมดั้งเดิมเป็นชุมชนชาวสวน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีทั้งการปลูกผลไม้และพืชผักเป็นสินค้าจำหน่าย และมีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย มีวิถีชีวิตการเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ค่อนข้างเป็นชุมชนชนบทชานเมือง ผู้คนในชุมชนมีความนับถือกันเสมือนญาติพี่น้อง จึงมีการไปมาหาสู่ติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอ ยังมีการยึดถือจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และความเชื่อแบบดั้งเดิมของคนไทย และส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้คนในชุมชนโดยมีวิทยาร่วม และ “หลวงพ่อพุ่ม” เป็นที่สักการะและศูนย์กลางของชุมชนในการพบปะสังสรรค์กัน

ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของชุมชนเมืองมากขึ้น ชุมชนวัดยายร่มจึงมีประชากรจากที่อื่น ๆ มาอาศัยอยู่ในชุมชนวัดยายร่มด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะมาประกอบอาชีพรับจ้างและเป็นผู้ใช้แรงงานในท้องถิ่นไม่มีบ้านอาศัยของตนเองและจะเช่าบ้านอยู่เป็นการชั่วคราวเท่านั้น

ในส่วนของ “ผู้นำชุมชนท้องถิ่นวัดยายร่ม” ในทางปฏิบัติแล้วจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดยายร่ม นับตั้งแต่เจ้าอาวาส พระภิกษุ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้อาวุโสในชุมชนที่เป็นคณะกรรมการวัดยายร่ม ซึ่งจะเป็นผู้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ดูแลความสงบเรียบร้อยและอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับสาธารณูปโภคให้กับชุมชน

นอกจากนี้ในด้าน “นโยบายทางด้านการศึกษาของภาครัฐ” ที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนวัดยายร่มนั้นก็มีส่วนสำคัญเช่นกัน เช่น กิจกรรม อย.น้อย ขององค์การอาหารและยา กิจกรรมโรงเรียนสีขาวปลอดสารเสพติดและอบายมุข ของกระทรวงมหาดไทย กิจกรรมโรงเรียนสีฟ้าคุ้มครองผู้บริโภค ของกระทรวงพาณิชย์ กิจกรรมส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว ของกรมสุขภาพจิต กิจกรรมรณรงค์ใช้เลือดออกยุงลาย ของกรุงเทพมหานครร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

อย่างไรก็ตามโรงเรียนวัดยายร่มยังได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือ และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดีจากหน่วยงานภายนอก บริษัท และห้างร้านโดยรอบโรงเรียน เช่น กิจกรรมการเข้าค่ายยุวชนเพื่อนรักเพื่อน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มนักเรียนต่างโรงเรียนของโรงเรียนวัดยายร่มร่วมกับโรงเรียนวัดโพธิ์ทอง โรงเรียนบางมดวิทยา โดยได้รับความร่วมมือและสนับสนุนในด้านงบประมาณและวิทยากรจากสโมสรโรตารี สถานีตำรวจนครบาลบางมด สำนักงานเขตจอมทอง และเจ้าอาวาสวัดยายร่ม รวมทั้งการจัดงานในกิจกรรมในโอกาสพิเศษต่าง ๆ อาทิเช่น กิจกรรมวันคริสต์มาส กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ กิจกรรมวันเด็ก ก็จะได้รับความสะดวกและอำนวยความสะดวกในการจัดงานทั้งในด้านงบประมาณและสิ่งของอุปโภคบริโภคจากหน่วยงาน บริษัท ห้างร้านที่ตั้งอยู่ในบริเวณรอบชุมชนวัดยายร่ม ได้แก่ องค์การโทรศัพท์ สำนักงานประปา บริษัททงสตีตี้ ธนาคารไทยพาณิชย์ เป็นต้น

ซึ่งปัจจัยดังกล่าวข้างต้นล้วนมีความสอดคล้องกับการบริหารงานและการดำเนินงานของโรงเรียนวัดยายร่มเป็นอย่างดี

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดยายร่ม ท่านได้กล่าวว่า **“เป็นความโชคดีของโรงเรียนวัดยายร่มที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานโดยรอบเป็นอย่างดี ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทุกคนในชุมชนรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และ**

รู้สึกผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นกับวัดและโรงเรียน ทุกคนจึงเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรักและหวงแหนโรงเรียนในท้องถิ่นของตน ทำให้ทุกคนร่วมกันปกป้อง รักษา และพัฒนาโรงเรียนและวัดให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปในทุกด้าน ความศรัทธาของคนในชุมชน วัดยายรมที่มีต่อหลวงพ่อบุญ ทำให้เกิดพลังในการร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานต่าง ๆ ที่ ผ่านมาให้เป็นไปได้ด้วยดี”

ทั้งนี้จากการดำเนินการตามนโยบายด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนวัดยายรม ข้างต้น พบว่าจากแผนงานดังกล่าวทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ของโรงเรียนวัดยายรมประกอบการพิจารณาปัจจัย ทางด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนโยบายและแผนการดำเนินงานของโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาของ โรงเรียนและหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนวัดยายรม เขตจอมทอง ผลการศึกษาของนักเรียนใน แต่ละช่วงชั้นการศึกษา รายงานการประเมินผลในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน รายงานผู้ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกิจกรรมรวมทั้งข้อเสนอแนะและความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์เอกสารจากรายงานบันทึกการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชนวัดยายรมต่อการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน รายงานบันทึกประวัติทาง การศึกษาของนักเรียนโรงเรียนวัดยายรมในแต่ละปีการศึกษา รายงานการติดตามการศึกษาต่อ ของนักเรียนโรงเรียนวัดยายรม รวมทั้งรายงานรวบรวมข้อมูลด้านอื่น ๆ ของนักเรียนเก่าและ นักเรียนปัจจุบันของโรงเรียน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงข้อมูลด้านต่าง ๆ ของนักเรียนและ โรงเรียนวัดยายรมอย่างครอบคลุมและรอบด้าน ทั้งในด้านการประสบความสำเร็จของนักเรียน ในการเลื่อนชั้นเรียนและการสอบเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ การเข้าสู่การศึกษา ในระดับอุดมศึกษา การประกอบอาชีพ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนและครอบครัว จนกระทั่งมุมมอง ทักษะคติ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของนักเรียน รวมถึง ความสัมพันธ์ของนักเรียนโรงเรียนวัดยายรมกับชุมชนเขตจอมทองอีกด้วย

ดังที่กล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการดำเนินการตามนโยบายด้านความสัมพันธ์ กับชุมชนของโรงเรียนวัดยายรมทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่าง ๆ แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

(1) ผลสัมฤทธิ์ต่อนักเรียน

- นักเรียนได้รับความรู้ครบถ้วนตามหลักสูตร มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ และ เข้าใจชีวิต มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้รอบตัวเข้ากับการดำเนิน ชีวิตได้อย่างถูกต้อง

- นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเอง ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความเข้าใจปัญหาทางสังคม มีความคิดวิเคราะห์หาสาเหตุและสามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว และสังคมแวดล้อมได้อย่างมีเหตุผล
- นักเรียนมีความประพฤติดี มีการปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยของตนเอง เป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนทุกครั้งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนได้อย่างดีมีระเบียบวินัย เป็นที่ชื่นชมของบุคคลทั่วไป
- นักเรียนได้รับสวัสดิการด้านต่าง ๆ ส่งผลให้มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง ร่างกายสะอาด และจิตใจแจ่มใส เพราะได้รับการเอาใจใส่ที่เกิดจากการบริหารงานของผู้บริหาร กล่าวคือได้รับการดูแลสุขภาพจากศูนย์สาธารณสุข กรุงเทพมหานคร ได้รับอาหารกลางวันที่มีคุณภาพ ได้ดื่มนมอาหารเสริม และได้รับการเครื่องเขียนแบบเรียนครบถ้วน นอกจากนี้ยังได้รับการเอาใจใส่จากคณะกรรมการการศึกษา ท่านเจ้าอาวาสวัดยายร่ม และคณะครูร่วมกันหาทุนสนับสนุนนักเรียนที่มีความตั้งใจเรียนและความประพฤติดีอีกด้วย ดังนั้นผลที่ปรากฏต่อนักเรียนจึงได้คุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ในยุคของการปฏิรูปการศึกษา

(2) ผลสัมฤทธิ์ต่อบุคลากรอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

1) ผลที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการศึกษา คณะกรรมการเครือข่าย

- คณะกรรมการทั้ง 2 คณะมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เห็นความจำเป็นและความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของโรงเรียน พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือร่วมใจและส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนอย่างเต็มที่
- คณะกรรมการยินดีและร่วมมือในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรงเรียน ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นจริงของโรงเรียนสู่ชุมชนด้วยความเต็มใจ
- คณะกรรมการมีความภาคภูมิใจในโรงเรียนที่ตน มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียน จนโรงเรียนประสบผลสำเร็จมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของประชาชน และหน่วยราชการทั่วไป

2) ผลที่ปรากฏต่อผู้ปกครองนักเรียน

- ผู้ปกครองได้รับข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนได้ตรงความจริง และรวดเร็ว ด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง วิธีการเผยแพร่ของโรงเรียน คือ จากเอกสาร “จุลสารยาวร่วม” ป้ายประชาสัมพันธ์โรงเรียน และข้อมูลจากคณะกรรมการของโรงเรียน
- ผู้ปกครองรับรู้ และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนาการเรียนรู้อุ้ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพของบุตรหลาน และร่วมช่วยพัฒนาให้นักเรียนที่เป็นบุตรหลานของตนเป็นไปตามลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
- ผู้ปกครองมีความพึงพอใจมีความมั่นใจที่โรงเรียนสามารถพัฒนาบุตรหลานของเขาให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะด้านต่างๆ มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์แจ่มใส และมีความสุขกับการที่ได้มาโรงเรียน

3) ผลงานที่ปรากฏต่อประชาชนหรือสาธารณชน

การที่โรงเรียนจะได้รับการพัฒนาทุกด้าน อย่างสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และนโยบายของกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของกรุงเทพมหานครและของชาติ ประกอบกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียนเอง ส่งผลให้โรงเรียนได้รับผลสำเร็จอย่างสูงยิ่งทั้งต่อประชาชนและสาธารณชน ดังนี้

- ประชาชนทั่วไปมีความเชื่อมั่นในคุณภาพของโรงเรียน ยอมรับและศรัทธาโรงเรียนมีผู้นำบุตรหลานมาเข้าเรียนจำนวนมากทำให้มีนักเรียนในปริมาณที่มากจนห้องเรียนไม่เพียงพอ
- ประชาชนขอใช้สถานที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ มากมาย เช่นลานกีฬา ที่ออกกำลังกาย ที่พักผ่อนนอกเวลาราชการ
- ประชาชนได้ใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นที่บริการสาธารณสุข ประชุมสัมมนา และจัดงานมงคลสมรส
- โรงเรียนเป็นแหล่งศึกษาและดูงานจากหน่วยงานอื่นๆ อย่าง ต่อเนื่องตลอดเวลา ทั้งโรงเรียนในสังกัดและต่างสังกัดจำนวนมาก (เอกสารหมายเลข 5)
- โรงเรียนเป็นสถานที่ที่ได้รับคัดเลือกให้จัดประชุม วิจัย สัมมนาทางวิชาการ จัดอบรมครูเรื่องการเขียนหลักสูตร การปฏิรูปการศึกษา และการพัฒนางานของครูและผู้บริหารสถานศึกษา

- โรงเรียนได้รับรางวัลผลการดำเนินการยอดเยี่ยม “โครงการโรงเรียนสีฟ้า” จากกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ปีการศึกษา 2546
- โรงเรียนได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ระดับประเทศ การประกวด “โรงเรียน อย.น้อย” จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข จนปัจจุบันเป็นโรงเรียนต้นแบบ ปีการศึกษา 2547 - 2548
- โรงเรียนเป็นแกนนำ โครงการโรงเรียนเกษตรปลอดสารพิษ
- จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ไว้วางใจคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ และวิทยาลัยพลศึกษาส่งนักศึกษาฝึกสอนมาฝึกสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา
- ได้รับรางวัลพระราชทานเหรียญนุศราพฤกษ์ เป็นโรงเรียนของกรุงเทพมหานครโรงเรียนเดียวในเขตจอมทองที่ได้รับ
- โรงเรียนเป็นศูนย์ศึกษาโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- การที่โรงเรียนเป็นสถานที่ฝึกศึกษาและดูงาน ทำให้ผู้ที่เข้ามาฝึกศึกษาและดูงานได้รับความรู้ ประสบการณ์ในเรื่องต่างๆที่เข้ามาศึกษา โดยเฉพาะเรื่องของการบริหารจัดการ คุณภาพการศึกษาสู่การปฏิรูป และการพัฒนาผู้เรียนได้ชัดเจนขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษากระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) อย่างไม่เป็นทางการ (Informal) กับกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Key Informants) จำนวน 30 คน และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) ประกอบกับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study) โดยการนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 กระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

1. กลุ่มผู้ส่งสาร

- 1) ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่รับราชการและมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี

- 2) ผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดยายร่มเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารและมีความสามารถในการสื่อสารให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะสื่อสารได้เป็นอย่างดี
- 3) มีทัศนคติที่ดีทั้งต่อเรื่องที่จะสื่อสารและผู้รับสาร
- 4) กระบวนการสื่อสารที่ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนวัดยายร่มเลือกใช้คือการวางแผนโดยใช้การประชุมปรึกษาหารือกับชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนและการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร

2. สาร

สารที่โรงเรียนวัดยายร่มเลือกใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีสาระสำคัญดังนี้

- 1) มีการใช้ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน
- 2) เป็นสารในเรื่องกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เป็นข้อมูลข่าวสารที่ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนจำเป็นต้องรับทราบและติดตามเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และเป็นสารในเรื่องกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 3) ใช้วิธีการจัดสารโดยการพบปะพูดคุยกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนทั้งที่เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ มีหนังสือเชิญผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งมีการสื่อสารผ่านนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้สื่อสารของโรงเรียนอีกด้วย

3. สื่อ

ผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดยายร่มเลือกใช้สื่อที่สำคัญ ๆ ในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีดังนี้

- 1) แผ่นพับ เช่น โครงการโรงเรียนสีฟ้า กิจกรรม อย.น้อย เป็นต้น
- 2) จุลสาร เช่น จุลสารยายรมสัมพันธ์ จุลสารพฤษภาคมสตรีในโรงเรียน
- 3) หนังสือถึงผู้ปกครอง เช่น หนังสือเชิญเข้าร่วมทอดผ้าป่าขะยะรีไซเคิล หนังสือเชิญเข้าร่วมกิจกรรมวันเด็ก เป็นต้น
- 4) ป้ายประชาสัมพันธ์ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เรื่องสิทธิผู้บริโภค ป้ายประชาสัมพันธ์การเลือกซื้ออาหารปลอดภัย เป็นต้น
- 5) การเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในชุมชน เช่น กิจกรรม อย.น้อย กิจกรรมส่งเสริมการเลือกตั้ง ส.ส. ส.ว. ส.ก. ส.ข. เป็นต้น
- 6) การประชุมผู้ปกครองและคณะกรรมการโรงเรียน เช่น การเชิญเข้าร่วมประชุมวันเปิดภาคเรียน และการเชิญเข้าร่วมประชุมเครือข่ายผู้ปกครอง
- 7) การเยี่ยมบ้านนักเรียนของคณะครู ในทุกระดับชั้นและทุกภาคเรียน
- 8) กิจกรรมที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยตรง เช่น กิจกรรม Walk Rally เดินทางพบแหล่งเรียนรู้ในชุมชน กิจกรรมยายรมสัมพันธ์ เป็นต้น
- 9) ป้ายผ้า และคัทเอาน์ ที่ใช้ในทุก ๆ กิจกรรมของโรงเรียนวัดยายรม เพื่อให้เป็นที่สังเกตเห็นได้ง่ายของชาวบ้านในชุมชนและประชาชนทั่วไป
- 10) เว็บไซต์ นั่นคือ www.watyairomschool.net ซึ่งจัดทำขึ้นโดยคณะครูของโรงเรียนวัดยายรม เพื่ออัปเดตข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของโรงเรียนได้อย่างรวดเร็ว ทันใจ และถือเป็นช่องทางหลักในการติดต่อสื่อสารกับนักเรียนเก่าที่สำเร็จการศึกษาออกไปแล้ว

4. กลุ่มผู้รับสาร

- 1) ทักษะและความสามารถในการสื่อสารในกลุ่มผู้รับสารของโรงเรียนวัดยายรม มีความหลากหลายและแตกต่างกัน

- 2) ระดับการศึกษาในกลุ่มผู้บริหารของโรงเรียนวัดยายร่ม มีระดับการศึกษา ตั้งแต่การศึกษาชั้นพื้นฐาน (ป.6) จนถึงระดับปริญญาตรี
- 3) ลักษณะการประกอบอาชีพ มีตั้งแต่เป็นเกษตรกร (ชาวสวน) ลูกจ้าง พ่อค้า แม่ค้า และธุรกิจส่วนตัว
- 4) คณะกรรมการโรงเรียน ตัวแทนชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน และพระสงฆ์ ในชุมชนวัดยายร่มมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน และให้ความร่วมมือกับ กิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี

5. ผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร

ในการสร้างกระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน แสดงให้เห็น ว่ามีทิศทางและแนวโน้มดังนี้

- 1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังจากการสื่อสาร เป็นไปในทางที่ดีเพิ่มขึ้น โดยเห็นได้จากการที่ผู้คนในชุมชนต่างมีความคิดเห็นสอดคล้อง และเป็นไปในแนวทางเดียวกันว่าควรที่จะทำให้โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน และยินดีที่จะให้ความร่วมมือกับทุกกิจกรรม ของโรงเรียนเป็นอย่างมาก
- 2) โรงเรียนกับชุมชนมีความใกล้ชิดผูกพันกัน และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จนเกิดความภาคภูมิใจในโรงเรียนและชุมชนของตน
- 3) ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนให้ความร่วมมือที่ดีกับโรงเรียน ในทุกด้านที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการให้ความรู้ ทั้งทางด้านวิชาการและงานอาชีพ
- 4) ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนต่างก็มีความเต็มใจและยินดีที่จะเข้าร่วม กิจกรรมของโรงเรียน เช่น การเข้าร่วมเป็นวิทยากรและคณะกรรมการ ดำเนินงาน การให้ความอุดหนุนทางการเงิน และเข้าร่วมกิจกรรมของ โรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ตอนที่ 2 ปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

1. ทิศทางการสื่อสาร

โรงเรียนวัดยายร่มใช้รูปแบบการสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบ ดังนี้คือ

1) การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication)

โดยผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน คำสั่งต่าง ๆ ในการประชุมคณะครูหรือผู้ปกครองนักเรียนและตัวแทนชุมชนผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมตามที่เหมาะสม

2) การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication)

โดยใช้การประชุมปรึกษาหารือ ระดมพลังสมองร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนเพื่อหาแนวทาง หรือ ข้อยุติในการกำหนดแนวทางหรือขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และสร้างความเข้าใจให้ชัดเจน

2. ลักษณะความเป็นทางการ

โรงเรียนวัดยายร่มใช้รูปแบบการสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบ ดังนี้คือ

1) การสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication)

โดยใช้การสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ประกาศแจ้ง หนังสือถึงผู้ปกครอง แผ่นพับ จุลสาร เป็นต้น

2) การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication)

ซึ่งใช้การพูดคุยของผู้บริหารโรงเรียนหรือคณะครูกับผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชน ในโอกาสที่มีการพบปะ พูดคุยสนทนากันตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน โดยไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า

3. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร

โรงเรียนวัดยายร่มใช้รูปแบบการสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบ ดังนี้คือ

1) การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำหรือแบบวจนะ (Verbal Communication)

เป็นการสื่อสารใช้คำพูด การสนทนา การสัมภาษณ์ การประชุม และการเขียนเป็นรายงาน การประกาศข่าวสาร แผ่นพับ จุลสาร เป็นต้น

2) การสื่อสารแบบไม่ใช้ถ้อยคำหรือแบบอวจนะ(Nonverbal Communication)

การใช้อากัปกริยาต่าง ๆ ประกอบการพูดคุย สนทนา ซึ่งเป็นการแสดงออกทางท่าทาง สีหน้า แววตา และการเคลื่อนไหวของร่างกายควบคู่กันไป

4. ทิศทางการไหลของข่าวสาร

โรงเรียนวัดยายร่มใช้รูปแบบการสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบ ดังนี้คือ

1) การสื่อสารตามแนวตั้ง (Vertical Communication)

โรงเรียนจะใช้การประกาศหรือทำเป็นหนังสือแจ้งให้ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนรับทราบถึงผลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ผ่านมา ถ้าต้องการให้ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนรับทราบเพียงอย่างเดียว

2) การสื่อสารตามแนวนอนหรือแนวราบ (Horizontal Communication)

ในกรณีที่โรงเรียนต้องการติดต่อสื่อสารเพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียนกับชุมชนมีการปรึกษาหารือกัน ก็จะใช้การประชุมเพื่อปรึกษาหารือ และระดมพลังสมองร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูกับชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน

นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนวัดยายร่มมีขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้คือ

1) ก่อนการดำเนินงาน

ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนวัดยายร่มจะมีการตั้งเป้าหมายในการจัดกิจกรรม โดยการประชุมชี้แจงปรึกษาหารือร่วมกันจากผู้บริหารและคณะครูของโรงเรียนกับชุมชน คณะกรรมการตัวแทนเครือข่าย และคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อหาแนวทางกำหนดวันที่ สถานที่ขั้นตอน วัตถุประสงค์ และรายละเอียดของกิจกรรมที่จะจัดล่วงหน้าก่อนทุกครั้ง

2) ระหว่างการดำเนินงาน

ผู้ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมจะร่วมกันดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอน วัตถุประสงค์และรายละเอียดของกิจกรรมนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีอย่างเต็มประสิทธิภาพ

3) หลังการดำเนินกิจกรรม

โรงเรียนกับชุมชนจะประเมินผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยใช้วิธีการประเมินในหลายวิธีทั้งในด้านปริมาณและด้านคุณภาพของกิจกรรม

ตอนที่ 3 ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

(3.1) ปัจจัยหลัก

ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนได้แก่

1) นโยบายของโรงเรียน

- ทางด้านการปกครอง
- ทางด้านอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม
- ทางด้านการสื่อสารภายในและภายนอกโรงเรียน
- ทางด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

2) การวางแผนดำเนินงาน

โดยผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนวัดยายร่มสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนได้ โดยการ “ร่วมกันจัดการศึกษา” ซึ่งได้แก่ การเชิญบุคลากรที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ มาให้ความรู้แก่นักเรียนและชุมชน เช่น การหลีกเลี่ยงและป้องกันตัวจากยาเสพติด การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย และป้องกันตนเองจากโรคไข้เลือดออก การป้องกันตนเองจากอุบัติเหตุจากธรรมชาติ การให้ความรู้เรื่องการรักษาสิทธิของผู้บริโภค การบริโภคอาหารปลอดภัยจากสารปนเปื้อน เป็นต้น การเชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนในโอกาสต่าง ๆ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้สถานศึกษาดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น การจัดงานต่างๆ ของชุมชนและผู้ปกครอง การให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียน และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามาใช้ลานกีฬาของโรงเรียนเพื่อเป็นสถานที่ออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจ

ทั้งนี้ผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดยายร่มได้มี “การประชาสัมพันธ์” เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและจัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และบริจาคเงินเพื่อจัดหาสื่อประกอบการเรียนการสอนและประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียน

นอกจากนี้ผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดยายร่มยังได้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยโรงเรียนมีหนังสือและเอกสารประชาสัมพันธ์ถึงผู้ปกครองและชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและมีการจัดประชุมชุมชนและผู้ปกครองทุกระดับชั้นและทุกภาคเรียน

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าจากปัจจัยหลักที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ทั้ง 5 ประการข้างต้น ล้วนเกิดจากการที่ผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่มเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษาให้ทันสมัย โดยพัฒนาบุคลากรและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีการเข้าร่วมประชุมทางวิชาการและเป็นกรรมการ

ร่างมาตรฐานของโรงเรียน สามารถใช้ข้อมูลสารสนเทศมากำหนดเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาและจัดการศึกษาของโรงเรียน เปิดโอกาสให้คณะครูและชุมชนได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมและโครงการของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องและทั่วถึงทั้งในด้านการจัดการศึกษาและการพัฒนางานในด้านต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นวิทยากรแกนนำในการให้การอบรมบุคลากรของกรุงเทพมหานครและเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำทางวิชาการและการบริหารจัดการต่างๆ ตลอดจนผลงานทางวิชาการและการบริหารเป็นที่ยอมรับทั้งจากบุคคลในสถานศึกษาและบุคคลภายนอก

(3.2) ปัจจัยรอง

ปัจจัยรองที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ดังนี้คือ

- 1) **สภาพและขนาดของชุมชน**
 - ความใกล้ชิดของคนในชุมชน
 - ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีต และความเชื่อ
- 2) **วิถีชีวิตของคนในชุมชน**
 - การประกอบอาชีพ
 - การศึกษา
 - สถานภาพทางสังคม
- 3) **ผู้นำและผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชน**
- 4) **นโยบายทางด้านการศึกษาของภาครัฐที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ**
- 5) **หน่วยงานภายนอก บริษัท ห้างร้านที่สนับสนุนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน**

โดยชุมชนวัดยายร่ม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานครถือเป็น “ชุมชนดั้งเดิม” ที่ยังมีการยึดถือจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมและความเชื่อแบบดั้งเดิมของคนไทยอยู่ ชาวบ้านทั่วไปในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง และส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้คนในชุมชน โดยมี “วัดยายร่ม” และ “หลวงพ่อ

พุ่ม” เป็นที่สักการบูชา ยึดเหนี่ยวจิตใจ ศูนย์รวมจิตใจ รวมทั้งยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการพบปะสังสรรค์กัน ดังนั้นผู้คนในชุมชนจึงมีความสนิทสนมกันมาก มีความนับถือกันเสมือนญาติพี่น้อง มีการไปมาหาสู่ ติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนวัดยายร่ม เขตจอมทองจึงเป็นชุมชนที่มีความเหนียวแน่นในการเกาะกลุ่มทางสังคม จนทำให้การติดต่อสื่อสารของข้อมูลข่าวสารสามารถทำได้ง่ายและรวดเร็ว

จากการที่ชุมชนวัดยายร่ม เขตจอมทองเป็นชุมชนที่มี “ขนาดปานกลาง” ทำให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่นตามลำดับชั้นสายการบังคับบัญชา นั่นคือ ผู้ใหญ่บ้าน กำหนดผู้อำนวยการเขต ปลัดกรุงเทพมหานคร และผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ตามลำดับ ในส่วนของกลุ่มผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชนนั้น ได้แก่ ผู้นำชุมชน คือผู้ใหญ่บ้านและกำนัน เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดยายร่ม รวมไปถึงสมาชิกสภาเขต (ส.ข.) และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (ส.ก.)

นอกจากนี้ในด้านระดับการศึกษาของผู้คนในชุมชน มีระดับการศึกษาตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐาน (ป.6) จนถึงระดับปริญญาตรี ในด้านการประกอบอาชีพของผู้คนในชุมชน จึงมีตั้งแต่เป็นเกษตรกร (ชาวสวน) ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ และประกอบธุรกิจส่วนตัว

อย่างไรก็ตามนโยบายทางด้านการศึกษาของภาครัฐที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนวัดยายร่มก็มีส่วนสำคัญเช่นเดียวกัน เช่น กระทรวงมหาดไทย กรมสุขภาพจิต กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานเขต และกรุงเทพมหานคร เป็นต้น ทั้งนี้ยังมีหน่วยงานภายนอก บริษัท ห้างร้านที่สนับสนุนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่มอีกมากมาย เช่น โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง โรงเรียนบางมดวิทยา สโมสรโรตารี สถานีตำรวจนครบาลบางมด เจ้าอาวาสและพระวัดต่าง ๆ ในพื้นที่เขตจอมทอง องค์การโทรศัพท์ สำนักงานประปา บริษัททองสถิติย์ และธนาคารไทยพาณิชย์ เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีประเด็นต่าง ๆ ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ตามลำดับ คือ กระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน รวมทั้งปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ดังนี้คือ

(1) กระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

ในประเด็นกระบวนการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนของโรงเรียนวัดยายรมนั้น ได้มีการนำหลัก S M C R E มายึดเป็นกรอบและแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ

- ผู้ส่งสาร (Sender)

โดยในส่วนของผู้ส่งสาร หรือ Sender นั้น ได้แก่ ผู้บริหาร ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนวัดยายร่มที่ได้รับราชการและมีประสบการณ์ในการทำงานทางด้านอาชีพครูมากกว่า 10 ปี ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่มีทักษะและความชำนาญทางการให้การศึกษารวมทั้งการสื่อสารให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้กลุ่มผู้ส่งสารของโรงเรียนวัดยายร่มต่างมีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องที่จะทำการสื่อสาร และต่อผู้รับสารที่ตนจำเป็นต้องทำการสื่อสารด้วย

- สาร (Message)

ในส่วนของสาร หรือ Message นั้นทางโรงเรียนวัดยายร่มได้ใช้สารที่เข้าถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยมุ่งเน้นสารที่สอดคล้องกับความต้องการ ความคิดเห็น และทัศนคติของผู้รับสารเป็นหลัก สารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สารที่ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนจำเป็นต้องรับทราบและ

ติดตามเกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน สารที่เป็นวัจนะ ภาษาอย่างเป็นทางการและเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ การออกหนังสือเวียนหรือจดหมายเชิญ ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนเข้าร่วมประชุม รวมทั้งสารแบบที่เป็นทางการและแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น การจัดการประชุม อย่างเป็นทางการ ที่มีการนัดหมายวัน เวลา และวาระ การประชุมไว้ให้ทราบ ล่วงหน้าอย่างชัดเจน และการพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งไม่มีการนัดหมายล่วงหน้าใด ๆ ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับผู้ปกครองและชุมชน นอกจากนี้ยังใช้สารที่เป็นทั้งวัจนะภาษาและอวัจนะภาษาของครูประจำชั้นในช่วงเวลากิจกรรมโฮมรูมทุกเช้า ก่อนเข้าเรียน โดยการสื่อสารผ่าน “นักเรียน” เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ส่งสารต่อไปยังชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทางโรงเรียนวัดยายร่มได้มีการเลือกใช้สารที่หลากหลายและเหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างดี เพื่อให้เข้าถึงความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของโรงเรียน ซึ่งจากการใช้สารในลักษณะดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตรงตามวัตถุประสงค์ของทางโรงเรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้นจะเห็นได้จากการที่ผู้ส่งสารได้ใช้ “วิธีการสร้างสารอย่างหลากหลาย” โดยผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ที่เหมาะสม ทั้งสารที่เป็นการเข้าร่วมและฝึกปฏิบัติผ่านสื่อกิจกรรม สารที่เป็นตัวหนังสือผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ และสารที่เป็นคำบอกเล่าผ่านสื่อบุคคล ซึ่งนับเป็นการผสมผสานวิธีการสร้างสารที่หลากหลายและเหมาะสมให้เข้ากันได้ได้อย่างสอดคล้องและลงตัว จนนำมาซึ่งการประสบความสำเร็จในการสื่อสารจากผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนวัดยายร่มไปยังผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดี

- สื่อ (Channel)

สำหรับสื่อ หรือ Channel ที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มเลือกใช้ในการส่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไปยังกลุ่มผู้รับสารนั้นมีอย่างหลากหลาย ทั้ง “สื่อสิ่งพิมพ์” อาทิ แผ่นพับประกอบกิจกรรมต่าง ๆ จุลสารภายในโรงเรียน หรือจุลสารยายร่มสัมพันธ์ จดหมายเชิญหรือหนังสือถึงผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน “สื่อกิจกรรม” อาทิ การประชุมตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียนและแกนนำชุมชน การเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การเยี่ยมเยียนบ้านนักเรียนของคณะครู หรือกิจกรรมที่ให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมโดยตรง “สื่อบุคคล” อย่างการบอกเล่าจากปากต่อปากของนักเรียน ผู้ปกครอง คณะครู และชุมชน รวมทั้ง “สื่ออื่น ๆ” อาทิ เวบไซต์ ป้ายผ้า คัทเอาน์ ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่า “การประชุมผู้ปกครองและเครือข่าย” และ “การมีหนังสือถึงผู้ปกครอง” โดยใช้นักเรียนเป็นสื่อกลางในการ

สื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น เป็นสื่อที่โรงเรียนวัดยายร่มนิยมและใช้บ่อยที่สุด และมีอิทธิพลในการสื่อสารมากที่สุดที่โรงเรียนใช้ในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่สอดคล้องกับความนิยมและพอใจของชุมชนมากที่สุด มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนมากที่สุดด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการใช้สื่อที่หลากหลายช่องทางของโรงเรียนวัดยายร่มนำมาซึ่งการเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารอย่างครอบคลุม ชัดเจนและเฉพาะเจาะจง ตรงตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของผู้ส่งสารเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามพบว่า “สื่อ” ที่โรงเรียนวัดยายร่มใช้ในการสื่อสารกับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

- สื่อสิ่งพิมพ์

โรงเรียนวัดยายร่มคัดสรรเลือกใช้สื่อสิ่งพิมพ์ที่หลากหลายรูปแบบในการสื่อสารกับชุมชน ซึ่งมีทั้งแผ่นพับ จุลสาร และหนังสือถึงผู้ปกครอง สามารถทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว ชุมชนและผู้ปกครองได้รับความสะดวกในการรับทราบข่าวสารข้อมูลจากโรงเรียนและสามารถส่งข้อมูลข่าวสารย้อนกลับมายังโรงเรียนได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว เช่นเดียวกัน ทั้งนี้สื่อสิ่งพิมพ์ที่โรงเรียนวัดยายร่มนิยมใช้บ่อยที่สุดและมีอิทธิพลในการสื่อสารมากที่สุด คือ การมีหนังสือถึงผู้ปกครอง ซึ่งเป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการสื่อสารมากที่สุดชนิดหนึ่งด้วย

- สื่อบุคคล

โรงเรียนวัดยายร่มมีการใช้สื่อบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นับตั้งแต่ผู้บริหาร คณะครู นักการภารโรง รวมถึงนักเรียน และผู้ปกครอง ซึ่งทำให้เป็นการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นของคนทุกคนที่เกี่ยวข้อง สามารถมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จึงทำให้การสื่อสารสามารถขยายวงกว้างระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและผู้ปกครองได้เป็นอย่างดีอีกวิธีการหนึ่งนอกเหนือไปจากการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งนี้สื่อบุคคลที่โรงเรียนวัดยายร่มนิยมใช้บ่อยที่สุดและมีอิทธิพลในการสื่อสารมากที่สุด คือ การให้นักเรียนเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

- สื่อกิจกรรม

โรงเรียนวัดยายร่มสามารถสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้สื่อกิจกรรมได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีตั้งแต่การประชุมผู้ปกครองและคณะกรรมการโรงเรียน การเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในชุมชน การเยี่ยมบ้านนักเรียนของคณะครู รวมทั้งกิจกรรมที่ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้โดยตรง เช่น กิจกรรม Walk Rally เดินทางพบแหล่งเรียนรู้ในชุมชน กิจกรรมยายร่มสัมพันธ์ กิจกรรม อย.น้อย กิจกรรมโรงเรียนสีฟ้า เป็นต้น ทำให้การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความใกล้ชิดแนบแน่นกันมากขึ้น ทั้งนี้สื่อกิจกรรมที่โรงเรียนวัดยายร่มนิยมใช้บ่อยที่สุดและมีอิทธิพลในการสื่อสารมากที่สุด คือ การประชุมผู้ปกครองและเครือข่าย

- สื่ออื่น ๆ

โรงเรียนวัดยายร่มเลือกใช้สื่ออื่น ๆ ที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายรวมทั้งตรงตามวัตถุประสงค์ทางการสื่อสารในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ ป้ายผ้า คัทเอาน์ และป้ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นสื่อภายในโรงเรียนที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มได้ผลิตขึ้นเอง ซึ่งเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสรรค์โดยคณะครู นักเรียน และบุคลากรต่าง ๆ ภายในโรงเรียนวัดยายร่ม เพื่อการเผยแพร่ข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม อันได้แก่ เว็บไซต์ ซึ่งเป็นช่องทางหลักในการติดต่อสื่อสารกับนักเรียนเก่าของโรงเรียน ป้ายผ้า ถือเป็นสื่อหลักที่ชาวบ้านในชุมชนนั้นจะสามารถสังเกตเห็นได้ง่าย คัทเอาน์ และป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นช่องทางที่จะเผยแพร่ข่าวสารไปยังชาวบ้านในชุมชน หน่วยงานราชการ พันธมิตร รวมทั้งประชาชนทั่วไป ที่จะสามารถสังเกตเห็นได้ตามสถานที่ชุมชนต่าง ๆ เช่น สำนักงานเขต บัมพ์น้ำมัน ตลาด ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า โรงพยาบาล ร้านอาหาร สำนักงานประปา สถานีตำรวจ เป็นต้น

● ผู้รับสาร (Receiver)

ในส่วนของผู้รับสาร หรือ Receiver นั้นต่างมีความแตกต่างและหลากหลายเป็นอย่างมากทางด้านระดับการศึกษา ที่มีตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จนถึงระดับปริญญาตรี ทางด้านการประกอบอาชีพ ที่มีตั้งแต่อาชีพรับจ้าง เกษตรกร ชาวสวน ลูกจ้าง ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว และข้าราชการ แต่ทั้งนี้ในด้านทัศนคติที่ผู้รับสารมีต่อโรงเรียนวัดยายร่มกลับมีความสอดคล้องกัน นั่นคือ ทุกคนต่างมีทัศนคติและความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียนวัดยายร่ม ทั้งในส่วนของทีมผู้บริหารและคณะครูของโรงเรียน ดังนั้นจึงทำให้คณะกรรมการโรงเรียน แกนนำชุมชน ตัวแทนเครือข่าย

ผู้ปกครองนักเรียน พระสงฆ์ในชุมชนวัดยายร่มต่างให้ความร่วมมือเป็นการอย่างดีในการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้น ทั้งยังยินดีที่จะมีส่วนร่วมสำคัญในการระดมสมองแก้ไขปัญหา วางแผนการดำเนินกิจกรรม และกำหนดนโยบายการศึกษาให้สอดคล้องกับชุมชนให้แก่โรงเรียนวัดยายร่มอีกด้วย

- ผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร (Communication Effect)

และสุดท้ายคือผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร หรือ Communication Effect ซึ่งจากการศึกษากระบวนการการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เขตจอมทองแล้วนั้นพบว่าผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนี้คือ ได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางบวกโดยเห็นได้จากการที่ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้จัดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยทุกคนต่างเต็มใจและยินดีที่จะเข้าร่วมและมีการบอกต่อไปยังเพื่อนในกลุ่มของตนให้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียนอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าจากการสื่อสารในลักษณะดังกล่าวทำให้โรงเรียนกับชุมชนมีความใกล้ชิดผูกพันกันมากขึ้น มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจนทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยความราบรื่น ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนต่างให้ความร่วมมือร่วมใจกับโรงเรียน เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จนสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับชุมชนได้เป็นอย่างมาก

ซึ่งทำให้เกิด “ความภาคภูมิใจ” ในโรงเรียนประจำชุมชนของตนจนทำให้เกิด “ความรู้สึกเป็นเจ้าของ” และ “ความรู้สึกร่วม” ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างมาก และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวขึ้น ชุมชนก็จะเกิดการบอกต่อจนทำให้โรงเรียนวัดยายร่มเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปอย่างกว้างขวาง จนนำมาซึ่งการช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล การส่งเสริมทางด้านนโยบาย คุณภาพการศึกษา การเข้าร่วมเป็นวิทยากร การให้การอุดหนุนทางการเงิน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วัสดุอุปกรณ์ทางการเรียน ทางด้านกีฬา เครื่องดนตรี และทักษะด้านอื่น ๆ ของนักเรียน ทางด้านอาคารสถานที่ การยอมรับ ความมีชื่อเสียง รวมทั้งการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนอย่างครบถ้วน

(2) ปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

ในประเด็นปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนนั้น ได้มีการศึกษาปัจจัยการสื่อสารในหลายลักษณะที่เกี่ยวข้องโดยสามารถสรุปได้คือ

• ทิศทางการสื่อสาร

โดยพบว่าโรงเรียนวัดยายร่มมีการสื่อสารทั้งในแบบทางเดียวและแบบสองทาง นั่นคือใน “การสื่อสารแบบทางเดียว” นั้น ทางผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย แผนงาน คำสั่งต่าง ๆ โดยจะมีการจัดการประชุมร่วมกันระหว่างคณะครู ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อเผยแพร่แผนการดำเนินการนั้น พร้อมทั้งส่งการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายนำแผนงานนั้นไปปฏิบัติ ประกอบกับมีการใช้ “การสื่อสารแบบสองทาง” ในการประชุมปรึกษาหารือ ระดมสมอง แสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา หาข้อยุติ กำหนดแนวทาง หรือขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการร่วมกัน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และเพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน

• ลักษณะความเป็นทางการ

โดยโรงเรียนวัดยายร่มได้มีการใช้การสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบ คือ “การสื่อสารแบบเป็นทางการ” โดยเป็นการใช้การสื่อสารแบบเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การประกาศแจ้งข่าว จดหมายเชิญ หนังสือเวียน แผ่นพับ จุลสาร และใช้ “การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ” ซึ่งได้แก่การพบปะพูดคุยระหว่างผู้บริหาร คณะครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนชุมชน พระสงฆ์ ฯลฯ ซึ่งเป็นการพบปะพูดคุยกันตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนแล้วแต่โอกาสและความเหมาะสม โดยไม่มีการนัดหมายหรือวางแผนกันล่วงหน้า

• สัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร

โดยโรงเรียนวัดยายร่มได้ใช้การสื่อสารทั้งในแบบวัจนภาษา และแบบอวัจนภาษาในการสื่อสารไปยังกลุ่มผู้รับสาร ซึ่งมีทั้งการสื่อสารด้วยการใช้คำพูด การสนทนา การสัมภาษณ์ การประชุม การเขียนรายงาน การประกาศข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ หรือจะเป็นการใช้ท่ากิริยา

ต่าง ๆ ประกอบการสนทนา ทั้งทางด้านสีหน้า แววตา การเคลื่อนไหวของร่างกายประกอบควบคู่ไปกับการสื่อสารแบบวัจนภาษา ซึ่งทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามพบว่าทางโรงเรียนวัดยายร่มได้มีการแฝงความหมายโดยนัยไว้ในทุก ๆ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งสัญลักษณ์ที่เป็นแบบวัจนภาษา และแบบอวัจนภาษา โดยมีความมุ่งหมายที่จะนำไปสู่ “การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน” และเพื่อเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั่นเอง ดังจะเห็นได้จากการแฝงความหมายโดยนัยของ “การสร้างการมีส่วนร่วม” ไว้ในกิจกรรมการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่ม ดังต่อไปนี้

1. การเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการโรงเรียนจากตัวแทนชุมชนกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบายร่วมกับคณะผู้บริหารโรงเรียน
2. การกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นเข้าไว้ในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนในแต่ละช่วงชั้นการศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนมีความผูกพันกับชุมชน และเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ปลูกฝังความรู้ในเชิง “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ให้กับนักเรียน
3. การเปิดโอกาสให้ตัวแทนชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น หัตถกรรม เกษตรกรรม ประติมากรรม ฯลฯ เข้ามาเป็นวิทยากรหรืออาจารย์พิเศษ เสริมสร้างความรู้เพิ่มเติมให้แก่นักเรียนในแต่ละช่วงชั้น
4. การให้ความสำคัญกับชุมชนโดยการใช้สถานที่ต่าง ๆ ภายในชุมชนเพื่อการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เช่น กิจกรรมวอล์กแรลลี่ในโรงเรียนและสวนเกษตรเขตจอมทอง เพื่อเดินทางพบแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การจัดกิจกรรมเข้าค่ายในวัดยายร่ม เป็นต้น
5. การมุ่งขยายผลกิจกรรม อย. น้อย สู่ชุมชนเป็นหลัก
6. การจัดการประชุมผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอตลอดปีการศึกษา เพื่อเป็นการแจ้งข่าวสารและขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม
7. การจับมือร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อปลูกต้นไม้มงคลในโอกาสที่สำคัญต่าง ๆ เป็นต้น

● ทิศทางการไหลของข่าวสาร

โดยพบว่าโรงเรียนวัดยายร่มใช้ทั้งการสื่อสารตามแนวดิ่งและแนวราบเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่ผู้บริหาร คือ มีการใช้ประกาศหรือทำเป็นหนังสือแจ้งให้ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนได้รับทราบถึงผลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ผ่านมา หรือการสั่งการให้ชุมชนหรือผู้ปกครองนักเรียนปฏิบัติตามนโยบายต่าง ๆ ของทางโรงเรียน โดยมุ่งหวังให้ผู้รับสารรับทราบข้อมูลข่าวสารนั้นเพียงอย่างเดียว แล้วนำไปปฏิบัติตามซึ่งถือเป็น “การสื่อสารตามแนวดิ่งจากบนลงล่าง” แต่ในกรณีที่โรงเรียนต้องการติดต่อสื่อสารเพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียนกับชุมชนได้มีโอกาสปรึกษาหารือกัน ก็จะมีการจัดการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกัน ระหว่างผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองต่อกันในเรื่องต่าง ๆ และทางผู้บริหารโรงเรียนก็ได้นำความคิดเห็นเหล่านั้นไปปฏิบัติและดำเนินการจริง ซึ่งถือเป็น “การสื่อสารตามแนวดิ่งจากล่างขึ้นบน” รวมทั้งยังมีการปรึกษาหารือระหว่างผู้ปกครองนักเรียนด้วยกันเอง หรือตัวแทนชุมชนด้วยกันเองนอกเหนือจากการประชุมกับทางผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งนับเป็น “การสื่อสารตามแนวนอนหรือแนวราบ” ในระดับเดียวกัน

อย่างไรก็ตามทางโรงเรียนวัดยายร่มได้มีการวางแผนการสื่อสารอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นขั้นตอนทั้งก่อนดำเนินการ ระหว่างการดำเนินการ และหลังการดำเนินการ โดยในช่วงก่อนการดำเนินการนั้นทางผู้บริหารและคณะครูได้มีการตั้งเป้าหมาย โดยการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหารโรงเรียน คณะครู แกนนำชุมชน คณะกรรมการตัวแทนเครือข่าย คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อหาแนวทาง กำหนดวันดำเนินงาน สถานที่ ขั้นตอน วัตถุประสงค์ งบประมาณ รายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดขึ้นล่วงหน้าก่อนทุกครั้ง ซึ่งในระหว่างการดำเนินการนั้นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบตามแผนงานก็จะดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างรอบคอบเพื่อให้กิจกรรมนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีอย่างเต็มประสิทธิภาพ และในช่วงหลังการดำเนินการนั้น โรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนก็จะมีการประชุมผลการทำงานร่วมกัน โดยใช้วิธีการประเมินผลหลากหลายวิธีทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของกิจกรรมนั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(3) ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

ในประเด็นปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยหลัก และปัจจัยรอง นั่นคือ

• ปัจจัยหลัก

ได้แก่ “นโยบายของโรงเรียนวัดยายร่ม” ทางด้านต่าง ๆ ที่เป็นไปในแนวทางที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และ “การวางแผนดำเนินงาน” โดยทางผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่มมีความเชื่อมั่นว่า “การร่วมกันจัดการศึกษา” จากบุคลากรที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้มากกว่า ทั้งทางด้านวิชาการและทางด้านการปฏิบัติ

ดังจะเห็นได้จากการที่โรงเรียนวัดยายร่มมีการกำหนดเป็น “หลักสูตรท้องถิ่น” โดยการผสมผสานวิชาความรู้ทางวิชาการเข้ากับวิชาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างลงตัว ซึ่งทำให้นักเรียนโรงเรียนวัดยายร่มมีความรู้ที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งในสายทฤษฎีและสายอาชีพ ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตน สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถปรับตัวให้เคยชินกับการเผชิญปัญหาได้ในทุกรูปแบบ

โรงเรียนวัดยายร่มมีการเชิญวิทยากรนอกสถานศึกษา และบุคลากรที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ มาให้ความรู้แก่นักเรียนและชุมชน เช่น การหลีกเลี่ยงและป้องกันยาเสพติด การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายเพื่อให้ห่างไกลจากโรคไข้เลือดออก การป้องกันตนเองจากภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุที่สามารถป้องกันได้ การสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านอนามัยและสาธารณสุข โภชนาการ สิทธิผู้บริโภค ความอบอุ่นในครอบครัว รวมทั้งการงานอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ทางโรงเรียนวัดยายร่มยังเปิดโอกาสให้ทางหน่วยงานราชการและเอกชนต่าง ๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีกำลังใจ และมีความตั้งใจที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถของตนให้ดียิ่ง ๆ ไป รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ลานกีฬาของโรงเรียนเป็นลานกีฬาของชุมชนเพื่อให้ใช้เป็นสถานที่ออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจแก่ชุมชน

นอกจากนี้ทางโรงเรียนวัดยายร่มยังมีกิจกรรมการกุศลเพื่อการสมทบทุนหรือการบริจาคสิ่งของ เครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียน กีฬา และค่าใช้จ่ายสำหรับนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทางด้านต่าง ๆ อีกด้วย โดยเป็นความร่วมมือร่วมกันระหว่างโรงเรียน ชุมชน สมาคม ผู้ปกครอง สมาคมศิษย์เก่า และหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

รวมทั้งมีการจัดหาสื่อประกอบการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนภายในโรงเรียน โดยมีสมาคมผู้ปกครองและแกนนำชุมชน เป็นแกนนำหลักในการจัดหาเงินทุนดังกล่าว โดยนโยบายที่สำคัญเหล่านี้ทางผู้บริหารโรงเรียนได้จัดทำเป็นหนังสือและเอกสารเผยแพร่เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ทางชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดการประชุมผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนในทุกกระดับชั้นอย่างต่อเนื่องในทุกภาคการศึกษา

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่มคนปัจจุบันมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัย โดยการพัฒนาบุคลากรและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้ก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยมีการมุ่งเน้นการพัฒนาโรงเรียนในด้านอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม งานด้านการสื่อสารภายในและภายนอกโรงเรียน และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่มยังได้มีการเข้าร่วมประชุมทางวิชาการและเป็นกรรมการร่างมาตรฐานสถานศึกษา สามารถใช้ข้อมูลสารสนเทศเข้ามากำหนดเป้าหมายและนโยบายในการพัฒนาและจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ รวมทั้งมีการเปิดโอกาสให้คณะครูผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียนอย่างเหมาะสม อย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง โดยทั่วถึงทั้งในด้านการจัดการศึกษาและการพัฒนางานในด้านต่าง ๆ

ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่มยังเป็นวิทยากรแกนนำในการให้การอบรมบุคลากรของกรุงเทพมหานคร และเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำทางวิชาการและการบริการการศึกษาต่าง ๆ ตลอดจนผลงานทางวิชาการและการบริหารงานก็เป็นที่ยอมรับจากทั้งบุคลากรในสถานศึกษาและบุคคลภายนอกเป็นอย่างดี

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าจาก “ปัจจัยหลัก” ที่มีผลต่อการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน ทั้ง 2 ปัจจัย นั้นคือ

- 1) นโยบายของโรงเรียน
- 2) การวางแผนดำเนินงาน

ปัจจัยหลักทั้ง 2 ประการนี้สามารถนำมาซึ่ง “ความสัมพันธ์อันดี” ระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร จนนำมาสู่ “ความร่วมมือที่ดี” ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ประกอบกับการพัฒนาชุมชนให้มีความก้าวหน้าและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกด้านเพื่อควมมีศักยภาพของโรงเรียนและชุมชนวัดยายร่มเขตจอมทองต่อไป

● ปัจจัยรอง

อย่างไรก็ตามนอกจากปัจจัยหลักที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมี “ปัจจัยรอง” ที่นับว่ามีผลสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนด้วยเช่นกัน ซึ่งได้แก่

- 1) สภาพและขนาดของชุมชน
- 2) วิถีชีวิตของคนในชุมชน
- 3) ผู้นำและผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชน
- 4) นโยบายทางด้านการศึกษาของภาครัฐที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ
- 5) หน่วยงานภายนอก บริษัท ห้างร้านที่สนับสนุนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

สภาพชุมชนของวัดยายร่มที่เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ยังยึดถือจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และความเชื่อแบบดั้งเดิมของคนไทยอยู่ คนในชุมชนวัดยายร่ม เขตจอมทองส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีหลวงพ่อบุญ วัดยายร่มเป็นที่สักการบูชา และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านในละแวกนั้น

รวมทั้งวัดยายร่มยังเป็นที่พบปะสังสรรค์กันของชาวบ้านในแถบนั้นอีกด้วย ด้วยเพราะขนาดของชุมชนวัดยายร่มมีขนาดปานกลางจึงทำให้ผู้คนในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนม และมีความนับถือกันเสมือนดังญาติพี่น้อง มีการไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนวัดยายร่มจึงเป็นชุมชนที่มีความเหนียวแน่นในการเกาะกลุ่มทางสังคมสูง ทำให้การติดต่อสื่อสารข้อมูลข่าวสารระหว่างกันสามารถทำได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว

ทั้งนี้ในเรื่องของการปกครองส่วนท้องถิ่นก็ถือเป็นปัจจัยรองที่มีความสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง เพราะมีการปกครองตามลำดับชั้นสายการบังคับบัญชา คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้อำนวยการเขต ปลัดกรุงเทพมหานคร และผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ตามลำดับ

ประกอบกับมีกลุ่มผู้มีอิทธิพลในชุมชนที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน อันได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านกำนัน เจ้าอาวาสวัดยายร่ม และคณะกรรมการวัด รวมไปถึงสมาชิกรัฐสภาเขต (ส.ข.) และสมาชิกรัฐสภากรุงเทพมหานคร (ส.ก.) นอกจากนี้ทางด้านระดับการศึกษาและการประกอบอาชีพของคนในชุมชนก็ถือว่ามีความสำคัญด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามปัจจัยรองทางด้านนโยบายทางการศึกษาของภาครัฐที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนก็มีความสำคัญเช่นกัน เช่น นโยบายทางด้านส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคขององค์การอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ที่สนับสนุนกิจกรรม อย.น้อยของโรงเรียน กิจกรรมโรงเรียนสีขาวปลอดสารเสพติดและอบายมุขของกระทรวงมหาดไทย กิจกรรมโรงเรียนสีฟ้าของกระทรวงพาณิชย์ กิจกรรมส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตครอบครัวของกรมสุขภาพจิต กิจกรรมรณรงค์ใช้เลือดออกถุงยางของกรุงเทพมหานครร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

รวมทั้งการสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการดำเนินการของหน่วยงานภายนอกทั้งภาคราชการและเอกชน เช่น กิจกรรมเข้าค่ายยุวชนเพื่อนรักเพื่อน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งเป็นความร่วมมือของโรงเรียนวัดยายร่ม โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง และโรงเรียนบางมดวิทยา โดยได้รับความร่วมมือและสนับสนุนทางด้านงบประมาณและวิทยากรจากสโมสรโรตารี สถานีตำรวจบางมด สำนักงานเขตจอมทอง และเจ้าอาวาสวัดยายร่มเป็น

อย่างดี รวมทั้งการจัดกิจกรรมในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ก็ได้รับความเอื้อเฟื้อและอำนวยความสะดวก
สะดวกในการจัดงานทั้งในด้านงบประมาณและสิ่งของอุปโภค บริโภคจากหน่วยงาน บริษัท ห้าง
ร้านที่ตั้งอยู่ในบริเวณโดยรอบชุมชนวัดยายร่ม ได้แก่ องค์การโทรศัพท์ สำนักงานประปา บริษัท
จงสถิตย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.3 ข้อเสนอแนะในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

1. ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น โรงเรียนควรเลือกใช้ “สื่อ” ที่หลากหลายและเหมาะสมกับชุมชน โดยเป็นการผสมผสานระหว่างสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล และสื่อกิจกรรม โดยให้มีความสอดคล้อง และกลมกลืนกัน รวมทั้งควรให้ความสำคัญกับสื่ออื่น ๆ ที่เข้าถึงกลุ่มผู้รับสารอย่างเฉพาะเจาะจงด้วย เช่น สื่อสมัยใหม่ อย่าง เว็บไซต์ การสร้างเว็บบอร์ดเพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนได้มีช่องทางใหม่ ๆ ในการร่วมแสดงความคิดเห็น การสื่อสารผ่านวิดีโอ วอลล์ภายในโรงเรียนเพื่อแจ้งข่าวสารให้แก่ผู้ที่เข้ามาในโรงเรียนได้รับทราบ เป็นต้น

2. ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่การสื่อสารจากผู้ส่งสารนั้นจะต้องเป็นไปใน “แนวทางเดียวกัน” ทั้งหมด เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ นำปฏิบัติตาม และนำไปสู่ความร่วมมือ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องสร้างการรับรู้แก่คณะครูทุกคนในโรงเรียนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันต่อสารที่โรงเรียนต้องการจะสื่อสาร จนนำมาซึ่งความเข้าใจอันสูงสุดของผู้รับสารเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนต่อไป

3. ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น โรงเรียนควรมีนโยบายทางด้าน “ชุมชนสัมพันธ์” ที่ชัดเจน อันเกิดจากความเข้าใจร่วมกันของทั้งผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การดำเนินการตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนนั้น โรงเรียนควรมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนใน “ทุกระดับ” เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างทั่วถึง ทั้งในระดับผู้มีอำนาจในชุมชน ผู้มีอิทธิพล หน่วยงานราชการ ห้างร้าน บริษัทเอกชน วัด โรงพยาบาล ร้านค้า รวมทั้งประชาชนทั่วไปในชุมชนนั้น ๆ

5. ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนนั้น โรงเรียนควร “ให้ความสำคัญ” กับการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนใน “ทุกขั้นตอน” ของการดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนก่อนการดำเนินงาน ระหว่างการดำเนินงาน และหลังการดำเนินงาน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เสนอความคิดเห็น กำหนดนโยบาย ถ่ายทอดประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความรู้ และเสนอแนะทั้งข้อดี-ข้อเสียในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการศึกษาวจัยเพิ่มเติมถึงบทบาท และหน้าที่ของ “ผู้นำชุมชน” ในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้คนในชุมชนนั้นเข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียน รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานอื่น ๆ ภายในชุมชนนั้นด้วย
2. ควรมีการศึกษาวจัยเพิ่มเติมในเรื่องของ “การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม” กับหน่วยงานอื่น ๆ นอกเหนือไปจากชุมชนโดยรอบโรงเรียน
3. ควรมีการศึกษาวจัยเพิ่มเติมในเรื่องของความพึงพอใจและความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนในชุมชน ทั้งในด้านการจัดการศึกษา และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ๆ ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย และปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. การสื่อสารกับชุมชน : แนวคิดหลักเพื่อการพัฒนา. วารสารนิเทศศาสตร์ 18, 2 (เมษายน-มิถุนายน 2543).

กุลยา ตันติผลาชีวะ. มนุษย์สัมพันธ์กับการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2526.

เกศินี จุฑาวิจิตร. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, 2540.

โกมินทร์ สังคะนอง. รายงานเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญในการบริหารสถานศึกษา. โรงเรียนวัดนิมมานรดี สำนักงานเขตภาษีเจริญ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2545.

จาระไน แกลโกศล. การปรับปรุงทัศนคติเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารระหว่างบุคคล. หลักและทฤษฎีการสื่อสารหน่วยที่ 10. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529.

จิราวุธ พลมณี. โรงเรียนกับชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนประชารัฐวิทยาเสริม จังหวัดขอนแก่น. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2535.

จุฑาปัทม์ สมุทธประภูต. ประสิทธิผลของการสื่อสารกิจกรรม 5ส ในกลุ่มอุตสาหกรรมรถยนต์สยามนิสสัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

จุมพล รอดคำดี. สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

เจตศักดิ์ แสงสิงแก้ว. พฤติกรรมสื่อสารกับกระบวนการสังคม. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ชนินทร์ ต่วนชะเอม. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมในโครงการ “รักไทยให้ถูกทาง” ของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยรัฐบาลและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร.

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ซารีน่า พุฒนวล. พฤติกรรมการสื่อสารของคณะกรรมการบริหารชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

เดชานนต์ มหาภาพ. กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. พฤติกรรมการสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2528.

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. การสื่อสารระหว่างบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ณ ฌาน, 2533.

ชนวดี บุญลือ. ทฤษฎีและแบบจำลองพื้นฐานทางการสื่อสาร. หลักและทฤษฎีการสื่อสารหน่วยที่ 9. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529.

นฤพล โรหิตจันทร์. ประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีต่อความรู้ ทักษะคติเกี่ยวกับโครงการ “รักเจ้าพระยากับตาวีเศษ” ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

นิวัฒน์ วงษ์ชะอุ่ม. การศึกษาการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536.

ปนัดดา ภักดีภูวดล. การสื่อสารเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

- ประมะ สตะเวทิน. เอกสารการสอนชุดวิชา สื่อสารเพื่อการพัฒนาหน่วยที่ 1-8. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.
- ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์ , 2538.
- ประมะ สตะเวทิน. การสื่อสารมวลชน : กระบวนการและทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน จำกัดภาพพิมพ์, 2539.
- ปัญญา สวัสดิ์เสรี. ความคิดเห็นของประชาชนในเขตจอมทองที่มีต่อบทบาทผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ประสพ รัตนากร. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล. พระนคร : สำนักวัฒนธรรมทางจิตใจ สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2500.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. การสื่อสาร : กลไกสำคัญในการก้าวสู่ประชาสังคม ในศตวรรษที่ 21. วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 17 (กรกฎาคม-กันยายน 2542). คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ปิยพักตร์ สิบบัวทอง. กลยุทธ์การสื่อสารของทหารในโครงการฝึกอบรมเพื่อฟื้นฟูเยาวชนผู้ติดยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ระวีรำไพ ศิริคุปต์. การเปิดรับสื่อ ความสนใจสื่อ และการมีส่วนร่วมในงานชุมชนสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัยในเคหะชุมชนของการเคหะแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- วฤต วิศรุตเวศม์. รายงานการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียน โยธินนุกุล. สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, 2544.
- วาสนา จันท์สว่าง และทัศนีย์ อินทรสุขศรี. การสื่อสารเพื่อชีวิต. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยา การพิมพ์, 2532.

ศิริกมล จันทรปัญญา. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยของศูนย์รัฐสภา-ประชาสังคมจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ศิริชัย ศิริกายะ. สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในเขตเมืองป็นชนบท. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

สายใจ สีลาจรจิต. การสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธภาพเชิงบวกในอินเทอร์เน็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สุพัตรา สมโนมหาอุดม. การศึกษากระบวนการบริหารงาน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษากับชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

สุนทรี ภูบุญธรรม. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. โรงเรียนพระราชราษฎร์บำเพ็ญ สำนักงานเขตห้วยขวาง สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2546.

สุภาวค์ จันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สุรพงษ์ โสชนะเสถียร. การสื่อสารกับสังคม. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สานปฏิรูป. ปีที่ 8 ฉบับที่ 87 ประจำเดือนกรกฎาคม 2548 (www.ssf.or.th).

เสถียร เขยประทับ. การสื่อสารและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528.

เสรี วงษ์มณฑา. บทบาทของการสื่อสารในกระบวนการสังคมการณ. หลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 12. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529.

อนันต์ ศรีโสภณ. การวัดและประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.

อนันต์ธนา อังกินันท์. การผลิตและการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2524.

อริสรา หนูแผลง. รูปแบบการสื่อสารในการบริหารจัดการธนาคารชุมชนวัดกลาง ซอยลาดพร้าว 132. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2544.

ภาษาอังกฤษ

Adams, James R. Media Planning. Oxford : Aden Press, 1971.

Berlo, David K. The Process of Communication : An Introduction to Theory and Practice. New York : Holt Rineheart and Winston, 1960.

Brembeck, Winston L. and Howell, William S. Persuasion : A Mean of Social Influence. England Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1976.

Burgoon, M, Hunsaler, F.G. and Dawson, E.J. Human Communication. 3rd ed. USA : GAGE Publication, 1994.

Goyer, Robert S. Communication, Communicative Process, Meaning : Toward a Unified Theory. Journal of Communication, volume 20, 1970.

Hovland, C.I. Janis, I.L., and Kelly, H.H. Communication and Persuasion. New Haven, CT : Yale University Press, 1953.

Lazarfeld, Paul F. and Menzel, Hervert. Mass Media and Personal Influence. The Science of Human Communication. New York ; The Basic Books, 1968.

Likert, Rensis. New Patterns of Management. New York : McGraw-Hill Book Company, 1961.

Marston, John E. Modern Public Relations. New York : McGraw-Hill Book Company, 1979.

Rogers, Everett M. Communication Strategies for Family Planning. New York : The Free Press, 1973.

Tubbs, Stewart and Moss, Sylvia. Human Communication. 4th ed. New York : Random House, 1983.

Zimbardo, P.G., Ebberson, E.B., and Maslach, C. Influencing Attitude and Changing Behavior. London : Addison-Wesley Publishing Company, 1977.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study)

กิจกรรม

1. นโยบาย

.....
.....
.....

แผนปฏิบัติงาน/แนวทางการดำเนินงาน

.....
.....
.....

วัตถุประสงค์

.....
.....
.....

ระยะเวลา

.....
.....

งบประมาณ

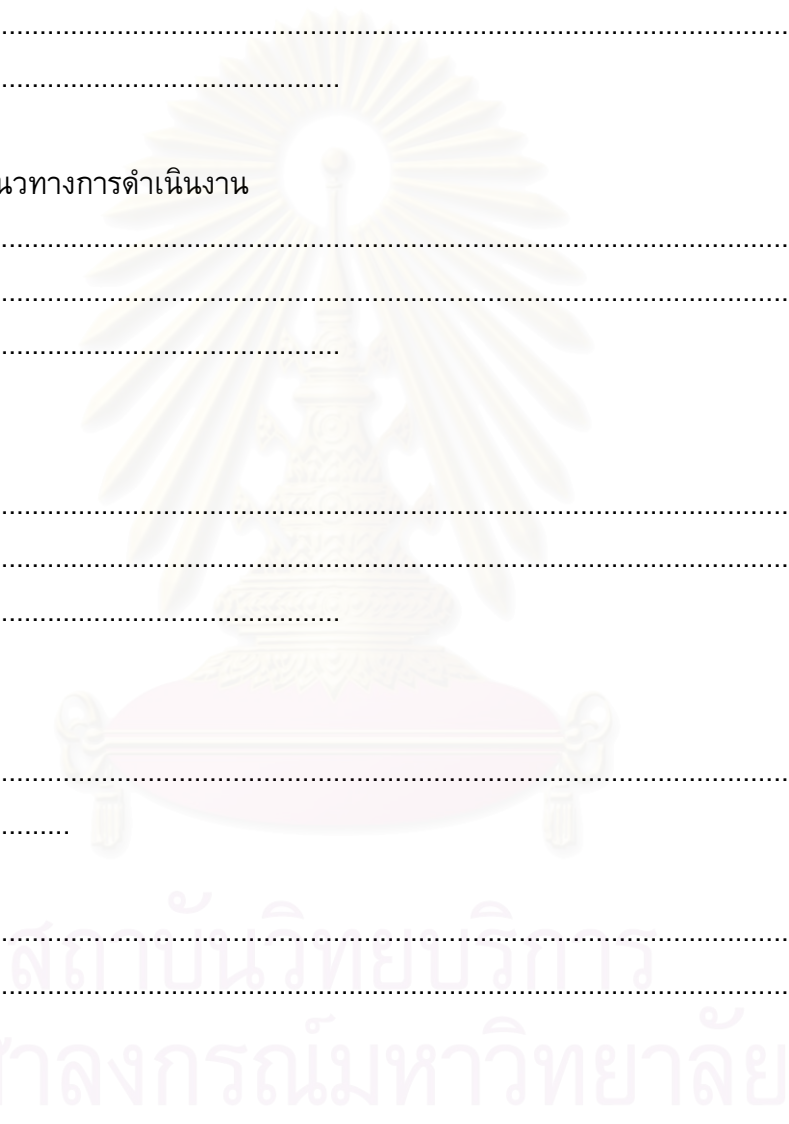
.....
.....

ปฏิทินปฏิบัติงาน

.....
.....
.....

2. ผู้รับผิดชอบ

.....
.....

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

.....
.....

แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

.....
.....
.....

4. ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

ต่อโรงเรียน

.....
.....
.....

ต่อนักเรียน

.....
.....
.....

ต่อชุมชน

.....
.....
.....

5. ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

จากผู้จัดกิจกรรม

.....
.....
.....

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

.....
.....
.....

แบบสัมภาษณ์

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์จะลึกลงจะครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

โดยแบ่งแนวคำถามในแบบสัมภาษณ์ออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทางด้านประชากรของกลุ่มเป้าหมาย

ชื่อ - สกุล	
ตำแหน่ง - ยศ	
การศึกษา	
อาชีพ	
ภูมิลำเนา	
ประสบการณ์การทำงาน	
บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบโดยทั่วไป	
บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	

2. แนวคำถามเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารของโรงเรียนวัดยายร่มในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

แนวคำถามสำหรับกลุ่มผู้สงสาร ซึ่งได้แก่

- คณะผู้บริหารโรงเรียนวัดยายร่ม
- คณะครูโรงเรียนวัดยายร่ม

- คณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม

โรงเรียนวัดยายร่มเริ่มดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนตั้งแต่เมื่อไหร่	
โรงเรียนวัดยายร่มได้จัดกิจกรรมใดบ้างเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน	
โรงเรียนวัดยายร่มมีโครงสร้างการบริหารงานด้านชุมชนสัมพันธ์อย่างไร	
โรงเรียนวัดยายร่มมีขั้นตอนในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมอย่างไร ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรม	
โรงเรียนวัดยายร่มมีแนวทางการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมอย่างไร	
ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นอย่างไร	
ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนภายหลังการจัดกิจกรรมเป็นอย่างไร	
โรงเรียนวัดยายร่มมีวิธีการในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละช่วงเวลาอย่างไร ทั้งหลักในการคัดเลือกกิจกรรม และการจัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหาในการจัดกิจกรรม	
โรงเรียนวัดยายร่มมีวิธีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรม และกำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือพันธมิตรในการดำเนินงานอย่างไร	
โรงเรียนวัดยายร่มมีวิธีการสร้างความเป็นกันเองกับชุมชนอย่างไร	
โรงเรียนวัดยายร่มมีวิธีการสร้างความน่าเชื่อถือ ความร่วมมือ ความศรัทธา ความไว้วางใจ และการโน้มน้าวใจชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนได้อย่างไร	

ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน โรงเรียนวัดยายร่มได้กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลักของการจัดกิจกรรมไว้อย่างไร	
โรงเรียนวัดยายร่มมีแนวทางในการเผยแพร่กิจกรรมให้แก่ชุมชนได้รับทราบอย่างไร	
โรงเรียนวัดยายร่มได้ใช้สื่อใดในการเผยแพร่กิจกรรมให้กับชุมชนได้รับทราบ	
โรงเรียนวัดยายร่มมีอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินกิจกรรมกับชุมชนอย่างไรบ้าง	
โรงเรียนวัดยายร่มได้มีการจัดแบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนอย่างไร	
มีกิจกรรมใดบ้างที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นเพื่อให้บริการแก่ชุมชน	
มีกิจกรรมใดบ้างที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานอื่น (นอกเหนือจากชุมชน)	
มีกิจกรรมใดบ้างที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นเพื่อเป็นการรับการสนับสนุนจากชุมชน	
มีกิจกรรมใดบ้างที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกรรมการโรงเรียนหรือกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	
มีกิจกรรมใดบ้างที่ทางโรงเรียนวัดยายร่มจัดขึ้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายผู้ปกครองและคณะครู	
โรงเรียนวัดยายร่มมีพันธมิตร ผู้สนับสนุน หรือหน่วยงานใดบ้างที่เข้าร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน	

แนวคำถามสำหรับกลุ่มผู้รับสาร ซึ่งได้แก่

- คณะกรรมการโรงเรียนวัดยายร่ม
- ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวัดยายร่ม
- ตัวแทนชาวบ้านในชุมชนวัดยายร่ม
- พระสงฆ์ และฆราวาสของวัดยายร่ม

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่ม	
ทำไมท่านถึงเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่ม	
ที่ผ่านมาท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่มกี่ครั้ง และมีกิจกรรมใดบ้าง	
ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่มอย่างไรบ้าง	
ท่านมีส่วนช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่มในด้านใด	
ในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่ม ท่านมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินงานอย่างไร	
ท่านได้รับทราบข่าวสารการจัดกิจกรรมของทางโรงเรียนวัดยายร่มอย่างไร (จากสื่อใด)	
ท่านคาดหวังสิ่งใดจากการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่ม	
ท่านพบอุปสรรคหรือปัญหาใดบ้างจากการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายร่ม พร้อมข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไข	

3. แนวคำถามเกี่ยวกับปัจจัยการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

โรงเรียนวัดยายร่มมีรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนอย่างไร	
โรงเรียนวัดยายร่มมีแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนอย่างไร	
โรงเรียนวัดยายร่มมีวิธีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนอย่างไร	
โรงเรียนวัดยายร่มมีขั้นตอนในการวางแผนการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนอย่างไร	

4. แนวคำถามเกี่ยวกับปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชน

โรงเรียนวัดยายร่มมีนโยบายและแผนการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนอย่างไร	
คณะครูมีหน้าที่และความรับผิดชอบในงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างไร	
บริบททางสังคมของชุมชนวัดยายร่มมีลักษณะเป็นอย่างไร <ul style="list-style-type: none"> ● ขนาดของชุมชน ● จำนวนประชากร ● ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ กลุ่มอ้างอิง จารีตสังคม ฯลฯ ● ลักษณะทางประชากรอื่น ๆ ของคนในชุมชน 	

● การประกอบอาชีพ	
ผู้นำชุมชนวัดยายรมมีบทบาทอย่างไรต่อการจัดการชุมชน	
ผู้นำชุมชนวัดยายรมมีบทบาทอย่างไรต่อการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายรม	
ในชุมชนวัดยายรมมีลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างไร	
ใครคือผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีอำนาจในการปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชนวัดยายรม	
ผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีอำนาจในชุมชนวัดยายรมมีบทบาทอย่างไรต่อการจัดการชุมชน	
ผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีอำนาจในชุมชนวัดยายรมมีบทบาทอย่างไรต่อการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวัดยายรม	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสังเกตการณ์

ในส่วนของแบบสังเกตการณ์นั้น ได้กำหนดแนวทางในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อความสะดวกต่อการบันทึกข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารในส่วนต่าง ๆ และจากการสัมภาษณ์เจาะลึก ไว้ดังนี้

วันที่จัดกิจกรรม	
สถานที่จัดกิจกรรม	
บรรยากาศโดยทั่วไปของงาน	
ชื่อกิจกรรม	
รายละเอียดของกิจกรรม	
จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม (คน)	
ลักษณะ ท่าทาง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เข้าร่วมงาน	
ลักษณะ ท่าทาง และการปฏิบัติงานของผู้จัดกิจกรรม	
อื่น ๆ	

ภาคผนวก ข

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง โรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

(1) กิจกรรมสวนผีเสื้อ

● นโยบาย

โรงเรียนวัดยายร่มให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในส่วนของกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ ก็ให้ความสำคัญจึงได้เล็งเห็นความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าว จึงได้ดำเนินการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ายิ่งต่อนักเรียน ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งเรียนรู้แล้ว สวนผีเสื้อยังก่อให้เกิดความสวยงาม ทรงคุณค่า และเป็นแหล่งที่พักผ่อนหย่อนใจแก่นักเรียน และผู้พบเห็นอีกด้วย

● แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน

1. ศึกษาดูงานความเป็นไปได้ของโครงการ
2. สร้างสวนผีเสื้อ ปลูกต้นไม้ จัดระบบนิเวศน์ ให้เหมาะสม
3. สร้างเครือข่าย ประชาสัมพันธ์โครงการ เชิญชวนนักเรียนเข้าร่วมชุมนุม และมอบหมายให้นักเรียนช่วยกันเลี้ยงหนอนผีเสื้อ
4. ให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม
5. ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยมีครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ และนักเรียนชุมนุมอนุรักษ์ผีเสื้อเป็นผู้ดูแล รวมถึงนักเรียนทุกคนของโรงเรียน
6. จัดป้ายนิเทศให้ความรู้ในรูปแบบนิทรรศการ
7. ปรับปรุง ประเมินผลโครงการเป็นระยะ

● วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้มีแหล่งเรียนรู้สวนผีเสื้อในโรงเรียน
2. เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้โรงเรียนสวยงาม มีแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า
4. เพื่อบูรณาการการเรียนการสอนสู่กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ
5. เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา

- **ระยะเวลา**

ตลอดปีการศึกษา

- **งบประมาณ**

1. เงินบำรุงการศึกษา
2. เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา

- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**

นักเรียนและผู้สนใจในหน่วยงานต่างๆ ทั้งใน กทม. และต่างจังหวัด

- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**

1. เชิญชวนให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยให้นักเรียนประชาสัมพันธ์ผู้ปกครอง ให้ช่วยกันเลี้ยงहनอนร่วมกับนักเรียน
2. เชิญชวนให้นักเรียนและผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการบริจาคต้นไม้ ไม้ดอก เพื่อเป็นพืชอาหารของहनอนผีเสื้อ
3. เชิญชวนให้ชุมชนมาศึกษา หาความรู้ เยี่ยมชมสวนผีเสื้อ

- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน ทำให้โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า สวยงาม และมีสภาพที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน มีระบบนิเวศที่สวยงาม ดึงดูดความสนใจ ที่จะมาเรียนของนักเรียน

ต่อนักเรียน นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง จากสื่อที่เป็นของจริง นักเรียนมีความสุขกับการเรียน

ต่อชุมชน ทำให้ชุมชนได้มาเยี่ยมชมความสวยงามของผีเสื้อ ทำให้ในเขตจอมทองและเขตใกล้เคียงได้มีแหล่งเรียนรู้ใกล้ และเป็นหน้าเป็นตาของชุมชนรอบข้าง

- ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

จากผู้จัดกิจกรรม

- ควรจะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ บ้าง

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ควรขยายกิจกรรม / โครงการให้มีขนาดใหญ่ และหาผีเสื้อชนิดต่างๆ มาให้มากขึ้น

(2) กิจกรรม อย.น้อย

- นโยบาย

เพื่อสร้างแรงผลักดันให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความระมัดระวังในการเลือกบริโภคอาหาร ปลุกฝังให้นักเรียนเลือกซื้อ เลือกบริโภคอาหาร และเลือกผลิตภัณฑ์อย่างถูกต้อง โดยบูรณาการสอดแทรก ความรู้กับกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่ม และยังขยายผลสู่ชุมชนบริเวณโรงเรียนวัดยายร่ม โดยการเผยแพร่ความรู้ การเฝ้าระวังอาหารปลอดภัยและการทดสอบอาหาร ภายใต้อาณาเขตปลอดภัยแต่แม่ของแผ่นดิน

- แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดทำโครงการ
2. จัดทำแผนงาน
3. ติดตามการดำเนินงานตามแผนงานของโครงการหรือกิจกรรม
4. กำหนดแนวทางกาปรับปรุงพัฒนา
5. การประชาสัมพันธ์

- การดำเนินงาน

1. ส่งเสริมสนับสนุนการทำกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
2. จัดสิ่งอำนวยความสะดวก หรือสนับสนุนทรัพยากร
3. กำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงาน
4. รวบรวมข้อมูลเพื่อสรุป
5. การนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนา

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพแก่นักเรียนในโรงเรียนและชุมชน
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถเลือกอาหารและผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและขยายผลสู่ชุมชนได้
4. เพื่อฝึกให้นักเรียนเป็นผู้กล้าแสดงออกและสามารถเป็นผู้นำด้านสุขภาพ
5. เผื่อระวางอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชน

- **ระยะเวลา**

ตลอดปีการศึกษา

- **งบประมาณ**

จากคณะกรรมการอาหารและยา

- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**

คณะครูและนักเรียน

- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**

1. ประชุมสัมมนาเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
2. รับฟังความคิดเห็นของชุมชน
3. ตรวจสอบคุณภาพอาหารในชุมชน
4. เชิญคณะกรรมการตรวจติดตามการทำงาน

- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน สร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบทางอ้อมโดยเน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ

ต่อหน้าเรียน นักเรียนเกิดความตระหนัก มีจิตสำนึกในการเลือกบริโภคอาหารและการเลือกผลิตภัณฑ์อย่างถูกต้อง และสามารถขยายผลสู่ชุมชน

ต่อชุมชน ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสาร และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอาหาร เลือกบริโภคอาหาร และผลิตภัณฑ์อย่างปลอดภัย

- **ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข**

จากผู้จัดกิจกรรม

สร้างจิตสำนึกในการเป็นผู้บริโภคที่ดี การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ได้อย่างถูกต้อง และรู้จักการเฝ้าระวังอาหารปลอดภัย

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างชาญฉลาด และเป็นผู้บริโภคที่ดี

(3) กิจกรรมวอล์กแรลลี่

- **นโยบาย**

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มากยิ่งขึ้นในรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้มีแหล่งข้อมูลที่หลากหลายใกล้ตัวยิ่งขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

- **แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน**

1. จัดทำโครงการเพื่อเสนอขออนุมัติ
2. ประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการดำเนินงานตามโครงการ
3. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงาน
4. ประชุมคณะกรรมการชี้แจงรายละเอียด และมอบหมายงาน
5. ดำเนินการตามโครงการ
6. การติดตามและประเมินผล

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของชุมชนที่ตนเองอาศัย
2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้
3. เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิด การวิเคราะห์และได้แลกเปลี่ยนการเรียนรู้
4. เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

- **ระยะเวลา**

วันที่ 7 พฤศจิกายน 2548

- **งบประมาณ**

จากผู้มีจิตศรัทธา และผู้มีอุปการคุณร่วมบริจาคสิ่งของรางวัลและน้ำดื่ม

- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**

นักเรียนและผู้ปกครอง ประมาณ 220 คน

- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**

1. ให้ความสำคัญต่อการศึกษาและกิจกรรมที่ดำเนินการโดยให้นักเรียนและผู้ปกครองศึกษาข้อมูลประวัติส่วนตัว พร้อมทั้งผลงานในด้านต่างๆ
2. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับนักเรียน ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขในปัญหาที่เกิดขึ้น

- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน ทำให้โรงเรียน เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชน ต่อผู้ปกครอง ส่งผลให้เกิดการพัฒนา เกิดความร่วมมือในภาคหน้าต่อไป

ต่อนักเรียน นักเรียนเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ปกครอง ต่อชุมชน ทำให้ได้รับความรู้ความสนุกสนาน และการออกกำลังกายไปด้วย

ต่อชุมชน ตระหนักต่อตัวเองว่ามีความสำคัญ มีบทบาทหน้าที่ต่อการศึกษา ทำให้เกิดการกระตือรือร้น อยู่เสมอ

- ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

จากผู้จัดกิจกรรม

1. เอกสารข้อมูลรายละเอียดบางจุดขาดความต่อเนื่อง
2. สถานที่โรงเรียนวัดยายร่มค่อนข้างร้อนในการรอฟังผล

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ครู ผู้ปกครอง นักเรียน เกิดความสนุกสนาน ประทับใจในกิจกรรมต่างๆ ควรจัดให้มีทุกๆ ปี

(4) กิจกรรมเยาวชนเพื่อนรักเพื่อน

- นโยบาย

เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ที่จะช่วยสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ที่จะเกิดขึ้นกับตัวนักเรียน ซึ่งเป็นเยาวชนที่เติบโต เป็นพลเมืองดีในสังคม

- แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านต่างๆ
2. ประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการดำเนินงานตามโครงการ
3. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงาน
4. ประชุมคณะกรรมการชี้แจงรายละเอียด และมอบหมายงาน
5. ดำเนินการตามโครงการ
6. การติดตาม และประเมินผล

- วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน (เยาวชน-เยาวชน) ได้นำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อให้นักเรียนดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่นในด้านความมีระเบียบวินัย ขยัน ประหยัด

ซื่อสัตย์ และมีความรับผิดชอบ

3. เพื่อให้นักเรียนมีความกตัญญูต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ
4. เพื่อให้นักเรียนได้มีความประสานสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่างโรงเรียนกัน

- **ระยะเวลา**
วันที่ 14 – 16 พฤศจิกายน 2548

- **งบประมาณ**
จากสโมสรโรตารี

- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**

นักเรียนทั้ง 3 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนวัดยายร่ม , โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง , โรงเรียนบางมด
วิทยา

- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**

ให้นักเรียนแต่ละโรงเรียนมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมด้านต่าง ๆ เพื่อเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เรื่องการทะเลาะวิวาท พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมด้านชู้สาว ด้านสิ่งเสพติด

- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน บุคลากรของแต่ละโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นครูอาจารย์ และนักเรียน เกิดความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีต่อกันที่จะร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

ต่อนักเรียน เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันมีเจตคติที่ดีต่อกัน

ต่อชุมชน เข้าใจในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของแต่ละโรงเรียน

- **ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข**

จากผู้จัดกิจกรรม

1. ในช่วงเวลาพักตอนกลางคืน เด็กขาดระเบียบวินัยมากจึงประสงค์ให้แต่ละโรงเรียนเพิ่มครู-อาจารย์ให้มากกว่าเดิม
2. วิทยาการควรให้เด็กได้ปฏิบัติด้านแสดงออกให้มากๆ

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1. กิจกรรมและเวลาที่พักสัมพัทธ์น้อยไปควรให้มากกว่านี้
2. อาหารและสถานที่เหมาะสมดี ควรจัดทุกๆ ปี

(5) กิจกรรมงานขยายร่วมสัมพัทธ์

- **นโยบาย**

เนื่องจากโรงเรียนและชุมชนเป็นของคู่กัน ซึ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้นเมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ ก็ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และเมื่อใดชุมชนจัดกิจกรรม ทางโรงเรียนก็ควรให้ความร่วมมือหรือเข้าร่วมกิจกรรมด้วย เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

- **แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน**

1. ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ครูที่ปรึกษา ครูทุกท่านเป็นกรรมการรับผิดชอบ
2. ประชุมผู้ปกครองก่อนจัดงานเพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจัดงาน
3. ประชุมเครือข่ายประธานโรงเรียน
4. ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ โดยผ่านเด็กนักเรียน และมีหนังสือจากทางโรงเรียนไปถึงผู้ปกครอง

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียน
2. เพื่อเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียน
3. เพื่อให้ชุมชนเข้ามาใช้บริการของโรงเรียน
4. เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้

- **ระยะเวลา**

วันที่ 2 ธันวาคม 2548

- **งบประมาณ**

การจำหน่ายบัตรอาหารจากโรงเรียนสู่ชุมชน

- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**
ประธาน เครือข่าย เครือข่ายผู้ปกครอง ครู นักเรียน ชุมชน
- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**
ครูติดต่อศิษย์เก่าที่จบไปแล้ว
- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน โรงเรียนเป็นที่รู้จักของชุมชน และผู้ปกครอง

ต่อนักเรียน ศิษย์เก่าได้กลับมาเยี่ยมเยียนโรงเรียนเดิม

ต่อชุมชน โรงเรียนและชุมชนได้ร่วมงานกัน

- **ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข**

จากผู้จัดกิจกรรม

บัตรที่ขายมากเกินไปทำให้โต๊ะเบียดกันมาก

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

สนุก ๆ เพื่อน ๆ ได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเมื่อได้มาร่วมกิจกรรม

(6) กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง

- **นโยบาย**

การใช้มาตรการในการดูแลความปลอดภัยในโรงเรียน และการเดินทางไป-กลับ ระหว่างโรงเรียน – บ้าน โดยขอความร่วมมือจาก สน.บางมด เทศกิจ ให้เข้ามาช่วยดูแลในจุดที่ล่อแหลม และมีการติดตั้งตู้แดงในโรงเรียนเพื่อให้มีการตรวจจุดแดงจากตำรวจ ในเวลากลางคืนอย่างเข้มงวด เพื่อความปลอดภัย แก่นักเรียน และทรัพย์สินของราชการ

- **แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน**

1. มีครูคอยรับส่งนักเรียนตามจุดต่างๆ ไปถึงป้ายรถเมล์ ที่จุดล้อแหลม
2. มีการประชุมร่วมกันโดยเชิญหน่วยงานและโรงเรียน
3. ขอความร่วมมือ สน.บางมด และเทศกิจ เพื่อดำเนินการตามมาตรฐาน
4. อบรมให้ความรู้ ความเข้าใจในมาตรการความปลอดภัย

- **วัตถุประสงค์**

1. ให้นักเรียนมีความปลอดภัยสูงสุด
2. ให้ชุมชน (ผู้ปกครองมีส่วนร่วม) ในการดูแลนักเรียนและโรงเรียน
3. โรงเรียนมีความปลอดภัย

- **ระยะเวลา**

ตลอดปีการศึกษา (ภาคเรียนละ 1 ครั้ง)

- **งบประมาณ**

5,000 บาท

- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**

นักเรียน ครู ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สน.บางมด และเทศกิจ

- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**

ประชุมชี้แจงเพื่อขอความร่วมมือ ตามมาตรการความปลอดภัยของโรงเรียน

- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน โรงเรียนมีมาตรฐานด้านความปลอดภัย

ต่อนักเรียน นักเรียนมีคุณภาพและหลีกเลี่ยงป้องกันตนเองจากอันตรายต่างๆได้ มีความปลอดภัยสูง

ต่อชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและดำเนินการ

- ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

จากผู้จัดกิจกรรม

ห้องประชุมคืบแคบ

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ห้องประชุมคืบแคบ ควรแบ่งจัดประชุมวันละ 1 ช่วงชั้น

(7) กิจกรรมการรณรงค์ใช้เลือดออกยงลาย

- นโยบาย

โรคไข้เลือดออกเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ ดังจะเห็นได้จากรายงานผู้ป่วยของแต่ละปี ทางโรงเรียนจึงได้จัดทำโครงการตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกรุงเทพมหานคร และสำนักงานเขตชั้น เพื่อร่วมกันดำเนินการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยงลายภายในสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นการลดการเจ็บป่วยจากไข้เลือดออกในกลุ่มเด็กนักเรียน จะส่งผลให้เด็กทุกคนมีสุขภาพ พลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาอีกด้วย

- แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน

1. กำหนดแนวทางโดยจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและคณะครูของโรงเรียนวัดยายร่มที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาแนวทาง หลักเกณฑ์เพื่อสนับสนุนโครงการ ตลอดจนพิจารณาให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร การเรียนการสอนในโรงเรียน

2. เขียนโครงการเสนอต่อผู้บริหาร
3. แต่งตั้งคณะกรรมการและประชุมชี้แจงนโยบายโครงการ
4. กำหนดกิจกรรม

- วัตถุประสงค์

1. ลดอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกในกลุ่มเด็กวัยเรียน
2. ให้นักเรียนในโรงเรียน ตลอดจนนักเรียน มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก และรู้ถึงวิธีการป้องกันควบคุมโรค ซึ่งอาจเกิดขึ้นภายในโรงเรียน

- **ระยะเวลา**

ตลอดปีการศึกษา

- **งบประมาณ**

รายรับ – ได้จากเงินสนับสนุนของโรงเรียน

รายจ่าย – ค่าวัสดุ อุปกรณ์ ในการจัดทำป้ายนิเทศก์

-- ชื่อของขวัญ จากการชนะเลิศ การประกวดของนักเรียน จากภาพ แต่งคำขวัญ
เรียงความ

- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**

นักเรียนและบุคลากรโรงเรียนวัดยายร่ม จำนวน 1,080 คน พร้อมด้วยชุมชน วัด และคณะกรรมการ
การศึกษาของโรงเรียน

- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**

มีการจัดชุมชนเข้ามา คือมีการเลือกอาสาสมัคร แกนนำของชุมชน ใกล้โรงเรียน เข้ามาอบรมให้
ความรู้ในการที่จะนำไปเผยแพร่ให้กับชุมชนของตนเอง ได้ทราบ หรือไปขยายผลในชุมชนต่อไป

- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ไม่มีแหล่งน้ำขังในโรงเรียน ลูกน้ำยุงลายไม่มีในโรงเรียน

ต่อนักเรียน นักเรียนได้รับความรู้ จากการป้องกันไข้เลือดออก และลดอัตราการเป็นไข้เลือดออก ของ
นักเรียน

ต่อชุมชน

ชุมชนสะอาดขึ้น มีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ชุมชนรู้จักการป้องกัน กำจัดลูกน้ำยุงลาย และลดอัตรา
การป่วยในชุมชน

- **ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข**

จากผู้จัดกิจกรรม

1. ทางสำนักงานเขตหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรแจ้งงบประมาณให้กับโรงเรียน เพื่อจะได้จัดกิจกรรมที่จะนำไปสู่ชุมชนมากขึ้น
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหาวิทยากรที่ให้ความรู้ทางด้านการป้องกันไข้เลือดออกให้กับโรงเรียนและออกค่าใช้จ่ายให้

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

สำนักงานเขตควรจัดดูแลโรงเรียนและชุมชนอย่างทั่วถึงจัดหาเจ้าหน้าที่ คอยดูแลความสะอาดบริเวณรอบๆ ชุมชนด้วย

(8) กิจกรรมส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว

- **นโยบาย**

ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการวางรากฐานของการพัฒนาบุคลิกภาพ สติปัญญาของการปรับตัวของเด็ก ซึ่งปัจจัยสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูคือความรัก ความเข้าใจ การเอาใจใส่บรรยากาศ ของความรัก และการยอมรับ จะช่วยหล่อหลอมให้เด็กมีพัฒนาการ บุคลิกภาพที่สมบูรณ์ และเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดี มีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่จะปกป้องให้เยาวชนปลอดภัยจากสารเสพติดได้

- **แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน**

1. ประชุมวิทยากรเพื่อจัดทำโครงการและวางแผนในการดำเนินการ
2. เขียนโครงการและนำเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนทราบเพื่อขออนุมัติ
3. ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและนักเรียนทราบเกี่ยวกับโครงการ
4. ดำเนินการรับสมัครครอบครัวที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม
5. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ และรับผิดชอบกิจกรรม
6. ประชุมคณะกรรมการเพื่อซักซ้อมความเข้าใจในการดำเนินการ
7. เตรียมเอกสารและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม
8. นำผู้ปกครองและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนด

- **วัตถุประสงค์**

1. เพื่อให้เยาวชนและผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์
2. เพื่อสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว และมีแนวทางในการส่งเสริมการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว
3. เพื่อให้เยาวชนและผู้ปกครอง มีความรู้และทักษะในการป้องกันปัญหาเสพติด

- **ระยะเวลา**

ตลอดเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2548

- **งบประมาณ**

ได้รับเงินสนับสนุนจากกรมสุขภาพจิต

- **ผู้รับผิดชอบ**

คณะครูที่เข้าร่วมสัมมนาวิทยากรเครือข่ายส่งเสริมการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว

- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**

ผู้ปกครองและนักเรียน จำนวน 110 คน

- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**

จัดให้มีกิจกรรมโดยให้ผู้ปกครอง นักเรียนเป็นผู้ร่วมปฏิบัติ เพื่อตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว และหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาสุขภาพจิตครอบครัว รวมถึงสามารถพัฒนาไปถึงขั้นภูมิคุ้มกันทางสังคมที่จะปกป้องให้เยาวชนปลอดภัยจากสารเสพติดได้

- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน

- นักเรียนสุขภาพจิตที่ดี มีความสุข
- โรงเรียนเป็นสถานที่ปลอดภัยจากสิ่งเสพติด

ต่อห้กเรียน

- มีภูมิคุ้มกันในการส่งเสริมการป้องกันปัญหาเสพติด
- มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี

ต่อชุมชน ให้ครอบครัวเห็นความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูให้ความรัก ความเข้าใจ และการเอาใจใส่บรรยากาศของความรัก การยอมรับ เพื่อเชื่อมสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้นระหว่างพ่อ แม่ ผู้ปกครอง

กับลูกหลาน

- ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

จากผู้จัดกิจกรรม

1. ประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น
2. ควรมีการจัดกิจกรรมทุก ๆ ปี ช่วงเริ่มต้นปีการศึกษา เน้นนักเรียนที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่น

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1. เพิ่มเวลาในการอบรมมากกว่านี้ และจัดอย่างต่อเนื่อง
2. ผู้ปกครองควรมีเวลา และจัดการอบรมเต็มรูปแบบ

(9) กิจกรรมงานลอยกระทง

- นโยบาย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา และร่วมสืบสานประเพณีงานลอยกระทง
2. ให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญ ประเพณี และวัฒนธรรมไทย
3. เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน

- แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน

1. ครู บุคลากร ร่วมประชุมวางแผน
2. มอบหมายครูรับผิดชอบ ตามสายชั้น โยขอความร่วมมือจากนักเรียนตามความศรัทธา ทำกระทง

ถวายวัดคนละ 1 ใบ

- วัตถุประสงค์

1. นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ตระหนักถึงความสำคัญ ของประเพณีลอยกระทง
2. นักเรียนรู้จักเสียสละมีน้ำใจ
3. เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความศรัทธาต่อโรงเรียนในการที่จะช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน

- **ระยะเวลา**
วันที่ 16 พฤศจิกายน 2548
- **งบประมาณ**
จากผู้มีจิตศรัทธา คู นักเรียน ผู้ปกครอง
- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**
นักเรียน ผู้ปกครอง
- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**
 - เชิญชวนผู้ปกครอง ร่วมทำกระทงถวายวัด เพื่อนำไปจำหน่ายในงาน
 - ขอความอนุเคราะห์ ดอกไม้จากสวนกล้วยไม้
- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน โรงเรียนมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งเป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

ต่อนักเรียน นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในสาระต่างๆ เช่น สังคมศาสตร์ คณิตศาสตร์ นักเรียนมีน้ำใจรู้จักเสียสละ

ต่อชุมชน ทำให้ชุมชนมีการร่วมมือ และพัฒนา

- **ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข**

จากผู้จัดกิจกรรม

นักเรียนยังไม่เรียบร้อยนัก ต้องตรวจสอบ แก้ไข และเสนอแนะ

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

วัสดุอุปกรณ์ มีไม่ครบตามต้องการ เช่นใบตอง และยังไม่ถูกต้องนัก

(10) กิจกรรมเพื่อนใจวัยทีน

● นโยบาย

สถานการณ์ปัญหาเยาวชนในปัจจุบันกลายเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อครอบครัว และคนในสังคมวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด ปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาทางเพศ รวมทั้งทั้งปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของตัวนักเรียนและขาดทักษะการจัดการ การแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ประกอบกับปัญหาที่เกิดกับเยาวชนมีรูปแบบที่ซับซ้อนและยากต่อการจัดการ กว่าที่พ่อแม่ ครู อาจารย์จะทราบปัญหาดังกล่าวก็ยากเกินแก้ไขหรือไม่ทันการ อีกทั้งนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นวัยที่เข้าสู่วัยรุ่น มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ มีความอยากรู้อยากลอง ถูกชักจูงได้ง่าย

● แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน

1. นักเรียนแกนนำจำนวน 6 คน และครูแนะแนว เข้าร่วมโครงการเสริมสร้างสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ในเยาวชน (ค่ายเพื่อนใจวัยทีน) ระหว่างวันที่ 5 - 7 พฤศจิกายน 2548 ณ วังสิงห์รีสอร์ท จังหวัดกาญจนบุรี พร้อมศึกษาดูงานบ้านพักฉุกเฉินค่ายฝึกแกนนำ ระหว่างวันที่ 11 - 12 พฤศจิกายน 2548 ณ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ
2. นักเรียนแกนนำจัดกิจกรรมขยายผลการอบรมตามโครงการที่ช่วยน้อง วันที่ 21 ธันวาคม 2548 ณ ห้องประชุมโรงเรียนวัดยายร่ม
3. นักเรียนแกนนำ ครูแนะแนว คณะกรรมการดำเนินงานประชุมปรึกษาหารือร่วมวางแผน การดำเนินงาน
4. เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ
5. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ประชุมวางแผน มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ ดำเนินการตามปฏิทินปฏิบัติงานดังนี้

● วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความตระหนักและรับรู้ในเรื่องการป้องกันปัญหาอนามัยเจริญพันธุ์ในกลุ่ม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและป้องกันตนเองเกี่ยวกับปัญหาด้านอนามัยเจริญพันธุ์
3. เพื่อจัดมุมให้คำปรึกษาและกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ด้านอนามัยเจริญพันธุ์แก่นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

4. ผู้ปกครองเข้าใจปัญหาวัยรุ่น และร่วมกันแก้ไข

- **ระยะเวลา**

เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2548

- **งบประมาณ**

ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ และได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจาก World Population Foundation

- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**

จัดให้มีนิทรรศการโดยให้ผู้ปกครอง นักเรียนเป็นผู้ร่วมปฏิบัติ เพื่อตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ นักเรียน ครอบครัว ร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน และครอบครัวได้มีเวลาอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างความอบอุ่นกันให้ได้มากที่สุด

- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน

1. โรงเรียนมีแกนนำนักเรียนในการช่วยเหลือดูแลเพื่อนนักเรียนด้วยกัน
2. นักเรียนระดับมัธยมมีภาวะเป็นผู้

ต่อนักเรียน

1. นักเรียนตระหนักถึงปัญหาด้านอนามัยเจริญพันธุ์และเห็นความสำคัญของการป้องกันปัญหา
2. นักเรียนแกนนำให้บริการด้านคำปรึกษาแก่เพื่อนนักเรียนอย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักการดูแลช่วยเหลือภายใต้การดูแลของครูแนะแนว
3. นักเรียนมีทัศนคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับเรื่องเพศ

ต่อชุมชน

1. ผู้ปกครองมีแนวทางในการช่วยเหลือ และดูแลบุตรหลานของตน
2. เกิดความเชื่อมั่นในตัวสถานศึกษา

- ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

จากผู้จัดกิจกรรม

1. ระยะเวลาอาจมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากโรงเรียนมีกิจกรรมมาก
2. ภาระงานของบุคลากรมีมากไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

กิจกรรมที่จัดนักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

(11) กิจกรรมโรงเรียนสีฟ้า

- นโยบาย

เพื่อสร้างลักษณะนิสัยและปลูกจิตสำนึกที่ดีในการเป็นผู้บริโภคที่รู้จักใช้สิทธิ รู้จักเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ โดยบูรณาการสอดแทรกความรู้กับกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่ม ให้กับนักเรียน เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างชาญฉลาด ภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงในปัจจุบัน

- แผนปฏิบัติงาน / แนวทางการดำเนินงาน

1. ประชุมคณะกรรมการ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
3. กำหนดแผนงานและกิจกรรม
4. มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้หัวหน้ากิจกรรมต่างๆ
5. จัดทำแหล่งเรียนรู้ และเอกสารประกอบความรู้ต่างๆ
6. ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

- วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักในการบริโภคที่ฉลาด รู้จักสิทธิในการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ
2. พัฒนาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมการรักษาสิทธิประโยชน์
3. เพื่อพัฒนาให้นักเรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ รู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด

และมีประสิทธิภาพ การมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

4. การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

- **ระยะเวลา**

ตลอดเดือนมกราคม 2549

- **งบประมาณ**

ค่าวัสดุอุปกรณ์ และรางวัลในการประกวดผลงาน ประมาณ 5,000 บาท

- **ผู้เข้าร่วมกิจกรรม**

คณะครูและนักเรียนทุกท่าน

- **แนวทางการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม**

1. ประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
2. การรับฟังความคิดเห็นของชุมชน
3. การเชิญเป็นคณะกรรมการตรวจติดตามการทำงาน

- **ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม**

ต่อโรงเรียน สร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบทางอ้อมโดยการเรียนด้วยการปฏิบัติ

ต่อนักเรียน เกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกในการเป็นผู้บริโภคที่ดี รู้จักใช้สิทธิและเลือกซื้อสินค้าและบริการ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างชาญฉลาด

ต่อชุมชน สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของการเป็นผู้บริโภคที่ดี เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย

- **ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข**

จากผู้จัดกิจกรรม

การกระตุ้นความคิดและจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการเป็นผู้บริโภคที่ดี รู้จักใช้สิทธิการเลือกซื้อสินค้าและบริการ

จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

การนำเอาความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างชาญฉลาดของการเป็นผู้บริโภค

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลทั่วไปของเขตจอมทอง

สำนักงานเขตจอมทองแต่เดิมมีฐานะเป็นสำนักงานเขตสาขาชื่อว่า “สำนักงานเขตบางขุนเทียนสาขา 1 (จอมทอง)” เปิดทำการเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2532 โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบจากสำนักงานเขตบางขุนเทียนมาดำเนินการในเฉพาะพื้นที่แขวงจอมทอง แขวงบางมด แขวงบางขุนเทียน และแขวงบางค้อ

ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2532 จัดตั้งสำนักงานเขตจอมทองขึ้น โดยนำชื่อเดิมของวัดราชโอรส (วัดจอมทอง) มาเป็นชื่อของสำนักงานเขตเพื่อความเป็นสิริมงคล ซึ่งในชั้นแรกมีที่ทำการชั่วคราวโดยใช้อาคารเรียนของโรงเรียนวัดมงคลวราราม ตั้งอยู่เลขที่ 68 ถนนจอมทอง แขวงบางค้อ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150 และย้ายเข้ามาอยู่ ณ อาคารสำนักงานเขตจอมทองแห่งใหม่ ตั้งอยู่เลขที่ 55 หมู่ 2 ถนนพระรามที่ 2 ซอย 3 แขวงบางมด เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150 เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2539 และได้ทำพิธีเปิดอาคารอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2540

ตราประจำสำนักงานเขตจอมทอง ประกอบด้วยเครื่องหมายบางส่วนของตราราชลัญจกรของรัชกาลที่ 3 คือ เครื่องหมายมงกุฎ และเลข 3 มีลายกนกใหญ่ใต้เลข 3 ลายกนกเล็กใต้ลายกนกใหญ่ ตัวอักษรสำนักงานเขตจอมทองได้ลายกนกเล็ก

ด้านกายภาพ

เขตจอมทองมีพื้นที่ทั้งหมด 16,077.5 ไร่ (ประมาณ 26.254 ตารางกิโลเมตร) มีอาณาเขตติดต่อกับเขตต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	เขตภาษีเจริญ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	เขตธนบุรี เขตราชพฤกษ์ ราษฎร์บูรณะ และเขตทุ่งครุ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	เขตบางขุนเทียน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขตบางบอนและเขตบางขุนเทียน

เขตจอมทองมีพื้นที่การเกษตรทั้งหมด 2,279 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 13.87% มีครุฑเรือนเกษตรกรจำนวน 410 ครุฑเรือน กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่เขตจอมทองมี 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มเกษตรกรเขตจอมทอง มีจำนวนสมาชิก 101 คน
2. กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวเขตจอมทอง มีจำนวนสมาชิก 15 คน

แขวงบางค้อ มีพื้นที่ทำการเกษตร 154.50 ไร่ จำนวนครุฑเรือนเกษตรกร 32 ครุฑเรือน ประเภทของเกษตรกรหลัก คือ สวนชมพูมะเหมี่ยว สวนกล้วยหอม ปลูกสมุนไพรจีน เช่น หูหนูแดง หญ้าปักกิ่ง

แขวงบางขุนเทียน มีพื้นที่ทำการเกษตร 1,009.75 ไร่ จำนวนครุฑเรือนเกษตรกร 154 ครุฑเรือน ประเภทของการเกษตรหลัก คือ สวนส้มโอ สวนลิ้นจี่ สวนพลู่ หมาก มะพร้าว ปลูกผัก เช่น ผักกระเฉด บัวกินสาย

แขวงจอมทอง พื้นที่ทำการเกษตร 372.75 ไร่ จำนวนครุฑเรือนเกษตรกร 91 ครุฑเรือน ประเภทของการเกษตรหลัก คือ สวนมะพร้าวน้ำหอม สวนกล้วยหอม มะพร้าวแกง หมาก

แขวงบางมด พื้นที่ทำการเกษตร 696.75 ไร่ จำนวนครุฑเรือนเกษตรกร 134 ครุฑเรือน ประเภทของการเกษตรหลัก คือ สวนมะพร้าวน้ำหอม สวนกล้วยน้ำว้า ปลูกไม้ประดับกระถาง และไม้ตัดดอก เช่น กล้วยไม้ตัดดอก คัทลียา

การปกครอง

เขตจอมทองแบ่งการปกครองออกเป็น 4 แขวง คือ

1. แขวงบางค้อ ไม่มีหมู่บ้านเนื่องจากเป็นเขตเทศบาลเดิม
2. แขวงบางขุนเทียน มี 11 หมู่บ้าน
3. แขวงจอมทอง มี 11 หมู่บ้าน
4. แขวงบางมด มี 11 หมู่บ้าน

อนึ่งสำหรับแขวงบางขุนเทียน แขวงจอมทอง และแขวงบางมด เป็นแขวงที่มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองท้องที่ตาม

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ซึ่งปัจจุบันมีกำหนดจำนวน 1 คน และ
ผู้ใหญ่บ้านจำนวน 10 คน

จำนวนประชากร 173,465 คน (รายงานจำนวนราษฎรประจำเดือนมีนาคม 2548)

เป็นชาย 84,297 คน

เป็นหญิง 89,168 คน

ทั้งนี้ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลากหลาย อาทิ เจ้าของกิจการ ข้าราชการ ค้าขาย
รับจ้าง เกษตรกร เป็นต้น โดยมีชุมชนที่ประกาศจัดตั้งโดยกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 ชุมชน
ได้แก่

1. ชุมชนริมคลองบางค้อ	2. ชุมชนศิลปเดช	3. ชุมชนจันทน์กลีนพัฒนา	4. ชุมชนวัดมงคลวาราราม	5. ชุมชนนางนอง 2-สันติสุข
6. ชุมชนซอยสวนหลวง	7. ชุมชนสุขศิริ	8. ชุมชนวัดนางนอง	9. ชุมชนซอยชัยวัฒน์ 10	10. ชุมชนวัดภาค 46
11. ชุมชนโรงพักเก่าบางขุนเทียน	12. ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา หมู่ 11	13. ชุมชนวัดสุทธิจิตร์	14. ชุมชนร่วมสุข	15. ชุมชนวัดสิงห์
16. ชุมชนบางระเนะใหญ่	17. ชุมชนซอยบุญอยู่	18. ชุมชนคังข้าวหลาม	19. ชุมชนซอยวาสนา	20. ชุมชนแก้วกลม
21. ชุมชนร่วมพัฒนาเอกชัย 31	22. ชุมชนรวมมิตร	23. ชุมชนสุขสันต์พัฒนาเอกชัย 26	24. ชุมชนหลังตลาดวัดไทร	25. ชุมชนตลาดหน้าวัดไทร
26. ชุมชนภาณุมาภรณ์พัฒนา	27. ชุมชนชาวสวนสัมพันธ์	28. ชุมชนซอยเทียนทรัพย์	29. ชุมชนโรงน้ำมันเก่า	30. ชุมชนมัธยมวัดรู้ดียวากีน
31. ชุมชนบ้านสวน	32. ชุมชนร่วมใจ	33. ชุมชนอุดมสิน 2	34. ชุมชนทิพย์สุวรรณ	35. ชุมชนซอยปลั่งอนุสรณ์
36. ชุมชนผาสุก	37. ชุมชนสามง่ามพัฒนา	38. ชุมชนเรือนไทยพัฒนา	39. ชุมชนซอยสุดเขต	40. ชุมชนจอมทอง
41. ชุมชนวัดโพธิ์แก้ว	42. ชุมชนทองเจือ	43. ชุมชนป่าแดงพัฒนา 1	44. ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาหมู่ 4 โพธิ์ทอง	45. ชุมชนบางมดพัฒนา
46. ชุมชนบ้านบางมด	47. ชุมชนวัดสี่สุก	48. ชุมชนสินทวีวิลล่า	49. ชุมชนวัดบางขุนเทียนนอก	50. ชุมชนคุณยายวัน

โดยมีสถานประกอบการจำนวนทั้งสิ้น 2,637 แห่ง มีโรงเรียนในพื้นที่เขตจอมทอง ดังนี้

- โรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 5 แห่ง
- โรงเรียนเอกชน จำนวน 16 แห่ง

- โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 11 แห่ง

นอกจากนี้ในพื้นที่เขตจอมทองยังมีวัดจำนวน 17 แห่ง คริสตจักรจำนวน 2 แห่ง มัสยิดจำนวน 1 แห่ง และศาลเจ้าของกรมการปกครองจำนวน 1 แห่ง ทางด้านการสาธารณสุข เขตจอมทองมีศูนย์บริการสาธารณสุขจำนวน 1 แห่ง ศูนย์บริการสาธารณสุขสาขาจำนวน 3 แห่ง และโรงพยาบาลเอกชนจำนวน 3 แห่ง

วิสัยทัศน์

เขตจอมทองเป็นเขตที่มีการพัฒนาทางการคมนาคมและความเจริญในด้านเศรษฐกิจ นับเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่เป็นแหล่งจ้างงาน ควบคู่ไปกับความเจริญ ซึ่งเขตจอมทองยังแฝงไว้ด้วยวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม โบราณสถาน และแหล่งพันธุกรรมพืชที่หายาก โดยได้รับมอบหมายให้เป็นเขตนำร่องโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดทิศทางและวางแผนการพัฒนาที่เหมาะสม และให้เกิดความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน ดังวิสัยทัศน์

**เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง แหล่งจ้างงานชุมชน
ศูนย์คมนาคมตากสิน อนุรักษ์พื้นที่สีเขียว**

โดยมีวิสัยทัศน์การพัฒนาทางการศึกษาของเขตจอมทอง ดังนี้

**สร้างฐานวิทยากรก้าวไกล ฝึกฝนพัฒนาการเรียนรู้อิง
มุ่งสู่มาตรฐานประกันคุณภาพ สืบทราบแหล่งเรียนรู้
เชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมวิชาการมีส่วนร่วม**

รวมหลักการบริหารโรงเรียนเป็นฐาน ผสานให้สถานศึกษาก้าวทันโลกาภิวัตน์

ซึ่งมีพันธกิจการพัฒนาทางการศึกษา ดังนี้

1. ปฏิรูปและพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในสังกัดให้มีความก้าวหน้าในวิทยากร มีมาตรฐานทันสมัย

2. ดำเนินการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
3. จัดการศึกษาโดยใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ทางการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและหลากหลาย
4. พัฒนาและเสริมสร้างคุณภาพครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานระดับคุณภาพวิชาชีพ
5. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตแบบวิถีไทย ใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมพัฒนาการศึกษาและเยาวชนในท้องถิ่น

โดยมีเป้าหมายในการดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทาง และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น
2. สร้างงานเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน
3. เสริมสร้างและพัฒนาระบบการจราจรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. ส่งเสริมความปลอดภัยในการสัญจร
5. เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และกลุ่มองค์กร ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถพึ่งพาตนเองได้
6. เพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งทางอากาศ น้ำ และสุขภาพ
7. จัดตั้งศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืช เพื่อเป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า พืชพันธุ์ต้นไม้หายาก
8. พัฒนาฟื้นฟูสภาพน้ำในคลองและปรับปรุงภูมิทัศน์ริมฝั่งคลองด้วยมาตรการทางกฎหมาย และประชาชนมีส่วนร่วม

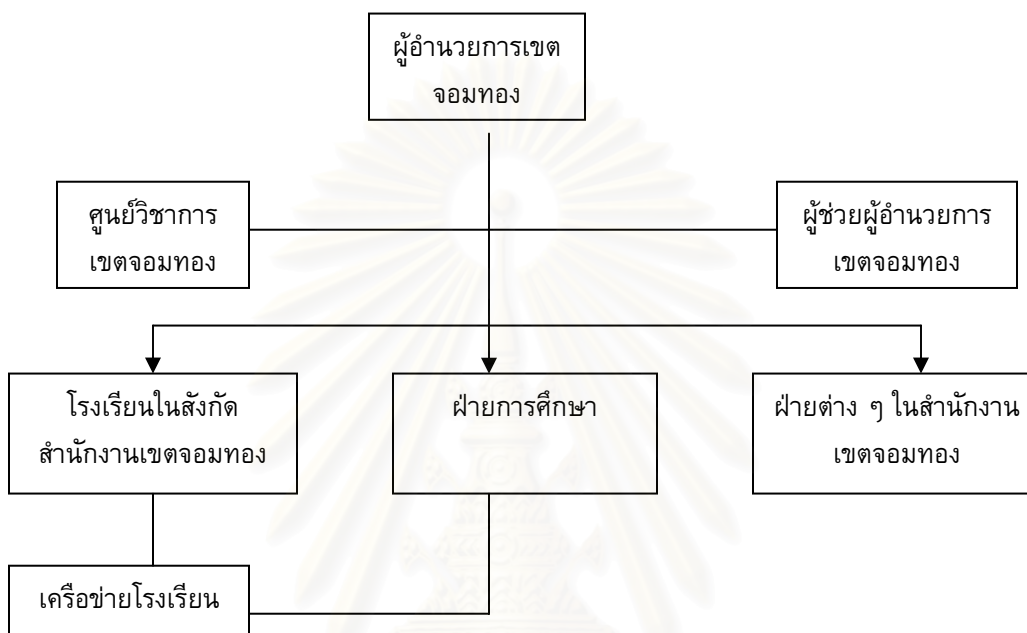
ทางด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาทางด้านการศึกษาของสำนักงานเขตจอมทองมีนโยบาย

ดังต่อไปนี้

1. สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนในชุมชนให้เพียงพอและได้มาตรฐาน
2. เร่งรัดการกำหนดเทคโนโลยีสารสนเทศสู่กระบวนการเรียนการสอน
3. พัฒนาคู่มืออย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพของการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
4. สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นแหล่งศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชน

5. เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนร่วมจัดการและสนับสนุนการศึกษา

แผนภูมิโครงสร้างการบริหารการศึกษาของสำนักงานเขตจอมทอง

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตจอมทอง ได้แก่

1. โรงเรียนวัดยายร่ม
2. โรงเรียนวัดไทร
3. โรงเรียนวัดมงคลวราราม
4. โรงเรียนวัดนาคนิมิตร
5. โรงเรียนวัดนางนอง (พิพัฒน์)
6. โรงเรียนวัดสี่สุก
7. โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง
8. โรงเรียนวัดโพธิ์แก้ว
9. โรงเรียนวัดบางประทุนนอก
10. โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก
11. โรงเรียนวัดศาลาครืน

สำนักงานเขตจอมทองมี “ฝ่ายการศึกษา” เป็นหน่วยงานที่ประสานงานระหว่าง 11 โรงเรียนในสังกัด ซึ่งแต่ละโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณของวัด ซึ่งวัดและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษากิจกรรมการบริหารโรงเรียน ทั้งนี้แต่ละโรงเรียนมีสภาพทางกายภาพที่คล้ายคลึงกัน ต่างกันที่พื้นที่และขนาดของโรงเรียนที่ใหญ่ เล็กแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดกิจกรรมจึงแตกต่างกันไปตามสภาพและวัฒนธรรมของแต่ละโรงเรียน

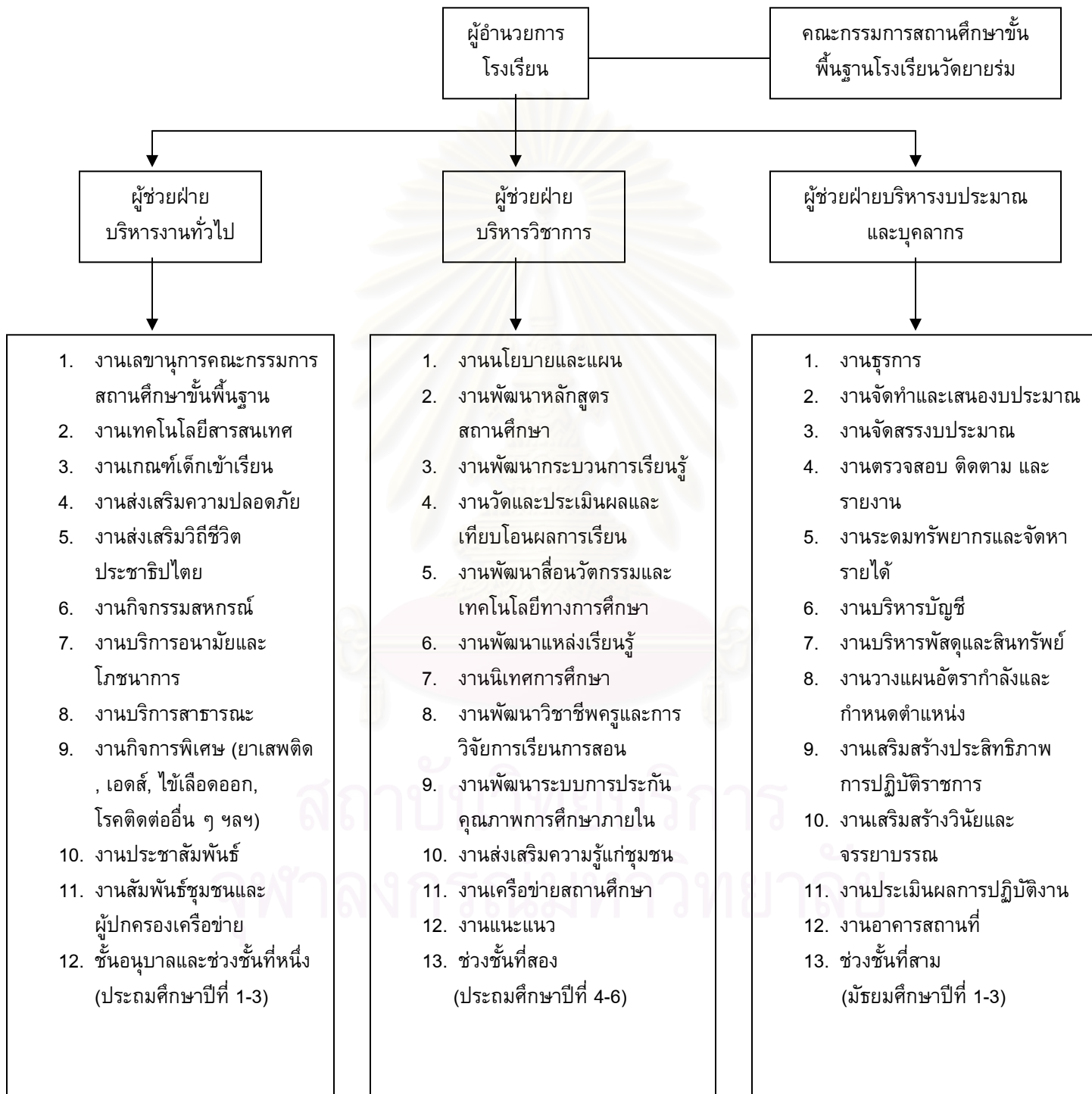
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่เขตจอมทอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนวัดยายร่ม (วัฒนราษฎร์รังสรรค์)

รายละเอียดผู้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน

ลำดับที่	วัน เดือน ปี	หน่วยงานที่มาศึกษาดูงาน	งานที่ขอเยี่ยมชม และศึกษาดูงาน
1	22 – 24 สิงหาคม 2546	ครูและนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขต จอมทอง จำนวน 200 คน	ส.ก.พาน้องรักท้องถิ่น เยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ของ โรงเรียนวัดยายร่ม
2	24 กันยายน 2546	ตัวแทนจากสำนักการศึกษา	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
3	17 กุมภาพันธ์ 2547	คณะผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียนวัด จันทาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 120 คน	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
4	14 มิถุนายน 2547	สำนักงานเขตจอมทอง	ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กิจกรรมมัคคุเทศน์น้อย ชมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
5	6 กรกฎาคม 2547	กรมประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร มาบันทึกเทป โทรทัศน์	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

6	10 กรกฎาคม 2547	รายการน้ำใจสานธารทางช่อง 9 ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลา 06.30 – 7.00 น. มาถ่ายทำรายการ	กิจกรรมเด่นของโรงเรียน
7	17 กรกฎาคม 2547	คณะผู้บริหารจากสำนักงานเขต คณะครู นักเรียน และชุมชน จาก 50 เขต โดยนางณัฐนนท์ ทวีสิน ปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นประธาน	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
8	17 สิงหาคม 2547	นักศึกษาจากคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้า ธนบุรี	มาจัดกิจกรรมการประหยัดพลังงาน ให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
9	5 กันยายน 2547	ดร.ชารินทร์ สงวนเสริมศรี รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายจ๊กพันธ์ุ ผิวงาม ผู้อำนวยการเขตจอมทอง	ชมการป้องกันไข้หวัดนก โครงการเกษตรของโรงเรียน
10	1 ธันวาคม 2547	คณะครู ชุมชน จากองค์การบริหารส่วนตำบล บางสีทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 60 คน	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
11	10 ธันวาคม 2547	นางประนอม เอี่ยมประยูร และคณะ ประเมินและเยี่ยมชม	โครงการเกษตรปลอดสารพิษ
12	10 มีนาคม 2548	หัวหน้าคณะครูศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 10 คน	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
13	19 พฤษภาคม 2548	ตัวแทนคณาจารย์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั่วประเทศ จำนวน 80 คน	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

14	23 –24 มิถุนายน 2548	คณะเยี่ยมชมงานมหกรรมอนุรักษ์ พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจาก พระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ เขตจอมทอง และโรงเรียนวัดยายร่ม	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
15	14 กรกฎาคม 2548	นางวันเพ็ญ อภิเจริญพันธ์ ผู้อำนวยการกองโรงเรียน สำนักการศึกษา	โครงการความปลอดภัยด้านอาหารใน โรงเรียน (อย.น้อย)
16	16 – 18 สิงหาคม 2548	สำนักงานเขตจอมทอง จัดกิจกรรม Walk Rally โดยมีครูและนักเรียน ในสังกัด สำนักงานเขตจอมทอง จำนวน 400 คน	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
17	26 สิงหาคม 2548	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม คณะครูโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตราชเทวี จำนวน 120 คน	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
18	28 สิงหาคม 2548	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม คณะครูโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ จำนวน 120 คน	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
19	30 สิงหาคม 2548	คณะผู้บริหาร ครู โรงเรียนวัด สะแกงาม เขตบางขุนเทียน	การจัดการศึกษาและ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ โรงเรียน
20	1 กันยายน 2548	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม คณะครูโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย จำนวน 120 คน	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
21	9 กันยายน 2548	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม คณะครูโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตทุ่งครุ จำนวน 120 คน	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

แผนที่ตั้งโรงเรียนวัดยายร่มและชุมชนโดยรอบ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง
โรงเรียนวัดยายร่มกับชุมชนเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การประชุมเครือข่ายผู้ประกอบการ

บริการ
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โครงการเกษตรปลอดสารพิษ

โครงการศรัทธาคุณยุวชนเพื่อนซี้เพื่อน

บริการ
มหาวิทยาลัย

โครงการสวนผีเสื้อ

โครงการเพื่อนใจวัยทีน

โครงการโรงเรียนสีฟ้า

โครงการโรงเรียนสีฟ้า

โครงการอาหารปลอดภัยในโรงเรียน (อย.น้อย)

รับรางวัลจากท่านนายกรัฐมนตรี
โครงการ อย.น้อย ปี 2547

รับรางวัลจากรัฐมนตรีสาธารณสุข
โครงการ อย.น้อย ปี 2548

ออกให้ความรู้เรื่องอาหารและโภชนาการแก่ผู้ขายวัตถุดิบ

วันลอยกระทงและงานสัมพันธ์ชุมชน

การ
วิทยาลัย

สถ
จุฬาล

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวลลิตา เปลีียนดี มีชื่อเล่นว่า “น้ำผึ้ง” เกิดเมื่อวันพุธที่ 20 พฤษภาคม พุทธศักราช 2524 เป็นบุตรสาวคนที่ 2 ของคุณพ่อสิทธิเดช และคุณแม่ดวงหทัย เปลีียนดี รองจากพี่สาว สติษา และก่อนน้องชาย ปรัชญา

นางสาวลลิตา เปลีียนดี สำเร็จการศึกษาในระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลายที่ โรงเรียนราชินี และได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานนักเรียนโรงเรียนราชินีรุ่นที่ 94 หลังจากนั้นในปี 2542 ได้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนสำเร็จ การศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) จากคณะนิเทศ ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2545 โดยเลือกเรียนในภาควิชาวาริชวิทยาและ สื่อสารการแสดง (วิชาเอก) และภาควิชาวารสารสนเทศและภาควิชาการโฆษณา (วิชาโท)

หลังจากนั้นได้เข้าทำงานประจำอย่างเป็นจริงเป็นจังที่บริษัท ชารารมณเ์ เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด (มหาชน) ในตำแหน่ง Marketing Executive โดยรับผิดชอบงานทางด้านกรวางกลยุทธ์ โปรโมชันของสินค้า หลังจากนั้นในปี 2547 ได้ลาออกจากงานเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ที่ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ สาขาวิชานิเทศศาสตรพัฒนการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย อีกครั้งเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ โดยได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานรุ่น Dev. Comm. 27 รวมทั้งร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ของคณะ และบัณฑิตวิทยาลัย

ในปัจจุบันได้กลับมาทำงานทางด้านที่ตนเองรักอีกครั้ง ในตำแหน่ง PR Executive ที่บริษัท ชารารมณเ์ เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด (มหาชน) เพื่อรับผิดชอบงานทางด้านกรสื่อสารทั้งภายในและ ภายนอกองค์กร

ลลิตา เปลีียนดี

478 51101 28

มีนาคม 2549